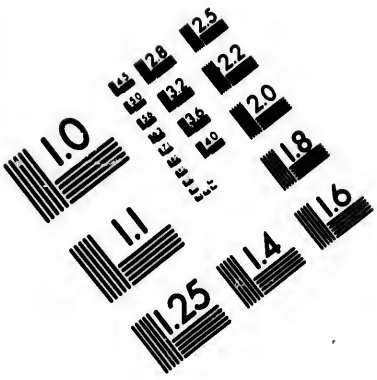

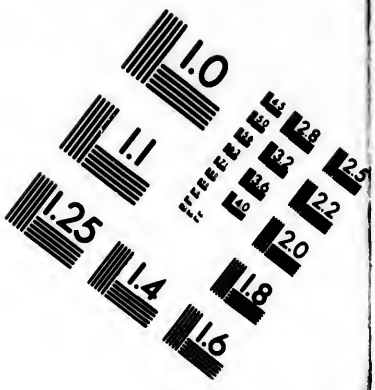

IMAGE EVALUATION TEST TARGET (MT-3)

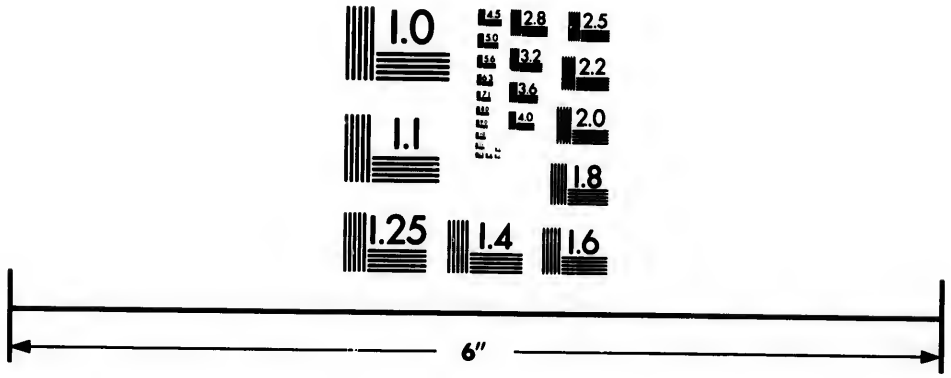

Photographic Sciences Corporation

23 WEST MAIN STREET
WEBSTER, N.Y. 14580
(716) 872-4503

CIHM/ICMH
Microfiche
Series.

CIHM/ICMH
Collection de
microfiches.

Canadian Institute for Historical Microreproductions / Institut canadien de microreproductions historiques

© 1983

Technical and Bibliographic Notes/Notes techniques et bibliographiques

The Institute has attempted to obtain the best original copy available for filming. Features of this copy which may be bibliographically unique, which may alter any of the images in the reproduction, or which may significantly change the usual mathod of filming, are checked below.

- ☐ Coloured covers/ Couverture de couleur
- ☐ Covers damaged/ Couverture endommagée
- ☐ Covers restored and/or laminated/ Couverture restaurée et/ou pelliculée
- ☐ Cover title missing/ Le titre de couverture manque
- ☐ Coloured maps/ Cartes géographiques en couleur
- ☐ Coloured ink (i.e. other than blue or black)/ Encre de couleur (i.e. autre que bleue ou noire)
- ☐ Coloured plates and/or illustrations/ Planches et/ou illustrations en couleur
- ☐ Bound with other material/ Relié avec d'autres documents
- ☐ Tight binding may cause shadows or distortion along interior margin/ La re liure serrée peut causer de l'ombre ou de la distortion le long de la marge intérieure
- ☐ Blank leaves added during restoration may appear within the text. Whenever possible, these have been omitted from filming/ Il se peut que certaines pages blanches ajoutées lors d'une restauration apparaissent dans le texte, mais, lorsque cela était possible, ces pages n'ont pas été filmées.
- ☐ Additional comments:/ Commentaires supplémentaires:

L'Institut a microfilmé le meilleur exemplaire qu'il lui a été possible de se procurer. Les détails de cet exemplaire qui sont peut-être uniques du point de vue bibliographique, qui peuvent modifier une image reproduite, ou qui peuvent exiger une modification dans la méthode normale de filmage sont indiqués ci-dessous.

- ☐ Coloured pages/ Pages de couleur
- ☐ Pages damaged/ Pages endommagées
- ☐ Pages restored and/or laminated/ Pages restaurées et/ou pelliculées
- ☑ Pages discoloured, stained or foxed/ Pages décolorées, tachetées ou piquées
- ☐ Pages detached/ Pages détachées
- ☑ Showthrough/ Transparence
- ☐ Quality of print varies/ Qualité inégale de l'impression
- ☐ Includes supplementary material/ Comprend du matériel supplémentaire
- ☐ Only edition available/ Seule édition disponible
- ☐ Pages wholly or partially obscured by errata slips, tissues, etc., have been refilmed to ensure the best possible image/ Les pages totalement ou partiellement obscurcies par un feuillet d'errata, une pelure, etc., ont été filmées à nouveau de façon à obtenir la meilleure image possible.

This item is filmed at the reduction ratio checked below/
Ce document est filmé au taux de réduction indiqué ci-dessous.

10X	12X	14X	16X	18X	20X	22X	24X	26X	28X	30X	32X
				✓							

The copy filmed here has been reproduced thanks to the generosity of:

La Bibliothèque de la Ville de Montréal

The images appearing here are the best quality possible considering the condition and legibility of the original copy and in keeping with the filming contract specifications.

Original copies in printed paper covers are filmed beginning with the front cover and ending on the last page with a printed or illustrated impression, or the back cover when appropriate. All other original copies are filmed beginning on the first page with a printed or illustrated impression, and ending on the last page with a printed or illustrated impression.

The last recorded frame on each microfiche shall contain the symbol → (meaning "CONTINUED"), or the symbol ▽ (meaning "END"), whichever applies.

Maps, plates, charts, etc., may be filmed at different reduction ratios. Those too large to be entirely included in one exposure are filmed beginning in the upper left hand corner, left to right and top to bottom, as many frames as required. The following diagrams illustrate the method:

L'exemplaire filmé fut reproduit grâce à la générosité de:

La Bibliothèque de la Ville de Montréal

Les images suivantes ont été reproduites avec le plus grand soin, compte tenu de la condition et de la netteté de l'exemplaire filmé, et en conformité avec les conditions du contrat de filmage.

Les exemplaires originaux dont la couverture en papier est imprimée sont filmés en commençant par le premier plat et en terminant soit par la dernière page qui comporte une empreinte d'impression ou d'illustration, soit par le second plat, selon le cas. Tous les autres exemplaires originaux sont filmés en commençant par la première page qui comporte une empreinte d'impression ou d'illustration et en terminant par la dernière page qui comporte une telle empreinte.

Un des symboles suivants apparaîtra sur la dernière image de chaque microfiche, selon le cas: le symbole → signifie "A SUIVRE", le symbole ▽ signifie "FIN".

Les cartes, planches, tableaux, etc., peuvent être filmés à des taux de réduction différents. Lorsque le document est trop grand pour être reproduit en un seul cliché, il est filmé à partir de l'angle supérieur gauche, de gauche à droite, et de haut en bas, en prenant le nombre d'images nécessaire. Les diagrammes suivants illustrent la méthode.

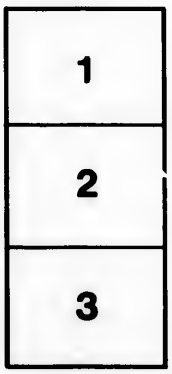

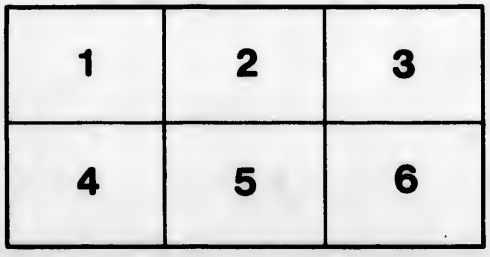

IC/1649 42798

't Amsterdam by Jan ten Hoorn over het Oude Heere Logement 1688.

BESCHRYVING VAN LOUISANIA,

Nieuwelijks ontdekt ten Zuid-Westen VAN

NIEUW-VRANKRYK,

Door order van den Koning.

Met de Kaart des Landts, en een nauwkeurige verhandeling van de Zeden en manieren van leeven der Wilden.

DOOR DEN

VADER LODEWYK HENNEPIN,

Recolletsche Missionaris in die Gewesten, en Apostolische NOTARIS.

Mitsgaders de

Geographische en Historische Beschrijving der Kusten VAN

NOORD-AMERICA,

Met de Natuurlijke Historie des Landts.

Door den Heer DENYS,

Gouverneur Lieutenant Generaal voor Zijn Allerchristelijkste Majesteit, en Eigenaar van alle de Landen en Eilanden gelegen van Cap de Campseaux tot aan Cap des Roziers.

Verçiert met Kopere Figuren.

t' AMSTERDAM,

By JAN TEN HOORN, Boekverkooper over 't Oude Heeren Logement, in de Histori-Schryver. A. 1688.

Aan den Koning.

Sire,

'K SOU nooit de ſtoutheid hebben durven neemen van het Verhaal eener nieuwe Ontdekking, welke den Heer de la Salle, Gouverneur van het Fort van Frontenac, mijn Medgezellen, en ik, ten Zuid-Weſten van Nieuw-Vrankrijk gedaan hebben, aan *UW MAJESTEIT* op te draagen, indien de zelve niet door Haar orders ondernomen was, en dat de eer van een zo Glorieuzen Monarch te gehoorzaamen in een bediening, die de bekeering der Ongeloovigen betreft, my niet in deze onderneeming gewikkeld had.

't Is in deze gedachte, *SIRE*, dat ik een zo lange en moeyelijke Reis by der hand heb gevat, zonder de grootſte gevaaren te vreezen. Ik durf zelfs tegen *UW MAJESTEIT* zeggen, dat de wreede dood van een mijner Recolletſche Medgezellen, door deſe Barbaaren vermoord, en een gevangenis van acht maanden daar ik my in heb geſien, mijn moed niet heb-

ben konnen verſwakken; dewijl ik my altijd in 't midden mijner elenden getrooſt heb met de betrachting dat ik arbeidde voor een God, dien ik deſe Volkeren wilde doen kennen en aanbidden, en voor een Koning wiens Glorie en Deugden ſonder paalen zijn.

't Is gewis, *SIRE*, dat, zo haaſt als wy hen hebben konnen temmen, en hun vriendſchap verkrijgen, het verhaal, 't geen wy aan hen hebben gedaan, van een gedeelte der Heldachtige Deugden *UWER ALLERCHRISTELYKSTE MAJESTEIT*, van Haar wonderlijke Daaden in Haar veroveringen, van het geluk en de liefde Haarer Onderzaaten, hen te lichter gebracht heeft tot de gronden der Euangeliſche waarheden aan te neemen, en het Kruis, 't geen wy boven uw Wapenen op de boomen geſneeden hebben, tot teken der geſtadige beſcherming welke gy aan de Chriſtelijke Religie geeft, en om hen te doen gedenken aan de beginſelen die wy hen gelukkiglijk hebben geleerd, te eeren.

Wy hebben aan deſe groote Ontdekking den naam van *LOUISANIA* gegeeven; dewijl wy ons verſekerd hielden, dat *UW MAJESTEIT* het niet kwaad zou vinden dat een gedeelte

deelte des Aardrijks, beſproeid door een Rivier van meer als acht honderd mijlen, en veel grooter als Europa, 't geen wy de Welluſt van America konnen noemen, en 't geen bekwaam is om een groot Rijk te formeeren, voortaan bekent ware onder den Heerlijken naam van *LOUIS*, op dat het daar door een ſoort van recht mocht hebben om na de eer van zijn beſcherming te ſtaan, en het voordeel te verhoopen van hem toe te behooren.

Het ſchijnt, *SIRE*, dat God u verordend had om 'er de Meeſter af te wezen, door de gelukkige overeenkomſt die 'er is tuſſchen uw Glorieuzen Naam en dien van de Zon; welke zy in hun taal *Louis* noemen, en waar aan zy, tot teken van hun eerbiedigheid en aanbidding, eer zy rooken, hun pijp preſenteeren, met deſe woorden: *Tchendiouba Louis*; dat 's te zeggen, *rook Zon.* Aldus is de Naam van *UW MAJESTEIT* ieder oogenblik in hun mond, dewijl zy niets doen als na order dezen naam van *Louis* hulde aan de Zon gedaan te hebben.

Hier na, *SIRE*, zal niemand twijfelen of het is een heimelijke verborgendheid der Godlijke Voorzienigheid, welke voor uw yver en godvruchtigheid de glorie bevvaard heeft van

het

het licht des Geloofs aan deze blinden te doen brengen, en hen te trekken uit de duisternissen daar zy altijd in geleefd zouden hebben, indien *UW MAJESTEIT*, noch yveriger tot den dienst van God en de Religie als tot de regeering zijner Staaten, ons niet vereerd had met dese godvruchtige bediening, terwijl Zy met groot gevolg aan d' uitrooying der Kettery arbeid.

Ik bid den Hemel, *SIRE*, dat het geluk, 't geen de rechtvaardigheid uvver Daaden verzelt, zo schoone, zo groote, en zo heilige onderneemingen mag kroonen. 't Zijn de gebeden en de geloften vvelken alle de Recolletten van uvv Koningrijk aan de voet der Altaaren aan God doen, en ik in mijn byzonder, die niet en vvensch als de eer te hebben van aan *UW MAJESTEIT* te vervolgen de dienften, vvelken ik sedert de Veldtochten van Holland, vvaar in ik de eer heb gehad van Haar geheiligde Persoon in de hoedanigheid van Missionaris te volgen, gevvijd heb; zijnde mijn grootste zucht mijn God te bidden, mijn Koning te dienen, en hem tekenen te geeven van den yver en de diepe eerbiedigheid, waar mê ik ben,

SIRE,

UW MAJESTEITS

Onderdanigste, gehoorzaamste, en getrouwste Onderzaat
en Dienaar LOUIS HENNEPIN,
Recolletsche Missionaris.

Straat van Anian
NIEU BRETANJE.
Terre Neuve
Groote Bank
ZEE VAN
CANADA
DE ROODE ZEE.
Cancri
Triumf van Louisania
Fransche Antilles
DE ZUY
Linea Æqu
ZEE. A.
KAART VAN
NIEUW VRANKRYK
en van
LOUISANIA.
Nieuwelyks Ontdekt, en opgedragen aan Zyn
KONING
in 1683. door den Vader Louis Hennepin
Recollectsche Missionaris en
Apostolische Notaris.

OOST.

NOORD.
Straat van Anian
Konings Wapen gelyk het gesneden is op de Schörs van een Eikeboom
Meir der Assenipolls.
Missie der Recolletten
Chongasicabos of Natie der Forten.
de Nanctons
Nadouessans
Oua de Battons of Rivier-lieden
Meir Buades
Tinthontas of Beemd-lieden
Issatis
Waterval van St. Antonis van Padua
Traanen Meir
Mesilimakinaks
Stink Baay
de Illinoisen.
Fort Crevecoeur.
Fort der Miamis
Missie der Recolletten
Draag-plaats
LOUISANIA
FLORIDA
DE ROODE ZEE.
MEXICO OF NIEUW SPANJEN.
de Mynen van St. Barbara.
GOLF VAN MEXICO.
de Caap van Florida
Mexico
DE ZUYD
Linea Æquinoctialis.
ZEE.
Duytsche Mylen van 15 in een Graad.
Fransche Mylen van 20 in een Graad.
ZUYD.

NOORD.

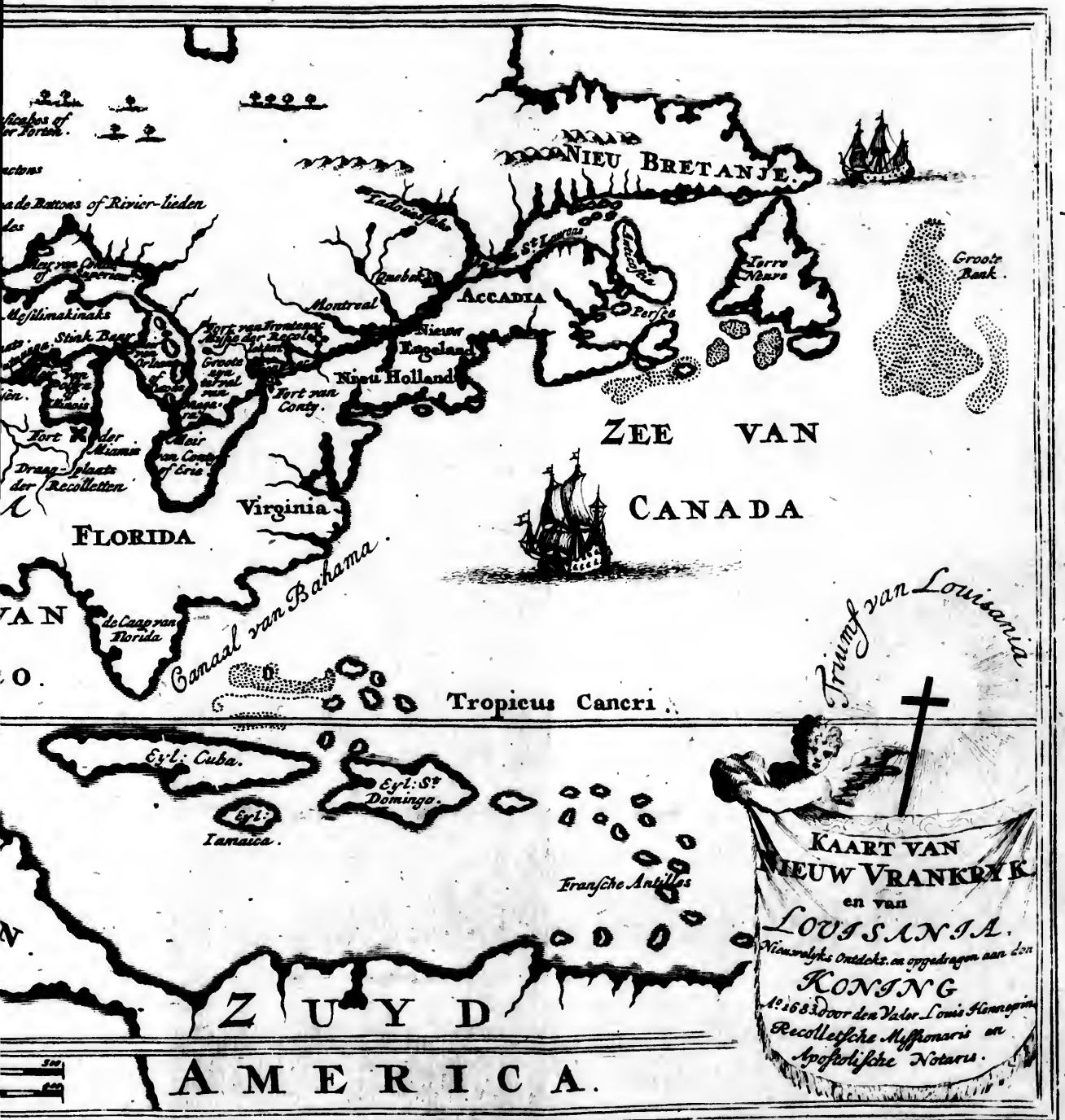

OOST.

ZUYD.

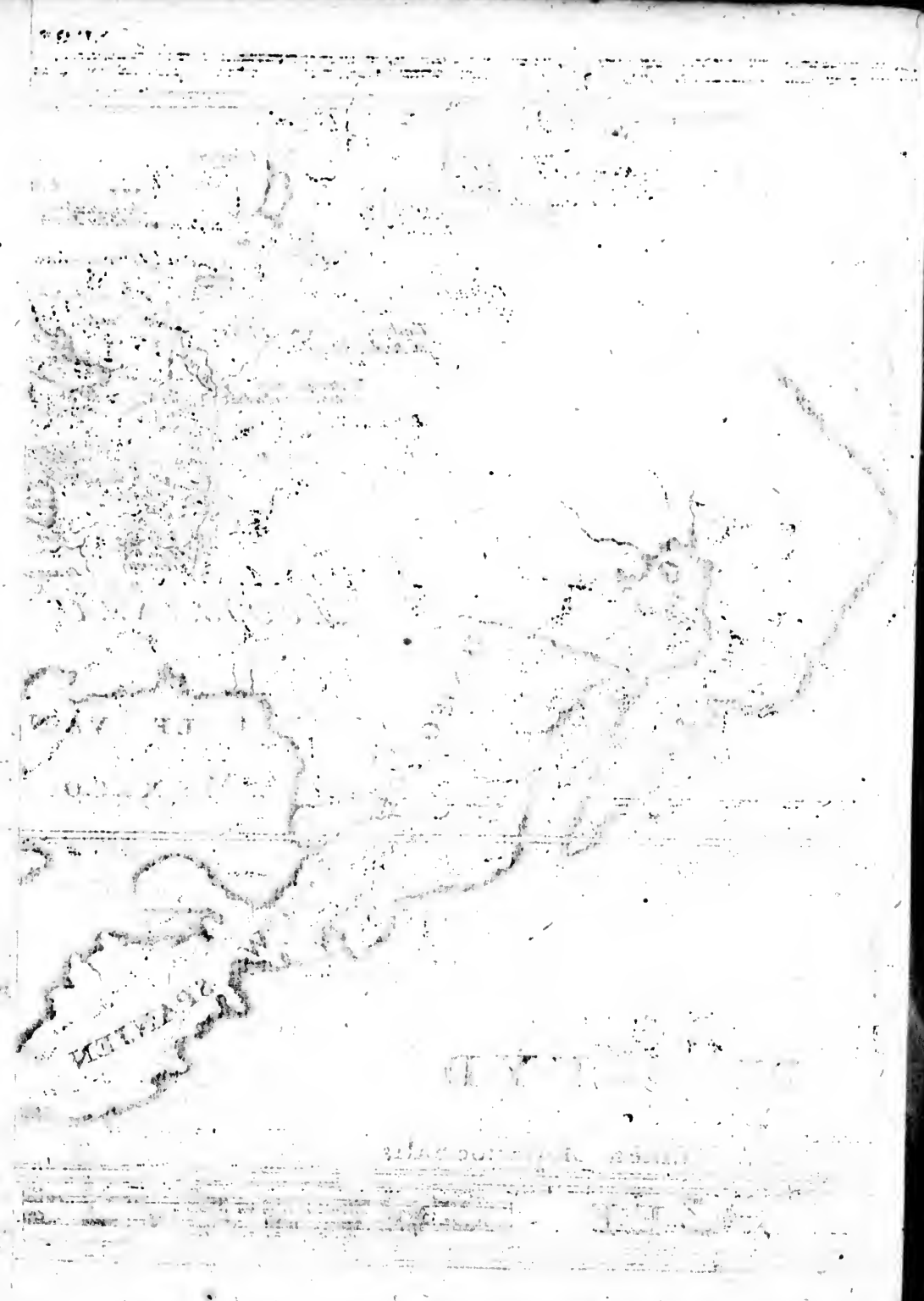

BESCHRYVING
VAN
LOUISANIA,
Nieuwelijks ontdekt ten Zuid-Weſten van Nieuw-Vrankrijk, door laſt van Sijn Majeſteit.

I. HOOFDSTUK.

Den Heer Robert Cavelier de la Salle doet ettelijke tochten om Louiſania op te zoeken, doch te vergeefs. Verſcheidene Forten opgeworpen om de Barbaaren in toom te houden. Lof des Graafs van Frontenac, Gouverneur van Canada. Den Heer de la Salle trekt na Vrankrijk, en verkrijgt het Gouvernement en d'eigendom van het Fort Frontenac. Gelegenheid van dit Fort. Schoone beginſelen van een nieuwe Colonie of Volkplanting.

IS al ettelijke jaaren dat den Heer *Robert Cavelier de la Salle* zich vroed had gemaakt door d' onderrechtingen en lichten, welken hy uit veele Wilden van verſcheidene Natien had getrokken, dat men aanmerkelijke Colonien zou konnen oprechten aan de kant van 't Zuid-Weſten, over de groote Meiren; en dat men zelfs door het mid-

del van een groote Rivier, die d' *Iroquoisen Hohio* noemen, welke zich ontlast in *Meschasipi*, 't geen in de taal der *Illinoisen groote Rivier* betekent, in de Zee zou konnen komen.

Den Heer Robert Cavelier de la Salle doet eetelijke tochten om Louisania op te zoeken, doch te vergeefs.

In dit oogmerk kocht hy een Wooning op 't Eiland *Monreal*, ter plaatse *la Chine* geheeten, daar men zich inscheept om langs de groote Rivier *S. Laurens* hooger op te vaaren. Hy openbaarde vervolgens zijn gedachte aan den Heer *de Courcelles*, Gouverneur van *Nieuw-Vrankrijk*, die de zelve wel gegrond oordeelde, en hem ten dien einde aanmoedigde om ze in 't werk te stellen. Hy deed verscheidene tochten, dan met Franschen, dan met Wilden, en zelfs in den jaare 1669. geduurende honderd mijlen wegs tot aan het eind des *Meirs van Frontenac*, met de Heeren *Dolier* en *Galinéus*, Priesters van *S. Sulpitius:* maar een hevige koorts noodzaakte den laatste hen aan den mond des *Meirs van Conty* te verlaaten; en d' eersten wierden eenigen tijd daar na door andere onvoorziene toevallen gedwongen hun tocht by de *Ontavuacts* te staaken, en weer na *Canada* te keeren, zonder dat zy sedert gedacht hebben om hun eerste voorneemen te vervolgen, hebbende de voorzienigheid Gods het alzo toegelaaten, en dit werk voor de Geestelijken van onze Order bewaard.

Den Heer de *Courcelles*, en den Heer *Talon*, Intendant van *Nieuw-Vrankrijk*, schreeven aan hem, om hem aan te maanen tot zijn ontdekkingen te vervolgen; en daar bood zich een gunstige gelegentheid toe aan.

Verscheidene Forten opgeworpen om de Barbaaren in toom te houden.

Na dat den Heer *Tracy*, door den Koning in het jaar 1665. na *Canada* gezonden, d' *Iroquoisen* gedwongen had de vrede te verzoeken, oordeelde hy 't noodzaakelijk, om deze Barbaaren in toom te houden, eenige Forten te doen opwerpen ter plaatsen daar d' *Iroquoisen* gewoon waren te passeeren om onze Wooningen te komen aantasten. Ten dezen einde stichte men de Forten *Sorel* en *Chambly*, aan de *Rivier van Richelieu*, welke in die van *S. Laurens* loopt, en eenige jaaren daar na dat van *Frontenac* hondert twintig mijlen Zuidelijker, by d'ontlasting des *Meirs van Frontenac*, of *Ontario*, 't geen *schoon Meir* te zeggen is. Dit Fort wierd met zooden belegt, en met swaare palissaden en vier bolwerken versterkt, door

de

de zorgen van Mijn Heer den Graaf van *Frontenac*, Gouverneur Generaal des Lands, om den *Iroquoiſen* te wederſtaan; en dezen dapperen Heer heeft zich ſedert tien jaaren Gouvernements doen beminnen, ter oorzaak der vrees daar hy de herten dezer Barbaaren mêe beknelde, door het opwerpen van het Fort *Frontenac*, gelegen in hun Land, en hier door met een nieuwe luiſter in *America* doen herleeven den naam zijner Voorouders, welke de Gunſtelingen zijn geweeſt van een onzer grootſte Koningen, te weeten *Hendrik* de IV. en de Gouverneurs des Kaſteels van *S. Germain en Laye*; en zonder den anderen Gouverneurs, die voor hem gegaan hebben, ongelijk te doen, kan men met onbetwiſtelijke waarheid zeggen, dat deze de Vader der Armen, de Beſchermer der Verdrukten, en een volmaakt voorbeeld van Godvruchtigheid en Religie geweeſt is. De geenen, die na ons in *Canada* zullen komen, zullen hem betreuren, en zich verwonderen over zijn goed beleid en yver voor den dienſt des Konings in de gevaaren der Canoos, daar deze doorluchtige Gouverneur zich dikwils tot het beſt en de verdediging des Lands voor bloot geſtelt heeft.

De Heer de la Salle trekt na Vrankrijk, en verkrijgt het Gouvernement en d'eigendom van het Fort Frontenac.

't Gouvernement van het Fort *Frontenac* ledig komende te vallen, beſloot den Heer *de la Salle*, die groote ſwaarigheden beproefd had in de Watervallen en ſnelle Stroomen, welken men by de dartig mijlen ver van *Monreal* af tot aan het Fort *Frontenac* vind, te boven te komen, na *Vrankrijk* te gaan, om dit Gouvernement van den Koning te verzoeken.

Hy kwam te *Rochel* in het jaar 1675. Hy aanbood dit Fort op zijn koſten te voltrekken, en 'er een genoegſaame Bezetting t' onderhouden; en gelijk Mijn Heer de Graaf van *Frontenac* meer als vijftien duizend guldens uitgeſchooten had, zo tot het opwerpen van het gemelde Fort als tot het onderhoud der Bezetting, aanbood hy deze ſom te betaalen, mits dat het Hof hem het Gouvernement en d' eigendom van het Fort wilde vergunnen. Zijn voorſlagen wierden aangenomen door Mijn Heer *Colbert*, die 'er hem de Brieven af deed vervaardigen door de zorgen van Mijn Heer *de Beliſani*, welke zeer veel geholpen heeft tot een zoo edelmoedi-

ge onderneeming; en de toekomende Volkplantingen zullen deze verbintenis aan hem hebben.

Zo haaſt als hy weder in *Canada* gekomen was, vervoegde Mijn Heer de Graaf van *Frontenac* zich op de plaats, om hem het eerſte Fort, 't geen niet als met ſwaare paliſſaaden en zooden omringd was, onder de voet te helpen ſmijten. Hy deed een ander opwerpen van drie honderd ſeſtig vademen in den omvang, verſterkt met vier bolwerken van gehouwe ſteen, daar men met zulk een vlijt aan arbeide, dat men het ten einde van twee jaaren tot zyn volkomenheid gebragt zag, hoewel den Heer *de la Salle* niet gehouden was een zo groote koſte te maaken.

Gelegenheid van dit Fort.

Dit Fort is gelegen ten Noorden en dicht by d'ontlaſting des *Meirs van Frontenac*, op een half eiland, waar van hy de gracht heeft doen graaven, en d' andere zyden omringd zyn van het Meir, en van een groote Haven, daar allerhande Vaartuigen in zekerheid konnen leggen. 't *Meir van Frontenac* heeft tachtig mijlen in de langte, en vijf-en-twintig of dartig in de wijdte. Het is overvloedig in viſch, diep, en overal bevaarbaar. De vijf Volkeren der *Iroquoiſen* woonen meeſtendeel ten Zuiden van dit Meir, en eenigen ten Noorden. Mijn Heer de Graaf van *Frontenac* verſcheidene jaaren achter malkander na 't Fort gegaan zynde, begeleid van een bende Soldaaten en veertig Canoos, gevoerd door de ſtoutſte mannen, drukte zyn tegenwoordigheid vrees en eerbiedigheid voor de gantſche Franſche Natie in het gemoed van de woeſtſten dezer Barbaaren. Hy vergaderde alle jaaren d' aanzienlijkſten der *Iroquoiſen* in den Raad, wyzende hen de middelen aan welken zy moeſten houden om het Chriſtendom t' omhelzen, vermaanende hen om na de ſtem der Miſſionariſſen te luiſteren, en openende hen den weg om een goed verſtand met hem t' onderhouden, en den handel met de Franſchen te handhaaven, welken hy, volgens de manier van d' uitdrukking der Wilden, zyn Neeven noemde, en d' *Iroquoiſen* zyn Kinderen. Door deze middelen heeft die wyze Gouverneur de vrede onderhouden zo lang als hy in *Canada* geweeſt is, doende geſchenken aan de Wilden om den Miſſionariſſen in hun godvruchtig oogmerk de behulpſaame hand te bieden.

De

De gelegenheid van dit Fort is zo voordeelig, dat men gemakkelijk het uitkomen en wederkeeren der *Iriquoiſen* kan afſnyden, of in den tijd van vier-en-twintig uuren, terwijl zy op een tocht mochten wezen, den oorlog op hun bodem voeren, door het middel der Barken van het Fort *Frontenac*, hebbende den Heer *de la Salle* 'er drie met overloopen voorzien in het Meir laaten maaken, en zyn lieden zo wel afgericht om de Canoos in de ſchrikkelijkſte ſnelle Stroomen te beſtieren, dat ze tegenwoordig de gaauwſte Canoosvaarders van *America* zijn.

Gelijk het aardrijk, 't geen nevens dit Meir legt, zeer vruchtbaar is, heeft hy 'er verſcheidene gemeten af doen beploegen, daar het Koorn, de Peulvruchten, en de Warmoeskruiden zeer wel voortgekomen zyn, hoewel het Koorn in 't eerſt vry wat van de Sprinkhaanen geplaagd wierd, gelijk het gemeenlijk gebeurt in de nieuwe ontbraakingen van *Canada*, ter oorzaak van de groote vochtigheid des aardrijks. Hy heeft 'er ook Gevogelte en Hoornbeeſten doen brengen, waar af hy 'er tegenwoordig meer als vijf-en-dartig heeft; en gelijk de Boomen daar zeer ſchoon en bekwaam zijn om Huizen en Barken te timmeren, en dat 'er de Winter by na drie maanden korter is als in *Canada*, ſtaat het te gelooven, dat 'er metter tijd een aanzienlijke Colonie gemaakt zal werden, zijnde 'er alreeds dartien of veertien Huisgezinnen, en een Miſſiehuis, 't geen ik 'er opgerecht heb met onzen lieven Vader *Lucas Buiſſet*, Recollet, door de hulp van den Heer *de la Salle*, met wien wy een tamelijk groot Dorp van *Iroquoiſen* tot ons getrokken hebben, welker Kinderen wy te gelijk met onze kleine Franſchen leezen leeren, terwijl zy ondertuſſchen malkanderen hun taal leeren, 't geen een goed verſtand met d' *Iroquoiſen* onderhoud, die de landen bouwen om 'er Indiaanſch Koorn te zaayen, ten einde daar, buiten den tijd van hun jagt, het gantſche jaar af te beſtaan.

Schoone beginſelen van een nieuwe Colonie of Volkplanting.

II. HOOFDSTUK.

Den Heer Goliet tracht den Heer de la Salle in zijn ontdekkingen te voorkomen, doch zonder gevolg. Den Heer de la Salle doet een keer na Vrankrijk, en zijn handeling met den Heer Colbert. Zijn wederkomst in Canada met een goed getal van Persoonen, en de noodzaakelijkheden tot nieuwe ontdekkingen. Inscheeping van den Auteur Lodewijk Hennepin, Missionaris Recollet, ten dien einde. Zijn komst aan het Fort Frontenac.

TErwijl den Heer *de la Salle* met het opwerpen van zijn Fort bezig was, stookten zijn benijders, oordeelende uit zulke schoone beginselen wat hy in 't gevolg zou konnen doen met onse Missionarissen Recolletten, welke door hun onbaatzuchtig en degelijk leven verscheidene Huisgezinnen tot zich trokken die in 't Fort kwamen woonen, den Heer *Goliet* aan om hem in zyn ontdekkingen voor te komen. Deze voer dan door *la Baye des Puants* of de *Stinkbaay* na de Rivier *Meschasipi*, langs de welke hy afdaalde tot aan d' *Illinoisen*, komende door de Meiren weer in *Canada*, zonder voor alstoen, noch ook naderhand getracht te hebben eenige Colonie op te rechten, noch eenige kenniſſen aan het Hof te hebben gegeeven.

Den Heer Goliet tragt den Heer de la Salle in zijn ontdekkingen te voorkomen doch zonder gevolg.

Op het eind des jaars 1678. kwam den Heer *de la Salle* in *Vrankrijk* rekening doen aan Mijn Heer *Colbert* wegens het geen, 't welk hy tot uitvoering zijner orders gedaan had. Hy vertoonde hem vervolgens, dat dit Fort *Frontenac* hem groote gemakkelijkheden gaf om ontdekkingen met onze Recolletten te doen; dat zyn voornaamste oogmerk in het opwerpen van dit Fort geweest was deze ontdekkingen in getemperde, rijke, en vruchtbaare Landen, daar alleen de handel van Huiden en Buffelswol, welke de Spanjaarden *Ci-*

Den Heer de la Salle doet een keer na Vrankrijk, en zijn handeling met den Heer Colbert.

bola

bola heeten, en grooten koophandel kon beveſtigen, en machtige Colonien doen beſtaan, voort te zetten; Dat niettemin, gelijk het ſwaar zou vallen deze Buffelshuiden in Canoos te vervoeren, hy den Heer *Colbert* verzocht hem de commiſſie te doen vergunnen om d' ontdekking te gaan doen van den mond der groote Rivier *Meſchaſipi*, op de welke men Schepen zou konnen maaken om na *Vrankrijk* te gaan; En dat, aangezien de groote koſten welken hy gedaan had voornaamentlijk tot d'opwerping en het onderhoud van het Fort *Frontenac*, hy hem de privilegie wilde doen geeven van alleen den handel van Buffelshuiden, waar af hy 'er een tot een ſtaaltje meegebracht had, te drijven; 't geen hem toegeſtaan wierd.

Zijn wederkomſt in Canada met een goed getal van perſoonen, en de noodzaakelijkheden tot nieuwe ontdekkingen.

Hy vertrok uit *Vrankrijk* in de maand July des jaars 1678. met de Heeren *la Motte* en *Tony*, een Stuurman, eenige Bootsgezellen, en verſcheidene anderen, tot het getal van omtrent dartig perſoonen, mitsgaders ankers en dreggen tot de Barken welken hy wilde laaten maaken, en de noodzaakelijke wapenen en koopmanſchappen, en kwam op het eind van September te *Quebec*, van waar hy zyn volk, zyn koopmanſchappen en voorraad na het Fort *Frontenac* liet voeren. Hy bracht my uit *Vrankrijk* een gehoorzaamheid mee van onzen Eerwaardigen Vader *Germain Allart*, die tegenwoordig Biſſchop van *Vences* is, gelijk ook brieven van den Eerwaardigſten Vader *Hyacinth le Fevre*, actueele Provinciaal onzer Recolletten van *Atrecht*, in de welken hy my grooten yver voor de voortgang van onze Amerikaanſche Miſſien betuigde, en my verzocht den Heer *de la Salle* in zyn ontdekkingen te verzellen. De Vader *Valentijn le Roux*, onze Commiſſaris Provinciaal van *Canada*, gaf my een compleete Kapel tot mijn reis. Ik ging vervolgens de zegening neemen van Mijn Heer *François de la Valle*, eerſte Biſſchop van *Quebec*, en verzocht hem een ſchriftelijke goedkeuring. Hier na aten wy aan de tafel van Mijn Heer den Graaf van *Frontenac*, Gouverneur des Landts, die ons geduurende de maaltijd de eer deed van tegen het gezelſchap te zeggen, dat hy den yver der Recolletten en d' edelmoedigheid onzer onderneemingen aan het Hof zou overſchryven.

Wy

Inscheeping van den Auteur Lodewijk Hennepin, Missionaris Recollet, ten dien einde.

Wy traden met ons driën te scheep in onze kleine schorsse Canoo, met onze draagbaare Kapel, een deken, en een mat van biezen die ons tot bultzak diende, 't geen al onze toerusting uitmaakte. De Volkeren der kusten, daar wy tusschen *Quebec* en *Monreal* voorby voeren, baden my zeer ernstelijk, dat ik de Mis zou doen, en hen de Sacramenten bedienen; vertoonende my, dat zy den Godlijken dienst niet meer als vijf of zes maalen in 't jaar konden bywoonen, dewijl 'er maar vier Missionarissen in d' uitgestrektheid van vijftig mylen landts waren. Te *S. Hour* doopte ik een Kind, waar af ik bericht gaf aan den Missionaris, die afweezig was. Wy vervolgden onzen weg door *Harpentinie*, daar de Heer van de plaats my een zyner Zoonen tot de reis mee gegeeven zou hebben, indien onze Canoo voor vier mannen groot genoeg geweest had. Op onse komst te *Monreal* onttroonde men my mijn Canoosvaarders, 't geen my noodzaakte de gelegentheid waar te neemen van twee andere Canoosvaarders, welke my een kleine plaats in hun swak vaartuig gaven; en na de snelle Stroomen dartig mylen ver doorgevaaren te zyn, kwamen wy aan 't Fort *Frontenac* des nachts ten elf uuren van Allerzielen dag des jaars 1678. De Vaders *Gabriel de la Ribourde* en *Lucas Buisset*, Missionarissen, ontfingen my met een ongemeene blijdschap in ons Missiehuis. Den Heer *de la Salle* vervoegde 'er zich eenigen tijd na ons, zo haast als hy zyn zaaken afgedaan had, en deed op het eind des zelven jaars vyftien mannen van zyn volk met voor zes of zeven duizend guldens aan koopmanschappen vertrekken, met order van ons by d' *Illinoisen*, welke in de gebuurschap van *Meschasipi* woonen, te verwachten, ten einde aldaar een goed verstand met deze Wilden te beginnen op te rechten, en ons van leeftocht en d' andere noodzaaklijkheden tot de voortzetting onzer ontdekkingen te voorzien.

Zijn komst aan het Fort Frontenac.

Wy hadden een gesprek met onze twee Geestelijken van't Fort wegens de middelen, die men aan moest wenden om het Koningrijk van *Jesus Christus* onder deze groote Natien, welke nooit van den waaren God hooren spreeken, noch met d' Europeërs verkeerd hadden, uit te breiden.

III. HOOFD-

III. HOOFDSTUK.

Vertrek des Auteurs van het Fort Frontenac. Komſt aan een Iroquoiſch Dorp, Tejajagon geheeten. Komſt in de Rivier van Niagara. Beſchrijving van eenige Meiren, daar de Rivier S. Laurens haar oorſpronk uit trekt. Schrikkelijke Waterval by het Meir van Frontenac, in de Rivier van Niagara. Fort van Conty. Den Auteur verzelt den Heer de la Motte in een Gezantſchap aan d' Iroquoiſen. Komſt te Tegarondies, daar de Raad der Iroquoiſen vergaderd word. Schrikkelijke wreedheid der Iroquoiſen omtrent hun gevangen Vyanden. Rampen den Heer de la Salle in zijn onderneming ontmoet. Hy doet een Bark timmeren. Stribbelingen met d' Iroquoiſen. De Crediteurs van den Heer de la Salle doen alle zijn goederen aantaſten, en zich toewijzen. Den Auteur vervoegt zich na het Fort van Frontenac. Zijn inſcheeping met den Heer de la Salle.

Vertrek des Auteurs van het Fort Frontenac.

DEn 18. November 1678. nam ik oorlof van de gemelde Vaders, die ons tot op den oever des Meirs uitgeley deeden; en wy traden met zeſtien mannen in een Brigantijn. De koude en de herfſtwinden zeer ſtreng en fel zynde, vreesden onze lieden zich in een Vaartuig van omtrent tien vat te vertrouwen; 't geen den Heer *de la Motte*, die het gebied voerde, verplichte altijd langs de Noordkuſt des *Meirs van Frontenac* te doen houden, om voor den Noord-Weſten wind, die ons na de Zuidkuſt gedreven zou hebben, in veiligheid te wezen.

Komst aan een Iroquoisch Dorp, Tejajagon geheeten.

Den 26. ons klein Vaartuig geduurende de nacht twee groote mijlen van 't land afgedreeven zynde, waren wy genoodzaakt het anker uit te werpen op sestig vademen, en in een baarblijkelijk gevaar. Eindelijk d' Ooste wind weer Noord-Oost zijnde geloopen, kwamen wy aan het eind des *Meirs van Frontenac* aan een Iroquoisch Dorp, *Tejajagon* geheeten, gelegen ten Noorden omtrent seventig mijlen van het Fort *Frontenac*. Wy handelden Indiaansch Koorn van d' *Iroquoisen*, die ons dikwils in onze Brigantijn, welke wy in een Rivier in zekerheid gelegt hadden, kwamen bezoeken: doch eer wy in deze Rivier konden komen, raakten wy driemaal vast; zulks dat men genoodzaakt was veertien mannen van ons volk t' ontscheepen, en een gedeelte van de Ballast buiten boord te smyten, om van de grond af te raaken, mitsgaders het ys, 't geen ons in de Rivier beslooten zou hebben, met bylen in stukken te hakken. De bekwaame wind ons ontbreekende, konden wy niet vertrekken voor den 5. December; en gelijk wy vijftien mijlen van de landen aan het eind des Meirs tot aan *Niagara* over moesten steeken, was het ons niet mogelijk meer als tien mijlen na de Zuidkust te voorderen, daar wy het anker omtrent drie mijlen van land uitwierpen. Den gantschen nacht wierden wy geweldig geplaagd van kwaad weer.

Komst in de Rivier van Niagara.

Den 6. den dag van *S. Niklaus*, traden wy in de schoone *Rivier van Niagara*, daar nooit Bark in geweest had. Na het *Te Deum*, en de gewoonlijke gebeden, tot dankzegging, zagen wy d' *Iroquoisen Tsonnontouans* van het Dorpje, gelegen in den mond der Rivier, met een trek meer als drie honderd witte visschen vangen, grooter als Karpers, en beter van smaak en gezonder als alle de visschen die in de wereld zyn. Dese Barbaaren gaven se ons altemaal, schryvende hun goede vangst aan de komst van de houte Canoo toe.

Den 7. voeren wy met een schorsse Canoo twee mijlen hoog in de Rivier op, om een plaats te soeken bekwaam tot timmeren; doch dewijl wy met de Canoo niet hooger opkomen, noch de geweldig-snelle Stroomen dood konden vaaren, traden wy te land, en gingen wel drie mijlen opwaarts, sonder ondertusschen goed bouwland te vinden.

Wy

Wy ſliepen dicht by een Rivier, die van 't Weſten komt, een mijl boven de groote Waterval van *Niagara*. Daar lei wel een voet dik ſneeuw, die wy wegnamen om vuur te maaken; en des anderen daags keerden wy weer te rug. Onderwege ſagen wy een ſeer groote meenigte van Rheën, en gantſche benden van wilde Kalkoenſche Haanen. Na d' eerſte Mis, die ooit op deſe plaatſen is gedaan, ſtelde men de Timmerlieden en ander volk aan 't werk, onder het beleid van den Heer *de la Motte*, die de ſtrengheid van een zo moeyelijk leven niet en kon verdraagen, en eenigen tijd daar na genoodſaakt was d' onderneeming te laaten vaaren, en weer na 't Fort *Frontenac* te keeren.

Den Heer *de la Salle* had geen Bark aan het Fort *Frontenac* konnen laaten maaken, ter oorſaak eener draagplaats van twee mijlen van de groote Waterval van *Niagara*, ſonder de welke men met groote Barken van 't *Meir van Frontenac* af tot aan het eind van het *Meir Dolfijn* ſou konnen vaaren, door Meiren heen welken men met reden zoete Zeën mag noemen.

Beſchryving van eenige Meiren, daar de Rivier S. Laurens haar oorſpronk uit trekt.

De groote *Rivier S. Laurens* trekt haar oorſpronk van verſcheidene groote Meiren, onder de welken 'er vijf van een buiten gemeene grootte zyn, en altemaal kwalijk aangeweeſen in de gedrukte Kaarten. Deſe Meiren zijn vooreerſt het *Meir van Condé* of *Tracy*; ten tweden, het *Meir Dolfijn* of *Iſlinois*; ten darden, het *Meir van Orleans* of *van de Huroas*; ten vierden, het *Meir van Conty* of *Erié*; en ten vijfde, het *Meir Ontario* of *van Frontenac*. Zy ſijn altemaal van ſoet water, en ſeer goed om te drinken, overvloedig in viſch, en omringd met vruchtbaare landen, uitgeſondert d' eerſte. De vaart is 'er gemakkelijk, ſelfs voor groote Schepen; maar ſeer moeyelijk in de winter, ter oorſaak der harde winden die 'er heerſchen.

't *Meir van Condé* en het *Meir Dolfijn* ſijn de verſt afgelegenen ten Weſten. 't Eerſte, 't geen ſich van 't Ooſten na 't Weſten ſtrekt, heeft honderd vijftig mijlen langte, omtrent ſeſtig wijdte, en ongevaar vijf honderd in den omvang. 't Twede, 't geen Noorden en Zuiden gelegen is, heeft 'er honderd twintig of hondert dartig langte, veertig

of vijftig wijdte, en by de vier honderd in den omvang. Dese twee Meiren ontlasten sich in dat van *Orleans*; 't eerste door een snelle Stroom vervuld met klippen, daar men niet vaaren kan; en het ander door d' *Engte* of *Straat van Missilimakinak*. Het *Meir van Orleans* ontlast sich door een lang seer schoon en bevaarbaar Canaal in het *Meir van Conty*; sulks dat, gelijk dese twee laatste Meiren byna gelijk leggen met het *Meir Dolfijn*, en dat se door geenige ongemakkelijke snelle Stroom van malkander afgescheiden zyn, men met Barken van het eind des *Meirs Dolfijns* een verte van vier honderd mijlen kan vaaren tot aan het eind des *Meirs van Conty*; daar de vaart door de groote Waterval van *Niagara* afgebroken word. 't *Meir van Conty* werpt sich in het *Meir van Frontenac*: maar geduurende tien mijlen van dit laatste Meir verengt het sich door een groot Eiland 't geen twee Canaalen maakt; en door eenige Eilandjes en dese verenging heet het de *Rivier van Niagara*, welke na een loop van veertien mijlen sich in het *Meir van Frontenac* werpt, op de breedte van twee-en-veertig graaden en twintig minuten. De wateren van dese Engte, of van dit gedeelte en Rivier des *Meirs van Conty* hebben een stroom, en seer swaar om dood te zeilen, insonderheid een mijl van het eind des *Meirs van Conty*. Vier mijlen van 't *Meir van Frontenac* is een ongeloofelijke Waterval, en die haars gelijk niet en heeft. De *Rivier van Niagara* heeft hier omtrent maar een half vierdedeel mijls wijdte; maar zy is op sommige plaatsen seer diep, en zo snel loopende boven de groote Waterval, dat se alle de Beesten, die daar over willen swemmen, wegslecpt, sonder dat 'er een haar stroom kan wederstaan. Zy vallen van meer als vijf honderd voeten hoog. Dese Waterval is te samengesteld van twee stortingen en een val, met een steil afloopend Eiland. In 't midden schuimt en kookt het water op een afgryselijke manier, en maakt gestadig een schrikkelijk geraas, 't geen men, als de wind uit den Zuiden waait, meer als vijftien mijlen ver kan hooren. Vier mijlen van dese Waterval werpt de *Rivier van Niagara* sich met een uitsteekende snelheid, voornamentlijk geduurende twee mijlen, in het *Meir van Frontenac*. Geduurende dese twee mijlen draagt men de koopmanschappen; en

Schrikkelijke Waterval by het Meir van Frontenac, in de Rivier van Niagara.

en daar is een ſeer ſchoone weg, heel weinig boſch, en byna altemaal beemden doormengd met eenige Eiken- en Dennenboomen, langs de twee oevers der Rivier, welke zo hoog zyn dat men ſchrikt als men na beneden ziet.

't Is aan den mond des *Meirs van Frontenac* dat men een Fort deed beginnen, 't geen d' *Iroquoiſen*, en inſonderheid de *Tſonnontouans*, de talrijkſten en machtigſten van allen, in toom ſou hebben konnen houden, en hen den handel beletten dien zy met d' Engelſchen en Hollanders dryven, beſtaande in een menigte van Pelteryen, welke ſy gehouden ſijn in de Weſtelijke Landen te gaan haalen, paſſeerende ten dien einde in de heen- en weertocht door de *Rivier van Niagara*, daar men hen in tijd van vrede met minlijkheid, en in tijd van oorlog met geweld ſou konnen ſtutten: maar d' *Iroquoiſen*, opgeſtookt door eenige benyders van den Heer *de la Salle*, namen 'er argwaan uit; ſulks dat, gelijk men niet in ſtaat was van hen te wederſtaan, men ſich vernoegde met 'er een Huis te doen bouwen, verſterkt met paliſſaaden, 't geen men het *Fort van Conty* noemt, ſijnde de plaats van natuure van verdediging. Aan de zyde is een ſeer ſchoone Haven, daar de Barken in ſekerheid konnen leggen. Daar is ook een overvloedige vangſt van veelerhande viſch, onder anderen van witte viſichen, welke uitſteekende goed zyn, en daar men een der beſte Steden van *Europa* mee ſou konnen ſpyſen. Fort van Conty.

De groote Waterval der *Rivier van Niagara* verplichte hem ook ſijn Bark twee mijlen daar boven, en ſes mijlen van den mond deſer Rivier, te laaten maaken; maar eer men de ſelve begon, had den Heer *de la Motte* order om ſijn ſekerheden te neemen, en na het groot Dorp der *Iroquoiſen-Tſonnontouans* te gaan, om te trachten den argwaan, dien deſe benyders alreedts in hun geeſten geprent hadden, noopende alles wat wy deeden, te doen verdwynen: en gelijk ik beſig was met een Hut van boomſchorſſen te bouwen, die my voor Huis en Kapel moeſt dienen, om de Mis voor ons volk te doen, verſocht den Heer *de la Motte* my, dat ik hem by d' *Iroquoiſen*, en geduurende al den tijd van ſijn Geſantſchap, wilde verſellen. Ik bad hem, dat hy my, met het

grootste getal van ons volk, daar sou laaten. Hy paste my ten antwoord, dat hy 'er seven met hem nam; dat ik iets van de taal en van de manieren der *Iroquisen* wist; dat dese Barbaaren my in het Fort *Frontenac* in den Raad, dien de Gouverneur des Landts met hen had gehouden, gesien hadden; dat 'er den dienst des Konings, en dien des Heeren *de la Salle* in 't bysonder aan hing; dat hy sich niet vertrouwen kon op de geenen, welken hy mee nam. Alle dese redenen verplichten my hem dwars door de bosschen geduurende twee-en-dartig mijlen wegs te versellen. 't Aardrijk was bedekt met sneeuw. Wy droegen altemaal onse dekens met onse kleine toerusting mee, brengende de nachten dikwils onder den blaauwen Hemel door; en gelijk wy niet als eenige sakjes met gerooste Indiaansch koorn hadden, vonden wy onderwege *Iroquoisen* op de Jagt, die ons Rheevleesch, en vijftien of sestien swarte Eekhoorns seer goed om te eeten, gaven. Na vijf dagen gangs kwamen wy te *Tegarondies*, een groot Dorp van der *Iroquoisen-Tsonnontouans*; en gelijk onse Franschen alstoen wel van wapenen en schoone klederen voorsien waren, brachten de Wilden ons in de Hut van het Groot Hoofd, daar alle de Vrouwen en Kinderen ons kwamen bekijken. Na den omroep, gedaan in het Dorp door een Oude, volgens het gebruik der Barbaaren, verscheenen 'er des anderendaags na de Mis en de Predikatie van den eersten dag des Jaars 1679. twee-en-veertig Iroquoische Grysaarts met ons in den Raad; en hoewel dese Wilden, die by na altemaal groote mannen zyn, niet gekleed of omhangen waren als met Bevers- en Wolvenhuiden, en eenigen met swarte Eekhoornsvellen, en dat se den meesten tijd de *Calumat* of pijp in den mond hadden, sijn 'er echter geen Raadsheeren van *Venetien* die een deftiger wesen hebben, of met meerder gewicht spreeken als d' Ouden der *Iroquoisen* in hun vergaderingen.

Den Auteur verzelt den Heer de la Motte in een Gezantschap aan d' Iroquoisen.

Komst te Tegarondies, daar de Raad der Iroquoisen vergaderd word.

Een onser lieden, *Antonis Brassart* geheeten, die voor Tolk diende, sei hen, dat wy hen kwamen besoeken uit den naam van *Onnontio* ('t is de naam die alle de Wilden aan de Gouverneurs der Franschen geeven) en om met hen op hun mat uit hun pypen te rooken; dat den Heer *de la Salle*, hun

hun vriend, een groote houte Canoo ging maaken, om koopmanſchappen uit *Europa* voor hen te gaan haalen, door een veel gemakkelijker weg als die der ſnelle ſtroomen van de *Rivier S. Laurens*, ten einde de ſelven hen beter koop te geeven. Hy voegde daar noch verſcheidene andere redenen by om onſe onderneeming te verlichten; en men gaf hen uit den naam der gantſche Natie voor by de vier honderd guldens aan koopmanſchappen, volgens 't gebruik des Landts, daar de beſte redenen nooit gehoord en worden indien ſe niet met geſchenken verſeld zyn.

Den Heer *de la Motte*, eer hy ſijn geſprek aanving, deed tot d' *Iroquoiſen* ſeggen, dat hy niet een woord tegen hen ſou ſpreeken, indien ſy niet alvorens een Franſchman, die hem verdacht was, uit den Raad hadden doen gaan. De Gryſaarts verſochten hem, dat hy vertrekken ſou; en op dat hy den hoon, wegens in de vergadering gekomen te zyn ſonder daar toe geroepen te weſen, niet gantſch en al ſou lijden, ging ik 'er met hem uit om hem geſelſchap te houden, ontſlaande my aldus voor dien tijd van de ſaaken welken men aan d' *Iroquoiſen* voorſtelde. Den volgenden dag antwoordden d' *Iroquoiſen* artijkel voor artijkel op onſe geſchenken. Zy leiden rysjes op d' aarde, om t' onthouden al wat men hen geſegt had; en op ieder antwoord nam de Spreeker een der gemelde rysjes in de hand, en wierp ons in 't midden der vergadering gereegen wit en ſwart Porcelein toe: en op elk geſchenk, van het eerſte tot het laatſte, een der Ouden met volle keel opgeheft hebbende, eindigden ſy tot drie maal de laatſte ſilb altemaal te ſaamen, met een ſtem die uit het hol der maag voortkwam, *Niova*, 't geen te ſeggen is, *dat 's goed, ik bedank u.* Alle de redenen, die wy aan d' *Iroquoiſen* gaven, voldeeden hen niet als in ſchyn; want deſe Barbaaren hebben voor gewoonte een geheele onverſchillendheid voor alle ſaaken te betuigen: en iemand ſou by hen voor onbeleefd en een botterik gaan, indien hy niet alles beaamde, en de redenen, welken men in den Raad tot hen voert, tegenſprak. Ja al kwam men ook ſelfs de grootſte ongerijmdheden en zotternyen voor te ſtellen, ſullen ſy altijd ſeggen *Niova*, dat 's wel mijn Broeder, gy hebt gelijk; maar ſy gelooven

'er

'er by sich selven niet meer af als se willen: en het grootste gedeelte der Wilden, van alle de geenen die ik wel geëxamineerd heb, betoonen genoegsaam, dat d' onverschillendheid, welke sy voor alle de gronden van onse Christelijke Religie hebben, even als voor alle andere dingen, de grootste hinderpaal tegens het Geloof is dien ik onder dese Barbaaren gekend heb. Den laatsten dag van onse vergadering brachten d' Iroquoische Krijgslieden een Slaaf mee, dien sy op de *Houtouagahas* gemaakt hadden, 't geen in hun taalen de *Hakkelaars* of *Snappers* betekent. Ik geloof, dat *Neroos* en *Maximinen* nooit grooter wreedheid bedacht hebben om het geduld der Martelaars op de proef te stellen, als de tormenten welken d' *Iroquoisen* hun Vyanden doen lijden: en gelijk wy sagen, dat hun Kinderen ieder een stuk van des Slaaven vleesch sneeden, dien hun Ouders met ongehoorde wreedheden hadden doen sterven, en dat dese kleine Menschen-eeters in onse tegenwoordigheid de tanden in het vleesch van desen rampsalige begonden te setten, vertrokken wy uit de Hut van het Hoofd, en wilden 'er niet meer eeten, keerende wijders door de bosschen weer te rug na de *Revier van Niagara*.

Schrikkelijke wreedheid der Iroquoiten omtrent hun gevangen Vyanden.

Den Heer *de la Salle* was 'er met een Bark van het Fort van *Frontenac* gekomen, om ons eenige leeftocht te brengen, gelijk ook een dreg of twee om een Bark in den mond des *Meirs van Conty* toe te rusten: maar de geene, daar hy met koopmanschappen mee gekomen was, verging door de schuld der twee Stuurlieden, die malkander niet verstaan konden, aan de Zuidkust des *Meirs van Frontenac*, tien mijlen van *Niagara*, by een plaats die de Bootsgesellen *de dolle Kaap* genoemd hebben; sonder dat men iets anders bergde als d' ankers en de kabeltouwen. Hy verloor ook eenige Canoos met veele koopmanschappen, en had verscheidene rampen, die alle anderen als hem dese onderneeming souden hebben doen staaken. Na dat hy sijn orders gegeeven, en de Werklieden op de werf, die boven de groote Waterval van *Niagara* was, aan den arbeid geset had om een tweede Bark te timmeren, keerde hy, also hy door de noodwendigheid sijner saaken geperst wierd, weer na 't Fort van *Frontenac*. Hy ondernam

Rampen den Heer de la Salle in sijn onderneeming ontmoet.

Hy doet een Bark timmeren.

desen

deſen weg van meer als tachtig mijlen te land, en te voet, met een ſakje gerooſt Indiaanſch koorn, 't geen hem ſelfs twee dagreiſen van het Fort begon t' ontbreeken, daar hy gelukkiglijk kwam met een Hond, die ſijn kleine toeruſting langs het ys voortſleepte.

De meeſte *Iroquoiſen* waren, terwijl onſe Bark getimmerd wierd, over het *Meir van Conty* ten oorlog getoogen; maar hoewel hun afweſen de geenen, die t'huis waren gebleeven, minder baldaadig maakte, kwamen ſy echter dikwils op onſe werf, daar men aan de Bark werkte en betuigden hun misnoegdheid. Een van hen, houdende ſich als of hy dronken was, wilde den Smit doodſlaan; doch de wederſtand der Franſchen, en 't poſtuur daar ſy ſich in ſtelden om d' *Iroquoiſen* te rug te dryven, en het verwijt 't geen ik aan deſe Barbaaren deed, noodſaakte hen ſtilletjes voort te gaan. Een wijl daar na kwam een Vrouw ons waarſchouwen, dat ſy de Bark op de werf in de brand wilden ſteeken; en zy ſouden het volbragt hebben indien men 'er niet een ſorgvuldige wacht had gehouden. Stribbelingen mee d' Iroquoiſen.

Zulke menigvuldige alarmen, de vrees van gebrek aan leeftocht te lijden na het verlies der Bark van 't Fort van *Frontenac*, en de weigering welke d' *Iroquoiſen-Tſonnontouans* deeden van ons Indiaanſch koorn voor geld te geeven, verbaasden onſe Timmerlieden, welke ten anderen door een Deugniet die verſcheidene maalen getracht had by de Hollanders over te loopen, opgemaakt waren om ons te verlaten. Hy ſou ons ook ongetwijfeld onſe Werkgaſten onttroond hebben indien ik hen geen moed had ingeſproken door de vermaaningen welken ik op de Vier- en Zondagen na den Godlijken Dienſt aan hen deed; vertoonende hen, dat onſe onderneeming blootelijk de glorie Godts, het beſt der Franſche Colonie, en hun eer betrefte. Ik moedigde hen aldus aan om met meerder vlijt en naarſtigheid te arbeiden, ten einde ſich uit deſe ongeruſtheden te verloſſen. Ten anderen deeden d' orders, welken zy ſagen dat ik aan de Wilden van de *Wolvenatie* gaf om ons Rheën tot ons onderhoud te beſchikken, hen weer moed vatten; invoegen dat, dewijl ſe ſich vlytiger tot hun werk begonden te beyveren, ons Schip

binnen weinig tijds in staat was van in 't water geset te worden: en na het met de ceremonien verordend door de Kerk gewyd te hebben, liet men het afloopen, hoewel het noch niet t' eenemaal voltrokken was, om het voor den brand, daar het mee gedreigd wierd te bevryden.

Men noemde het *den Griffioen*. Wy lieten drie Kanonschooten doen, en songen tot dankbaarheid het *Te Deum*, 't geen van het rot verscheide maalen herhaald geroep van *Vive le Roy* gevolgd wierd. d' *Iroquoisen*, die over deese ceremonie verwonderd waaren, hadden deel aan onse blydschap. Men gaf aan ieder een teug Brandewijn, zo wel als aan de Franschen.

Wy verlieten van toensaf onse schorsse Hutten, om in het Schip op het water te gaan huishouden, alwaar wy met rust sliepen, en buiten de bespringingen der Wilden. d' *Iroquoisen* stonden op de wederkomst van hun Beverjagt geweldig verwonderd. Zy seiden, dat de Franschen geesten waren, en konden niet begrypen hoe zy in zo weinig tijdts en zo gemakkelijk een zo groote houte Canoo hadden konnen maaken; hoewel dit Schip, 't geen alle de Wilden, welke sich meer als vijf honderd mijlen landts uitstrekken, beeven deed, maar van omtrent vijf-en-veertig vat was.

De Crediteurs van den Heer de la Salle doen alle zijn goederen aantasten en zich toewyzen.

De benyders ondertusschen de Bark voltrokken ziende, niet tegenstaande de swaarigheden van de toevoering der noodzaakelijke materiaalen door zo veel snelle stroomen, en de tegenstellingen der *Iroquoisen*, gingen uitstrooijen, dat het een roekeloose onderneming was, dat wy nooit weder souden komen, en veele andere diergelijke dingen. Door deze redenen maakten zy alle de Crediteurs van den Heer *de la Salle* gaande, welke zonder sijn wederkomst te willen verwachten, en zonder hem 'er af te verwittigen, alle sijne goederen, die hy te *Monreal* en te *Quebec* had, selfs tot het bed van sijn Secretaris, deeden aantasten, en se sich tot zodanig een prijs als zy begeerden toewysen, hoewel het Fort van *Frontenac* alleen, daar hy eigenaar af is, alle sijn schulden meer als twee maal kon betaalen.

Hy was alstoen in 't Fort van *Frontenac*, daar hy de tijding van deze wanorders kreeg: maar gelijk hy oordeelde, dat dit

dit ongeluk ſonder hulpmiddel was, en dat men geen ander oogmerk had als hem een Reis te doen verliezen, daar hy alle de bereidſelen met zo veel moeite en koſten toe had gemaakt, gaf hy aan het Fort d' orders die hy noodzaakelijk achte. Ons Schip in 't water leggende, buiten beſpringing, vervoegde ik my met de kleine Brigantijn door het *Meir van Frontenac* na het Fort, om onze Recolletten, die daar woonden, te ſpreeken, ten einde my op een geeſtelijke wijs met hen te vertrooſten, wijn tot de celebratie der Mis te haalen, en aan den Heer *de la Salle* bericht van den toeſtand der zaaken te geeven; en wy, te weeten wy drie Miſſionariſſen Recolletten, vervoegden ons met hem in het begin der maand Auguſtus van het zelve Jaar 1679. te *Niagara*. Hy vond zyn Bark gereed om onder zeil te ſteeken; maar ſijn lieden zeiden hem, dat zy 'er niet verder mee hadden konnen opkomen als tot aan den ingang des *Meirs van Conty*, hebbende de groote ſtroom der *Rivier van Niagara* niet dood konnen zeilen. Wy traden te ſcheep ten getale van twee-en-dartig perſoonen, met onze twee Vaders Recolletten die ſich by my hadden gevoegd. Ons volk had een goede voorraad van wapenen, koopmanſchappen, en zeven kleine ſtukken metaal Kanon.

Den Auteur vervoegt zich na het Fort van Frontenac.

Zijn inſcheping met den Heer de la Salle.

IV. HOOFDSTUK.

Beſchrijving van de Straat door dewelke het Meir van Orleans zich in het Meir van Conty ontlaſt. Komſt in het Meir van Orleans. Schrikkelijke ſtorm. S. Antonis van Padua tot Beſchermer genomen. Komſt te Miſſilimakinak.

ZYnde met een getal van zo veel perſoonen, als ik in het voorgaande Hoofdſtuk geſegt heb, t' ſcheep gegaan, kwamen wy gelukkiglijk door de *Rivier van Niagara*

gara in den ingang of mond des *Meirs van Conty*. Wy staken onder zeil den 7. van de maand Augustus des selven Jaars 1679. neemende onse streek West-Zuid-West. Na het *Te Deum* loste men al het kanon en de muskettery, in de tegenwoordigheid van verscheidene Iroquoische Krijgslieden, welke Slaaven meebrachten van de Natien der Beemden, meer als vijf honderd mijlen van hun Land afgelegen. Dese Barbaaren maakten een wonderlijke beschryving wegens de grootheid van ons Schip tegen de Hollanders van *Nieuw-York*, met de welken d' *Iroquoisen* een grooten handel hebben van Pelteryen, die zy hen brengen om schietgeweer en kleederen te hebben.

Beschryving van de Straat door dewelke het Meir van Orleans zich in het Meir van Conty ontlast.

Onse vaart was zo gelukkig, dat wy den tienden, 's morgens, den dag van *S. Laurens*, aan den mond kwamen van de Engte of Straat, waar door het *Meir van Orleans* sich in het *Meir van Conty* ontlast, welke honderd mijlen van de *Rivier van Niagara* afgelegen is. Deze Straat heeft dartig mijlen langte, en byna over al een mijl wijdte, uitgesondert in haar midden, daar ze wyder word, en een Meir van een ronde gedaante en tien mijlen diameters maakt, 't geen wy het *Meir van S. Clara* noemden, ter oorsaak van den dag dezer Santin op den welke wy 'er door voeren. 't Land aan beide de zyden van deze schoone Straat bestaat voor een gedeelte in lustige vlakke Velden; en men ziet 'er een menigte van Harten, Hinden, Rheën, Beeren die niet zeer woest en goed om te eeten zyn, Kalkoenen, en allerhande Wild, en Swaanen in menigte. Ons wandhing vol stukken van beesten, welken onse Wild- en onse Franschen schooten. 't Overige van de Straat is bedekt met Bosschen, en Vruchtboomen, als Nooten-, Kastanien-, Pruim-, en Appelboomen, en wilde Wyngaarden belaaden met Druif, daar wy wat Wijn af maakten. Daar is ook bekwaam Timmerhout. Hier omtrent valt geweldig veel te Jaagen.

Wy vonden aan den mond van deze Straat een zo sterke stroom, als het Gety voor *Rouan* is. Men kwam ze echter te boven, houdende onse streek Noord- en Noord-Oost, tot aan het *Meir van Orleans*. Daar is weinig diepte in den ingang en uitgang des *Meirs van S. Clara*, en voornaamentlijk in den uit-

uitgang. d' Ontlaſting des *Meirs van Orleans* verdeelt ſich te dezer plaatſe in verſcheidene kleine Canaalen, byna altemaal geſtopt door zandplaaten; weshalven men genoodſaakt was ſtuk voor ſtuk te peilen. Eindelijk vond men een zeer ſchoone diepte, ten minſten van twee of drie vademen waters, en byna overal een mijl wijd. Onſe Bark wierd daar eenige dagen door de ſtrydige winden tegengehouden; en toen men deze ſwaarigheid te boven was geraakt, ontmoette men noch een grooter in den mond des *Meirs van Orleans*. De Noorde wind, die een tijd lang met een groot geweld gewaaid had, en die het water van drie groote Meiren in de Straat drijft, had 'er de gewoonlijke ſtroom zodanig vermeerderd, dat ze zo fel was als de Baar voor *Caudebec* is. Men kon ze niet dood zeilen, hoewel men alstoen door een ſterke Zuide wind geholpen wierd: maar gelijk den oever ſeer ſchoon was, deed men twaalf van onſe mannen aan land gaan, die de Bark omtrent een half quartier voorttrokken, waar na wy op den 23. der maand Auguſtus in het *Meir van Orleans* kwamen; en wy zongen, tot dankbaarheid, voor de twede maal het *Te Deum*, loovende God, die ons een groote Baay in dit Meir deed zien, daar onſe oude Recolletten ten tijde van d' eerſte komſt der Franſchen in *Canada* gewoond hadden om de *Hurons* in het Geloof t' onderwyzen. Deſe Wilden, welke in voorige tijden een geweldig groote Natie ſijn geweeſt, zyn meeſtendeel uitgerooid door d' *Iroquoiſen*. Den ſelven dag zeilde de Bark met een ſtijve koelte langs d' Ooſtkuſt van het Meir, houdende de ſtreek Noord-Noord-Ooſt tot aan den avond, wanneer de wind met een groote onſtuimigheid Zuid-Weſt geloopen zynde, zette men de ſtreek Noord-Weſt; en des anderendaags vonden wy ons in 't gezicht van 't land, hebbende des nachts een groote Baay, *Sakinam* geheeten, doorgevaaren.

Komſt in het Meir van Orleans.

Den 24. hielden wy de ſtreek Noord-Weſt tot aan den avond, wanneer wy een groote ſtilte kreegen tuſſchen twee Eilanden, daar maar anderhalf of twee vademen water was. Wy zeilden een gedeelte van den nacht met d' onderzeilen, om een ankerplaats te vinden; maar vermits wy 'er geen en vonden daar goede grond was, en dat de wind uit den Weſte

begon te waayen, zette men de streek na 't Noorden, om de ruimte te krygen, terwijl men den dag verwachtte: en men bracht den nacht door met gestadig voor de Bark te peilen, dewijl men bemerkt had dat onse Stuurman zeer achteloos was. Men droeg de selve zorg zo lang als de Reis duurde.

Den 25. bleef de stilte ons by tot aan den middag; en wy vervolgden onse streek Noord-West, met een goede Zuide wind, die wel haast in een Zuid-Weste veranderde. Omtrent middernacht was men genoodzaakt Noordelijk aan te zeilen, ter oorzaak van een groote punt die zich in het Meir uitstrekte: maar naauwelijks waren wy ze voorby, of wy wierden beloopen door een schrikkelijke wind, die ons dwong tot den dag toe te laveeren.

Schrikkelijke storm.

Den 26. wierden wy noch al door de zelve wind geslingerd; en de baaren tegen den middag al te hol beginnende te schieten, en de Zee een schrikkelijke verwoedheid te toonen, waren wy genoodzaakt 't des avondts te laaten dryven, dewijl wy noch anker- noch schuilplaats vonden. Thans trad den Heer *de la Salle* in de kajuit, en zei met een besturven gelaat, dat hy zyn onderneeming aan God beval. Wy waren geduurende de gantsche Reis gewoon al het volk op de knien te doen vallen, en gezamenerhand des morgens en 's avondts d' openbaare Gebeden te doen, zingende ook eenige Lofzangen van de Kerk; doch wy konden alsnu dese oeffeningen van godvruchtigheid niet pleegen, ter oorzaak dat de storm zo geweldig was, dat men op den overloop niet staan kon: weshalven wy ons vernoegden met ieder in 't bysonder eenige daad van boetvaardigheid te doen. Daar was niemand als onse Stuurman alleen dien wy daar nooit toe konden brengen. Den Heer *de la Salle* nam ook in desen tijd, gezamentlijk met ons, *S. Antonis van Padua* tot den Beschermer onser onderneemingen, en beloofde aan God, indien hy ons de genade deed van ons van den storm te verlossen, dat d' eerste Kapel, welke hy in *Louisania* zou doen oprechten, aan desen grooten Heilig gewyd zou worden. De wind een weinig zynde gaan leggen, smeeten wy 't in ly geduirende de gantsche nacht; en wy dreeven niet meer af als een mijl, of twee ten hoogsten.

S. Antonis van Padua tot Beschermer genomen.

Den

Den 27. 's morgens, zette men de ſtreek Noord-West met een Zuid-Weſte wind, die des avondts in een kleine beſtendige Zuid-Ooſte wind veranderde, met de welke wy den ſelven dag te *Miſſilimakinak* kwamen, daar men het anker liet vallen op zes vademen waters in een boezem van goede kleygrond. Deze boezem is beveiligd van 't Zuid-Weſten tot het Noorden. Een zandplaat dekt haar een weinig ten Noord-Ooſten: maar de Zuidkant is niet goed, en doorgaans geweldige winden onderworpen. Komſt te Miſſilimakinak.

V. HOOFDSTUK.

Beſchryving van Miſſilimakinak, en andere daar omtrent gelegene oorden. Mis voor de VVilden Outtaouacts gedaan. Salvoos door de Hurons voor de Franſchen geſchooten. Verbonden der Hurons en Outtaouacts tegens d' Iroquoiſen. VVilden van S. Maria der lange VVaterval, VVatervallers geheeten. Handel der VVilden te Monreal. Den Heer de la Salle doet eenigen van zijn Lieden, welke zich kwalijk omtrent hem gedragen hebben by de kop vatten.

Miſſilimakinak is een puntige ſtreek landts in den mond en ten Noorden der Engte of Straat, door de welke het *Meir Dolfijn* zich in dat van *Orleans* ontlaſt. Deze Engte is een mijl wyd en drie lang, en loopt Weſt-Noord-Weſtelijk. Vijftien mijlen ten Ooſten van *Miſſilimakinak* vind men een andere punt, of ſtreek landts, leggende in den mond van het Canaal waar door het *Meir van Condé* zich in het *Meir van Orleans* ontlaſt. Dit Canaal heeft vijf mylen wydte, en vijftien langte. Het is doorſneeden met verſcheidene Eilanden, en verengt zich allengskens tot aan de Waterval van S. Maria, zynde een ſnelle ſtorting vol van klippen, Beſchryving van Miſſilimakinak, en andere daar omtrent gelegene oorden.

pen, door de welke de wateren des *Meirs van Condé* zich ontlaſten, en met een groot geweld van boven neer vallen. Men kan echter aan d'eene zyde met een Canoo aan land komen; maar tot grooter zekerheid doet men de Canoo en de koopmanſchappen, welken men meeneemt om met de Natien van 't Noorden des *Meirs van Condé* te handelen, overdraagen.

Daar zyn Dorpen van Wilden aan deſe twee oorden. De geenen, die te *Miſſilimakinak* woonen, waren op den dag van onſe aankomſt, zynde den 27. Auguſtus des Jaars 1679. geweldig verbaasd over een Schip in hun Land te zien; en 't gebalder van 't kanon verſchrikte hen uitſteekend. Wy gingen de Mis doen voor de *Outtaouacts*; en geduurende den Dienſt liet den Heer *de la Salle*, treffelijk uitgedoſt met zyn ſcharlakenſche mantel geboord met goude paſſementen, de wapenen langs de Kapel zetten; en de Sergeant liet 'er een Schildwacht om ze te bewaaren. De Hoofden der Wilden *Outtaouacts* beweezen ons hun beleefdheid op hun manier. Als wy uit den Dienſt kwamen, zagen wy *den Griffioen* in de gemelde boezem ten anker leggen. Wy aanſchouwden met vermaak dit groot Gevaarte, ſeer wel uitgeruſt, en in 't midden van honderd of honderd twintig ſchorſſe Canoos die geſtadig op de viſchvangſt uitgaan, en van daar weer te rug keeren. 't Zyn witte viſſchen, welke van deſe Wilden gevangen worden met netten die zy ſomtijds op vijftien en twintig vademen waters leggen, en zonder de welken zy niet zouden konnen beſtaan.

Mis voor de Wilden Outtaouacts gedaan.

De *Hurons*, die een Dorp hebben omringd met paliſſaaden van vijf-en-twintig voet hoog, en gelegen omtrent een groote ſtreek landts, tegen over het Eiland *Miſſilimakinak*, betoonden des anderen daags, dat ze beter Franſch waren als de *Outtaouacts*; doch het was in ſchyn: want zy deeden een ſalvo met alle hun ſnaphaanen, welken zy altemaal hebben, en herhaalden de zelve tot driemaalen, om ons Schip en den Franſchen eer aan te doen. Maar deſe groeting was hen ingeſteeken door eenige Franſchen, die daar komen, en dikwils een zeer aanzienlijken handel met deſe Volkeren dryven; welke geen ander oogmerk hadden als den Heer

Salvoos door de Hurons voor de Franſchen geſchooten.

de

de la Salle, die hen argwaan baarde, door dit uiterlijke te winnen, om naderhand te beter hun perſonagie te ſpeelen, met te gaan uitſtrooyen dat de Bark d'oorzaak van de verdelging der Particulieren zou wezen, ten einde den geen, die ze had doen bouwen, aan het volk haatelijk te maaken.

Verbonden der Hurons en Outtaouacts tegens d' Iroquoiſen.

De *Hurons* en d' *Outtaouacts* maaken verbonden met malkander, om zich gezamenerhand tegens de verwoedheid der *Iroquoiſen*, hun geſworene vyanden, te ſtellen. Zy kweeken 'er Indiaanſch koorn, daar ze het gantſche Jaar af leeven, met de viſſchen die zy vangen. Zy kooken de viſch, op dat ze te voedſaamer en ſmaakelijker mag zyn, met meel van hun koorn, 't geen zy in den ſtam van een boom, dien zy door 't middel van vuur uitgehold hebben, met een ſtamper breecken, en tot meel maaken.

Wilden van S. *Maria der lange Waterval*, Watervallers geheeten.

De Wilden van *S. Maria der lange Waterval* worden door ons de *Watervallers* genoemd, ter oorzaak hunner woonplaats die dicht by de Waterval is, en daar zy beſtaan van de Jagt der Harten, Elanden, en eenige Bevers, en van de vangſt van witte viſch die zeer goed is, en 'er in grooten overvloed gevonden word, maar waar af de vangſt zeer ſwaar valt voor alle anderen als deze Wilden, die 'er van kindtsbeen toe opgevoed zyn. Deze laatſten zaayen geen Indiaanſch koorn, dewijl hun aardrijk niet bekwaam is, en dat de dampen en nevelen des *Meirs van Condé*, welke daar zeer meenigvuldig zyn, al het koorn ſouden verſtikken.

De Waterval van *S. Maria* en *Miſſilimakinak* zijn de twee voornaamſte paſſazien van alle de Wilden van 't Weſten en 't Noorden, welke hun Pelteryen aan de Franſche Woningen gaan brengen, en alle jaaren met meer als twee honderd geladene Canoos te *Monreal* komen handelen.

Handel der Wilden te Monreal.

Geduurende ons verblijf te *Miſſilimakinak* waren wy uitſteekend verwonderd over daar de meeſte lieden te vinden, die de Heer *de la Salle* ten getale van vijftien voor uit gezonden had, en die hy geloofde dat al over lang by d' *Illinoiſen* waren. De geenen, welken hy voor de getrouwſten had gekend, verhaalden hem, dat zy wederhouden hadden geweeſt door de redenen, die men onderwege *Miſſilimakinak* tegen hen had gevoerd; dat men hen gezegt had, dat zyn

ondernecming t' eenemaal buitenspoorig was; dat de Bark nooit te *Missilimakinak* zou komen; dat men hen op een gewisse sneuveling uitstuurde; en meer andere diergelijken, welke de meesten hunner Makkers moedeloos gemaakt hadden, zulks dat zy hen op geenerley manier hadden konnen beweegen om hun reis voort te zetten; dat zelfs zes van hen weg geloopen waren, en voor meer als drie duizend guldens aan koopmanschappen meegenomen hadden, onder den dekmantel van zelven zich te betaalen, zeggende, dat zy het overschot boven het geen dat hen toequam weder zouden geeven; en dat d' anderen voor meer als twaalf honderd guldens ontijdiglijk verkwist, of te *Missilimakinak*, daar zy opgehouden waren, en daar de leeftocht zeer duur is, tot hun onderhoud besteed hadden. Den Heer *de la Salle* was zo veel te meer misnoegd over dit onbillijk beleid zijner Lieden, dewijl hy hen zeer wel gehandeld, en aan altemaal eenige penningen verstrekt had, hebbende onder anderen voor een van hen te *Monreal* twaalf honderd guldens, welken hy aan verscheidene persoonen schuldig was, betaald. Hy deed vier der geener, die wel de meeste schuld hadden, by de kop vatten; doch zonder wijders eenige straf omtrent hen te laaten pleegen: en hebbende verstaan, dat twee der gemelde Wegloopers aan de Waterval van *S. Maria* waren, stuurde hy den Heer *de Tonty* met zes mannen derwaarts, die hen terstond in verzekering nam, en alle de goederen, welken zy in handen hadden, aantastte: maar wat d' anderen belangt, daar heeft hy nooit recht over konnen verkrijgen. De felle winden van dit saisoen waren d' oorzaak dat den Heer *de Tonty* niet eer te *Missilimakinak* wederkwam als in de maand November; invoegen dat wy, vreezende d' aannadering des winters, het besluit namen van te vertrekken, zonder zyn komst verwachten.

Den Heer de la Salle doet eenigen van zijn Lieden, welke zich kwalijk omtrent hem gedraagen hadden, by de kop vatten.

VI. HOOFD-

VI. HOOFDSTUK.

Vertrek van Miſſilimakinak, en komſt aan een Eiland in de Stinkbaay. Goed onthaal door den Kapitein der Wilden aan hen gedaan. Den Heer de la Salle neemt het beſluit van zijn Bark weg te ſtuuren, en de Reis met Canoos te vervolgen. Vertrek der Bark, en wedervaaren van de zelve volgens bericht der VVilden. Vertrek van den Heer de la Salle met vier Canoos van het Eiland der Poutouatamis. Swaar onweer. Ongemak op een Klip geleeden. Den Heer de la Salle brengt de Canoos op een vreemde wijs te land.

Vertrek van Miſſilimakinak, en komſt aan een Eiland in de Stinkbaay.

DEn 2. September voeren wy van *Miſſilimakinak* in het *Meir Dolfijn*, en kwamen aan een Eiland gelegen in den ingang des Meirs, of der *Stinkbaay*, veertig mijlen van *Miſſilimakinak*, bewoond door Wilden van de Natie der *Poutouatamis*. Men vond 'er eenige Franſchen, welken men de voorgaande jaaren na d' *Illinoiſen* gezonden had, en die een goede menigte van Pelteryen aan den Heer *de la Salle* te rug hadden gebracht.

Goed onthaal door den kapitein der Wilden aan hen gedaan.

't Hoofd of de Kapitein van deze Natie, die alle de mogelijke genegentheid voor Mijn Heer den Graaf van *Frontenac* had, in vergelding van dat hy hem te *Monreal* had onthaald, ontfing ons zo goed als hy kon, en deed door zyn Soldaaten voor den Heer *de la Salle* de *Calumet* danſen. Wy hadden vier dagen een zeer ongeſtuimig weer; en onze Bark omtrent dartig ſchreden van den oever afleggende, kwam deze Wilde Kapitein, vreezende dat ze in ſtukken geſlagen mocht worden, in een Canoo op gevaar van zyn leven aan ons boord: en hoewel de zee hoe langer hoe holder begon te ſchieten, haalden wy hem met zyn Canoo in de Bark. Hy

zei ons met een martiaale stem dat hy zyn leven met de Kinderen van *Onnontio*, Gouverneur der Fransschen, zyn goeden Vader en Vriend, wilde opsetten. Mijn Heer *de la Salle*, die nooit iemand om raad vraagde, nam alhier tegens ons gevoelen, het besluit van sijn Bark weg te stuuren, en de Reis met Canoos te vervolgen; doch gelijk hy 'er maar vier had, was hy genoodsaakt verscheidene koopmanschappen, en een menigte van werktuigen, dienstig tot veelerhande gebruiken, in de Bark te laaten. Hy belastte den Stuurman, alles te *Missilimakinak* te losſen, daar hy het op sijn wederkomst sou vinden. Hy deed ook alle de Pelteryen in de Bark, en sette der een Commis met vijf goede Matroosen op. Zy hadden order om sich aan de groote Waterval van *Niagara* te vervoegen, daar zy de Pelteryen souden laaten, en andere koopmanschappen innemen, welken een andere Bark van't Fort van *Frontenac*, die hen by 't Fort van *Gony* verwachtte, hen brengen moest; en dat zy terstond daar na weer na *Missilimakinak* souden keeren, alwaar zy een instructie souden vinden van de plaats daar zy de Bark t' overwinteren souden brengen.

Den Heer de la Salle neemt het besluit van zijn Bark weg te stuuren, en de Reis met Canoos te vervolgen,

Zy staken onder zeil op den 18. September met een kleine seer gunstige Weste wind, neemende hun afscheid met een eenige kanonschoot; en sedert heeft men niet konnen weeten, wat weg zy gehouden hadden: en hoewel men niet en twijfelt of zc zyn vergaan, heeft men echter nooit andere omstandigheden van hun schipbreuk te weeten konnen komen als de volgenden. De Bark in 't Noorden van het *Meir Dolsijn* het anker uitgeworpen hebbende, wou de Stuurman, tegens het gevoelen van eenige Wilden, die hem verseekerden dat 'er een groote storm in 't midden des Meirs was, sijn vaart voortsetten; sonder te betrachten, dat de plaats, daar hy lei, hem belette de kracht des windts te kennen. Nauwelijks was hy een vierde deel mijls van de kust, of de gemelde Wilden sagen de Bark op een schrikkelijke manier geslingerd worden, sonder dat 'er eenige kans was om den storm te wederstaan; sulks dat sy se binnen weinig tijdts uit het gesicht verlooren: en sy gelooven, dat se tegens eenige bank of klip aangesmeeten wierd, daar se begraven is gebleeven.

Vertrek der Bark, en wedervaaren van de zelve volgens bericht der Wilden.

ven. Wy verſtonden alle deſe dingen niet eer als het volgende jaar. 't Is gewis, dat het verlies van deſe Bark meer als veertig duiſend guldens koſtte, ſo in koopmanſchappen, Werktuigen, als in Pelteryen, en ankerwerk, 't geen hy uit *Vrankrijk* in *Canada* had doen komen, en van *Monreal* met ſchorſſe Canoos na het Fort *Frontenac* voeren; 't welk onmogelijk ſcheen aan de geenen, die de ſwakheid van deſe Vaartuigen, en de ſwaarte der ankers en Kabeltouwen kenden.

Wy vertrokken den volgenden dag, den 19. September, met veertien perſoonen in vier Canoos, waar af ik de kleinſte voerde, met de hulp van een Timmerman die eerſt nieuwelings uit *Vrankrijk* gekomen was; welke, als het een weinigje onweerde, de baaren niet weetende te vermijden, had ik de grootſte moeite der wereld om dit klein Vaartuig te beſtieren. Deſe vier ſchorſſe Canoos waren gelaaden met een Smis en al haar toebehooren, mitsgaders Timmermans-Schrijnwerkers en Zaagers gereedſchap, en wapenen en koopmanſchappen. Vertrek van den Heer de la Salle met vier Canoos van het Eiland der Poutouatamis.

Wy namen onſe ſtreek Zuidwaart, na het vaſte land, leggende vier groote mijlen van het Eiland der *Poutouatamis*. In 't midden der overvaart, en in de ſchoonſte ſtilte des wereldts, verhefte ſich eensſlags een onweer, 't geen ons in gevaar bracht, en ons voor de Bark deed vreeſen, doch noch meer voor ons ſelven, die vaſt voort voeren geduurende de duiſterheid des nachts, roepende d' eenen tegen d' anderen, dat wy ons niet van malkander af ſouden wijderen. 't Water ſloeg dikwils in onſe Canoos; en de geweldige wind duurde vier dagen met een verwoedheid als die der grootſte ſtormen in zee. Wy kreegen echter het land in een kleine Zandbaay, daar wy vijf dagen bleeven leggen, om te verwachten dat het Meir bedaard ſou weſen. Geduurende dit verblijf ſchoot de Wilde Jaager, die ons verſelde, niet meer als een yzer-Varken, 't geen ons ſeer wel te pas kwam by onſe Pompoenen, en het Indiaanſch koorn dat wy hadden. Swaar onweer.

Den 25. vervolgden wy onſen weg den gantſchen dag, en een gedeelte van de nacht by het Maanlicht, langs de Weſter kuſt van het *Meir Dolfijn*; maar de wind ſich wat te ſterk

verheft hebbende, waren wy genoodsaakt aan land te gaan op een naakte Klip, daar wy de regen en sneeuw twee dagen moesten verduuren, sonder andere schuilplaats als onse dekens, en by een mager vuurtje, 't geen men onderhield met hout 't welk de baaren aan land smeeten.

Ongemak op een Klip geleden.

Den 28. na dat wy de Mis gedaan hadden, zeilden wy tot diep in de nacht, en tot dat een dwarlwind ons dwong te land te treeden op de punt van een Klip, bedekt met struiken en kreupel bosch. Wy bleeven 'er twee dagen, en aten 'er de rest van onse leeftocht op, dat 's te seggen het Indiaansch Koorn, en de Meloenen welken men van de *Poutouatamis* gekocht had, en daar wy geen grooter voorraad af hadden konnen opdoen ter oorsaak dat onse Canoos al te seer gelaaden waren, en dat wy 'er onder wege hoopten te vinden.

Wy vertrokken den eersten October, en kwamen, na twaalf mijlen sonder iets te nuttigen voortgevaaren te hebben, aan een ander Dorp der *Poutouatamis*. Dese Wilden liepen altemaal na den oever van het Meir, om ons t' ontfangen, en uit het geweld der baaren, welke sich hand over hand met grooter onstuimigheid verheften, te verlossen: doch den Heer *de la Salle* vreesende dat sijn volk mocht weglopen, en dat iemant zyner lieden de koopmanschappen mogt verkwisten, voer voort; en wy waren gehouden hem te volgen tot drie mijlen voorby het Dorp der Wilden, niet tegenstaande het baarblijkelijk gevaar daar wy ons in vonden; Ondertusschen sag hy geen andere kans om in zekerheid aan land te geraaken, als met sijn drie Canoosvoerders in 't water te springen, gesamenerhand de Canoo en de laading op te lichten, en ze na den oever te sleepen, ondanks het geweld der baaren die hen t' elkens over 't hoofd vloogen dat het een schrik was om te sien. Vervolgens kwam hy om de Canoo te haalen, daar ik met den gemelden Man in zat, die sich op dit werk gantsch niet verstond; en springende tot de middel toe in 't water, lichten wy gesamentlijk ons kleine Vaartuig op, brachten het aan land, en gingen wijders de twee andere Canoos op de zelve manier uit het gevaar verlossen. En gelijk de baaren in het slaan tegen 't land een zekere

Den Heer de la Salle brengt de Canoos op een vreemde wijs te land

kere haak maaken, welke de geenen, die in veiligheid gelooven te zyn, weer te rug trekt, deed ik een uiterſte pooging, en zette onſen goeden ouden Recollet, die ons verzelde, en dien beminnelijken Miſſionaris van *S. Franciſcus* op mijn ſchouders, en bracht hem alſo dwars door de woedende golven heen te land, daar hy ſich niet zo haaſt buiten gevaar zag, of, hoewel hy door het water gantſch doorweekt was, hy toonde een ongemeene vrolijkheid, en meer als men van ſijn hooge faam verwacht ſou hebben.

VII. HOOFDSTUK.

Den Heer de la Salle neemt zijn Voorzorgen tegens de VVilden, en ſtuurt by hen om leeftocht. Beſchrijving van het Vrede-teken der VVilden. Leeftocht uit een Dorp der Poutouatamis gehaald. Beleefdheid der VVilden jegens de Franſchen. Vertrek van by het Dorp der Poutouatamis. Ongemak in het Meir. Overvloet van ſagt. Komſt aan het eind van het Meir Dolfijn. Dieſtal door eenigen van de Natie der Outouagamis aan de Franſchen begaan, en uitſlag van dit werk. Verzoek van een Kapitein der VVilden om een Recollet te houden. VVaarſchouwing door de zelven aan de Franſchen gedaan.

GElijk wy gantſch geen verkeering of kennis met de Wilden van dit Dorp hadden, deed onſe Bevelhebber terſtond alle de wapenen klaar maaken, en poſteerde ſich op een heuvel, daar men ons niet licht kon overrompelen, en daar men met weinig volks ſich tegens een groot getal kon verdedigen. Vervolgens ſtuurde hy drie van ſijn lieden om onder de gunſt der *Vredecalumet*, die de *Poutouatamis* van het Eiland

Den Heer de la Salle neemt zijn Voorzorgen tegens de Wilden, en ſtuurt by hen om leeftocht.

Eiland aan den Heer *de la Salle* gegeeven, en hier voor met hun danſſen en ceremonien, welken zy in hun gaſteryen en openbare plechtigheden gebruiken, verzelt hadden, leeftocht in het Dorp te gaan koopen.

Beſchryving van het Vrede teken der Wilden.

Deſe *Calumet* is een ſoort van een groote Tabakspijp, waar af de kop van een ſchoone wel gepolijſte roode ſteen, en de buis, die de langte van darde half voet heeft, een ſterk riet is, vercierd met veeren van alderhande koleuren, door malkander vermengd en ſeer net in orde geſchikt, met ettelijke ſnoerwerken van vrouwenhair gevlochten als twee vleugels, gelijk men de Vredeſtaf van *Mercurius* verbeelt, vercierende ieder Natie die na haar byſonder gebruik. Dusdanig een *Calumet* is een verſekerde waarburg by alle de Bondgenooten der geener, die ze gegeeven hebben; en zy gelooven, dat hen groote ongelukken ſouden overkomen, indien zy de trouw der *Calumet* verbroken hadden. Alle hun onderneemingen van oorlog en vrede, en de grootſte plechtigheden, worden met de *Calumet* bezegeld, doende ten dien einde de geenen, met de welke ſy eenige ſaak van belang ſluiten, uit de ſelve rooken.

Leeftocht uit een Dorp der Poutouatamis gehaald.

De gemelde drie Mannen kwamen met deſe *Sauve-garde* en hun wapenen in het Dorpje der Wilden, gelegen omtrent drie mijlen van de plaats daar wy te land getreeden waren; doch ſy vonden 'er niemand. De Barbaaren ſiende dat wy, toen wy voorby hen heen voeren, niet aan land waren gekomen, hoewel ze ſich in ſtaat hadden geſteld van ons de helpende hand te bieden, hadden een kwaad vermoeden opgevat, en, de vervaardheid hen bevangende, de vlucht genomen, en hun Dorp verlaaten. Aldus belandden onſe Mannen, na te vergeefs hun vlijt aangewend te hebben om met iemand deſer Wilden te ſpreeken, ſich met Indiaanſch koorn uit hun hutten, daar ſy ſo veel koopmanſchappen voor in de plaats lieten, en begaven ſich wijders weer op weg.

Ondertuſſchen naderden twintig deſer Wilden, gewapend met roers, bijlen, boogen, pijlen, en knodſen die men kopbreekers noemt, aan de plaats daar wy waren. Den Heer *de la Salle* trad na hen toe om 'er mee te ſpreken, verzeld van vier ſijner lieden voorſien met ſnaphaanen, piſtoolen,

len, en ſabels, en vraagde hen wat ze begeerden; en ziende, dat ze verbaasd ſtonden, zei hy, dat ze nader ſouden komen, op dat ſijn lieden, welken hy hen wijsmaakte op de jagt gegaan te zyn, hen, ſo zy hen aan kant vonden, niet dood mochten ſlaan. Hy deed hen nederſitten aan de voet van den heuvel, daar wy ons op gepoſteerd hadden, van waar wy alle hun beweegingen konden zien. Men begon met hen te ſpreeken van verſcheidene ſaaken, om hen ſo lang op te houden tot dat onſe drie Mannen uit het Dorp wedergekomen ſouden zyn. Deſen een wijl daarna opdaagende, ſprongen de Wilden, ſo haaſt als ſy de *Calumet*, welke een van onſe lieden droeg, geſien hadden, met een groot vreugdegeſchreeuw op, en begonden op hun manier te danſen, ver van ſich te vertoornen over het ſien van het Indiaanſch koorn 't geen men uit hun hutten had genomen. In tegendeel ſtuurden ſy na het Dorp om ander te haalen, en gaven ons ook noch des anderendaags ſo veel als wy bekwaamelijk in onſe Canoos konden bergen.

Beleefdheid der Wilden jegens de Franſchen.

Men oordeelde het echter raadſaam de rondomſtaande boomen om ver te houwen; en men deed onſe lieden den nacht onder de wapenen doorbrengen, uit vrees van eenige overrompeling. Den volgenden dag, 's morgens omtrent ten tien uuren, kwamen d' Ouden des Dorps met hun *Vredecalumet*, en onthaalden alle de Franſchen. Den Heer *de la Salle* bedankte hen met een geſchenk van eenige bijlen, meſſen, en wat ſnuiſteringen tot cieraad der vrouwen, en liet hen ſeer wel voldaan.

Vertrek van by het Dorp der Poutouatamis.

Wy vertrokken den ſelven dag, zijnde den tweden October, en voeren geduurende den tijd van vier dagen langs den oever. Zy was beſet met hooge ſteile heuvelen tot in het Meir, daar men naauwelijks plaats vond om aan land te gaan. Zelfs was men alle avonden gehouden op de toppen te klauteren, en 'er onſe Canoos en laadingen te brengen, om ſe des nachts niet bloot geſteld te laaten voor het geweld der baaren, die tegen de voet aanſloegen. Wy waren ook geduurende deſe vier dagen, en ook dikwils naderhand, door de ſtrijdige en al te hevige winden genoodſaakt met groot ongemak land te kieſen. Als men ſich in ſou ſcheepen, moe-

Ongemak in het Meir.

sten twee Mannen tot de middel toe in 't water gaan staan, en de Canoo vlak voor de baaren houden, settende se voort of trekkende se te rug, na dat de baaren meer of minder aan 't land naderden; tot dat se gelaaden was, wanneer men se in't diep voerde, terwijl men d' anderen op de selve manier laadde; en in het losten hadden wy byna t' elkens de selve moeite. 't Indiaansch koorn, 't geen wy seer sober aten, en de leeftocht ons ontbreekende, viel onse goede oude Recollet verscheidene maalen in slaauwte. Wy nuttigden in vier-en-twintig uuren niet meer als een hand vol Indiaansch koorn, gebakken onder d' asch; of in schoon water gekookt; en geduurende al desen tijd waren wy genoodsaakt gantsche dagen te roeyen. Onse lieden plukten dikwils kleine Hondsdoorn, en wilde Vruchten, welken sy met een groote graagheid aten; doch daar wierden 'er veele siek af, welke geloofden, dat dese Vruchten hen vergeeven hadden. Ondertusschen hoe wy meer leeden, hoe het scheen dat God my in 't bysonder meerder kracht gaf; sulks dat ik menigmaal onse andere Canoos voorby roeide. Geduurende dese hongersnood deed de geen, die sorg voor de minste vogelen draagt, ons ettelijke Ravens en Arenden zien, welke op den oever des Meirs waren. Straks verdubbelden wy onsen arbeid; en komende aan den oever, vonden wy 'er de helft van een seer vette Rhee, die de Wolven dood gebeeten, en half opgegeeten hadden. Wy deeden een treffelijk maal met vleesch van dit Dier, loovende de Godlijke voorsienigheid die ons desen bystand so tijdelijk had gesonden.

Onse kleine Vloot voorderde aldus gestadig na 't Zuiden, daar wy altijd het land schoonder en getemperder vonden.

Overvloed van lagt.

Den 16. October begonden wy een grooten overvloed van Jagt te vinden; en onse Wild', die een uitsteekend Jaager was, schoot ettelijke Harten en Rheën, en onse Franschen een menigte van seer vette Kalkoenen.

Komst aan het eind van het Meir Dolfijn.

Den 28. van de maand October kwamen wy ten laatsten aan het eind van het *Meir Dolfijn*, alwaar de swaare wind ons noodsaakte aan land te gaan. Men ging terstond op ontdekking, gelijk men in de bosschen en beemden gewoon was te doen. Men vond 'er rijpe en seer goede Druiven, waar af de korlen

korlen ſo groot waren als van Pruimen van Damaſcus. Om deſe vrucht te hebben, moeſt men de boomen, daar de Wijngaarden over heen klauterden, om ver hakken. Wy maakten 'er Wijn af, die ons bykans vierdehalve maand bybleef, en dien wy bewaarden in ſeker ſlag van fleſſen, welken wy alle dagen in 't ſand ſetteden, op dat ſe des te minder nood mochten hebben om ſuur te worden; en om ſe te langer te doen duuren, deeden wy de Mis niet als op de Vier- en Zondagen, den een na den ander. Alle de boſſchen waren vol van Wijngaarden, die daar uit de natuur voortkomen. Wy aten van deſe vrucht, om de kwade ſmaak der ſpijſen, welken wy genoodſaakt waren ſonder brood te eeten, weg te neemen.

Men zag op deze plaats varſche voetſtappen van menſchen, weshalven den Heer *de la Salle* onſe lieden ſich op hun hoede deed houden. Zy gehoorſaamden een tijd lang altemaal, ſonder eenig gerucht te maaken; maar een van hen een Beer in 't oog gekreegen hebbende, kon ſich niet onthouden van 'er een kogel op te loſſen, daar hy dit dier mee dood ſchoot, 't geen van boven den berg tot aan onſe hutten kwam rollen.

Dit gerucht deed ons ontdekt worden door honderd vijfen-twintig Wilden van de Natie der *Outouagamis*, die aan het uiterſte eind van de *Stinkbaay* woonen, welke niet ſeer ver van ons gehut waren. Den Heer *de la Salle* was ſeer ongeruſt over de voetſtappen, die hy geſien had. Hy beſtrafte den ſchieter wegens zyn onvoorſichtigheid, en zette vervolgens, om alle overrompelingen te beletten, een ſchildwacht by de Canoos, daar men de koopmanſchappen onder lei, om ſe voor den regen te bevryden.

Deſe voorzorg belette des nachts niet dat dartig *Outouagamis*, begunſtigd door den regen die in overvloed viel, en door d'achteloosheid van den geen die op ſchildwacht ſtond, met hun gewoonlijke behendigheid achter malkander langs den heuvel, daar onſe Canoos lagen, kwamen aankruipen, en den rok van den Lakey des Heeren *de la Salle* ſtalen, mitsgaders een gedeelte van 't geen 'er onder lag, 't welk zy malkander overgaven. Onſe Schildwacht gerucht hoorende,

Dieſſtal door eenigen van de Natie der Outouagamis aan de Franſchen begaan, en uitſlag van dit werk.

en ons wekkende, liep een iegelijk tot de wapenen. De Wilden zich aldus ontdekt ziende, riep hun Kapitein, dat hy vriend was. Men antwoordde hem, dat het een onbehoorlijk uur was, en dat men aldus by nacht niet en kwam als om te steelen, of de geenen, die niet op hun hoede waren, dood te slaan. Hy voerde ons daar op te gemoet, dat de schoot, welke men gedaan had, alle de geenen van zyn Natie waarlijk had doen gelooven, dat het een party van *Iroquoisen*, hun vyanden was, dewijl d' andere Wilden, hun gebuuren, zodanig een schietgeweer niet gebruikten, en dat zy derhalven genaderd waren met het voorneemen van hen dood te slaan; maar dat, erkend hebbende dat het Franschen waren, welken zy voor hun broeders hielden, 't verlangen om hen te zien hen belet had den dag te verwachten om ons te besoeken, en met ons uit onse *Calumet* te rooken. 't Is het gewoonlijk compliment der Wilden, en hun grootste teken van genegentheid.

Wy veinsden zyn redenen te gelooven; en men zei hen dat ze maar met hun vieren of vijven zouden naderen, vermits hun jeugd gewoon was te steelen, en dat onse Franschen niet van humeur waren om het te verdraagen. Vier of vijf der oudsten dan genaderd zynde, trachtten wy hen tot den dag toe aan de praat te houden, wanneer wy hen in vrede lieten vertrekken.

Na dat zy weg waren gegaan, wierden onse Scheepstimmerlieden gewaar, dat ze bestolen waren; en gelijk wy den aart der Wilden ten vollen kenden, en dat wy wisten, dat ze alle nachten diergelijke dingen zouden onderneemen, indien men by dese gelegentheid ontveinsde, besloot men 'er reden af te hebben. Den Heer *de la Salle* toog in 't hoofd van onse lieden ten veld, en trachtte eenigen Wild aan kant te vinden. Naauwelijks had hy drie honderd schreeden gegaan, of hy vond de varsche voetstappen van een Jaager. Hy volgde hem met het pistool in de hand; en hebbende hem wel haast achterhaald, tegen over een heuvel daar ik met den Vader *Gabriel* druiven plukte, riep hy my, en verzocht my hem te volgen. Hy greep hem by de kop, en gaf hem aan zyn lieden in bewaaring, na alle d' omstandigheden des diefstals

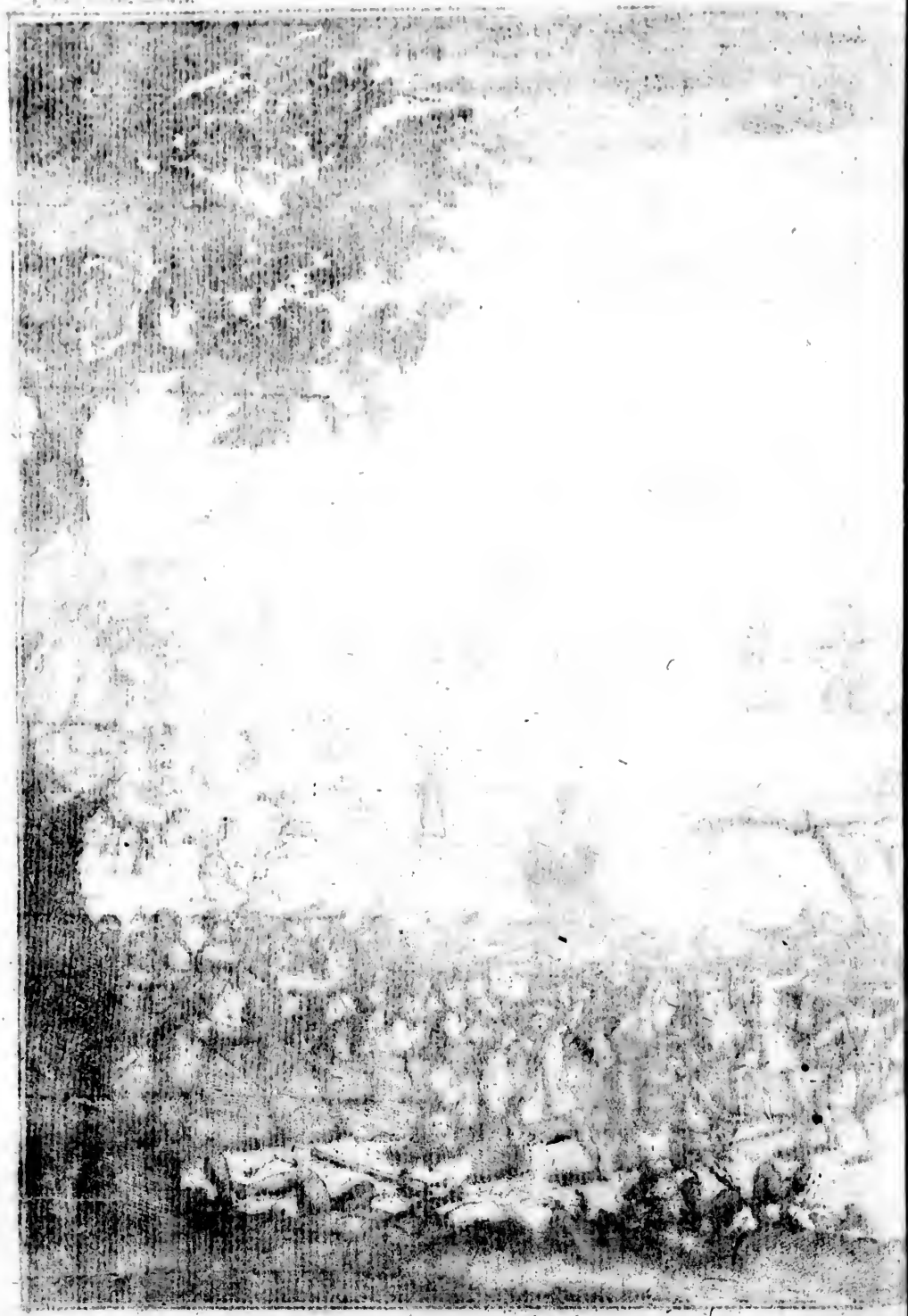

ſtals van hem verſtaan te hebben. Thans toog hy nochmaals te veld met twee van zyn lieden; en krijgende een Wild van d'aanzienlijkſten der Natie in 't oog, verdubbelde hy zyn treden, vatte hem by den arm, en wees hem van verre den geen, dien hy alreedts gevangen had; met byvoeging, dat hy tegen zyn Medewilden ſou gaan zeggen, dat hy hun Makker ſou doen dooden, zo ze niet alles wederbrachten 't geen ze 's nachts geſtolen hadden.

Deſe voorſlag belemmerde de Barbaaren, vermits zy den Rok van den Lakey in ſtukken geſneeden, en ze met d'andere goederen onder malkander verdeeld hadden; en konnende de zelven derhalven niet geheel wedergeeven, en niet weetende door wat middel hun Makker te verloſſen, beſlooten zy, gelijk ſe groote liefde tot malkander hebben, hem met geweld te haalen.

's Anderendaags morgens, den 30. van de maand October, kwamen ſe altemaal met de wapenen in de hand aantrekken, om den aanval te beginnen. 't Halfeiland, daar wy op waren, was door een zandvlakte van twee musketſchooten lang van het boſch, daar de Wilden in verſcheenen, afgezonderd. Men bemerkte, dat 'er aan 't eind van deſe vlakte, aan de zyde van het boſch, verſcheidene kleine heuvels waren, van de welken de naaſte aan ons over d'anderen heen zag. Den Heer *de la Salle* nam ſe in, commandeerende ten dien einde vijf Mannen, die hun dekens rondom den ſlinker arm gewonden hadden om zich tegens de pijlen der Wilden te bedekken. Hy volgde hem met zyn volk op de hielen, ten einde d'eerſten t' ondersteunen: maar als de Wilden zagen, dat de Franſchen naderden om hen aan te taſten, gingn de Jongſten voort, en ſtelden zich in veiligheid onder een grooten boom op een heuvel. Hun Kapiteinen bleeven echter omtrent ons. Daar waren 'er onder den gantſchen hoop maar zeven of acht die roers hadden, en d'anderen ſlechts Boogen en Pijlen. Geduurende alle deſe beweegingen van wederzijde, lazen wy drie Recolletten onzen Dienſt; en gelijk ik de geen van driën was die in 't ſtuk van oorlog het meeſt geſien had, hebbende voor Konings Aalmoeſſenier gediend, onder het beleid van den Allereer-

waardigsten Vader *Hyacinthus le Feure*, trad ik uit onse hut, om te zien hoe onse lieden sich al hielden, en om twee der Jongsten, welken ik bleek zag worden, en die echter niet en lieten sich fier en dapper te toonen, zo wel als hun Hoofd, moed in te spreeken. Ik naderde aan de kant der oudste Wilden; en gelijk ze my sonder wapenen in de hand zagen, begreepen ze wel dat ik na hen toekwam met het voorneemen van een stilstand te weeg te brengen, en middelaar van hun verschillen te wezen. Een onser lieden ondertusschen een strook van roode stof ziende, die een deser Wilden tot een hoofdband diende, ging ze hem van de kop afrukken, geevende hem te verstaan dat hy ze ons ontstolen had.

Een so stoute daad van elf gewapende Franschen tegens honderd vijf-en-twintig Wilden vervaarde dese Barbaaren sodanig, dat twee hunner Ouden, daar ik bystond, de *Vredecalumet* aanbooden; en sijnde genaderd, op de versekering welke men hen gaf dat sy het sonder eenige vrees mochten doen, seiden zy, dat sy tot dit uiterste niet gekomen waren als ter oorsaak van het leedwesen 't welk sy hadden wegens dat sy ons de goederen, die sy ons hadden ontnomen, niet weder konden geeven, om ons weder te geeven 't geen sy in den staat daar sy se in genomen hadden; voegende daar by, dat sy gereed waren om weder te geeven 't geen in sijn geheel was, en de rest te betaalen. Hier op presenteerden sy eenige Beversshuiden aan den Heer *de la Salle*, om sijn gemoed tot de vrede te neigen, ontschuldigende sich wegens de weinige waardy van hun geschenk op het al te ver verloopen van het saisoen. Men vernoegde sich met hun ontschuldigingen. Zy volbrachten 't geen se beloofd hadden, en aldus wierd de vrede hersteld.

Verzoek van een Kapitein der Wilden om een Recollet te houden.

De volgende dag wierd doorgebracht in dansen, in gasteryen, en in vertoogen. Ondertusschen d' eerste Kapitein der Wilden sich na de kant der Recolletten keerende: Ziet daar, sei hy, die Graauwrokken, daar wy so veel af houden. Zy gaan blootsvoets, gelijk wy; sy versmaaden de Beversshuiden die wy hen willen geeven, sonder eenige hoop van 'er iets anders voor in de plaats te krygen; sy hebben geen wapenen om ons te dooden; sy vleyen en liefkoosen onse

kleine

kleine kinderen; en de geenen van onſe Natie, die Pelteryen aan de Dorpen der Franſchen ſijn weſen brengen, hebben ons geſegt, dat *Onnontio*, de groote Kapitein der Franſchen, hen lief heeft, ter oorſaak dat zy alles hebben verlaaten 't geen de Franſchen het koſtelijkſt hebben, om ons te komen beſoeken, en by ons te woonen. Gy, die de Kapitein bent der geener die hier zyn, maakt doch dat een dezer Graauwrokken by ons blijft: wy ſullen hem in ons Dorp brengen, en hem te eeten geeven van alles 't geen wy hebben. En gy, die de Meeſter zyt, blijft ook by ons: gaat niet na d' *Illinoiſen*; want wy weeten, dat zy alle de Franſchen willen dood ſlaan: 't zal u onmogelijk wezen deze talrijke Natie te wederſtaan. Hy voegde 'er by, dat, ſedert dat een *Iroquois*, dien d' *Illinoiſen* verbrand hadden, hen verzekerd had, dat den oorlog, dien d' *Iroquoiſen* tegens hen voerden, aangeraaden was door de Franſchen, die d' *Illinoiſen* haatten, zy een doodelijke wrok tegens alle de geenen van de Franſche Natie hadden opgevat: met verſcheidene andere diergelijke redenen, die byna alle onſe lieden verbaasden, en den Heer *de la Salle* geen kleine ongeruſtheid baarden; vermits alle de Wilden, welken hy op onſen gantſchen weg ontmoet had, hem byna de zelve dingen hadden gezegt. Niettemin, gelijk hy wiſt dat deſe redenen ingeblaaſen konden wezen door de geenen, die zich tegens onſe onderneeming ſtelden, en door de Jaloezy der Wilden, daar d' *Illinoiſen* door hun dapperheid van gevreesd wierden, en die in een doodelijken angſt waren dat ze noch wreeder en onhandelbaarder zouden worden, wanneer zy door het middel der Franſchen 't gebruik van ſchietgeweer hadden, beſlooten wy onſe reis te vervolgen, neemende alle de noodſaakelijke voorzorgen tot onſe zeekerheid. Men gaf den *Outouagamis* derhalven ten antwoord, dat men hen bedankte voor hun waarſchouwingen; maar dat de Franſchen, welke geeſten zyn, (aldus noemen de Wilden ons, zeggende, dat zy maar menſchen, maar dat wy geeſten zyn) d' *Illinoiſen* niet en vreesden, en dat men hen met vriendſchap of geweld wel tot de reden zou weten te brengen.

Waarſchouwing door de zelven aan de Franſchen gedaan.

VIII. HOOFD-

VIII. HOOFDSTUK.

Vertrek van de Wilden Outouagamis. Vertooningen aan den Heer de la Salle gedaan. Den Heer de la Salle doet aan de mond van de Rivier der Miamis een Fort opwerpen. (a) *Fraises* zijn gescherpte paalen, waar van men omtrent een darde of de helft wat nederwaarts daalende in de wallen steekt, om den vyand het beklimmen van een plaats te beletten. *Komst van den Heer de Tonty met eenige Franschen. Ongeluk dezen Heer overgekomen.*

Vertrek van de Wilden Outouagamis.

DEs anderen daags, den eersten dag van de maand November, gingen wy altemaal weer t' scheep, en kwamen op de plaats of rende-vous, welke men aan twintig andere Franschen gesteld had, die zich langs d' andere kant van het Meir by ons moesten voegen. 't Was aan de mond van de *Rivier der Miamis*, welke van 't Zuiden komende, zich in het *Meir Dauphin* werpt.

Vertooningen aan den Heer de la Salle gedaan.

Wy waren verwonderd dat wy 'er niemand vonden, vermits de Franschen, die wy daar verwachtten, veel minder wegs te doen hadden gehad als wy; en hun Canoos waren weinig gelaaden. Wy hadden beslooten den Heer *de la Salle* te verstaan te geeven, dat hy ons niet ontijdig in gevaar zou stellen, en den winter niet verwachten om ons by d' *Illinoisen* te vervoegen; vermits dese Volkeren zich als dan, ten einde te gemakkelijker te Jaagen, met huisgesinnen, of stammen van twee of drie honderd persoonen ieder, van malkander afsonderen, en dat, hoe wy langer op dese plaats wachten, hoe wy meerder swarigheid zouden hebben om 'er te komen; dat de Jagt komende t' ontbreeken ter plaatse daar wy waren, al sijn volk gevaar liep van van honger te sterven, en dat wy by d' *Illinoisen* Indiaansch koorn tot ons voedsel zouden vinden;

den; dat wy onder wege beter zouden beſtaan zynde maar veertien perſoonen, daar af wy vier-en-dartig waren; dat, indien de Rivieren kwamen te bevrieſen, wy al de toeruſting geen honderd mijlen ver zouden konnen draagen. Hy antwoordde ons, dat, als hy de twintig Mannen, die hy verwachtte, by zich had, hy zich ſonder gevaar aan d' eerſte benden der *Illinoiſen*, welke hy op de Jagt vond, te kennen zou konnen geeven, en hen door de goede handeling en geſchenken winnen, leerende iets van d' Illinoiſche ſpraak; en dat hy door deſe middelen gemakkelijk met de reſt der Natie verbond zou maaken. Wy begreepen uit het voeren van dusdanig een taal, dat hy niet als zyn wil tot reden had. Hy zei ons ook noch, dat, als al zyn volk verliep, hy met onſen Wilden Jaager alleen zou blijven, en wel middel vinden om drie Miſſionariſſen Recolletten van de Jagt te doen leeven.

In deze gedachte diende hy ſich van de gelegentheid der achterblyving van de Franſchen, die hy verwachtte. Hy zei tegen zyn lieden, dat hy beſlooten had te wachten; en om hen met eenige nutte beſigheid op tuil te houden, ſloeg hy hen voor een Fort en een Huis tot de zekerheid van de Bark en de koopmanſchappen, die zy mee moeſt brengen, te maaken, om ons by nood tot een vertrekplaats te dienen.

Den Heer de la Salle doet aan de mond van de Rivier der Miamis een Fort opwerpen.

Daar was aan de mond van de *Rivier der Miamis* een heuvel met een ſoort van een platte forme daar boven op, en van natuure geſterkt. Hy was hoog en ſteil, van een driehoekige gedaante, geformeerd aan de twee zyden door de Rivier, en aan d' andere door een diepe overſtrooming van water. Men deed de boomen, die 'er op ſtonden, om verhakken, en alle de heggen en ſtruiken aan de zyde van 't boſch twee musketſchooten ver weg ruimen. Vervolgens begon men een Reduit op te werpen van veertig voeten lang en tachtig breed, geſterkt met dwars over malkander leggende balken; zynde ſijn voorneemen de twee zyden, die na de Rivier zagen, te doen (*a*) fraiſeeren, en aan de landzyde paliſſaaden van vijf-en-twintig voeten hoog te zetten, waar toe hy ſeer ſwaare paalen klaar liet maaken.

(a) Fraiſes *zijn geſcherpte paalen, waar van men omtrent een darde of de helft wat nederwaarts daalende aan de wallen ſteekt, om den vyand het beklimmen van eenplaats te beletten.*

De maand November wierd met desen arbeid besteed, geduurende de welke wy niet en aten als Beerenvleesch, die onse Wilde Jager schoot. Daar waren op dese plaats veele van dese Dieren, welke daar na toe getrokken wierden door de groote menigte van Druiven die 'er overal te vinden waren: maar ons Volk ziende den Heer *de la Salle* gantsch verzet door de vrees welke hy had voor het verlies van zyn Bark, en ten anderen seer moeyelijk wegens d' achterblyving der Mannen die den Heer *de Tonty* ons moest brengen, de strengheid eener beginsel van winter hen noch daar en boven pynigende, arbeidden de Werklieden niet als met weerzin, vloekende tegens het vette Beerenvleesch, en over dat zy de vryheid niet en hadden van Rheën te gaan schieten, om met het Beerenvet te eeten; maar hun oogmerk strekte niet als om weg te loopen.

Geduurende dit verblijf maakten wy een schorsse Hut, om de Mis met meerder gemak te doen; en op de Vier- en Zondagen predikten de Vader *Gabriel* en ik beurt om beurt, verkiezende de krachtigste materien om ons Volk tot geduld en volstandigheid te vermaanen.

Wy hadden in 't begin der selve maand den ingang der Rivier gepeild, en 'er een zandbank gevonden. Men deed derhalven het Kanaal, tot het gemak der Bark, in geval ze komen mocht, met twee groote baakens aftekenen, staande aan beide de zyden van den ingang. Men had ook noch twee van onse Mannen na *Missilimakinak* gezonden en onderrecht van alle dingen, om den Stuurman *Lucas* tot Leidsman te dienen.

Komst van den Heer de Tonty met eenige Franschen.

Den 20. November kwam den Heer *de Tonty* met twee Canoos, gelaaden met verscheidene Harten, 't geen het verslagen gemoed van onse Werklieden wat verkwikte: maar gelijk hy ons maar de helft der Mannen bracht, welken wy verwachten, om dat hy de rest drie dagreizen van ons aangevangen Fort gelaaten had, was den Heer *de la Salle* daar ongerust over. Onse nieuwgekomenen zeiden ons, dat de Bark niet te *Missilimakinak* geweest had, en dat zy 'er geen tijding af hadden vernomen van de Wilden gekomen van alle de kanten der Meiren, noch van de twee Mannen die men

men na *Miſſilimakinak* had geſonden, en die hen onder wege ontmoet waren. Hy vreesde met reden, dat zyn Bark verongelukt mocht wezen. Niettemin deed hy ſijn volk voortvaaren met aan het *Fort*, *der Miamis* geheeten, t'arbeiden: maar ziende haar na een zo lange verwachting niet te voorſchijn komen, beſloot hy te vertrekken, uit vrees van door het ys, 't geen de Rivier begon te ſluiten, doch echter noch op het eerſte regentje wegſmolt, verhinderd te worden. Wy moeſten nochtans d' overigen van ons volk, welken den Heer *de Tonty* achtergelaaten had, verwachten; en om de miſſlag, die hy had begaan, te verbeteren, keerde hy weer te rug, om hen terſtond ſich by ons te doen vervoegen. Onder wege wilde hy den grooten wind wat te veel wederſtaan, tegens het gevoelen van den Heer d' *Autray* en ſijn anderen Canoosvoerder; en gelijk hy maar een hand had, en dat hy ſijn twee Mannen niet helpen kon, ſmeeten de baaren hen op den oever des Meirs om ver, daar zy hun ſnaphaanen en hun kleine toeruſting verlooren; 't geen hen noodſaakte met groote armoede weder by ons te komen: en by geluk volgden d' overigen onzer lieden hen een weinig daar na, uitgeſondert twee daar men ſich het meeſt af wantrouwde, en die men geloofde weg geloopen te zyn.

Ongeluk dezen Heer overgekomen

IX. HOOFDSTUK.

Vertrek van het Fort der Miamis. Wederkomst van den Heer de la Salle by zijn Volk. Ongeluk van brand. Beschrijving van de Rivier Seignelay. Gebrek van leeftocht. Buffeljagt der Miamis. Sterkte hunner Vrouwen. Beschrijving der Buffels, of Wilde Stieren. Verscheidene soorten van Dieren in Louisania, en verdere eigenschappen van dit Land.

Vertrek van het Fort der Miamis.

WY traden te scheep den darden December met dartig mannen in acht Canoos, en voeren de *Rivier der Miamis* weer op, stellende onse streek Zuid-Oost omtrent vijf-en-twintig mijlen ver. Wy konden de draagplaats, daar wy onse Canoos moesten overdraagen, om ons aan den oorspronk der *Rivier Seignelay* weer in te scheepen, niet erkennen; en gelijk wy met de Canoos hooger waren gevaaren, zonder de plaats daar wy te land moesten treeden om dese andere Rivier te neemen, welke sich na d' *Illinoisen* strekt, t'erkennen, hielden wy stil, om den Heer *de la Salle*, die te land op d' ontdekking gegaan was, te verwachten: doch dewijl hy niet wederkwam, wisten wy niet wat besluit te neemen. Ik versocht twee van onse wakkerste mannen, diep in het bosch te gaan, en hun roers te losen, om hem te verwittigen van de plaats daar wy hem verwachtten. Twee anderen gingen de Rivier opwaarts, maar te vergeefs; want de nacht noodsaakte hen weer te rug te keeren. Des anderen daags trad ik met twee van ons Volk in een kurke Cano, ten einde grooter naarstigheid aan te wenden, en hem de Rivier opwaarts te zoeken; doch vruchteloos. Omtrent vier uuren na den middag zagen wy hem van verre, hebbende de handen en het aanzicht gantsch swart van de koolen en het hout 't geen hy geduurende de nacht, die koud was, gebrand had.

Wederkomst van den Heer de la Salle by zijn Volk.

Hy

Hy had twee Dieren, van grootte als Muskusratten, aan ſijn gordel hangen, die een ſeer ſchoonen huid hadden, als een ſoort van Armelijnen, welken hy met een ſtok dood had geſlagen, zonder dat deſe Beeſtjes, die zich dikwils by hun ſtaarten aan de takken der boomen laaten hangen, de vlucht namen; en gelijk ze ſeer vet waren, maakten 'er onſe Canoosvoerders een lekker beetje af. Hy zei ons, dat de Maraſſen, welken hy onderwege had ontmoet, hem genoodſaakt hadden een grooten omweg te neemen: en zijnde ten anderen vermoeid geweeſt van de ſneeuw, welke in overvloed gevallen was, had hy niet eer aan den oever der Rivier konnen komen als twee uuren na het vallen van de duiſternis. Thans had hy twee ſchooten gedaan, om ons van zyn komſt te verwittigen; doch dewijl hem niemand geantwoord had, had hy ſich ingebeeld dat de Canoos hem voorby waren gevaaren. In deſe gedachte had hy zyn weg vervolgd geſtadig langs de Rivier opwaarts; en hebbende aldus meer als drie uuren voortgegaan, zag hy vuur op een hoogte, daar hy terſtond na toe liep, en tot twee of drie maal uit al zyn macht begon te roepen: maar in plaats van ons ſlaapenden te vinden, gelijk hy ſich ingebeeld had, zag hy niet anders als een klein vuur tuſſchen een party heggen en ſtruiken, en onder een Eikenboom de plaats van een man, die daar gelegen had op verdroogde groente, en na allen ſchijn op het gerucht, 't geen hy had gehoord weg geloopen was. 't Was den een of anderen Wild, die ſich daar in hinderlaag had gelegt, om iemand zijner vyanden langs de Rivier te betrappen en dood te ſlaan. Hy riep hem in twee of drie taalen; en eindelijk ſchreeuwde hy zo luid als hy kon, om hem te kennen te geeven dat hy hem niet en vreesde, dat hy in ſijn plaats ging leggen. Hy vernieuwde het vuur; en na zich wel gewarmd te hebben, wierd hy te raade, om ſich voor alle overrompeling te bevrijden, een menigte van ſtruiken rondom hem om ver te hakken, welke dwars voor de geenen vallende die waren blijven ſtaan, den weg zodanig belemmerden, dat men niet omtrent hem kon komen zonder een groot gerucht te maaken, en hem te wekken. Hier na had hy het vuur uitgedoofd, en ſich te ſlaapen gelegt, hoewel het de gantſche

nacht sneeuwde. De Vader *Gabriel* en ik baden den Heer *de la Salle*, dat hy sijn volk niet en zou verlaaten, gelijk hy gedaan had; vertoonende hem, dat al de goede uitslag onzer Reis van sijn tegenwoordigheid afhing.

Onse Wild was achter ons gebleeven om te Jaagen, en vindende ons niet aan de Draagplaats, vervolgde hy sijn weg, en kwam ons zeggen, dat wy de Rivier moesten afzakken. Men stuurde alle onse Canoos met hem; en ik bleef by den Heer *de la Salle*, die geweldig vermoeid was. Ondertusschen kreegen wy des nachts een onverwacht ongeluk; want gelijk onse Hut maar van matten, gevlochten van grove biezen, gemaakt was, vloog 'er, 'k weet niet hoe het by kwam, de brand in: en indien ik niet metter haast de mat, welke aan ons klein Huis tot deur diende, om ver had gesmeeten, wy zouden leevendig verbrand hebben.

Ongeluk van brand.

Wy kwamen des anderendaags by ons volk op de Draagplaats, alwaar de Vader *Gabriel* verscheidene Kruissen op boomen gemaakt had, om ze ons te doen kennen. Wy vonden 'er een menigte van Ossenhoornen, en de rompen van dese Dieren, mitsgaders eenige Canoos welken de Wilden gemaakt hadden, om met d' Ossenhuiden en het vleesch over de Rivier te vaaren.

Dese plaats is gelegen aan de kant van een groot Veld, aan welkers eind ten Westen men een Dorp heeft van *Miamis*, *Mascontens*, en *Oiatinons*, die daar door malkander woonen.

Beschryving van de Rivier Seignelay.

De *Rivier Seignelay*, welke na d' *Illinoisen* loopt, neemt haar oorspronk in een veld in 't midden eener menigte van beevende of broeklanden, daar men naauwelijks over kan gaan. Dese Rivier is maar anderhalve mijl van die *der Miamis* gelegen; en aldus droegen wy al ons goed met onse Canoos over langs een weg, dien men aftekende, tot gemak der geener die na ons zouden komen: na aan de vertrekplaats van de *Rivier der Miamis*, gelijk ook aan het Fort welke men aan haar mond opgeworpen had, brieven gelaaten te hebben, om te dienen tot onderrechting aan de geenen welke zich ten getale van vijf-en-twintig met de Bark by ons moesten komen voegen.

De

De *Rivier Seignelay* is honderd ſchreden van haar oorſpronk bevaarbaar voor Canoos, en neemt in 't kort zodanig toe, dat ze byna zo wijd en diep is als de *Marne*. Zy heeft haar loop door zeer groote Maraſſen, daar ze zo veel draayingen in maakt, hoewel haar ſtroom al redelijk ſterk is, dat, na een gantſchen dag gevaaren te hebben, men ſomtijdts vond, als men den weg in een rechte linie had genomen, dat wy niet meer als twee mijlen gevoorderd hadden. Men zag, zo ver als het geſicht kon bereiken, niet anders als Maraſſen van biezen en elſt; zulks dat men in meer als veertig mijlen wegs geen plaats zou hebben konnen vinden om hutten op te ſlaan, zonder eenige klompen van bevroozene aarde daar wy op ſliepen, en vuur maakten. De leeftocht ontbrak ons; en wy vonden, na dat wy door deſe Maraſſen gekomen waren, geen Jagt, gelijk wy gehoopt hadden, vermits het niet als groote vlakke velden zyn, daar niet en waſt als hoog gras, en diergelijke groente 't geen in dit ſaiſoen droog is, 't welk de *Miamis* op hun Buffeljagt verbrand hadden: en wat naarſtigheid men ook aanwendde om wilde Beeſten te ſchieten, konden onſe Jaagers niets betrappen. In meer als ſeſtig mijlen wegs ſchoot men maar een mager Hart, een kleine Rhee, eenige Swaanen, en twee Trapganzen, tot het onderhoud van twee-en-dartig perſoonen. Indien onſe Canoosvoerders gelegentheid gevonden hadden, zy zouden ongetwijfeld alles verlaaten hebben om landwaart in te loopen, en zich by de Wilden te voegen, waar af wy de vlam zagen van de velden, daar zy den brand in geſteeken hadden, om de Buffels te gemakkelijker te ſchieten. Gebrek van leeftocht.

Deſe Dieren zyn 'er gemeenlijk in groot getal, gelijk men wel oordeelen kan uit de beenen, de hoorns, en de koppen, die wy aan alle kanten vonden. De *Miamis* jaagen ze op 't eind van den herfſt op de volgende wijs.

Als zy 'er een troep af zien, vergaderen zy in groote menigte, en ſteeken den brand in het gras rondom deſe Beeſten, uitgeſondert een paſſazie welke zy uitdrukkelijk open laaten, alwaar zy ſich met hun boogen en pijlen ſtellen. De Buffels, die het vuur willen vermyden, ſijn genootſaakt voor by de Wilden heen te loopen, die 'er by wijlen tot honderd Buffeljagt der Miamis.

hondert en twintig op een dag dooden, welken zy altemaal verdeelen, volgens de behoeftigheid der huisgezinnen; gaande dese Wilden, gantsch zegenpraalende over den moord van zo veel Dieren, hun Vrouwen daar terstond af verwittigen, welke sorg draagen om het vleesch te gaan haalen. Zy neemen by wijlen de swaarte van drie hondert ponden op hun rug, en werpen hun Kinderen noch boven op dit pak, 't geen hen niet lastiger lijkt als de dégen op de zy van een Soldaat.

Sterkte hunner Vrouwen

Dese Buffels, of wilde Stieren, hebben seer fijne wol in plaats van hair, en de Wijfjes langer als de Mannetjes. Hun hoorns sijn byna gantsch swart, veel dikker als die der Ossen van *Europa*, maar een weinigje korter. Hun kop is van een monsterachtige grootheid. Zy hebben den hals seer kort, maar seer dik, en somtijdts van ses spannen breed; mitsgaders een bult of kleine verhevenheid tusschen de twee schouders; en op het hooft en tusschen de hoorns groote swarte vlokken, die hen over d' oogen hangen, en hen seer woest en wreed doen schijnen. Hun beenen zyn dik en kort, bedekt met een seer lange wol. Het vleesch van dese Dieren is seer sappig. Zy sijn geweldig vet in den herfst, vermits zy geduurende de gantsche zomer tot den hals toe in 't gras gaan. Dese wijdluftige Landen sijn zo vol van Beemden, dat het het element en het land der Ossen schijnt te wesen. Men heeft van plaats tot plaats eenige Bosschen, daar dese Dieren in loopen om te herkaauwen, en sig voor de hette der Zon te bevryden.

Beschryving der Buffels, of Wilde Stieren.

Dese Wilde Ossen of Stieren veranderen van oorden volgens de verandering der saisoenen of jaar-getijden, en de verscheidenheit der klimaaten. Als ze omtrent de landen van 't Noorden komen, en dat ze den aanvang des winters beginnen te voelen, gaan ze na de landen van 't Zuiden. Zy volgen malkander, by wijlen een mijl wegs ver. Zy slaapen altemaal op de selve plaats; en de paden, daar se langs gegaan hebben, sijn gebaand, gelijk onse groote wegen van *Europa*, groeyende daar ook gantsch geen gras op. Zy swemmen over de Vloeden en Rivieren. De Wilde Koeyen, of Buffelinnen, gaan op d' Eilanden, om te beletten dat de Wolven

Wolven hun Kalveren op eeten; en als de Kalveren ſelfs al loopen konnen, durven de Wolven 'er niet omtrent komen: want de Buffelinnen ſouden hen uitrooyen. De Wilden hebben die voorſichtigheid, om deſe Dieren niet t' eenemaal van hun oorden te verjaagen, dat ſe niet en vervolgen als de geenen die ſe met hun pijlen gekwetſt hebben; en d' anderen, die 't ontſnappen, laaten ſe in vryheid loopen, ſonder hen meer te vervolgen, om hen niet al te ſeer te vervaaren. En hoewel de Wilden deſer wijdluftige Vaſte Landen van natuure geneigd zyn om de Dieren te verdelgen, hebben zy echter nooit de Buffels konnen uitrooyen; vermenigvuldigende deſe Dieren zodanig, dat 'er, hoe ſeer men 'er ook jagt op maakt, de volgende jaaren in de ſaiſoenen noch meer komen.

De Wildinnen ſpinnen de wol van deſe Buffels, daar ſe ſakken af maaken om vleeſch in te draagen, en 't geen in de Zon gedroogt is in op te hangen, 't welk deſe Vrouwen dikwils drie of vier maanden lang bewaaren; en hoewel ſe geen zout hebben, weeten ſe echter te beſorgen, dat het vleeſch geen bederving of verrotting aan ſich trekt. Vier maanden na den tijd dat ſy het aldus hebben toegericht, ſou men ſeggen, als men het eet, dat de Beeſten eerſt varſch gedood zyn. Wy dronken het ſop of nat met hen, in plaats van water; want dit nat is de gewoonlijke drank van alle de Volkeren van *America*, die geen handel of omgang met d' Europeërs hebben.

De gemeene Huiden deſer Buffels weegen honderd en honderd twintig pond. De Wilden ſnyden den rug en den hals, die het dikſte van den huid zyn, weg, en neemen niet als het dunſte gedeelte des buiks, 't geen ſe heel net weeten te bereiden met de herſſenen van allerhande Dieren, door middel van het welk ſy het zo ſacht maaken als ons Zeemleer dat met traan bereid is. Thans ſchilderen zy het met verſcheidene koleuren, en vercieren het met wit en rood Egelshair; waar na ſy 'er Rokken af maaken, om ſich in de gaſteryen mee op te tooyen: en 's winters gebruiken zy ſe om 'er ſich mee te dekken, inſonderheid des nachts. Hun Rokken, die met gekrulde wol gevoerd zyn, ſtaan zeer geeſtig.

Als de Wilden eenige Buffelinnen gedood hebben, volgen de kleine Kalveren de Jaagers na, en likken hen de handen of vingers. Zy brengen ze bywijlen aan hun Kinderen; en als zy 'er wel mee hebben gespeeld, snijden zy ze den hals af, en eeten ze op. Zy bewaaren de klaauwen van alle dese kleine Dieren, en laaten se droogen; waar na zy se aan verscheidene teentjes of roedetjes vast maaken, en in hun danseryen gebruiken, schuddende en rammelende met de selven volgens de verscheidenheid van de postuuren en beweegingen der geener die singen en danssen. Dit speeltuig heeft eenige overeenkomst met de Bommen, welken de Koordedanssers, Kwaksalvers, en diergelijke lieden gebruiken.

Men sou dese kleine Dieren lichtelijk tam konnen maaken, en 'er sich af dienen om het land te bouwen.

Dese wilde Ossen, of Buffels, bestaan in alle de getijden des Jaars. Als se door de winter overvallen worden, en niet in tijdts de landen van 't Zuiden en van 't warme Land konnen bekomen, en dat het aardrijk gantsch met sneeuw bedekt is, hebben se het verstand van de sneeuw om te vroeten en van sich te smijten, om de kruiden, die 'er onder verborgen zyn, te eeten. Men hoort hen loeyen, maar so gemeen niet als in *Europa*.

Dese Wilde Ossen hebben het ligchaam, voornamentlijk van vooren, veel grooter als onse Ossen van *Europa*. Echter belet dese swaarte hen niet seer snel te loopen; invoegen dat 'er weinig Wilden sijn die hen achterhaalen konnen. Dikwils brengen dese Ossen de geenen, die hen gekwetst hebben, om 't leven. Men siet 'er in het saisoen troepen van twee en selfs van vier honderd sterk.

Verscheidene soorten van Dieren in Louisania, en verdere eigenschappen van dit Land.

Men vind veele andere soorten van Dieren in dese wijdluftige vlaktens van *Louisania*. De Harten, Rheën, Bevers, en Otters, sijn 'er gemeen. De Trapgansen, Swaanen, Schildpadden, Kalkoenen, Papegaayen, Patrijsen, en veele andere Vogelen sijn 'er in seer groote menigte. De Vischvangst is 'er seer overvloedig, en het Aardrijk uitsteekend vruchtbaar. Men siet 'er onmeetelijke Beemden, vermengd met Bossichen van seer hoog Geboomte, daar men allerhande hout om te bouwen heeft, en onder anderen uitstekend Eiken-

Eikenhout, gelijk dat van *Vrankrijk*; en veel verſcheelende, van dat van *Canada*. De Boomen ſijn van een vervaarlijke dikte en hoogte; en men ſou 'er de ſchoonſte ſtukken der wereld vinden om Schepen te maaken, welke op de plaatſen gemaakt konnen worden, en ander hout ſouden konnen over voeren tot den opbouw van alle de Schepen van *Vrankrijk*: 't geen een groote beſpaaring voor den Staat ſou weſen, en aan de Boomen in onſe Boſſchen, die geweldig uitgeput zyn, den tijd geeven van weer aan te groeyen. Men ziet ook in de Boſſchen verſcheidene ſoorten van Vruchtboomen, en wilde Wijngaarden, die Troſſen voortbrengen van omtrent anderhalve voet lang, welke volkomentlijk rijp worden, en daar men ſeer goeden Wijn af kan maaken. Men ziet 'er ook Velden bedekt met heel goeden Hennip, die 'er van natuure ter hoogte van ſes of ſeven voeten waſt. Eindelijk, men is door de proeven, die wy genomen hebben by d' *Illinoiſen* en *Iſſatis*, verzekerd, dat het Aardrijk bekwaam is om allerhande Vruchten, Kruiden, en Graanen voort te brengen, en in grooter overvloed als de beſte landeryen van *Europa*. De Lucht is 'er ſeer gemaatigd en geſond. 't Land word beſproeid door een oneindige menigte van Meiren, Rivieren, en Beeken, meeſtendeel bevaarbaar. Men word 'er niet gehindert door eenig ſchadelijk Gedierte. En indien het gebeurt, gelijk ik hoop dat het wel haaſt gebeuren zal, dat het land gebouwd word, ſal men 'er na het twede Jaar konnen beſtaan, ſonder eenige levensmiddelen uit *Europa* van nooden te hebben. Dit onmeetelijk Vaſt Land ſal in 't kort Brood, Wijn, en Vleeſch konnen beſchikken aan alle onſe Zuiderlijke Eilanden van *America*; en onſe Franſche Boukanniers en Philibuſtiers ſullen in *Louiſania* alleen meer Buffels konnen dooden, als in alle d' Eilanden die zy bewoonen.

Daar ſijn Kool- Schalien- en Yzermijnen; en de brokken rood en ſuiver Koper, die men op verſcheidene plaatſen vind, doen oordeelen dat 'er Mijnen af zyn, en mogelijk ook van andere Metaalen en Mineraalen, welken men t' eeniger tijd ſal ontdekken, dewijl men alreedts by d' *Iroquoiſen* een Fontein van Zout en Aluin gevonden heeft.

X. HOOFDSTUK.

Komst aan het Dorp der Illinoisen. Beschrijving van dit Dorp. Den Heer de la Salle neemt 'er in het afwezen der Illinoisen Indiaansch Koorn mee van daan. Vertrek van het Dorp. Komst by eenige Hutten van Illinoisen, en wedervaaren van de Franschen met deze VVilden. VVeglooping van zes Franschen. (a) Hertzeer. *Opwerping van een Fort. Maaking van een Bark. Ongemeen besluit door den Heer de la Salle en den Auteur genomen. Bekommering wegens de bevaarbaarheid der Rivier Colbert of Meschasipi. Bericht door een Illinoisch Krijgsman noopende deze Rivier aan hen gedaan. Mitsgaders door d' Illinoisen in 't algemeen. De zelve verzekering aan hen gegeeven door andere VVilden. Verbond gemaakt tusschen de Miamis en d' Illinoisen tegens d' Iroquoisen. Den Heer de Tonty tot Bevelhebber in het Fort Crevecœur gesteld.*

Komst aan het Dorp der Illinoisen.

WY vervolgden onsen weg langs de *Rivier Seignelay* geduurende het overige van de maand December, en kwamen eindelijk, na honderd twintig of honderd dartig mijlen gevaaren te hebben, van het *Meir Dauphin* af tot in de *Rivier Seignelay*, op het eind der maand December des Jaars 1679. aan het Dorp der *Illinoisen*. Wy doodden op den oever der Rivier maar een Buffel, en eenige Kalkoenen, ter oorsaak dat de Wilden den brand in het drooge gaas van alle de beemden, die op onsen weg lagen, gesteeken hebbende, de Beesten de vlucht genomen hadden; en wat naarstigheid men ook tot de Jagt aanwendde, bestonden wy niet

als

als door een loutere voorſienigheid Godts, die kracht geeft op een tijd dat hy op een andere niet en doet: en door het grootſte geluk der wereld, hebbende niets meer te eeten, vonden wy een Buffel van vervaarlijke grootte op den oever der Rivier in de ſlijk ſteeken, dien twaalf van onſe Mannen moeite genoeg hadden om met een kabeltouw op het droog te trekken.

Beſchryving van dit Dorp.

Dit Illinoiſch Dorp is gelegen op de breedte van veertig graaden, in een vlakte die wat maraſchachtig is, en op den rechter oever van een Rivier zo wijd als de *Seine* voor *Parijs*, welke door zeer ſchoone Eilanden verdeeld word. Het begrijpt vier honderd en ſeſtig Hutten, gemaakt als lange wiegen of krebben, en bedekt met dubbelde matten van platte bieſen, zo wel te ſamen genaaid dat ze nooit door de wind, ſneeuw, of regen doordrongen worden. Ieder Hut heeft vier of vijf Haartſteden, en ieder Haartſtêe een of twee Huisgeſinnen, welke al te ſamen in goed verſtand leeven.

Wy vonden, gelijk wy voorſien hadden, het Dorp ledig; zijnde alle de Wilden den winter, volgens hun gewoonte, op verſcheidene plaatſen met de Jagt gaan doorbrengen. Hun afweſen bracht ons echter in een groote bekommering. De leeftocht ontbrak ons; en wy dorſten geen Indiaanſch koorn neemen, 't geen d' *Illinoiſen* in kuilen onder d' aarde verbergen, om het te bewaaren, en 'er zich op hun wederkomſt van de Jagt af te dienen, ten einde het te zaayen, en 'er tot den oogſt af te beſtaan. Deſe voorraad is hen uitſteekend dierbaar; en men zou hen geen grooter ongenoegte konnen aandoen, als met 'er geduurende hun afweſen aan te raaken. Niettemin, gelijk het gantſch niet raadſaam was onſen weg zonder leeftocht te vervolgen, en dat de brand, dien men in de velden geſteeken had, alle de Beeſten had doen vluchten, beſloot den Heer *de la Salle* twintig ſchepels Indiaanſch koorn te neemen, hoopende dat hy d' *Illinoiſen* door eenig middel zou konnen bevreedigen.

Den Heer de la Salle neemt 'er in het afweſen der Illinoiſen Indiaans Koorn mee van daan.

Wy traden den zelven dag met deſe nieuwe voorraad weder t' ſcheep, en daalden geduurende den tijd van vier dagen langs de zelve Rivier af, welke na 't Zuid-Zuid-Weſten loopt. Op den eerſten dag des Jaars 1680. bemerkende dat

Vertrek van het Dorp.

een der Verlaaters, daar ik hier voor af gesproken heb, niet weer by ons gekomen was als om onse lieden op te rooyen, welke ten anderen maar al te wel geneigd waren om ons te verlaaten, uit vrees van geduurende de winter honger te zullen moeten lijden, deed ik na de Mis een vermaaning, wenschende aan den Heer *de la Salle*, en aan al ons Volk, een gelukkig Jaar; en na de beweegelijkste woorden, bad ik alle onse Misnoegden, zich met geduld te wapenen, vertoonende hen, dat God in alle onse noodwendigheden zou voorzien, en dat gesamenerhand in een goed verstand leevende, hy middelen zou verwekken, om ons te doen bestaan. Wy omhelsden hen, de Vader *Gabriel*, de Vader *Zenoble*, en ik, met de tederste beweegingen van liefde, moedigende hen aan tot de vervolging van een zo gewichtige ontdekking. Op het eind van den vierden dag, zo als wy door een klein Meirtje, 't geen de Rivier maakt, voeren, zag men hier en daar eenige rook opgaan, 't geen ons deed erkennen, dat de Wilden niet ver van daar gehut waren. In der daad, op den vijfden dag, des morgens ten negen uuren, zagen wy aan beide de zyden der Rivier een menigte van Papegaayen, en omtrent tachtig Hutten vol Wilden, die onse Canoos niet eer in 't oog kreegen als na dat wy voorby een punt waren gevaaren, achter de welke d' *Illinoisen* ter verte van omtrent een halve musketschoot gelegerd lagen. Wy voeren met onse acht Canoos op een linie, hebbende alle onse lieden de wapenen in de hand, en laatende ons drijven met de stroom der Rivier.

Komst by eenige Hutten van Illinoisen, en wedervaaren van de Franschen met deze Wilden.

Wy schreeuwden d' eersten, volgens de gewoonte deser Natien, als om te vraagen of men de vrede of den oorlog begeerde; vermits 'er in dese beginselen zeer veel aan gelegen was stoutmoedigheid te toonen. Straks teegen d' oude Mannen, de Vrouwen, en de Kinderen aan 't vluchten in de Bosschen, daar de Rivier mee geboord is. De Krijgslieden liepen ter wapen, maar met zulk een verwardheid, dat, eer ze eenigsins tot bedaaren waren gekomen, onse Canoos al aan land waren. Den Heer *de la Salle* sprong 'er d' eerste op. Men had de Wilden, in de wanorder daar ze sich in vonden, lichtelijk konnen verslaan; maar gelijk dit ons voorneemen niet

niet en was, hielden wy ſtil, om aan d' Illinoiſen den tijd te geeven van hun verbaasdheid te laaten vaaren. Een hunner Hoofdlieden, die aan d' andere zyde der Rivier was, en die geſien had dat wy belet hadden op zeven of acht Wilden, welken men gemakkelijk dooden kon, vuur te geeven, begon een vertoog te doen om de Jeugd, die zich gereed maakte tot met haar pijlen over de Rivier te ſchieten, te ſtutten. De geenen, die gelegerd waren aan de zyde daar wy te land waren getreeden, en die in 't eerſt de vlucht hadden genomen, weer moed gevat hebbende, ſtuurden twee Mannen van de voornaamſten onder hen om de *Calumet* aan te bieden. Kort daar na deeden de geenen, die aan d' andere kant waren, het zelfde; en alstoen gaven wy te kennen, dat wy de vrede aannamen. Ik vervoegde my dan ter zelve tijd met den Vader *Zenoble* na de kant der Wilden, die de vlucht genomen hadden, neemende hun Kinderen, welke van vrees ſtonden te beeven, by de hand. Wy betoonden hen veele liefkoozingen, en keerden met d' oude Mannen en de Moeders weer na hun Hutten; hebbende deernis met deſe Zielen, welke door de derving van Godts woord, en by gebrek van Miſſionariſſen, verlooren moeten gaan. De blijdſchap der eenen en der anderen was zo groot, als hun vrees krachtig geweeſt had; hebbende die van eenigen zodanig geweeſt, dat ze twee dagen beſig waren met weder te komen van de plaatſen daar ze zich waren gaan verbergen.

Na de verheugingen, de danſſen, en de gaſteryen, daar men den dag mee toebracht, deeden wy de Kapiteinen der Dorpen, die aan beide de zyden der Rivier waren, verzamelen, en gaven hen door onſen Tolk te verſtaan, dat wy Recolletten niet by hen waren gekomen om Bevershuiden te haalen, maar om hen de kennis van den Grooten Meeſter des levens te geven, en hun Kinderen t' onderwijzen; dat wy ons Land, 't welk aan geene zyde der Zee, die deſe Barbaaren het groote Meir noemen, gelegen was, verlaaten hadden om by hen te komen woonen, en van het getal hunner beſte Vrienden te wezen. Hier op hoorde men een groote reeks van ſtemmen roepende: *Tepatoui Nicka*, 't geen zeggen wil, *dat 's wel Broeder, 't is wijſelijk gedaan dat gy deze gedachte geno-*

genomen hebt. En ter zelve tijd vreeven zy ons de beenen tot aan de voetzoolen, voor het vuur, met Beerentraan en Buffelsvet, om ons van onse vermoeidheid te herstellen. Zy staken ons de drie eerste brokken vleesch met buitengemeene vriendschap in den mond. Den Heer *de la Salle* gaf hen terstont daar na een geschenk van Tabak en eenige Bijlen. Hy zei hen, dat hy hen te samengeroepen had om te handelen wegens een zaak, welke hy hen, eer hy van eenige andere sprak, wilde openbaaren; dat hy wel wist, hoe noodsaakelijk het Koorn hen was; dat echter het gebrek van leeftocht, daar hy zich in had gezien toen hy aan hun Dorp kwam, en d' onmogelijkheid van Beesten in het veld te vinden, hem genoodsaakt hadden eenig Indiaansch Koorn te neemen, 't geen in zyn Canoos was, en daar men noch niet aan had geraakt; dat, zo zy het hem wilden laaten, hy hen Bijlen, en andere dingen die zy van nooden hadden, in wisseling sou geeven; doch zo zy het niet missen konden, dat het hen vry stond het weder te neemen: maar indien zy hem de noodsaakelijke leevensmiddelen tot zyn en zijner lieden onderhoud niet en konden beschikken, dat hy alsdan by hun Gebuuren d' *Osages* zou gaan, die hem, mits betaalende, daar wel af zouden versorgen, en dat hy hen in vergelding den Smit, dien hy meegebracht had, sou laaten, om hun Bijlen en andere Instrumenten te verhelpen.

Hy voerde dese redenen tegen hen, om dat hy wel wist, dat d' *Illinoisen* zekerlijk jaloers souden wesen van de voordeelen, die de Franschen aan hun gebuuren souden konnen bezorgen, en insonderheid van de geenen welken zy van den Smit konden trekken, dien zy selven uitsteckend wel van doen hadden. Zy namen ook met groote betuigingen van blijdschap de betaaling, welke men hen voor hun Indiaansch Koorn aanbood, aan. Zelfs gaven zy ons noch ander, en baden ons seer ernstelijk, dat wy ons by hen neder souden zetten. Wy antwoordden hen, dat wy het gaarne souden doen; maar dat, gelijk d' *Iroquoisen* Onderzaaten van den Koning, en by gevolg onze Broeders waren, wy den oorlog niet tegens hen konden voeren; dat wy hen derhalven vermaanden, de vrede met hen te maaken; dat wy hen daar in souden dienen;

dienen; en dat, indien deſe hoogmoedige Natie, niet tegenſtaande onſe vertooningen, hen kwam aantaſten, wy hen ſouden verdedigen, mits dat zy ons toelieten een Fort op te werpen, in het welk men den *Iroquoiſen*, met de weinige Franſchen die wy hadden, het hoofd konde bieden; dat men hen zelfs wapenen en krijgstuig ſou beſchikken, behoudens dat zy 'er zich niet van en dienden als om hun Vyanden af te weeren, en ze niet en gebruikten tegens Natien welke onder de beſcherming des Konings leefden, dien de Wilden den grooten Kapitein van over het groote Meir noemen. Wy voegden 'er eindelijk by, dat wy ook van voorneemen waren andere Franſchen te doen komen, welke hen voor de beſpringing van alle hun Vyanden in veiligheid ſouden ſtellen, en hen alles beſchikken 't geen zy van nooden hadden; dat wy daar niet in verhinderd wierden als door de langduurigheid en ſwaarigheid der wegen; dat, om deſe hinderpaal te boven te komen, wy beſlooten hadden een groote houte Canoo te doen bouwen, om tot aan de Zee te vaaren, en hen allerhande koopmanſchappen door deſe korter en lichter weg te brengen: maar dat, gelijk deſe onderneeming van een groote koſte was, wy alvoorens moeſten weeten, of hun Rivier tot aan de Zee bevaarbaar waar, en of 'er andere Europeërs omtrent haar mond woonden. d' *Illinoiſen* antwoordden ons, dat zy alle onſe voorſlagen goed keurden, en dat zy ons ſouden helpen overal waar zy in konden. Vervolgens maakten zy ons een beſchrijving van de *Rivier Colbert* of *Meſchaſipi*. Zy zeiden ons wonderen van haar wijdte en ſchoonheid, en verſekerden ons, dat de vaart daar vry en gemakkelijk was, en dat 'er geen Europeërs by haar mond waren: maar 't geen ons het meeſt deed gelooven dat deſe Rivier bevaarbaar was, is dat zy ons vier Natien noemden, daar in het Verhaal der Reis van *Ferdinand Soto* na *Florida* af geſproken word, welke zijn van *Tula*, *Caſquin*, *Cicaca*, en *Daminoia*. Zy voegden 'er by, dat Slaaven, die zy in oorlog aan de zeekant gemaakt hadden, zeiden, dat ſy Schepen in de zee hadden geſien, welke ſchooten deeden, die na den donder geleeken; maar dat de lieden, daar deſe Schepen aan toebehoorden, niet op de kuſt beveſtigd waren; vermits,

indien ſy ſich daar ter neder hadden geſlagen, ſy niet feilen ſouden met hen te gaan handelen, zijnde de zee maar twintig dagreiſen van hun *Pirogues* afgelegen. De dag ging aldus door met een wederzijdſche voldoening; maar de ſaaken bleeven niet lang in deſen ſtaat.

Des anderendaags kwam 'er een van de Hoofden der *Miamis*, *Monſo* geheeten, verſeld van vijf of ſes anderen, belaaden met Ketels, Bijlen, en Meſſen, om den geeſt der *Illinoiſen* door deſe geſchenken te bereiden tot te gelooven 't geen hy hen ſeggen moeſt. Hy vergaderde heimelijk d' Ouden, en verſekerde hen, dat wy by hun Vyanden wilden gaan, welke over de groote *Rivier Colbert* woonen; dat wy hen wapenen en krijgstuig ſouden beſchikken; en dat na hen vergaderd te hebben, wy ons by d' *Iroquoiſen* ſouden voegen, en hen van alle kanten beſluiten, om hen t' eenemaal uit te rooyen; dat wy vrienden van d' *Iroquoiſen* waren; dat de Franſchen een Fort in 't midden van het Iroquoiſch land hadden; dat wy hen wapenen en kruid beſchikten; en dat 'er geen ander middel was om hun bederf te vermijden, als onſe reis te beletten, of ten minſten te vertraagen, vermits een gedeelte van onſe lieden ons wel haaſt ſou verlaaten; en dat ſy niets en moeſten gelooven van alles 't geen wy hen ſouden zeggen. Na veele andere diergelijke ſaaken geſeid te hebben, keerde de Kapitein der *Miamis* des nachts ſo heimelijk weer te rug als hy gekomen was, uit vrees dat wy al dit geheim mochten ontdekken.

Niettemin kwam een van de Hoofden der *Illinoiſen*, *Omaouha* genaamd, dien wy op onſe komſt door een geſchenk van twee Bijlen en drie Meſſen gewonnen hadden, ons des anderendaags morgens vinden, en verwittigde ons heimelijk van al wat 'er omgegaan was. Wy bedankten hem; en om hem te verplichten ons bericht te geeven van alles 't geen 'er paſſeerde, deed men hem een nieuw geſchenk van kruid en lood, oordeelende lichtelijk dat deſe *Miamis* geſonden en onderrecht was door andere Franſchen. Jaloers van onſe voortgangen, vermits deſe *Monſo* ons niet en kende, en ſelfs nooit nader omtrent het Fort *Frontenak* geweeſt had als op een afſtand van vier honderd mijlen, en dat hy echter met

ſulk een kennis en omſtandigheden van onſe ſaaken had geſproken als of hy al ſijn leven met ons omgegaan had.

Dit werk baarde ons ſo veel te meer ongeruſtheid, dewijl wy wiſten, dat de Wilden van natuure achterdochtig zyn, en dat men alreedts veele kwaade indrukken aan onſe lieden had gegeeven, om hen te doen weg loopen, gelijk ſes van hun makkers alreedts te gelijk gedaan hadden.

Des namiddags van den ſelven dag noodde *Nicanapé*, Broeder van *Chaſſagouaſſe*, d' aanſienlijkſte der Illinoiſche Kapiteinen, die alstoen afweſig was, ons altemaal te gaſt; en als een iegelijk ſich in de hut aangeſet had, nam *Nicanapé* het woord, en deed ons een vertoog ſeer verſcheelende van de geenen welken d' Ouden op ſijn komſt aan ons hadden gedaan; ſeggende, dat hy ons niet ſo ſeer genodigd had om ons wel t' onthaalen, als om ons den geeſt te geneeſen van de ſiekte welke wy hadden van ons op de groote Rivier te begeeven; dat het nooit iemand gedaan had ſonder 'er te ſneuvelen; dat haar oevers bevolkt waren met een oneindige menigte van Barbaarſche Natien, welke de Franſchen, wat wapenen en dapperheid ſy ook mochten hebben, door hun getal ſouden onderdrukken; dat deſe Rivier vol was van Monſters, Tritons, Krokodillen, en Slangen; en dat, als de grootheid van onſe Cano ons voor dit gevaar al in veiligheid ſtelde, wy een ander onvermijdelijk te gemoet moeſten zien, te weeten dat het benedenſt der Rivier vol van watervallen en ſteile klippen was, met een ſo geweldigen ſtroom 'er boven dat men 'er noodſaakelijk moeſt afvallen; en dat alle deze watervallen en klippen eindigden aan een kolk daar de Rivier zich onder d' aarde verloor, ſonder dat men wiſt waar ze heen ging. Hy voegde by dit alles ſo veel omſtandigheden, en ſprak ſijn vertoog ſo ernſtelijk en met ſo veel tekenen van genegentheid uit, dat onſe lieden, die de manieren der Wilden niet gewoon waren, en waar van 'er twee de taal verſtonden, 'er door verwaggeld wierden. Wy lazen hun vrees uit hun aanzichten: maar gelijk het geen gebruik is de Wilden te ſtooren, en dat wy zelfs, met het te doen, het vermoeden van onſe lieden vermeerderd ſouden hebben; lieten wy hen ſijn vertoog vreedſaamlijk voleindigen, en

antwoordden vervolgens sonder eenige ontroering, dat wy ten hoogsten in hem gehouden waren wegens de berichten die hy ons gaf, en dat wy so veel te meer glorie souden verkrijgen als wy swaarigheden te boven souden vinden te komen; dat wy altemaal den grooten Meester van het leven der menschen, en den geen die de grootste was van alle de Kapiteinen welke het gebied aan geene zijde der Zee voeren, dienden; dat wy ons gelukkig souden achten te sterven, als wy den naam van den een en den ander aan het eind der wereld mochten brengen; maar dat wy vreesden, dat alles, 't geen hy gezegt had, een vond van sijn vriendschap was, om ons te beletten sijn Natie te verlaaten, of liever dat het een list was van eenigen boosaardigen mensch, die hen van onse voorneemens, hoewel vol van oprechtigheid, wantrouwen ingeboezemt had; dat, so d' Illinoisen een rechte vriendschap voor ons hadden, zy ons d' oorsaaken van hun ongerustheid, waar af wy trachten souden hen te verlossen, niet en moesten ontveinzen; dat wy anders reden souden hebben om te gelooven, dat de vriendschap, welke zy ons op onse komst hadden betuigd, maar op hun lippen was geweest. *Nicanapé* bleef sonder antwoord; en noodigende ons tot eeten, veranderde hy van taal.

Na de maaltijd hernam onse Tolk het woord, en zei hen, dat wy niet verwonderd waren, dat hun Gebuuren jaloers wierden wegens de gemakkelijkheden, welken zy souden genieten uit den handel dien zy met de Franschen stonden aan te binden, noch dat zy hen berichten tot ons nadeel deeden; maar dat hy zich verwonderde, dat zy 'er so licht geloof aan sloegen, en dat zy 't aan de Franschen, die hen met sulk een openhertigheid alle hun voorneemens bekend hadden gemaakt, verbergden. Wy sliepen niet, mijn broeder, voegde hy 'er by, richtende zich aan *Nicanapé*, toen *Monso* u te hacht in 't heimelijk tot nadeel der Franschen gesproken heeft, welken hy u heeft afgeschilderd als de Verspieders der *Iroquoisen*. De geschenken, die hy u gedaan heeft, zijn noch in dese hut begraaven. Waarom is hy so haast daar na weer voortgegaan? Waarom kwam hy niet by dag, indien hy niet als waarheden te zeggen had? Hebt gy niet gezien,

dat

dat wy op onſe komſt uw neeven hebben konnen dooden, en dat, in de verbaasdheid daar zy in waren, wy alleen ſouden hebben konnen doen 't geen men u wijs maaken wil dat wy, na dat wy by u beveſtigd ſullen weſen, en dat wy vriendſchap met uw Natie gemaakt ſullen hebben, met den byſtand der *Iroquoiſen* doen zullen. Tegenwoordig zo als ik ſpreek, ſouden onſe Franſchen niet alle uw Ouden, ſo menig als gy zijt, om hals konnen brengen, terwijl uw Jeugd op de Jagt is. Weet gy niet, dat d' *Iroquoiſen*, welken gy vreeſt, de dapperheid der Franſchen beproefd hebben, en dat wy by gevolg hun byſtand niet van nooden hebben zouden, indien wy van voorneemen waren u den oorlog aan te doen. Maar om u den geeſt t' eenemaal te geneezen, loopt dien bedrieger na: wy ſullen hem hier verwachten om hem t' overtuigen en te beſchaamen. Hoe kent hy ons, dewijl hy ons nooit gezien heeft? en hoe kan hy de complooten, welken hy zegt dat wy met d' *Iroquoiſen* gemaakt hebben, die hy al zo weinig kent als ons, weeten? Beziet onſe goederen: 't ſijn niet als werktuigen en koopmanſchappen, welke ons niet en konnen dienen als om u goed te doen, en die niet bekwaam en ſijn noch tot aan te taſten, noch tot af te keeren.

Deſe redenen bewoogen hen, en brachten ſo veel te weeg, dat ſy lieden uitſtuurden om *Monſo* t' achterhaalen, en hem weer te rug te brengen; maar de ſneeuw, die des nachts in overvloed viel, en de voetſtappen bedekte, belette dat men hem kon vinden. Niettemin waren onſe Franſchen, die van te vooren verſchrikt hadden geweeſt, van hun valſche vrees niet geneezen. Zes van hen, die op de wacht ſtonden, en onder anderen twee Zaagers, ſonder de welken wy geen Bark konden maaken om na de zee te gaan, gingen de volgende nacht voort, na meegenomen te hebben 't geen ſy oordeelden hen noodſaakelijk te ſullen zyn; ſtellende zich aldus bloot voor een veel zekerder gevaar van te ſneuvelen en van honger te ſterven, als het geen 't welk ſy vermijden wilden. *Wegloopinge van zes Franſchen.*

Den Heer *de la Salle* des morgens uit de hut gegaan zijnde, en niemand op de wacht gevonden hebbende, trad in de hutten zijner lieden. Hy vond 'er een, daar maar een man in ge-

bleeven was, dien sijn makkers van hun voorneemen niet verwittigd hadden, ter oorsaak dat hy hen verdacht was. Hy vergaderde hen altemaal, en vraagde hen na tijding van dese Wegloopers. Vervolgens betuigde hy hen d' ongeneugte, die hy had, over dat zy tegens des Konings orders, en tegens alle gerechtigheid, voortgegaan waren, en hem verlaaten hadden, in een tijd dat zy hem 't noodzaakelijkst waren, na dat hy alle dingen voor hen had gedaan. Hy beval hen, om de kwaade werking welke dit wegloopen in den geest der *Illinoisen* zou konnen veroorsaaken te beletten, tegen hen te zeggen, dat hun Makkers door sijn last vertrokken waren; voegende 'er by, dat hy hen wel zou hebben konnen doen vervolgen, en straffen, om 'er een voorbeeld af te maaken; maar dat hy de Wilden de trouwloosheid der Franschen niet wou laaten kennen. Hy vermaande hen, dat zy hem getrouwer souden wezen als dese Wegloopers, en zich door de vrees der gevaaren, welken *Nicanapé* hen valschelijk ten breedsten uitgemeeten had, niet tot diergelijke uitersten laaten vervoeren; dat hy niet met zich wou neemen als de geenen die hem vrywilliglijk wilden verzellen; en dat hy hen sijn woord gaf, dat hy in de lente aan d' anderen de vryheid zou laaten van weer na *Canada* te keeren, daar zy sonder gevaar en in een Cano na toe souden gaan, in plaats dat zy het nu niet konden onderneemen als met een baarblijkelijk perijkel van hun leeven, en met de schande van hem lafhertiglijk verlaaten te hebben door een samensweering, die op hun komst in *Canada* niet ongestraft kon blijven.

Hy trachtte hen aldus een hert onder den riem te steeken, en hen binnen de paalen van hun plicht te doen blijven; maar kennende hun onstandvastigheid, en ontveinsende het hertzeer, 't geen hy 'er over had, besloot hy hen van de Wilden af te wijderen, ten einde aan nieuwe oprooyingen den weg af te snijden; en om 'er hen sonder murmureeren in te doen bewilligen, zei hy tegen hen, dat ze by d' *Illinoisen* niet in zekerheid waren; dat ten anderen een diergelijk verblijf hen bloot stelde voor de wapenen der *Iroquoisen*, welke mogelijk voor de winter het Dorp souden komen aantasten; dat d' *Illinoisen* hen geen wederstand konden bieden; dat zy na allen

allen ſchijn met den eerſten aanval de vlucht ſouden neemen; en dat d' *Iroquoiſen* hen niet konnende achterhaalen, vermits d' *Illinoiſen* veel ſnelder loopen als zy lieden, zy hun verwoedheid op de Franſchen ſouden ontlaſten, welker klein getal geen ſtand tegens deſe Barbaaren zou konnen houden; dat 'er maar een eenig hulpmiddel was, te weeten, zich op eenige plaats, die licht verdedigd kon worden, te verſterken; dat hy 'er zodanig een by het Dorp gevonden had, alwaar zy in veiligheid ſouden weſen voor de beſpringing der *Illinoiſen*, en voor de wapenen der *Iroquoiſen*, die hen daar niet ſouden konnen overweldigen, en derhalven ook niet onderneemen hen aan te taſten. Deſe redenen, en eenige andere diergelijken welken ik hen zeid, overtuigden hen, en hadden zo veel vermogen op hen altemaal, dat ze ſich lieten bepraaten tot d' opwerping van een Fort, 't geen men (a) *Crevecœur* noemde, gelegen vier dagreizen van het groot Dorp der *Illinoiſen*, nederwaarts na de *Rivier Colbert*.

(a) Hartzeer.

Een groote dooy op den 15. Januarii ontſtaan zijnde, en de Rivier beneden het Dorp vry gemaakt hebbende, verzocht den Heer *de la Salle* my, hem te verzellen; en wy vervoegden ons met een van onſe Canoos ter plaatſe, welke wy gingen verkiezen om aan dit Fort t' arbeiden. 't Was een kleine hoogte of heuvel, omtrent twee honderd ſchreden van den oever der Rivier gelegen, welke ſich in den regentijd tot aan des zelfs voet uitſtrekte. Twee breede en diepe plaſſen verſterkten twee andere zyden, en een gedeelte van de vierde, welke men voorders ſterk maakte met een gracht, die de twee plaſſen aan malkander voegde. Men deed ook het werk noch met Vrieſche Ruiters voorzien; den heuvel aan alle kanten ſteil maaken; d' aarde der bolwerken, zo veel als het mogelijk was, met ſterke ſtukken houts en ſwaare eike planken ondersteunen; en 'er, uit vrees van eenige overrompeling, een palliſſade omzetten, waar af de paalen vijf-en-twintig voeten lang en een voet dik waren. 't Bovenſte van den heuvel liet men in ſijn natuurlijke gedaante, zijnde een onregelmaatig vierkant; en men vernoegde ſich met 'er een aarde borſtweering rondom op te werpen, bekwaam om al ons volk te dekken, daar men de logementen

Opwerping van een Fort.

af

af deed maaken in twee der hoeken van dit Fort, op dat ze in geval van aantasting altijd gereed mochten wezen. De Vaders *Gabriel*, *Zenobie*, en ik hadden ons verblijf in een hut, bedekt met planken, welke wy met onse Werklieden toestelden, en waar in wy des morgens en des avondts al ons volk verzamelden, om d' openbaare Gebeden by te woonen. Ondertusschen hadden wy d' ongenoegte van geen Mis meer te konnen doen, vermits de wijn, dien wy van de groote druif des Landts gemaakt hadden, ons nu t' eenemaal ontbrak; weshalven wy ons dan moesten vernoegen met op de Vier- en Zondagen de Vespers te zingen, en na de Morgengebeden de predikatie te doen. Men stelde de Smis langs de gordijn, die na het bosch zag, daar men hout uit deed hakken om koolen voor den Smit af te maaken. Den Heer *de la Salle* plaatste sich in 't midden met den Heer *de Tonty*, om met meerder gemak het oog over alles te konnen laaten gaan.

Terwijl men met desen arbeid besig was, dachten wy gestadig niet als op onse ontdekking. Ondertusschen zagen wy de maaking van de Bark seer swaar, door het wegloopen van onse Zaagers. Niettemin, gelijk men in dusdanige gelegentheden van de nood een deugd moet maaken, zei den Heer *de la Salle* tegen onse lieden, dat, zo 'er een man onder hen was van goede wil, die besoeken wou zyplanken te maaken, 't geen met wat meer moeite en tijd geen onmogelijkheid was, en daar men ten argsten genomen maar eenige planken mee bederven kon, hy hem eerlijk sou vergelden. Straks kwamen sich twee van onse mannen daar toe aanbieden. Men nam 'er een proef af, en 't gelukte redelijk wel, hoewel zy nooit een diergelijk werk ondernomen hadden. Men deed dan een Bark beginnen van twee-en-veertig voeten kiels en twaalf voeten wijdte, daar men met sulk een yver aan arbeidde, dat, niettegenstaande den arbeid van het Fort *Crevecœur*, de zy- of boordplanken gezaagd, en al het hout van de Bark in den aanvang van de maand Maart gereed was.

Maaking van een Bark.

Men moet aanmerken, dat de winter in het Land der *Illinoisen* niet swaarder is als in *Provence*: maar geduurende die van het Jaar 1679. sneeuwde het meer als twintig dagen lang; 't geen de Wilden, die noch nooit een zo strenge win-

ter

ter beproeft hadden, uitſteekend verbaasde. Den Heer *de la Salle* en ik ſagen ons derhalven weer bloot geſteld voor nieuwe ongemakken, welke mogelijk den geenen, die geen ervarendheden hebben van de groote Reiſen en nieuwe Ontdekkingen, ongelooflijk ſullen ſchijnen. 't Fort *Crevecœur* was by na voltooid. Men had al het hout tot de Bark klaar; maar wy hadden noch touwwerk, noch zeilen, noch yzer genoeg. Wy hoorden gantſch geen tijding van de Bark, die wy in het *Meir Dauphin* gelaaten hadden, noch van de geenen welken men derwaarts had geſtuurd om te vernemen waar ſe vervaaren mocht weſen. Ondertuſſchen zag den Heer *de la Salle*, dat de Zomer vaſt begon te naderen, en dat, ſo hy noch eenige maanden te vergeefs wachtte, onſe onderneeming een Jaar, en mogelijk twee of drie verachterd ſou worden; vermits hy, ter oorzaak dat hy ſo ver van *Canada* was, gantſch geen order tot de zaaken ſou konnen geeven, noch de dingen die hy van nooden had doen toevoeren.

In dit uiterſte namen wy alle beiden een beſluit, ſo ongemeen als het ſwaar om uit te voeren was; ik van my met twee mannen na onbekende Landen te vervoegen, daar men ieder oogenblik in een groot gevaar van ſijn leven is; en hy van te voet na het Fort *Frontenac* te gaan, meer als vijf honderd mijlen van daar gelegen. Men was alstoen in het eind des winters, die, gelijk ik hier voor gezegt heb, ſo ſtreng in *America* geweeſt had als in *Vrankrijk*. 't Aardrijk was noch bedekt met ſneeuw, welke noch geſmolten, noch bekwaam was om een man met raketten, of ſneeuwtreeders te draagen. Men moeſt ſich belaaden met de in deſe gelegentheden gewoonlijke toeruſting, dat 's te zeggen, met een Deken, een Ketel, een Bijl, een Snaphaan, kruid en Lood, en beide Huiden, om ſchoenen op de manier der Wilden te maaken, welke dikwils niet langer als een dag duuren; zijnde de geenen, die men in *Vrankrijk* draagt, van gantſch geen gebruik in deſe Weſterſche Landen. Hy moeſt daarenboven beſluiten tot door de boſſchen te trekken, door de maraſſen en de geſmoltene ſneeuw te gaan, bywijlen tot den gordel toe, en geduurende gantſche dagen, bywijlen zelfs

Ongemeen beſluit door den Heer de la Salle en den Auteur genomen.

sonder eeten; vermits hy, en drie anderen die hem verzelden, geen leeftocht mee konden neemen, moetende al hun onderhoud trekken van 't geen zy met het Roer stonden te schieten, en staat maaken op niet anders te drinken als water dat sy onderwege souden vinden. Eindelijk hy was ook noch alle dagen, en voornaamentlijk des nachts, bloot gesteld voor d' overrompelingen van vier of vijf Natien, welke malkander den oorlog aandeeden; met dit onderscheid dat dese Volkeren, door welker landen hy heen moest, altemaal de Fransschen kenden; en dat de geenen, daar ik na toe ging, nooit Europeërs gezien hadden. Alle dese swaarigheden verbaasden hem echter niet, niet meer als my. Wy waren maar alleenlijk bekommerd om onder onse lieden eenige mannen te vinden, die sterk genoeg waren om ons te verzellen, en te beletten dat d' anderen, alreedts seer verwaggeld, niet terstond na ons vertrek altemaal voortgingen.

Bekommering wegens de bevaarbaarheid der Rivier Colbert of Meschasipi.

Wy vonden gelukkiglijk eenige dagen daar na het middel om ons volk de kwaade indrukken, welken d' *Illinoisen* hen op het versoek van *Monso*, Kapitein der *Miamis*, gegeeven hadden, uit het hoofd te helpen. Daar kwaamen eenige Wilden van dese verafgelegene Natien in het Dorp der *Illinoisen*, onder de welken 'er een was die ons verzekerde van de schoonheid der groote *Rivier Colbert* of *Meschasipi*. Wy wierden hier in bevestigd door bericht van verscheidene Wilden, mitsgaders door een *Illinois*, die ons op onse komst in 't heimelijk zei, dat se bevaarbaar was. Dit bericht was echter niet genoeg om onse lieden van hun eerste indrukken, die met een uitsteekende kracht op hun gemoed hadden gewerkt, te geneesen, en hen alle bekommering en vrees aan kant te doen stellen. Wy wilden het d' *Illinoisen* selven doen bekennen, hoewel wy verstaan hadden, dat zy in een Raad hadden beslooten ons altijd het selfde te seggen. Hier aanbood sich kort daar na een gunstige gelegentheid toe.

Bericht door een Illinoisch Krijgsman nopende dese Rivier aan hen gedaan.

Een jong Illinoisch Krijgsman, die met anderen van sijn Natie Gevangenen aan de Zuidkant gemaakt, en de voortocht genomen had, kwam voorby onse Werf heen, zo als hy wederkeerde van het benedenst der *Rivier Colbert*, daar wy verlangden eenige kennis af te hebben. Men gaf hem Indiaansch

diaanſch Koorn te eeten; en bracht hem allengskens op de praat noopende de gemelde Rivier. Hy maakte 'er ons met een kool een tamelijk naauwkeurige Kaart af; verſekerende ons, dat hy met ſijn *Pirogue* overal geweeſt had; dat 'er tot aan de Zee toe, welke de Wilden het Groote Meir noemen, noch Waterval noch ſnelle Stroom was: maar dat 'er, gelijk deſe Rivier ſeer wijd wierd, op eenige plaatſen Zandbanken en Plaaten waren, die 'er een gedeelte af ſtopte. Hy zei ons óok den naam der Natien, welke op haar Oevers woonen, en der Rivieren die zy ontfangt. Ik ſchreef ze op, en ſal 'er het verhaal af konnen doen in een twede Deel van onſe Ontdekking. Wy bedankten hem met een klein geſchenk wegens dat hy ons de waarheid, welke de voornaamſten ſijner Illinoiſche Natie voor ons hadden vermomd, ontdekt had. Hy bad ons, dat wy het hen niet zouden ſeggen; en men gaf hem een Bijl, om hem den mond te ſluiten, op de manier der Wilden als ze eenig geheim willen aanbeveelen.

Mitsgaders door d' Illinoiſen in 't algemeen.

Des anderendaags morgens gingen wy, na onſe openbaare Gebeden, na het Dorp, daar wy d' *Illinoiſen* vergaderd vonden in een Hut van een der Aanſienlijkſten, die een gaſtmaal aangerecht had van een Beer, 't geen een eeten is daar ze uitſteekend veel af houden. Zy maakten ons plaats in het midden van hen op een ſchoone mat van biezen, welke zy voor ons bereidden. Wy deeden door een ons volk, die de taal verſtond, tot hen zeggen, dat wy hen te kennen wilden geeven, dat de geen, die alles gemaakt heeft, dien wy den Grooten Meeſter des Levens noemden, een byſondere zorg voor de Franſchen droeg; dat hy ons de genade had gedaan van ons t' onderrechten wegens den ſtaat der groote Rivier, door ons *Colbert* geheeten, waar af wy bekommerd hadden geweeſt om de waarheid te weeten, ſedert dat zy 'er ons de vaart onmogelijk af hadden gemaakt; en vervolgens gaven wy hen te kennen 't geen wy den voorgaanden dag verſtaan hadden.

De Barbaaren geloofden, dat wy alle deſe dingen door eenigen ongemeenen weg te weeten waren gekomen; en na ſig den mond met de hand geſlooten te hebben, 't geen de ma-

nier is daar zy sich af dienen om hun verwondering te betuigen, zeiden zy ons, dat de begeerte alleen, welke zy hadden, om onsen Kapitein met de Graauwrokken, of de Naaktbeenen (gelijk alle de Wilden van *America* onse Geestelijken van *S. Franciscus* heeten) by sich te houden, hen de waarheid voor ons had doen verbergen. Zy beleeden ons alles, 't geen wy van den Jongen Krijgsman gehoord hadden; en sedert bleeven zy altijd by hun woord.

De selve verzekering aan hen gegeeven door andere Wilden.

Dit verminderde de vrees van onse Franschen niet weinig; en zy wierden 'er t' eenemaal af verlost door de komst van verscheidene *Osages*, *Ciccacas*, en *Akansas*, welke van de Zuidkant gekomen waren om de Franschen te besoeken, en Bijlen te koopen. Zy zeiden altemaal, dat de Rivier tot aan de Zee toe bevaarbaar was; en dat de komst der Franschen bekend gemaakt zijnde, alle de Natien van het benedenst der *Rivier Colbert* ons de *Vredecalumet* souden komen dansen, om een goed verstand en den handel met de Franschen t' onderhouden.

Verbond gemaakt tusschen de Miamis en d' Illinoisen tegens d' Iroquoisen.

De *Miamis* kwamen ter zelve tijd de *Calumet* aan d' *Illinoisen* dansen, en maakten een verbond met hen tegens d' *Iroquoisen*, hun gemeene Vyanden. Den Heer *de la Salle* gaf hen eenige geschenken, om dese twee Natien te krachtiger te samen te vereenigen.

Ziende ons met ons drie Missionarissen Recolletten, met de weinige Franschen die wy in het Fort *Crevecœur* hadden, en geen wijn meer hebbende om de Mis te doen, betuigde ons de Vader *Gabriel*, die verlichting in zyn hoogen ouderdom van doen had, dat hy gaarne alleen by onse Franschen in het Fort sou blijven. De Vader *Zenoble*, die de groote Missie der *Illinoisen*, bestaande uit omtrent zeven of acht duizend Zielen, gewenscht had te hebben, begon 'er verdriet in te krijgen, konnende sich zeer beswaarlijk voegen na de woeste manieren der Wilden, daar hy mee moest omgaan. Wy spraken 'er af tegen den Heer *de la Salle*, die een geschenk van drie Bijlen deed aan den Waard van den Vader, *Oumahouha* geheeten, dat 's te zeggen *Wolf*, welke Hoofd van een Geslacht of Stam was, op dat hy zorg sou draagen om den Vader, dien dese Kapitein zyn Zoon noemde, huisvestende

en

en achtende hem als een van zijn Kinderen, wel van ſpijs en drank te voorſien. Deſe Vader, die maar een half mijl van het Fort woonde, kwam ons d' oorzaak van ſijn moeyelijkheden bekent maaken, zeggende, dat hy noch niet tot de zeden en manieren der Wilden gewend was; doch dat hy echter al een gedeelte van hun taal kende. Ik aanbood hem, ſijn Miſſie te neemen, mits dat hy in mijn plaats na de verder gelegene Natien wilde gaan, daar wy noch geen kennis af hadden als de geene die de Wilden 'er ons af hadden gegeeven, welke maar ſuperficieel en van ſeer weinig belang was. Dit gaf onſen Vader vry wat te denken; en ziende geen voordeel by deſe plaatsruiling, wilde hy liever by d' *Illinoiſen* blyven, daar hy kennis af had, als na onbekende Volkeren gaan, van de welken hy niet wiſt wat hy te verwachten ſou hebben.

Den Heer *de la Salle* liet tot Bevelhebber in het Fort *Crevecœur* den Heer *de Tonty*, met eenige Soldaaten en de Timmerlieden die aan de Bark arbeidden, geſchikt om te beproeven door de *Rivier Colbert* tot aan de Zee te komen, ten einde door dit middel in dit Vaartuig voor de pijlen der Wilden beveiligd te zyn. Hy liet hem Kruit en Loot, een Smit, Roers, en andere wapenen, om ſich, in geval zy door d' *Iroquoiſen* aangetaſt wierden, te verdedigen; met order van in ſijn Fort te blyven. En eer hy weder na het Fort *Frontenac* keerde, om verſterking te gaan haalen, mitsgaders Kabels en Dreggen tot de laatſte Bark, welke hy tot op het Braeuwen gemaakt liet, verſocht hy my de moeite te willen neemen van den weg, dien hy op ſijn weerkomſt van *Canada* tot aan de *Rivier Colbert* moeſt houden, alvoorens te gaan ontdekken: maar gelijk ik een groote ſweer in den mond had, daar geſtadig materie uitliep, 't geen al byna anderhalf jaar met het grootſte ongemak der wereld had geduurd, was ik 'er niet ſeer gewillig toe, en zei hem, dat het my noodzaakelijker en dienſtiger ſou wezen weer na *Canada* te keeren, om my te doen geneezen. Den Heer *de la Salle*, hier over geweldig misnoegd, paſte my ten antwoord, dat, indien ik deſe Tocht weigerde, hy aan mijn Overſten ſou ſchryven, dat ik d' oorzaak van het ſlecht gevolg onſer nieuwe

Den Heer de Tonty tot Bevelhebber in het Fort Crevecœur geſtelt.

Missien sou zyn., d' Eerwaardige Vader *Gabriel de la Ribourde*, die mijn Meester van 't Noviciaat of Nieuwelingschap geweest had, bad my met de zaaken voort te vaaren; zeggende, dat, zo ik van dit ongemak kwam te sterven, God t' eeniger tijd door mijn Apostolische arboiden verheerlijkt zou werden. 't Is waar, mijn Zoon, zei my dese eerwaardige Gryzaard, die over de veertig jaaren in de strengheid der boete doorgebracht had, dat gy in dese onderneeming, die de kracht der sterksten vereischt, veele monsters te verwinnen sult hebben. Gy kent niet een woord van de taal der Volkeren, welken gy voor God gaat trachten te winnen: maar schep moet, gy sult zo veel overwinningen behaalen, als gy strijden sult leveren. Betrachtende derhalven, dat dese Vader, zo oud als hy was, my in mijn twede jaar van onse nieuwe Ontdekking had willen komen helpen, in het oogmerk van JESUS CHRISTUS aan d' onbekende Volkeren te verkondigen, en dat dese Gryzaard d' eenige Zoon en Erfgenaam van sijn Vaders huis was, zynde een Edelman van *Bourgondien*, aanbood ik my tot dese Reis te doen, om te trachten kennis te gaan maaken met de Volkeren, by de welken ik my wel haast hoopte te bevestigen om het Geloof te prediken. Den Heer *de la Salle*, verheugd over mijn besluit, omhelsde my; zeggende, dat ik hem den grootsten dienst deed, dien hy ooit van iemand zou konnen verwachten. Hy gaf my een *Vredecalumet*, en een Canoo met twee Mannen, een der welken *le Picardyer du Gay* heette, die tegenwoordig te *Parijs* is, en den ander *Michiel Ako*; belaadende desen laatste met eenige koopmanschappen, geschikt tot geschenken te doen, welke omtrent duizend of twaalf hondert guldens waardig waren: en aan my gaf hy tien Messen, twaalf Elssen, een kleine rol Tabak om aan de Wilden te geeven, omtrent twee pond swarte en witte Rassade, en een pakje met Naalden, seggende, dat hy my meer gegeeven zou hebben indien hy gekonnen had. In der daad, hy is mild genoeg jegens zyn vrienden. Hebbende vervolgens de zegen van den Eerwaardigen Vader *Gabriel*, en oorlof van den Heer *de la Salle* genomen, mitsgaders al ons Volk omhelsd, 't geen ons geleidde tot ter plaatse daar wy t' scheep gingen,

gingen, eindigde de Vader *Gabriel* zyn vaarwelzeggingen met deze woorden: *Viriliter age, & confortetur cor tuum*; *Houd u mannelijk, en dat uw hert verſterkt worde.*

XI. HOOFDSTUK.

Vertrek des Auteurs van het Fort Creve-cœur. Beſchrijving van de Rivier Seignelay. Komſt by een Natie Tamaroa geheeten, en wedervaaren met de zelve. Beſchrijving van de Rivier Colbert, met alle de Rivieren en Meiren die daar in ſtroomen. Verſcheidene Barbaarſche Natien omtrent het Meir Buade of der Iſſatis.

Vertrek des Auteurs van het Fort Creve-cœur.

WY vertrokken van het Fort *Creve-cœur* op den 29. Februarii des Jaars 1680. en ontmoetten des avonds in 't afzakken langs de *Rivier Seignelay* verſcheidene benden van *Illinoiſen*, welke met hun *Pirogen*, of Gondels, geladen met vleeſch, weer na hun Dorp keerden. Zy trachtten ons te beweegen om met hen weder te rug te gaan. Onze twee Canoosvoerders ſtonden lang in beraad: maar gelijk zy gehouden waren weer aan het Fort *Creve-cœur* te komen, daar onze Franſchen hen by de kop gevat ſouden hebben, vervolgden wy des anderendaags onze tocht, wanneer de twee gemelde Mannen my verklaarden wat zy in den zin hadden gehad.

Beſchryving van de Rivier Seignelay.

De *Rivier Seignelay*, daar wy op voeren, is zo diep en wijd als de *Seine* te *Parijs*; en op twee of drie plaatſen verwijd zy zich tot een vierde deel mijls. Zy is geboord met heuvelen, welke in 't afhangen bedekt zyn met ſchoone en groote boomen. Eenigen dezer heuvelen ſtaan een half mijl van malkander, en laaten tuſſchen beiden een marasachtig land, 't geen dikwils onder loopt, inzonderheid in den Herfſt en in de Lente, maar echter zeer ſwaare boomen draagt. Als men

men op deze heuvelen staat, ziet men schoone beemden, zo ver als het oog kan bereiken, en belaaden van plaats tot plaats met hooge bosschen, welke uitdrukkelijk geplant schijnen te wezen. De stroom der Rivier is niet gevoeïjk als ten tijde der groote regenen. Zy kan het gantsche Jaar door groote Barken omtrent honderd mijlen wegs van haar mond af tot aan het Dorp der *Illinoisen* voeren, van waar zy byna altijd Zuid-Zuid-Westelijk loopt.

Komst by een Natie Tamaroa geheeten, en wedervaaren met de zelve.

Den 7. Maart vonden wy omtrent twee mijlen van haar mond een Natie, *Tamaroa* of *Maroa* geheeten, bestaande uit twee honderd Huisgesinnen. Zy wilden ons in hun Dorp brengen, gelegen ten Westen van de *Rivier Colbert*, zes of zeven mijlen beneden den mond der *Rivier Seignelay:* maar onse twee Canoosvoerders, hoopende een grooter winst te doen, wouden liever voortvaaren, volgens den raad dien ik hen alstoen gaf. Dese Wilden ziende dat wy Yzer en Geweer aan hun Vyanden brachten, en konnende ons niet achterhaalen met hun *Pirogen*, welke houte Canoos zyn, veel plomper en swaarder als onse schorsie die ongelijk snelder weg spoedde, stuurden zy ons van hun Jeugd te land achter na, om ons in eenige engte der Rivier met pijlen te doorbooren; maar te vergeefs: want hebbende eenigen tijd daar na het vuur, 't geen dese Krygers by hun hinderlaag gemaakt hadden, in 't oog gekreegen, staken wy metter haast over de Rivier na den anderen oever, en vernachtten op een Eilandtje, laatende onse Canoo gelaaden, om ons te spoediger weer in te konnen scheepen, en onsen kleinen Hond op de wacht, ten einde ons by gelegentheid van overrompeling te wekken, in geval de Wilden met dit voorneemen de Rivier hadden willen overswemmen.

Wy kwamen wel haast na dese Wilden verlaaten te hebben aan den mond der *Rivier Seignelay*, leggende vijftig mijlen van het Fort *Creve-cœur*, en omtrent honderd van het groot Dorp der *Illinoisen*. Dese Rivier is gelegen op de breedte van tusschen de zes- en zeven-en-dartig graaden, en by gevolg honderd twintig of honderd dartig mijlen van de *Golf* of *Boezem van Mexico*.

Aan den hoek, dien dese Rivier ten Zuiden van haar mond maakt,

maakt, ziet men een platte ſteile Klip van omtrent veertig voet hoog, ſeer bekwaam om 'er een Fort op te bouwen. Ten Noorden, tegen over de Klip, en ten Weſten, aan geene zyde der Rivier, zyn Velden van ſwarte aarde, daar men geen eind af en ziet, gereed om gebouwd te worden, en die ſeer voordeelig ſouden wezen tot het onderhoud van een Colonie. De ſchotſen, die van 't Noorden kwamen afdrijven, hielden ons tegen op deſe plaats tot den twaalfden van de maand Maart, wanneer wy onſen weg vervolgden, kruiſſende en peilende over al of de Rivier bevaarbaar was. 't Is waar, dat 'er drie Eilandtjes in 't midden leggen; dicht by den mond, welke het hout en de boomen, die van 't Noorden komen afdrijven, tegen houden, en verſcheidene ſeer breede Zandban[illegible]n maaken: doch de Kanaalen of doorvaarten zyn diep genoeg; en daar is waters genoeg om Barken te voeren; en de groote platboomde Vaartuigen konnen 'er tot allen tijde paſſeeren.

Beſchrijving van de Rivier Colbert, met alle de kivieren die daar in ſtroomen.

De *Rivier Colbert* loopt na 't Zuid-Zuid-Weſten, en komt van 't Noorden en 't Noord-Weſten. Zy ſtroomt tuſſchen twee ketens van Bergen heen, hier ter plaatſe klein genoeg, welke ſwieren en draayen even als de Rivier, en op ſommige plaatſen al vry ver van d' oevers afleggen, zulks dat 'er tuſſchen de Bergen en de Rivier groote Beemden zyn, daar men dikwils gantſche benden van Buffels ziet, die 'er gaan weiden. Op andere plaatſen laaten deze Bergen half ronde kringen, bedekt met gras of geboomte; en aan geene zyde der zelver ziet men groote Velden: maar hoe wy in 't opvaaren meer na 't Noorden naderden, hoe de landen ons minder vruchtbaar dochten, en het geboomte ook zo goed niet als in het Land der *Illinoiſen*.

Deſe groote Rivier heeft byna overal een kleine mijl, en op eenige plaatſen twee mijlen wijdte. Zy is verdeeld door een menigte van Eilanden, bedekt met boomen, zo ſeer doorvlochten met wijngaarden dat men 'er naauwelijks door kan gaan. Zy ontfangt ten Weſten geenige aanmerkelijke Rivier als die der *Otontentas*, en een andere welke van 't Weſt-Noord-Weſten komt, zeven of acht mijlen van de Waterval *S. Antonis van Padua*.

Ten Noorden vind men voor eerst een Rivier van weinig belang, en vervolgens een andere door de Wilden *Onisconsin* of *Misconsin* geheeten, welke van't Oosten en 't Oost-Noord-Oosten komt. Na sestig mijlen verlaat men ze om een draaging van een halve mijl te doen, ten einde door een andere Rivier, die aan haar oorspronk uitsteekend slangachtig loopt, in de *Stinkbaay* te komen. Zy is byna zo wijd als de *Rivier Seignelay* of *der Illinoisen*, en werpt zich honderd mijlen boven de *Rivier Seignelay* in de *Rivier Colbert*.

Vier-en-twintig mijlen hooger vind men de *Swarte Rivier*, door de *Nadoueßious* of *Isatis* de Rivier *Chabadeba* of *Chabaondeba* geheeten. Zy lijkt van weinig belang.

Dartig mijlen hooger vind men het *Schreymeir*, 't welk wy aldus noemden om dat de Wilden, die ons gevangen genomen hadden, ons willende dooden, 'er onder hen waren die den gantschen nacht schreiden, om d' anderen in onse dood te doen bewilligen. Dit Meir, 't geen gemaakt word door de *Rivier Colbert*, heeft zeven mijlen langte, en omtrent vier wijdte. Daar is in 't midden geen stroom die ons van belang dacht, maar alleenlijk aan zyn in- en uitgang.

Een half mijl beneden het *Schreymeir*, ten Zuiden, is de *Buffelsrivier*, vervuld met Schildpadden. Zy word van de Wilden alzo geheeten ter oorsaak van de menigte der Buffels, die men daar ontmoet. Wy volgden ze tien of twaalf mijlen. Zy ontlast zich met groote snelheid in de *Rivier Colbert*; maar in 't opvaaren is ze altijd gelijk, en sonder snelle stroomen. Haar oevers zyn geboord met Bergen, die op sommige plaatsen ver genoeg van malkander staan om Beemden te maaken. Haar mond heeft bosschen aan beide de zyden, en is zo wijd als die der *Rivier Seignelay*.

Veertig mijlen hooger vind men een Rivier vol van snelle stroomen, door de welke Noord-Westlijk aan vaarende, men na het *Meir van Condé* kan gaan, tot aan de *Rivier Nimissakouat*, die in dit Meir valt. Deze eerste Rivier word de *Rivier van het Graf* geheeten, vermits d' *Issatis* daar het ligchaam van een hunner Krijgers lieten, gestorven door de steek van een Ratelslang, daar ik een deken over heen lei, volgens hun gewoonte. Deze daad van menschelijkheid

maakte

maakte my zeer geacht, door d' erkentenis welke die van des overleedens Natie my in hun Land op een groot gaſtmaal, 't geen ze voor my aanrechtten, en daar meer als honderd Wilden toe genoodigd waren, betoonden.

Deze Rivier noch tien of twaalf mijl verder opvaarende, word 'er de de vaart afgebroken door een Waterval, daar ik den naam van *S. Antonis van Padua* aan gegeeven heb, tot erkentenis der genaden welken God my door de voorbidding van dezen grooten Heilig, dien wy tot den Patroon en Beſchermer van alle onſe onderneemingen verkoozen hadden, bewees. Deze Waterval heeft veertig of vijftig voet hoogte, en een klippig Eiland in de gedaante van Piramiden in 't midden van haar val. De groote Bergen, die langs de *Rivier Colbert* ſtaan, ſtrekken zich niet verder als tot aan de *Rivier Oniſconſin*, zijnde een ſtreek van omtrent honderd twintig mijlen. Zy begint hier ter plaatſe van 't Weſten en 't Noord-Weſten te loopen, ſonder dat wy van de Wilden, die haar ſeer ver opgevaaren hebben, de plaats te weeten hebben konnen komen daar deſe Rivier haar oorſpronk neemt. Zy hebben ons alleenlijk gezegt, dat 'er twintig of dartig mijlen laager een twede Waterval is, aan de voet der welke eenige Dorpen van Beemdlieden zyn, *Thinthonhas* geheeten, die daar geduurende een tijd des Jaars woonen. Acht mijlen ter rechter hand boven de Waterval *S. Antonis van Padua*, vind men de *Rivier der Iſlatis* of *Nadouſſion*, welke zeer eng is aan haar ingang, en daar men Noordelijk omtrent ſeventig mijl langs opvaart tot aan het *Meir Buade* of *der Iſſatis*, daar zy haar oorſpronk uit neemt. Wy hebben aan deſe Rivier den naam van *S. François* gegeeven. Dit laatſte Meir verſpreid zich in groote Maraſſen, daar Wilde Haver groeit, gelijk op verſcheidene andere plaatſen tot aan het eind der *Stinkbaay*. Dit ſoort van Graan waſt in de marasachtige landen ſonder dat men het zaait. Het gelijkt den Haver; maar het is van beter ſmaak, en de airen zyn veel langer, gelijk ook de halmen. De Wilden oogſten het in den tijd. De Vrouwen binden ettelijke halmen met ſchorſſen van wit hout aan malkander, om te beletten dat de menigte der Endvogels en Telingen, die daar in overvloed zyn, het t' eenemaal opeete.

De Wilden maaken 'er hun voorraad voor een gedeelte des Jaars af, en om het buiten den tijd van hun Jagt te eeten.

Het *Meir Buade* of *der Issatis* is omtrent seventig mijlen ten Westen van het *Meir Condé* gelegen. 't Is onmogelijk te land van het een na het ander te gaan, ter oorzaak der broek- en maraslanden; doch men kan het eenigsins met raketten over de sneeuw doen, hoewel met moeite. Te water zijn 'er verscheidene draagplaatsen, en meer als honderd vijftig mijlen, ter oorzaak der omwegen die men neemen moet. Van het *Meir van Condé* moetmen, om te gemakkelijker met Canoos te vaaren, door de *Rivier van het Graf* passeeren, daar wy niet meer en vonden als het gebeente van dien Wild, daar ik hier voor gewag af gemaakt heb. De Beeren hadden het vleesch gegeeten, en de stokken, welken des Overleedens Bloedverwanten op de wijze van een *Mausoleum* in d' aarde gesteecken hadden, uitgerukt. Een onzer Canoosvoerders vond 'er een *Oorlogscalumet*, die ter zyde van het Graf lei, en een omgekeerde aarde pot, in de welke de Wilden vet Buffelsvleesch gelaaten hadden, om den doode, gelijk zy zeggen, de moeite te verlichten van de reis na het Land der Zielen te doen.

Verscheidene Barbaarsche Natien omtrent het Meir Buade of der Issatis.

Rondom het *Meir Buade* heeft men een menigte van andere gebuurige Meiren, daar verscheidene Rivieren uit spruiten, op welker oevers d' *Issatis*, *Nadouessans*, *Thinthonhas* of *Beemdlieden*, *Oudebathons* of *Rivierlieden*, *Chongajkethons* of *Natie van den Hond* of *den Wolf* (want *Chonga* betekent by deze Volkeren een *Wolf* of een *Hond*) en anderen Volkeren welken wy altemaal onder den naam van *Nadoneſſious* begrijpen, woonen. Deze Barbaaren zyn ten getale van acht of negen duisend Krijgslieden, zeer dapper, groote loopers, en heel goede boogschieters. 't Was een gedeelte dezer Natien, daar ik met mijn twee Canoosvoerders door gevangen genomen wierd, op de wijs als ik in het volgende Hoofdstuk zal gaan verhaalen.

XII. HOOFD-

XII. HOOFDSTUK.

Heimelijke moorderyen der Barbaaren om bijlen of meßen te bekomen, en ook om voor Soldaaten gehouden te worden. Ontmoeting van drie-en-dartig Canoos met Wilden, daar den Auteur af gevangen genomen word. Zijn wedervaaren met de zelven, en gevaar van door hen om't leven gebracht te worden. Zijn bekommering wegens het leezen van zijn Getijden. Gevoelen der Wilden wegens het Getyboek. Groote achting van't Yzer. Beſchrijving der in den oorlog geſneuvelde Bloedverwanten, gebruikelijk by de Wilden. Gaſtery door het Hoofd dezer Barbaaren aangerecht. (a) Lac des pleurs. *Vreemde manier van vuur maaken, by de Wilden gebruikelijk. Den Auteur met zijn twee Makkers worden aan drie Wilde Huisvaders gegeeven, in de plaats van hun in den oorlog geſneuvelde Kinderen. Komſt by der Wilden Wooningen. Voering van den Auteur met de twee andere Franſchen op een Eiland der Wilden, en gedienſtigheid van een ouden Wild omtrent hem. Aquipaguetin, Kapitein der Wilden, die den Auteur tot Zoon aangenomen had, doet hem door ſweeten van zijn vermoeidheid herſtellen. Verwondering der Wilden over een Kompas. Den Auteur leert de Taal der Wilden, die zich over het ſchrijven op papier uitſteekend verwonderen. Hun manier van de*

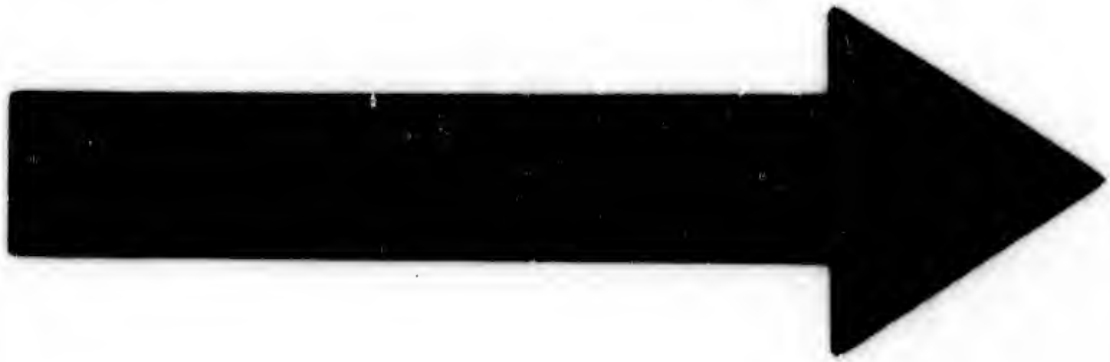

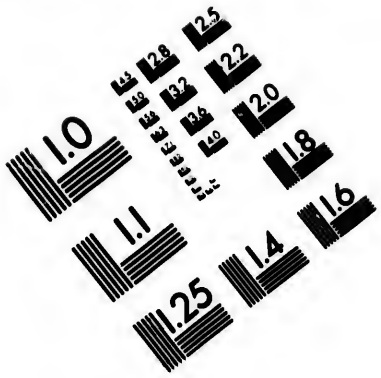

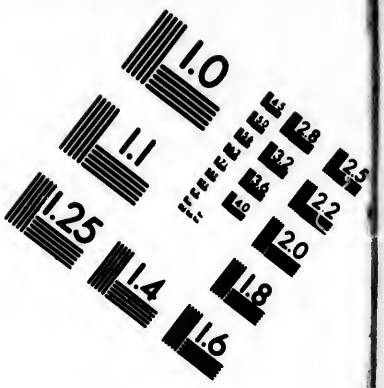

IMAGE EVALUATION TEST TARGET (MT-3)

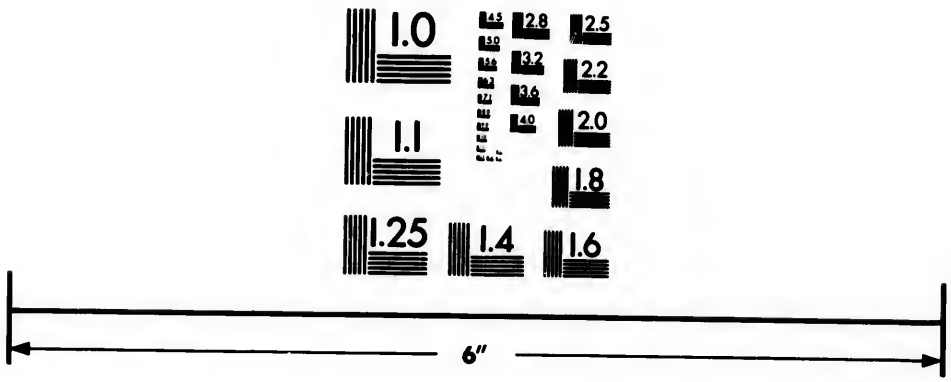

Photographic Sciences Corporation

23 WEST MAIN STREET
WEBSTER, N.Y. 14580
(716) 872-4503

Jaaren te rekenen, met meer andere byzonderheden. De Hoofdman Ouaficoudé handhaaft de gevangene Franschen in den vollen Raad. Den Auteur doopt een Wild Kind, 't geen ziek was.

WY lazen alle dagen, 's morgens als wy t' scheep en 's avondts als wy aan land gingen, sonder feilen de Morgen- en Avondgebeden, en des middags den *Angelus*. Eindelijk voegden wy 'er eenige *Paraphrasen* op het *Responsorium* van den Kardinaal *S. Bonaventuur* ter eere van *S. Antonis van Padua* by.

Heimelijke moorderyen der Barbaaren om bijlen of messen te bekomen, en ook om voor Soldaaten gehouden te worden.

Aldus baden wy God dese Wilden by dag t' ontmoeten; want 's nachts, so haast als sy de lieden ontdekken, slaan sy ze dood als Vyanden, om van de geenen, die sy heimelijk om 't leven brengen, eenige bijlen of messen te bekomen, welken sy meer achten als wy het goud en zilver doen. Zelfs dooden sy de geenen, die hun Bondgenooten zyn, als sy hun dood verbergen konnen, om sich t' eeniger tijd te beroemen lieden gedood te hebben, en aldus voor Soldaaten te gaan.

Wy hadden de *Rivier Colbert* met groot vermaak en sonder eenige hinderpaal bekeeken, om te weeten of ze boven en beneden bevaarbaar was. Wy waren belaaden met zeven of acht groote Kalkoensche Haanen, welke in dese Landen uit sich selven vermenigvuldigen. Wy hadden geen gebrek noch aan Buffels, noch aan Rheën, noch aan Bevers, noch aan Visch, noch aan Beerenvleesch; want wy schooten dese Dieren op ons gemak, als ze besig waren met over de Rivier te swemmen.

Ontmoeting van drie en-dartig Canoos met Wilden, daar den Auteur af gevangen genomen wierd.

Onse gebeden wierden verhoord, wanneer wy op den elfden April des Jaars 1680. ten twee uuren na den middag eensslags drie-en-dartig schorsse Canoos, belaaden met honderd twintig Wilden, welke met een ongemeene snelheid afdaalden, om tegens de *Miamis*, d' *Illinoisen*, en de *Marohas* ten oorlog te trekken, in 't gesicht kreegen. Dese Barbaaren omringden ons terstond, en schooten eenige pijlen van verre;

maar

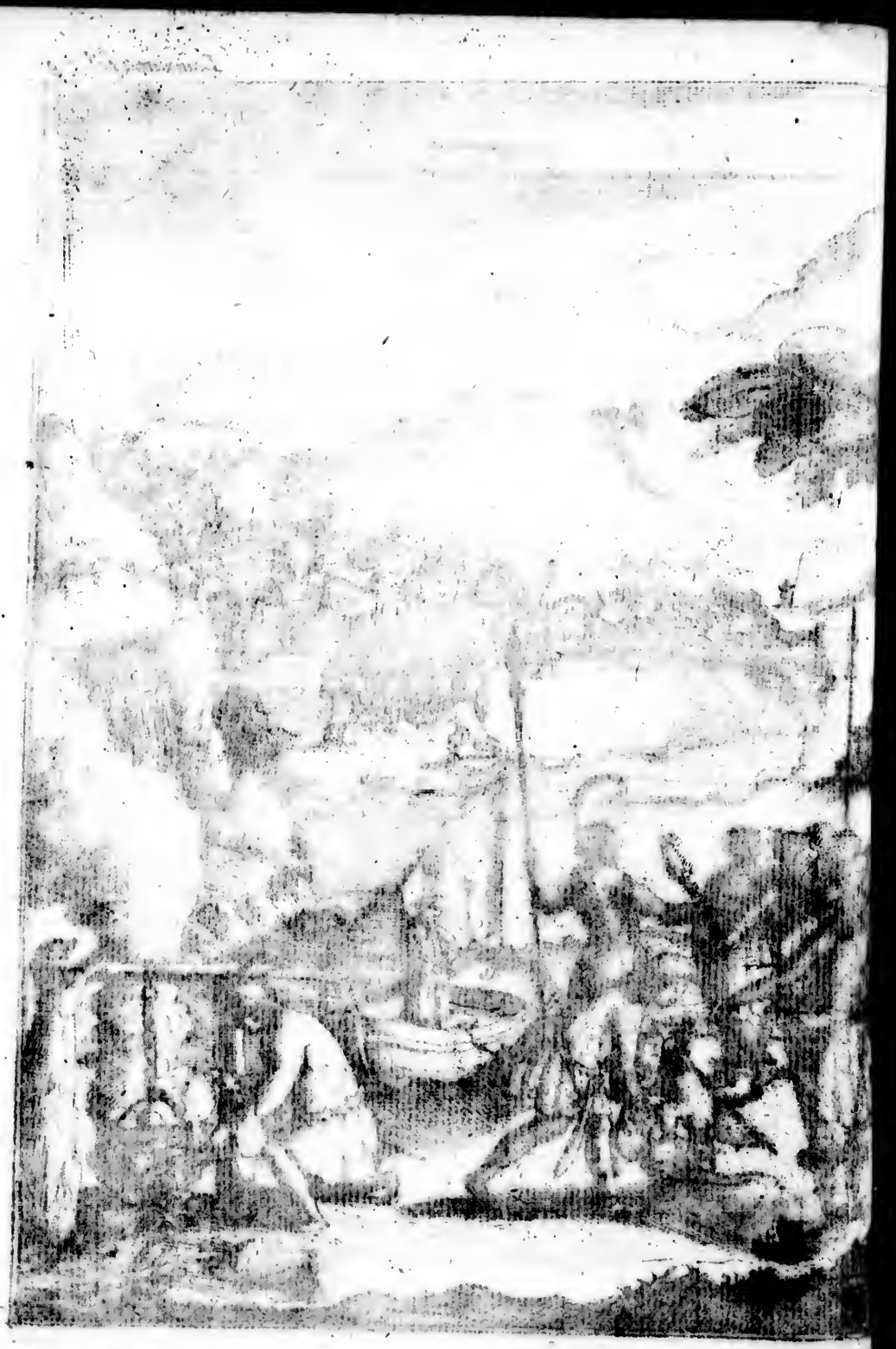

maar naderende aan onſe Canoo, verhinderden d' Ouden, ziende ons met de *Vredecalumet* in de hand, de Jongelingen ons te dooden. Deſe beſtaachtige menſchen uit hun Canoos ſpringende, d' eenen op 't land, d' anderen in 't water, kwamen met een afgrijſelijk geſchreeuw en gehuil na ons toe; en vermits wy gantſch geen wederſtand deeden, en dat wy maar met ons drie tegens een ſo groot getal waren, rukte een van hen ons de *Vredecalumet* uit de handen, terwijl onſe Canoo en de hunnen tegen malkander aan lagen. Wy aanbooden hen terſtond een eind Franſche Tabak, beter om te rooken als de hunne; en d' Oudſten onder hen riepen *Miamiha Miamiha*. Gelijk wy hun taal niet verſtonden, namen wy een ſtokje, en gaven hen met tekenen, die wy in het zand maakten, te kennen, dat de *Miamis*, hun Vyanden, welken ſy zochten, de vlucht genomen hadden, en over de *Rivier Colbert* getoogen waren, om ſich by d' *Illinoiſen* te voegen. Als ſy ſich derhalven ontdekt, en in d' onmogelijkheid zagen van hun Vyanden t' overrompelen, begonden drie of vier Ouden, leggende ieder de hand op mijn hoofd, met een ſeer droevige toon te huilen. Ik, die niet wiſt wat dit beduide, droogde hun traanen af met een oude neusdoek, welke ik noch had. Ondertuſſchen wilden deſe Barbaaren niet uit onſe *Vredecalumet* rooken. Zy deeden ons vooruit de Rivier overvaaren met zulk een geſchreeuw, dat het alles rondom wedergalmde, hebbende altemaal de traanen in d' oogen; en bywijlen loeiden ſy zo afgrijſelijk, dat het bekwaam was om den alleronverſaagdſten een doodſchrik aan te jaagen. Hebbende dan aldus in een ſeer groote beknelling des herten onſe Canoo en toeruſting, waar af zy ons alreedts een gedeelte ontnomen hadden, aan land gebracht, maakten wy vuur, om onſe ketel te doen kooken. Wy gaven hen twee groote wilde Kalkoenſche Haanen, die wy onder wege hadden geſchooten. Inmiddels maakten de Barbaaren hun vergadering, om te raadpleegen wat zy met ons ſouden doen. De twee opperſte Hoofden na ons toetreedende, gaven ons met tekens te verſtaan, dat de Krijgers ons om 't leven wilden brengen; weshalven ik met den een mijner Canoosvoerders, terwijl den ander by onſe toeruſting bleef,

Zijn wedervaaren met de zelven, en gevaar van door hen om 't leven gebragt te worden.

by

by hun Krijgshoofden ging, en zes Bijlen, vijftien Messen, en zes vademen van onse swarte Tabak in 't midden van hen wierp: en bukkende met het hoofd nederwaarts, gaf ik hen met een bijl te kennen, dat sy ons het leven konden benemen, indien sy het raadsaam oordeelden. Dit geschenk bevredigde veelen van hen, die ons Bevervleesch te eeten gaven, steekende ons de drie eerste brokken in den mond, volgens de gewoonte des Landts, en blaazende de spijs, die al te heet was, eer sy hun schorsse schotel voor ons zetteden, om ons met gemak te laaten eeten. Wy brachten den nacht met groote ongerustheid door, vermits sy ons des avondts onse *Vredecalumet* weergegeeven hadden. Mijn twee Canoosvoerders waren echter van voorneemen hun leven duur genoeg te verkoopen, en sich in geval van aantasting te verdedigen, houdende ten dien einde hun geweer gereed. Wat my belangt, ik had beslooten my sonder eenige wederstand te laaten dood slaan; dewijl ik hen een God ging aankondigen, die valschelijk beschuldigd, onrechtvaardiglijk veroordeeld, en wreedelijk gekruist is, sonder dat hy ooit aan de geenen, die hem deeden sterven, de minste wederwil betuigd heeft. Wy hielden de wacht na malkander in d' onzekerheid, om niet slaapende overrompeld te worden.

Des morgens, den 12. April, eischte my een hunner Kapiteinen, *Narrhetoba* geheeten, wiens aansicht en naakte ligchaam met veelerhande figuuren beschilderd was, onse *Vredecalumet*, vulde ze met Tabak van sijn Land, deed eerst alle de geenen van sijn bende uit rooken, en vervolgens alle d' anderen welke ons bederf samengesworen hadden. Hy gaf ons met tekenen te verstaan, dat wy met hen na hun Land moesten gaan; gelijk sy sich ook altemaal gereed maakten om weer derwaarts te keeren. Hebbende hen aldus hun reis doen verbreeken, was ik niet moeyelijk dat ik met dese Volkeren onse Ontdekkingen sou gaan vervolgen.

Zijn bekommering wegens het leezen van zijn Getijden.

Maar mijn grootste ongerustheid was, dat ik mijn Getijden niet in de tegenwoordigheid deser Barbaaren kon leezen; want als ze my de lippen zagen verroeren, snaauwden verscheidene van hen my met een straffe stem toe, *Ouackanché*: en gelijk wy niet een woord van hun taal kenden, geloofden

loofden wy, dat ze toornig wierden. *Michiel Ako* zei tegen my, zijnde in een ſeer groote benaauwdheid, dat, indien ik voortvoer met mijn Getijden te leezen, men ons alle drie om den hals ſou brengen. De *Picardyer* bad my, ten minſten God in 't heimelijk te bidden, om hen niet meer te vertoornen. Ik volgde den raad van den laatſte; maar hoe ik my meer verbergde, hoe ik meer Wilden achter my had: want als ik in het boſch ging, meenden zy, dat ik eenige goederen onder d' aarde ging begraaven. 'k Wiſt derhalven niet werwaarts my te keeren om God te bidden; want ſy verlieten my niet uit het geſicht: 't geen my noodſaakte tegen mijn Canoosvoerders te zeggen, dat het my leed was dat ik hen niet te wil kon zyn, doch dat ik my echter daarom niet behoorde t' ontſlaan van mijn Getijden te leezen; dat, indien ſy ons hierom doodſloegen, ik d' onnoſele oorſaak van hun dood ſou wezen, ſo wel als van de mijne. Nu, wat het gemelde woord *Ouackanché* belangt, daar wilden de Barbaaren mee zeggen, dat dit Boek, daar ik in las, een Geeſt was; maar na hun gebaerden hadden ſy 'er een ſoort van afkeer van: en om 'er hen toe te gewennen, zong ik in de Canoo de Litanien der Heilige Maagd met een open boek. Zy geloofden, dat het Getyboek een Geeſt was, die my leerde zingen om hen te verheugen; want deſe Volkeren zingen van natuure heel gaarne.

Gevoelen der Wilden wegens het Getyboek.

De kwellingen, die deſe Wilden ons geduurende onſe tocht deeden, zyn ongeloofelijk; want ziende dat onſe Canoo veel grooter, en meer gelaaden was als de hunnen (want ſy hadden maar een koker met pijlen, een boog, en een lompe bereide huid die hen des nachts, welke om deſen tijd des Jaars, dewijl wy geſtadig na 't Noorden naderden, noch al vry koud vielen, met hen beiden tot een deken diende) en dat wy niet gaauwer voort konden als ſy lieden, deeden ſy 'er Krijgers in ſpringen, om ons te helpen roeyen; 't geen een wijltje geduurd hebbende, moeſten wy alleen weer aan de riemen, en, hoewel onſe vracht nu noch veel ſwaarder was, echter ſo ſterk weg ſpoeden als d' andere Canoos, 't welk een onmenſchelijken arbeid vereiſchte. Deſe Wilden roeyen dikwils, als ze in den oorlog geperſt worden,

of dat ze eenige vyanden trachten te betrappen, dartig en veertig mijlen ver, ſonder in al dien tijd de riemen een oogenblik uit de hand te leggen. De geenen, die ons genomen hadden, waren van verſcheidene Dorpen, en van onderſcheidentlijke gevoelens ten onſen opſichte. Wy ſloegen ons alle avonden neer by den jongen Kapitein, die ons onſe *Vredecalumet* afgeëiſcht had, en ſtelden ons onder ſijn beſcherming: maar de nijd kroop ſodanig onder deſe Barbaaren, dat het Hoofd der party, *Aquipaguetin* geheeten, die een ſijner Zoonen tegens de *Miamis* verlooren had, ziende dat hy zich op deſe Natie, welke hy zocht, niet kon wreeken, al zyn woede tegens ons keerde. Hy beweende de gantſche nachten den Zoon, dien hy in den oorlog had verlooren, om de geenen, die met hem gekomen waren, te verplichten hem te wreeken, ons te dooden, en al onſe toeruſting aan te taſten, ten einde zyn Vyanden te konnen vervolgen: maar de geenen, die de goederen van *Europa* beminden, wilden ons liever behouden, om andere Franſchen tot hen te trekken, en door dat middel Yzer te krijgen, 't geen hen ſeer koſtelijk is, en waar af ſy de groote nutheid niet en kenden, dan als ſy zagen dat een mijner Franſche Canoosvoerders met ſijn Snaphaan drie en vier Trapganſen of Kalkoenen in een ſchoot nedervelde, in plaats dat ſy 'er met een pijl naauwelijks een konden dooden. 't Is hierom dat ſy een Snaphaan naderhand *Yzer 't welk geeſt heeft* genoemd hebben, en wel voornaamentlijk om dat de kogel het gebeente van een menſch ſtukken breekt, in plaats dat hun Pijlen maar door het vleeſch gaan, breekende zelden de beenen der geener welken ſy quetſen. Ten anderen konnen de wonden, die met hun Pijlen gemaakt zyn, veel lichter geneezen worden, als die met onſe Roers van *Europa* zyn gemaakt, welke dikwils een verminktheid veroorſaaken; en hier weeten deſe Barbaaren ſich gantſch niet mee te behelpen.

Groote achting van 't Yzer.

Wy waren van voorneemen geweeſt ons tot aan den mond der *Rivier Colbert* te vervoegen, welke waarſchijnlijk ſich eer in den *Boezem van Mexico* ontlaſt, als in de *Roode Zee:* maar deſe Natien, die ons gevangen namen, gaven ons den tijd niet van de genoemde Rivier hoog en laag te bevaaren.

Wy

Wy hadden ſedert ons vertrek van d' *Illinoiſen* omtrent twee honderd mijlen te water afgelegt; en wy voeren met deſe Wilden, die ons namen, negentien dagen, dan na 't Noorden, dan na 't Noord-Weſten, volgens de ſtreeken van den wind, en na onſe giſſing. Sedert dien tijd, te weeten ſedert den dag dat wy gevangen genomen wierden, voeren wy noch twee honderd vijftig mijlen wegs op de *Rivier Colbert*, en zelfs meer: want deſe Wilden vaaren van des morgens vroeg tot den avond met een groote ſnelheid; en naauwelijks leggen ſy de riemen uit de hand om te eeten. Wy moeſten ook op de zelve wijs d' armen uit de mouw ſteeken; behalven dat wy noch, gelijk ik hier voor gezegt heb, alle dagen een vier of vijf Krijgers in onſe Canoo overkreegen: 't geen ons arme Vaartuig ſo ſwaar maakte, dat men een bloedigen arbeid moeſt doen om d' anderen te volgen. Ondertuſſchen als het regende, ſloegen wy een hutje op; en als het geen kwaad weer was, ſliepen wy op de bloote aarde ſonder eenig beſchutſel: en aldus hadden wy al den tijd van de Starren, en de Maan als ze ſcheen, te beſchouwen. 't Was te verwonderen, dat de Jongſte Krijgers dezer Wilden, niettegenſtaande den arbeid van den dag, noch tot middernacht toe de *Calumet* aan vier of vijf van hun Hoofden danſten; en de Kapitein, by wien ſy gingen, ſtuurde in ceremonie aan de geenen, die zongen, een Krijger van zyn geſlacht, om hen by beurten uit zyn *Oorlogscalumet* te laaten rooken. Deſe *Calumet* is onderſcheiden van de *Vredecalumet* door een ander ſoort van veders. De plechtigheid van dit ſlag van Sabbat eindigde alle nachten door de twee Jongſten der geener, van de welken eenige Bloedverwanten in den oorlog geſneuveld waren. Zy namen verſcheidene pijlen, welken zy by de punt, kruislings over malkander leggende, aan de Hoofden aanbooden, en te kuſſen gaven, ſchreyende ondertuſſchen ſeer bitter. Wat d' Ouden belangt, die ſtonden alle morgens, niettegenſtaande hun geſchreeuw, den arbeid van den dag, en het geſtadig nachtbraaken, zo haaſt als het morgenrood begon door te breeken, op, uit vrees van door hun Vyanden overrompeld te worden; en een van hen de gewoonlijke ſchreeuw doende, waren alle de Krijgers in

Beſchrijving der in den oorlog geſneuvelde Bloedverwanten, gebruikelijk by de Wilden,

een oogenblik in hun Canoos, vaarende d'eenen rondom d'Eilanden der Rivier om eenige beesten te dooden, terwijl de radsten te land op ontdekking uitgingen, om te zien waar sich de rook van der Vyanden vuur mocht opdoen. Zy waren gewoon sich altijd tot hun zekerheid op de punt van een Eiland te posteeren: want hun Vyanden hebben maar *Pirogen* of houte Canoos, daar ze met sulk een snelheid niet mee konnen vaaren als zy lieden, ter oorsaak van der zelver swaarte; zynde 'er geen als de Natien van 't Noorden die Berkenboomen hebben om schorsse Canoos te maaken. De Volkeren van 't Zuiden, die dit soort van Boomen niet en hebben, zyn van dit groot gemak versteeken: want de Berkenschors geeft een wonderlijke lichtigheid aan de Wilden van 't Noorden om van Meir tot Meir, en door alle de Rivieren hun Vyanden te gaan aantasten; en zo haast als sy sich ontdekt zien, en dat zy den tijd hebben om in hun Canoos te springen, zyn sy in verzekerdheid: want de geenen, die hen te land of in de *Pirogen* vervolgen, konnen hen by gebrek van een genoegsaam gaauwe vervolging niet aantasten.

Geduurende een der negentien dagen van onze seer moeyelijke vaart, deed het Hoofd der Party, *Aquipaguetin* geheeten, gelijk ik hier voor gesegt heb, op den middag halte houden aan een groote beemd; en hebbende een seer vetten Beer gedood, rechtte hy een gastmaal aan voor de voornaamsten. Na den eeten sprongen alle de Krygers voor den dag, getekend in 't aanzicht en over het gantsche lichaam met verscheidene schilderingen, zynde een ieder onderkennelijk door de gedaanten van deze en geene dieren, volgens zyn bysonderen aart en neiging. d'Eenen hadden het hair kort, en vol van Beerenoly, met witte en roode pluimen: d'anderen bezaaiden zich 't hoofd met Vogeldons, die in den oly vast bleef kleeven: anderen hadden zich weer op een andere manier toegemaakt, een iegelijk volgens zyn sindelijkheid. Zy dansten altemaal met de handen in de zy, en stampten met sulk een kracht op d'aarde, dat 'er de voetstappen in staan bleeven; terwijl een der Zoonen van den Meester der ceremonie aan elk in 't bysonder uit d'*Oorlogscalumet* te rooken gaf, en zeer bitterlijk schreide. De Vader

Gastery door het Hoofd dezer Barbaaren aangerecht.

richtte

richtte ſich ondertuſſchen met een klaagende ſtem, geſtadig afgebroken door ſuchten en hikken, en het gantſche ligchaam bevochtigd met traanen, dan aan de Krygers, en kwam dan by my, leggende my de handen op het hoofd, en doende ook het ſelfde aan de twee Franſchen, die by my waren. Bywijlen hefte hy d' oogen ten Hemel, en noemde dikwils den naam van *Louis*, 't geen de Zon betekent; klaagende, voor ſo veel als wy giſſen konden, aan dit groot Geſtarnte over de dood van zyn Zoon. Wy geloofden, dat deſe ceremonie niet als tot ons verderf ſtrekte. In der daad, 't gevolg des tijdts heeft ons doen kennen, dat deſe Barbaar het menigmaal op ons leven gemunt had; maar ziende de tegenſtelling die 'er van de kant der andere Hoofden was, welke het hem beletteden, deed hy ons weer t' ſcheep gaan, en diende ſich van andere wegen om allengskens onſe koopmanſchappen te krygen, durvende de zelven niet opentlijk neemen, gelijk hy wel doen kon, uit vrees van door de geenen ſijner Natie van laſhertigheid beſchuldigd te worden, welke de dapperſten in een afkeer hebben.

Deze looſe Wild had de gebeenten van eenigen aanzienlijken Bloedverwant, welken hy met groote zorgvuldigheid bewaarde in huiden, die bereid, en met verſcheidene ryen van roode en ſwarte Egelspennen verçierd waren. Hy vergaderde van tijd tot tijd zyn volk, om hen te rooken te geeven; en deed ons verſcheidene dagen den een na den ander komen, om ons te verplichten de gebeenten van den overleeden met eenige koopmanſchappen te bedekken, en hem de traanen, welken hy voor hem, en voor zyn Zoon, verſlagen door de *Miamis*, geſtort had, door het middel van een geſchenk af te droogen. Om deſen liſtigen Man te bevreedigen, wierpen wy op de gebeenten van den overleeden verſcheidene vademen Franſche Tabak, Bylen, Meſſen, Koraalen, en eenige Brazeletten van ſwart en wit Porcelein. Ziet daar, hoe deſe Barbaar ons uitputte door middelen, die men hem niet verwyten kon; geevende te verſtaan, dat het geen, 't welk hy van ons eiſchte, niet als voor den overleeden was, en om het aan de Krygers te geeven. In der daad, hy deelde alles, 't geen wy hem gaven, aan hen

om, en deed ons door dese listen begrijpen, dat hy Kapitein zynde, niets voor hem selve nam, als 't geen wy hem uit onse vrye wil vereerden. Wy sliepen aan de punt van het (a) *Traanen-Meir*, 't geen wy aldus genoemd hadden ter oorzaak der traanen welken dese Hoofdman daar den gantschen nacht stortte; en als hy moe was van kermen, deed hy een zijner Zoonen schreyen, om de Krygers tot deernis te beweegen, en hen te verplichten ons te dooden, en hun Vyanden te vervolgen, ten einde zyn Zoons dood te wreeken.

(a) *Lac des pleurs.*

De Wilden stuurden bywijlen hun beste Loopers aan land, welke achter de Buffels her zaten, en hen met gantsche benden na de waterkant dreeven. Dese Dieren, van achteren geprangd wordende, sprongen in de Rivier, om aan d' andere kant over te swemmen; maar die der Canoos de gelegentheid waarneemende, doodden 'er somtijdts tot een getal van veertig of vijftig, om 'er alleenlijk de tong en de lekkerste stukken af te hebben, laatende de rest, daar zy sich niet mee belaaden wilden, drijven, om te spoediger voort te konnen komen. 't Is waar, dat wy somtijdts lekkere beeten aten, maar sonder brood, sonder wijn, sonder zout, en sonder eenige speceryen of saussen. Wy hebben geduurende drie Jaaren van onse Reis op de zelve manier bestaan, hebbende op sommige tijden overvloed, en op anderen in vieren-twintig uuren, en dikwils langer, niet te eeten noch te breeken; vermits men sich in dese kleine schorsse Canoos met niet veel belaaden kan: en wat voorzorg men 'er ook toe aan mag wenden, ziet men sich meestentijd van alle de tot het leven noodsaakelijke dingen ontbloot. Indien een Geestelijke van *Europa* zo veel kommers en arbeid uitstond, en zodanige onthoudingen deed als wy dikwils genoodsaakt waren in *America* te doen, men sou geen ander bewijs van zyn Canonisatie vorderen. 't Is waar, dat wy in diergelijke gelegentheden niet altijd verdienden, en dat, so wy leeden, het was om dat wy lijden moesten, zynde 'er geen middel om 'er ons af t' ontslaan.

Des nachts waren 'er oude Mannen, die met heete traanen kwamen schreyen, vryvende ons dikwils d' armen en het gantsche ligchaam met hun handen, welken sy ons vervolgens

volgens op het hoofd leiden: maar behalven dat dit geſchrey my belette te ſlaapen, wiſt ik dikwils niet wat ik 'er af ſou denken, te weeten of deſe Barbaaren ſchreiden ter oorſaak dat eenigen hunner Krygers ons wilden dooden, of uit een louter medelijden 't geen ſy hadden over de kwaade handeling welke men ons aandeed.

Op een ander maal trad *Aquipaguetin* weer in zyn moeyelijke luimen. Hy had het meeſte deel der Krygers zodanig op zyn zyde gekreegen, dat op ſekeren dag ons niet neder konnende ſlaan by *Narhetoba*, die ons beſchermde, wy genoodſaakt waren ons gantſch aan 't eind der legerplaats te begeeven; laatende deſe Barbaaren ons blijken, dat de gemelde Hoofdman ons abſolutelijk den hals wilde breeken. Wy kreegen dan, ten einde dit ongeluk van ons af te wenden, noch twintig Meſſen en eenige Tabak uit een kas, welken wy, gantſch in moeyelijkheid, in 't midden der misnoegden ſmeeten. *Aquipaguetin* alle zyn Soldaaten, d' eenen na d' anderen, aanziende, ſtond in twijfel, vraagende hun gevoelen of hy ons geſchenk moeſt weigeren of aanneemen; en gelijk wy met het hoofd nederwaarts bukten, geevende hem een bijl in de hand om ons te dooden, nam de Jonge Kapitein, die onſe beſchermer was of veinsde te wezen, ons by den arm, en rukte ons met een toornig gelaat na zyn hut. Een ſijner Broeders ter ſelve tijd drie of vier pijlen in de hand neemende, brak de zelven in onſe tegenwoordigheid aan ſtukken; geevende ons door deſe daad te verſtaan, dat hy beletten ſou dat men ons doodde.

Des anderendaags lieten ſy ons alleen in onſe Canoo, ſonder 'er Wilden in te ſtellen om ons te helpen, gelijk zy gewoon waren. Zy bleeven altemaal achter ons. Na vier of vijf mijlen vaarens kwam 'er een andere Kapitein by ons, die ons aan land deed treeden; en trekkende drie kleine hoopjes gras uit, om 'er ons op te doen zitten, nam hy een ſtuk Cederhout, daar verſcheidene ronde gaten of holen in waren, in een der welker hy een ſtokje zette, 't geen hy geſwindelijk tuſſchen de palmen van zyn handen omdraaide, en aldus vuur maakte, om de tabak van zyn groote *Calumet* aan op te ſteeken: en na dat hy een tijd lang geſchreid, en ons de handen

Vreemde manier van vuur maaken, by de Wilden gebruikelijk.

den op het hoofd had gelegt, gaf hy my uit een *Vredecalumet* te rooken, en wees ons, dat wy in zes dagen in zyn Land ſouden wezen.

Den negentienden dag van onſe vaart vijf mijlen aan deſe zyde der Waterval *S. Antonis van Padua* gekomen zynde, deeden deſe Barbaaren ons land neemen in een Inham, en rechtten een vergadering aan om over ons te raadpleegen. Zy verdeelden ons afſonderlijk, en gaven ons aan drie Huisvaders, in de plaats van drie hunner Kinderen die in den oorlog geſneuveld waren. Zy namen terſtond al onſe toeruſting, en braken onſe Canoo in ſtukken, uit vrees dat wy weer na hun Vyanden mochten keeren. Wat de hunnen belangt, die verbergden ſy altemaal in lieſſen, om 'er ſich op de Jagt af te dienen; en hoewel wy gemakkelijk te water in hun Land konden komen, deeden zy ons ſeſtig mijlen te land doen, dwingende ons van het krieken van den dag af tot twee uuren na duiſternis te gaan, en verſcheidene Rivieren over te ſwemmen, terwijl deſe Wilden, die door den band van een buitengemeene langte zyn, onſe kleederen op het hoofd droegen, en mijn twee Canoosvoerders, die kleinder waren als ik, op de ſchouders, vermits ze niet ſwemmen konden. Maar mijn grootſte ongemak was als ik uit het water kwam, 't geen dikwils met dun ys geſtremd was, konnende my alsdan naauwelijks over eind houden. Onſe beenen waren gantſch doorſneeden van het ys, 't welk wy in de Meiren, daar wy door waadden, na de maat dat wy voort gingen, ſtukken moeſten breeken; en gelijk wy maar eens in vier-en-twintig uuren eenige brokken vleeſch, die deſe Barbaaren ons tegens hun hert gaven, nuttigden, was ik ſo ſwak, dat ik dikwils onderwege ben gaan leggen, met het voorneemen van my liever aldus te laaten ſterven, als deſe Wilden te volgen, welke voortſtapten met een ſnelheid die de krachten der Europeërs te boven gaat: en om ons te dwingen weg te ſpoeden, ſtaken zy dikwils den brand in het gras der beemden, daar wy doorgingen; zulks dat wy moeſten af loopen, of branden. 'k Had alstoen een hoed, dien ik bewaarde om my in den zomer voor de hette der Zon te beſchutten: maar ik liet hem onderwege, door den haaſt en

Den Auteur met zijn twee Makkers worden aan drie Wilde Huisvaders gegeeven, in de plaats van hun in den oorlog geſneuvelde Kinderen.

de

de benaauwdheid, zo dikwils in de vlammen vallen, daar wy door moeſten, dat hy ten einde van onſe tocht niet veel ſchats meer waardig was. De Leezer kan ſich dan verbeelden hoe het met onſe voeten geſchaapen ſtond; en indien wy, van het eerſte uur af dat de Wilden hier en daar den brand in het gras begonden te ſteeken, die dikwils met een ongeloofelijke ſnelheid voortvloog, geen goede voorzorgen daar tegen genomen hadden, wy hadden wel ſtaat mogen maaken dat wy al ons leven kreupel gebleeven zouden hebben.

Zo als wy aan hun Dorp naderden, deelden zy alle onſe koopmanſchappen onder zich; en 't ſcheelde niet veel of ze ſouden malkander dood geſlagen hebben om de rol van onſe Franſche Tabak, die by deſe Volkeren ſeer koſtelijk is, en in grooter achting als het goud by d' Europeërs. De beleefdſten weezen met tekenen, dat ze veele Beversvellen ſouden geeven voor het geen dat ze namen. De reden van dit geweld was, dat deſe bende beſtond uit twee verſcheidene Volkeren, waar van de verſt-afgelegenen vreezende dat d' andere alle de koopmanſchappen in d' eerſte Dorpen, daar ſy door moeſten trekken, zouden houden, hun deel 'er van te vooren af hebben wilden. In der daad, zy aanbooden eenigen tijd daar na Pelteryen voor een gedeelte der betaaling; maar mijn Canoosvoerders wilden niets aanneemen zo men hen niet de waarde wou geeven van alles 't geen ſy genomen hadden: en ik twijfel niet of ſy zullen in gevolg van tijd een volkomene voldoening aan de Franſchen geeven, welken ſy tot hen ſullen trachten te trekken om den handel t' onderhouden.

Deſe Barbaaren namen ook onſe brokade Kazuiffel, en alle de ſieraaden van onſe draagbaare Kapel, uitgezondert de Kelk dien ſy niet aan dorſten raaken: want ziende het zilver-verguld, dat hen in d' oogen flikkerde, neepen ſy ze toe; zeggende, dat het een geeſt was, die hen ſou doen ſterven. Zy braken ook noch een kasje, 't geen men toe kon ſluiten, na my geweezen te hebben dat, zo ik 'er het ſlot niet af en brak, ſy zelven het met puntige rotsſteenen ſouden doen. De reden van dit geweld kwam daar van daan, dat

sy dit kasje niet konden openen, om te zien wat 'er in was, hebbende gantsch geen kennis van sleutels noch sloten. Ten anderen wilden sy sich met het kasje niet belaaden, maar alleenlijk met de goederen die 'er in waren, en die zy geloofden in grooter getal te zyn: maar sy vonden 'er niet in als boeken en papieren.

Na vijf dagen gaans, gaande de gantsche dagen sonder te rusten, en hebbende ondertusschen honger, dorst, en smaadheden geleeden, en met ongeloofelijke moeite door de Meiren en Rivieren gewaad, kreegen wy een menigte van Vrouwen en Kinderen in 't oog, welke ons klein leger te gemoet quamen. Alle d' Ouden van dese Natie vergaderden over ons; en gelijk wy Hutten zagen, aan welker staaken toortsen van stroo stonden, waar aan dese Barbaaren de geenen, die sy als slaaven meebrengen, gewoon zyn vast te maaken, en te verbranden, en dat sy onsen Pikardyer *du Gay*, wiens aansicht met verscheidene figuuren beschilderd was, en dien sy een bos witte pluimen op 't hoofd hadden gezet, deeden zingen, rammelende ondertusschen met een kalabas daar men kleine keysteentjes in gedaan had, geloofden wy met reden, dat zy ons wilden doen sterven, ter oorsaak dat sy verscheidene ceremonien pleegden, welken sy gewoon zyn te gebruiken als sy hun Vyanden willen verbranden. 't Kwaad was ook ten anderen noch, dat niet een van ons driën sich van de Wilden kon doen verstaan. Niettemin, na verscheidene geloften die alle Christenen in diergelijke gelegentheden moeten doen, als wy nu meenden dat ons ongeluk op zyn hoogst gekomen was, gaf een van de voornaamste Kapiteinen der *Isatis* ons uit zyn *Vredecalumet* te rooken, en ontfing de geene welke wy meegebracht hadden. Hy deed ons ook een zekere soort van Haver voorzetten, in groote schorsse schotelen, welke de Wildinnen toebereid hadden met *Blues*, zynde een swart graan, 't geen ze des somers in de zon te droogen leggen, en so goed smaakt als Korenten. Na dit maal, 't welk het beste was 't geen wy sedert zeven of acht dagen gedaan hadden, brachten de Huisvaders, die ons in de plaats van hun in den oorlog gesneuvelde Zoonen aangenomen hadden, ons ieder afsonderlijk in hun Dorp,

Komst by der Wilde Wooningen.

gaande

gaande ter halve been toe door Maraſſen een mijl wegs ver, ten einde van de welke de vijf Vrouwen van den geen, die my *Mitchinchi*, dat 's te zeggen zyn Zoon, noemde, ons in drie ſchorſſe Canoos ontfingen, en ons een kleine mijl van de plaats der inſcheeping op een Eiland brachten, daar hun Hutten waren.

Voering van den Auteur met de twee andere Franſchen op een Eiland der Wilden, en gedienſtigheid van een ouden Wild omtrent hem.

Op onſe komſt, die omtrent Paaſch des Jaars 1680. was, aanbood een deſer Barbaaren, die my van een afgeleefden ouderdom docht, ons te rooken uit een groote *Calumet*; en ſchreyende bitterlijk, vreef hy my het hoofd en d'armen, betuigende deernis over my zo vermoeid te zien dat twee mannen my dikwils de hand moeſten leenen om my over eind te helpen. Daar lag een Beerenhuid by het vuur, waar op hy my de dyen, de beenen, en de voetzoolen met oly van wilde Katten ſmeerde.

De Zoon van *Aquipaguetin*, die my zyn Broeder noemde, droeg onſe brokade Kazuiffel, in de welke hy de gebeenten van een doode, voor wien deſe Volkeren een groote eerbiedigheid hadden, gewonden had, tot pronk op zyn naakten rug. De Prieſters Gordel, van roode en witte wol gemaakt, met twee kwaſten aan 't eind, diende hem tot een riem, draagende in zegenpraal 't geen hy *Vader Louis Chinnen* heette, 't welk betekent, gelijk ik naderhand verſtaan heb, *de Rok van den geen die zich de Zon noemde*; en na dat deſe Wilden de Kazuiffel hadden doen dienen tot cieraad om in hun grootſte ceremonien de beenderen hunner dooden te bedekken, ſchonken ſy ze aan Volkeren van hun Bondgenooten, gelegen ten Weſten omtrent vijf honderd mijl van hun Land, die by hen in Gezantſchap gekomen waren, en de *Calumet* gedanſt hadden.

Des anderendaags van onſe komſt bekleedde *Aquipaguetin*, die Hoofd van een groot huisgeſin was, my met een Rok vercierd met Egelspennen, en gemaakt van tien groote bereide Bevershuiden. Deſe Barbaar toonde my aan vijf of zes van zyn Vrouwen, zeggende tegen hen, gelijk ik naderhand verſtaan heb, dat ze my voor een hunner Zoonen erkennen moeſten. Hy zette een ſchorſſe ſchotel met viſch voor my, geevende laſt aan alle de geenen der vergadering,

dat een iegelijk my noemen sou met den naam dien ik in den rang van ons nieuw maagschap moest voeren; en ziende, dat ik my niet van d' aarde kon opheffen als met de hulp van twee persoonen, liet hy een stoof maaken, daar hy my gantsch naakt in deed gaan, in het gezelschap van vier Wilden, welke altemaal het uiterst hunner roede met schorssen van wit hout toebonden eer sy begonden te sweeten. Thans gaf hy order om de stoof met Buffelshuiden te bedekken, en gloeyende rotssteenen in 't midden te leggen; wijzende my met tekenen, dat ik even eens sou doen als d' anderen: maar ik vernoegde my met mijn naaktheid met een neusdoek te bedekken. Zo haast nu als dese Barbaaren tot verscheidene maalen hun adem, dien sy zo lang hadden ingehouden als het hen mogelijk was, met een groot geweld gehaald hadden, begon hy met een donderende stem te zingen. d' Anderen hielpen hem, leggende my altemaal de handen op het ligchaam, daar ze my ondertusschen mee vreeven, en schreyende bitterlijk. Ik begon te beswijmen, weshalven ik uit de stoof ging; en naauwelijks had ik de macht van mijn kleed aan te trekken. Wanneer hy my nu aldus drie maal ter week had doen sweeten, gevoelde ik my so sterk als te vooren.

Aquipaguetin, Kapitein der Wilden, die den Auteur tot Zoon aangenomen had, doet hem door sweeten van zijn vermoeidheid herstellen.

Ik bracht dikwils seer kwaade uuren onder dese Barbaaren over: want behalven dat ze my maar vijf of zes maal ter week een weinigje wilde Haver, en Vischeyeren, welken sy met water in aarde potten kookten, te eeten gaven, bracht *Aquipaguetin* my noch met sijn Kinderen en Vrouwen op een gebuurig Eiland, om het land te bouwen, en 'er Tabak en Aardvruchten, waar af ik het zaad meegebracht had, en daar hy groot werk af maakte, te zaayen. Bywijlen vergaderde hy d' Ouden van het Dorp, in welker tegenwoordigheid hy my na een Kompas vraagde, 't geen ik altijd in de mouw had, ziende dat ik den zeilsteen met een sleutel deed draayen, en geloovende met reden, dat wy Europeërs, door dit instrument geleid, na alle de bewoonde Landen gingen, en overal herom trokken. Dese Kapitein, die zeer welsprekend was, maakte al zyn volk wijs, dat wy geesten waren, en dat wy alle dingen boven hun vermogen konden doen. Op het eind van sijn vertoog, 't geen hy met groote kracht

Verwondering der Wilden over een Kompas.

kracht en yver bezielde, ſchreiden alle de Gryzaardts over mijn hoofd, verwonderende ſich in my over 't geen ſy niet konden begrijpen. 'k Had een yzere Pot met drie Leeuwenpooten, welke deſe Barbaaren nooit aan dorſten raaken, indien ze niet met eenigen rok overdekt waar. De Vrouwen deeden ze aan een tak van een boom hangen, durvende niet in de Hut komen daar deſe Pot was. 'k Was een tijd lang ſonder my van deſe Volkeren te konnen doen verſtaan; maar voelende my geperſt door den honger, begon ik door het middel hunner Kinderen, daâr ik mee ſpeelde, een *Dictionarium* of woordenboek van hun Taal te maaken.

Den Auteur leert de Taal der Wilden, die ſich over het ſchrijven op papier uitſteekend verwonderen.

Zo haaſt als ik het woord *Taketchiabihen*, 't geen in deſe Taal betekent *hoe heet gy dat*, kon te weeten komen, was ik binnen weinig tijdts in ſtaat van wegens gemeene zaaken met hen te redeneeren. 't Is waar, dat ik in het begin, om het woord *Loopen* in hun Taal te vraagen, genoodſaakt was van het een eind hunner groote Hut na het ander te loopen. De Hoofden deſer Barbaaren, ziende de genegentheid welke ik had om te leeren, deeden my dikwils ſchrijven, noemende my alle de deelen van het menſchelijk ligchaam; en gelijk ik zekere ſchandelijke woorden, daar deſe Volkeren ſich ſonder eenige ſwaarigheid af bedienen, dewijl ze niet genoegſaam weeten dat zé kwalijk doen met de zelven in den mond te neemen, niet op het papier wilde ſtellen, vermaakten ſy ſich onder malkander met om mijn eerbaarheid te lagchen. Zy ondervraagden my dikwils; maar gelijk ik genoodſaakt was op mijn papier te zien om hen t' antwoorden, zeiden ſy tegen malkander, als wy den Vader *Louis* (aldus hadden ſy my van onſe twee Franſchen hooren noemen) iets vraagen, antwoord hy ons niet; maar ſo gaauw als hy in het wit gekeeken heeft (want ſy hebben geen woord om papier uit te drukken) geeft hy ons antwoord, en doet ons ſijn gedachten verſtaan. Dat witte ding, vervolgen zy, moet een geeſt wezen, die den Vader *Louis* alles, 't geen wy tegen hem zeggen, te kennen geeft. Hier trokken ſy een gevolg uit, dat onſe twee andere Franſchen ſo veel verſtand niet en hadden als ik, om dat ſy op het witte niet arbeiden konden, gelijk ik. De Wilden geloofden derhalven, dat ik alles kon doen.

Als 'er regen in grooten overvloed viel, die hen hinderde, of belette ter Jagt te gaan, zeiden sy tegen my, dat ik ze sou doen ophouden: maar by dese gelegentheid wist ik hen wel te antwoorden, wijzende met de vinger na de wolken, om hen te verstaan te geeven, dat de geen, die de groote Kapitein des Hemels was, de Meester van alle dingen was, en dat het geensins aan my stond de regen te doen vallen, of ophouden.

Hun manier van de Jaaren te rekenen, met meer andere byzonderheden.

Dese Wilden vraagden my dikwils, hoe veel Kinderen, Vrouwen, en Jaaren ik had, welken dese Volkeren, die nooit door het licht des Geloofs verlicht zyn geweest, by de Winters rekenen. Zy waren verwonderd over het antwoord, 't geen ik hen gaf: want wijzende hen onse twee Franschen, welken ik alstoen drie mijlen van ons Dorp was gaan bezoeken, deed ik hen verstaan, dat een Man by ons niet meer als een eenige Vrouw tot de dood toe kon hebben; dat wat my belangde, ik aan den Meester des Levens beloofd had zodanig te leeven als ze my sagen, en by hen te gaan woonen, om hen te kennen te geeven, dat hy begeerde, dat ze waren als de Franschen; dat dese groote Meester des Levens het vuur uit den Hemel had doen vallen, en een Natie verdelgd welke tot schrikkelijke misdaaden geneigd was, even als de geenen die sy onder hen begingen. Maar dit domme Volk, 't geen tot nu toe sonder Geloof en sonder Wet geweest heeft, keerde al wat ik zei in schertsery. Hoe moogt gy doch zeggen, voerden sy my te gemoete, dat dese twee Mannen Vrouwen hebben? d' Onsen souden niet by hen willen blijven; want sy hebben hair over het gantsche aansicht, en wy hebben het noch daar noch elders. Inder daad, sy zagen my nooit liever dan als ik my geschooren had; en door een believing, die niet misdaadig was, schoor ik my alle weeken.

Ondertusschen alle de geenen van ons nieuw Maagschap ziende dat ik hen verlaaten wilde, maakten sy een verzameling van Beversvellen, die by de Franschen meer als zes honderd guldens waard geweest sou hebben. Zy aanbooden my dese Pelteryen, om my te verplichten by hen te blijven, ten einde my te doen kennen aan de vreemde Natien die hen

kwamen

kwamen bezoeken, en in vergelding van 't geen ſy my ontnomen hadden: maar ik weigerde deſe geſchenken, zeggende tegen hen, dat ik niet by hen gekomen was om Beversvellen te vergaderen, maar alleenlijk om hen de willen van den grooten Meeſter des Levens bekend te maaken, en elendig met hen te leeven, na een ſeer overvloedig Land verlaaten te hebben. 't Is waar, zeiden ſy my, dat wy geen Jagt op deſe plaatſen hebben, en dat gy gebrek lijd; maar verwacht den zomer, wy ſullen alsdan Buffels in het warme Land gaan dooden. 'k Zou te vrede geweeſt zyn, indien ze my te eeten gegeeven hadden als hun Kinderen; maar ſy aten des nachts in 't heimelijk, en buiten mijn weeten. Hoewel de Vrouwen overal meer tederheid en medelijden hebben als de Mannen, gaven ſy de weinige viſch, welke ſy hadden, aan hun Kinderen. Zy aanmerkten my als een Slaaf, dien hun Krijgers in het Land hunner Vyanden gemaakt hadden, en ſtelden met reden het leven hunner Kinderen boven het mijne.

Daar waren Gryzaardts, die dikwils met een klaagende ſtem over mijn hoofd kwamen ſchreyen, zeggende den een mijn Kindtskind, den ander mijn Neef, 'k heb deernis over u ſonder eeten te zien, en te verſtaan, dat men u op uw reis ſo kwalijk gehandeld heeft. 't Zijn jonge Krijgers die geen verſtand hebben, die u hebben willen dooden, en die alle uw goederen geplonderd hebben: indien gy Buffelshuiden en Beversvellen begeerdet, wy ſouden uw traanen afdroogen; maar gy begeert niets van alles dat wy u hebben aangeboden.

De Hoofdman *Ouaſicoudé*, dat 's te zeggen de *doorboorde Pijnboom*, d' aanzienlijkſte van alle de Kapiteinen der *Iſlatis*, geweldig vertoornd ſijnde tegens de geenen, die ons dus kwalijk gehandeld hadden, zeid in den vollen Raad, dat de geenen, die ons alles hadden ontnomen, de verhongerde Honden ſlachtten, welke ſteelswijze een ſtuk vleeſch uit een ſchorſſe ſchotel haalen, en vervolgens de vlucht neemen; dat derhalven die, welke ſich alzo ten onſen opſichte hadden gedraagen, verdienden dat men hen aanmerkte als Honden, dewijl ſy de geenen, die hen yzer en Koopmanſchap-

De Hoofdman Ouaſicoudé handhaaft de gevangene Franſchen in den vollen Raad.

schappen brachten welke nooit tot hun gebruik geweest hadden, beleedigden; en dat hy wel middel sou vinden om sich te wreeken van den geen, die ons op een so onbehoorlijke wijs had gehandeld. Dit deed dese dappere Hoofdman aan sijn gantsche Natie blijken, gelijk wy hier na sullen zien.

Gelijk ik de Hutten deser laatste Natien dikwils ging besoeken, vond ik een sick Kind welkers Vader *Mameniſi* heette; en hebbende een moraale sekerheid van sijn dood, versocht ik onse twee Franschen, my 'er hun gevoelen over te seggen, geevende hen te verstaan, dat ik geloofde gehouden te sijn het te gaan doopen. *Michiel Ako* wou my niet verstellen. Daar was niemand als de Pikardyer *du Gay* die my volgde, om tot Gevader, of liever tot getuige van desen Doop te dienen. Ik noemde dit Kind *Antonette*, ter oorsaak van *S. Antonis van Padua*, en na den naam van den Pikardyer, die *Antonis Anguelle* heette, geboortig van *Amiens*, en Neef was van Mijn Heer de *Cauroy*, Procureur Generaal der Norbertijnen, sijnde alle beiden tegenwoordig te *Parijs*. Na natuurlijk water op het hoofd van dese Wilde Dochter gestort, en dese woorden gesproken te hebben, *Schepsel Godts, ik doop u in den naam des Vaders, des Zoons, en des Heiligen Geestes*, nam ik de helft van een Altaardoek, welke ik een Wild, die ze my ontnomen had, uit de handen had gerukt, en lei se op het ligchaam van de Gedoopte: want gelijk ik de Mis niet kon doen, hebbende geen wijn noch Priesterlijke sieraaden, kon dese doek tot geen beter gebruik dienen als tot het doodlaaken van het eerste Christen Kind, 't geen ooit onder dese Volkeren geweest is. 'k Weet niet, of de sachtheid van het lywaat dese nieuwe Gedoopte verlicht had, vermits sy des anderendaags in haar Moeders armen lachte, welke geloofde dat ik haar Kind had geneesen: maar het stierf eenigen tijd daar na, tot mijn groote vertroosting.

Den Auteur doopt een Wild Kind, 't geen ziek was.

XIII. HOOFD-

XIII. HOOFDSTUK.

Tocht van ettelijke Wilde Natien op de Buffeljagt. Onbeleefdheid omtrent den Auteur betoond door zijn twee Medgezellen. Manier der Wilden om hun Kinderen kruinen op het hoofd te maaken. Den Auteur zondert zich met een zijner Medgezellen van de Wilden af, om na de Rivier Ouiſcouſin te vaaren. Offerande door een Wild aan de Waterval S. Antonis van Padua gedaan. Wonderlijke voorzienigheid Godts over de tocht van den Auteur. Vreemde Viſch. Ontmoeting van den Hoofdman Aquipaguetin. (*a*) 't Gevaar gaat over, en de nood houd op. *Twede Buffeljagt. Groote moed van een Wild. Ontmoeting van eenige Franſchen. Komſt aan de Dorpen der Iſſatis, en vreemde plechtigheden aldaar in een Gaſtmaal omtrent den Auteur gebruikt.*

GEduurende ons verblijf by de d' *Iſſatis*, of *Nadoueſſions*, zagen wy eenige Wilden, die van omtrent vijf hondert mijl van de Weſtkant in Gezantſchap gekomen waren. Zy verhaalden ons, dat d' *Aſſenipovalakken* toenmaals maar ſeven of acht dagreizen ten Noord-Ooſten van ons waren. Alle d'andere Volkeren, welken men ten Weſten en Noord-Weſten kent, woonen in onmeetelijke Beemden en Velden, daar men een menigte van Buffels en Pelteryen heeft. Zy ſyn bywijlen genoodſaakt, by gebrek van hout, meſt te branden.

Drie maanden daar na vergaderden alle deſe Natien; en de Hoofden de Jagtplaatſen der Buffels geregeld hebbende, verdeelden zy ſich in verſcheidene benden, om malkander

Tocht van ettelijke Wilde Natien op de Buffeljagt.

niet uit te hongeren. *Aquipaguetin*, een der Kapiteinen, die my tot zyn Zoon had aangenomen, wilde my met omtrent twee honderd Huisgesinnen na 't Westen leiden. 'k Antwoordde hem, dat ik Geesten ('t is de naam dien zy aan de Franschen geeven) aan de *Rivier Ouiscousin*, die sich in den *Vloed Colbert* ontlast, verwachtte, welke aldaar by my souden komen om hen koopmanschappen te brengen, en dat, zo hy mee na die kant wilde gaan, ik altijd by hem sou wezen. Hy sou sich derwaarts begeeven hebben, indien de geenen van zyn Natie hem daar niet in verhinderd hadden.

In 't begin van Julii des jaars 1680. voeren wy met Canoos na 't Zuiden, onder het beleid van den Grooten Hoofdman *Onasicondé*, dat 's te zeggen *den doorboorden Pijnappel*, met omtrent tachtig Hutten, bestaande uit meer als honderd dartig Huisgesinnen, en ongevaar twee honderd vijftig Krijgers. De Wilden wouden my naauwelijks een plaats in hun kleine Vaartuigen geeven, vermits het maar oude Canoos waren. Zy gingen vier dagreizen laager schorsen van Berkenboomen haalen, om 'er meer te maaken, en die het geweld des waters beter souden konnen wederstaan. Hebbende dan op een verhoolene en afgelegene plaats een gat in d' aarde gegraaven, om 'er onse zilvere Kelk en onse papieren tot onse wederkomst van de jagt in te verbergen, niet anders behoudende als ons Getyboek, om niet belaaden te zyn, ging ik op den oever van het Meir staan, 't geen door de Rivier, welke wy na den naam van *S. Franciscus* genoemd hebben, geformeerd word, alwaar ik de handen uitstrekte na de Canoos, die seer snel d' eenen na d' anderen voorby voeren. Onse Franschen hadden 'er ook een voor hen, welke de Wilden hen gegeeven hadden. Zy wouden 'er my niet in laaten komen, zeggende *Machiel Ako*, dat hy my al lang genoeg had gevoerd. Dit antwoord was my seer gevoelig, siende my aldus verlaaten door Christenen, daar ik nooit als goed aan had gedaan, gelijk zy het dikwils alle beiden hebben moeten bekennen: maar God my nooit in een zo moeyelijke reis verlaaten hebbende, boezemde twee Wilden in, my in hun Cano, die geweldig klein was, in te neemen. Hier had ik geen andere besigheid, als het water, 't geen 'er door kleine gaten

Onbeleefdheid omtrent den Auteur betoond door zijn twee Medgezellen.

ten inliep, geſtadig met een ſchorſſe ſchotel uit te hoozen; 't welk niet geſchieden kon ſonder dat ik tot op den huid toe nat wierd, dewijl de wind het uitgeworpen water dikwils weer te rug kaatſte. Wy konden dit Vaartuig met recht een Doodkiſt noemen, ter oorſaak van zyn broosheid en lichtheid. Deſe Canoos weegen gemeenlijk maar vijftig pond; en men doet ze met de minſte beweeging des ligchaams omvallen, weshalven 'er een lange ervarenheid van nooden is om 'er dusdanige ongelukken niet mee onderworpen te zyn. Des avondts toen wy aan land traden, zei de Pikardyer my tot ontſchuldiging, dat hun Cano half verrot was, en dat, indien wy 'er met ons driën in hadden geweeſt, wy groot gevaar geloopen ſouden hebben van onder wege te blijven. Niettegenſtaande deſe ontſchuldiging, voerde ik hen te gemoet, dat, dewijl zy Chriſtenen waren, ſy nooit ſodanig behoorden te handelen, inſonderheid onder Barbaaren, en meer als acht honderd mijl van de Franſche Wooningen; dat, indien zy hier te lande wel ontfangen wierden, het niet en was als ter oorſaak der Aderlaatingen welken ik aan eenige engborſtige Wilden deed, van den Orvietaan, en van eenige andere remedien die ik by my had, daar ik aan eenigen deſer Barbaaren, die van Ratelſlangen geſteeken waren geweeſt, het leeven mee had behouden, en om dat ik hen zo net den kruin ſchoor, dien de Kinderen der Wilden tot den ouderdom van achtien of twintig jaaren draagen (want zy weeten 'er op geen andere wijs mee te recht te komen, als door het hair met platte rotsſteenen, gegloeid in het vuur, weg te branden) dat ik door mijn vlijt en gedienſtigheden de vriendſchap deſer Volkeren had gewonnen, welke ons gedood, of noch arger gedaan ſouden hebben, indien zy deſe remedien, daar ſy groot werk af maaken, als zy een ſieke weder tot zyn geſondheid weeten te brengen, niet in my erkend hadden. Maar de Pikardyer alleen verſocht my ontſchuldiging, en vervoegde ſich vervolgens by zyn Waard.

Manier der Wilden om hun Kinderen kruinen op het hooft te maaken.

Vier dagen na ons vertrek tot de Buffeljagt hield men ſtand acht mijlen boven de Waterval *S. Antonis van Padua*, op een hoogte of heuvel, tegen over den mond der Rivier *S. Franciſcus*. De Wildinnen teegen terſtond aan den arbeid

om hun Werven te vervaardigen, terwijl sy de geenen verwachtten die schorssen moesten brengen om Canoos te maaken. De Jeugd ging ondertusschen op de Harten- Reën- en Beverjagt; maar zy doodden so weinig beesten voor een zo groot getal van volk, dat wy seer zelden een stuk vleesch konden krijgen, moetende ons te vrede houden met een maal in vier-en-twintig uuren een weinigje nat 'er af te drinken. De Pikardyer en ik sochten Hondtsdoorn, Kruisbeyen, en kleine wilde vruchten, die ons dikwils meer kwaad als goed deeden; 't geen ons, op weigering van *Michiel Ako*, het besluit deed neemen van ons met een lompe Cano na de *River Ouiscousin*, die meer als honderd mijlen van ons afgelegen was, te vervoegen, om te sien of den Heer *de la Salle* ons daar ter plaatse niet een versterking van Franschen, kruid, en lood, en andere voorraad; welke hy ons voor ons vertrek van d' *Illinoisen* beloofd had, gezonden sou hebben.

Den Auteur zondert zich met een zijner Medgezellen van de Wilden af, om na de Rivier Ouiscousin te vaaren.

De Wilden souden dese tocht niet hebben willen dulden, indien niet een van ons driën by hen gebleeven was. Zy hadden gaarne gesien, dat ik gebleeven had; maar *Michiel Ako* wou 'er geensins toe verstaan.

Wy hadden voor alle uitrusting niet meer als vijftien schooten Kruid, een Snaphaan, een lompe aarde Pot die de Wilden ons gegeeven hadden, een Mes, en een Bevershuid, daar wy omtrent twee honderd mijlen, mee moesten doen; stellende ons aldus ter genade van de Godlijke Voorsienigheid. Terwijl wy onse Canoo aan de Waterval *S. Antonis van Padua* overdroegen, sagen wy vijf of ses onser Wilden, die de voortocht genomen hadden, waar af 'er een op een Eikenboom geklommen was, tegen over de groote Waterval, daar hy bitterlijk schreide, hebbende in de hand een wel bereide Bevershuid, van binnen wit, en verciert met Egelspennen, welke hy aan dese Waterval, die van sich selve yselijk en wonderbaarlijk is, ten offerande aanbood. 'k Hoorde, dat hy, schreyende met groote traanen, tegen dese Waterval zei: *Gy, die een geest zijt, maakt dat de geenen van onze Natie hier gerustelijk zonder ongeluk mogen passeeren; dat wy Buffels in menigte mogen dooden, onze Vyanden verslaan, en hier Slaaven brengen, waar af wy 'er eenigen voor u zullen doen sterven.* De Messene-

Offerande door een Wild aan de Waterval S. Antonis van Padua gedaan.

necqs

necqs (aldus noemen zy de geenen welken de Franſchen d' *Ontouagamis* heeten) *hebben van onze Maagen gedood; geeft dat wy 'er ons over mogen wreeken.* In der daad, na het heetſt der Buffeljagt toogen zy na hun Vyanden, verſloegen 'er ettelijken, en brachten 'er Slaaven van daan. Als hen dusdanig een ſaak eens gelukt, ſelfs na hen dikwils miſlukt te zyn, blyven zy altijd by hun wangeloof. Deſe Bevershuid was goed voor een onſer Franſchen, die 'er op onſe wederkomſt wel haaſt raad mee wiſt.

Een mijl beneden de Waterval *S. Antonis van Padua* zag de Pikardyer ſich genoodſaakt weer na land te keeren, om ſijn Kruidhoorn, dien hy aan de Waterval gelaaten had, te gaan haalen. Op ſijn wederkomſt toonde ik hem een Slang van omtrent ſes voet lang, die langs een rechten en ſteilen berg op kroop, en allengskens aan de Swaluweneſten naderde, om de jongen te eeten. Wy ſagen de veeren der geener, daar hy alreedts ſijn luſt voor een gedeelte mee geboet had, aan de voet van den Berg, en deeden hem eindelijk met het gooijen van ſteenen weer na beneden komen.

Zo als wy langs de *Rivier Colbert* afdaalden, vonden wy op een Eiland eenigen onſer Wilden, die daar een hut opgeſlagen, en overvloed van Buffelsvleeſch hadden. Zy preſenteerden 'er ons een ſtuk af, 't geen wy met dankbaarheid aannaamen; en terwijl wy beſig waren met 'er onſe maaltijd mee te doen, omtrent twee uuren na dat wy 'er aan land waren getreeden, kwamen 'er vijftien op ſeſtien Krygers, van de geenen die wy boven de Waterval *S. Antonis van Padua* hadden gelaaten, met de knods in de hand, die de hut der geener, welke ons op een zo vriendelijke wys onthaalden, onder de voet ſmeeten, al het vleeſch namen, en ſich met de Beerentraan, die zy 'er vonden, van het hoofd tot de voeten beſmeerden. Wy meenden in 't eerſt, dat het hun Vyanden waren: maar een der geener, die ſich mijn Oom noemde, zei my, dat, dewijl zy d' anderen op de Buffeljagt voor waren geweeſt, tegens de gewoonte des Landts, men reden had om hen te plonderen, vermits zy de Buffels voor de komſt van alle de geenen der Natie de vlucht deeden neemen.

Geduurende sestig mijlen wegs, langs de Rivier afdaalende, schooten wy maar een Ree, die over meende te swemmen: maar de hette was zo groot, dat het vleesch binnen vier-en-twintig uuren stonk. Wy begonden derhalven Schildpadden te zoeken; doch wy hadden groote mosite om ze te vangen, vermits ze geweldig subtiel van gehoor zyn: en zo haast als ze maar het minste gerucht verneemen, springen se metter haast in 't water. Wy vingen 'er echter een veel grooter als d'anderen, wiens schild dunder en het vleesch vetter was. Doch ik zou met desen Schildpad haast een groot ongeluk hebben gehad; want terwijl ik besig was met hem het hoofd af te snijden, scheelde het weinig of hy zou my een vinger afgeneepen hebben. Wy hadden onse Cano tegen het land aangetrokken, en de Pikardyer was met de snaphaan in de beemden gegaan, om te trachten een Buffel te schieten. Ondertusschen komt 'er een geweldige wind, en drijft onse Cano in 't midden van den Vloed. Ik dit siende, trek metter haast mijn rok uit, en smijt hem op den Schildpad, die noch niet dood was, dewijl de pijn van mijn vinger my belet had in mijn werk voort te vaaren, met eenige swaare steenen 'er op, op dat hy ons niet en zou ontsnappen, en begeef my aan't swemmen om onse Cano, die met de stroom, welke hier ter plaatse sterk was, al vry sneedig voortging, vat te krijgen. 'k Kreeg ze eindelijk met groote moeite, doch ik dorst 'er niet in klimmen, vreezende dat ze om mocht buitelen. Ik stiet ze dan voor my heen, en kwam 'er allengskens na lang talmen mee te land, omtrent een vierde deel mijls van de plaats daar ik den Schildpad had. De Pikardyer, die ondertusschen te rug gekomen was, niet als mijn kleed vindende, en de Cano niet siende, geloofde met reden, dat my eenige Wild om 't leven had gebracht. Hy begaf sich dan stilletjes weer na de beemden, om aan alle kanten te sien of 'er geen volk en waar. 'k Voer in alle spoed met de Cano de Rivier weer op, en had mijn kleed zo haast niet weder aangetrokken, of ik wierd meer als sestig Buffels gewaar, die over den Vloed swommen om sich na de Zuider landen te begeeven. 'k Vervolgde dese dieren, roepende uit al mijn macht den Pikardyer, die op het gerucht al zyn best aan kwam

kwam loopen. Hy trad terſtond in de Cano, terwijl onſe Hond, die in 't water geſprongen was, de Buffels op een Eiland had gejaagd; en 'er hier achter her ſittende, deed hy ze de Rivier weer over ſwemmen. De Pikardyer ſchoot 'er dan een, dien wy ter oorſaak zijner ſwaarte niet als voor een gedeelte aan land konden krijgen, zynde genoodzaakt de beſte ſtukken 'er af te ſnijden, en de reſt in het water te laaten dryven: en gelijk het bykans twee maal vier-en-twintig uuren geleeden was dat wy niet gegeeten hadden, maakten wy vuur van eenige ſtukken hout die wy hier en daar op den oever vonden, en kookten dit vet vleeſch, na dat 'er de Pikardyer den huid af had gevild, in onſe aarde pot, daar wy met ſulk een graagheid aan gingen zitten, dat wy 'er alle beiden ſiek af wierden, en genoodzaakt waren twee dagen op een Eiland te blijven om ons te herſtellen. Wy konden ons niet met veel vleeſch belaaden, ter oorſaak van de kleinheid onzer Cano; en ten anderen wierd het terſtond bedurven door d' overmaatige hette, ſulks dat wy 'er eensſlags af beroofd waren, vermits het grimmelde van wurmen. Alc us wanneer wy 's morgens in de Cano traden, wiſten wy niet wat wy dien dag eeten ſouden. Nooit hebben wy ons meer verwondert over de Godlijke Voorzienigheid, als geduurende deſe tocht; want wy vonden niet altijd Buffels, en als wy ze al vonden konden wy ze niet altijd ſchieten: maar d' Arenden, die in deſe wijdluftige Landen gemeen zyn, lieten bywijlen Braaſſems en groote Karpers, die zy na hun neſt voerden, uit de klaauwen vallen; en deſe Viſſchen verſtrekten ons tot een ſeer aangenaame ſpijs. Een ander maal vonden wy een Otter, die op den oever der *Rivier Colbert* beſig was met een groote Viſch te eeten, welke aan het eind des hoofdts een ſoort van een riem of een bek van vijf vingeren breed en anderhalve voet lang had; 't geen onſen Pikardyer deed zeggen, dat hy ſich inbeeldde een Duivel tuſſchen de pooten van deſen Otter te ſien: maar zyn verbaasdheid belette niet dat wy deſe monſterachtige Viſch opaten, welke wy ſeer goed vonden.

Wonderlijke voorzienigheid Godts over de tocht van den Auteur.

Vreemde Viſch.

Terwijl wy de Rivier *Ouiſcouſin* ſochten, verſcheen *Aquipagnetin*, die barbaarſche Vader dien ik verlaaten had, en dien

dien wy meenden meer als twee honderd mijlen van ons te wesen, eensslags met tien Krygers op den 11. Julii 1680. Wy dachten niet anders als dat hy ons kwam dooden; vermits wy hem, 't is wel waar met de bewilliging der andere Wilden, maar tegen sijn dank verlaaten hadden. Hy gaf ons terstond wilde Haver en een stuk van een vetten Buffel te eeten, vraagende of wy de Franschen, die ons koopmanschappen souden brengen, gevonden hadden: maar niet te vrede zynde met 't geen wy hem zeiden, nam hy de voortocht, en ging selve na *Onisconsin*, om te trachten den Franschen al wat hy kon t' ontneemen; doch hy vond 'er niemand, en kwam drie dagen daar na weer te rug. De Pikardyer ondertusschen in de beemden op de jagt gegaan zynde, was ik op den oever der Rivier gebleeven in een kleine hut, dien ik tegens de hette der Zon opgerecht, en met een deken, welke een Wild my weder had gegeeven, overdekt had. *Aquipaguetin* my alleen ziende, trad na my toe met de knods in de hand. Ik greep de twee zakpistoolen, die de Pikardyer den Barbaaren weder af genomen had, en een mes; doch niet met het voorneemen van desen mijnen gepreten deerden wilden Vader het leven te beneemen; maar alleenlijk om hem bang te maaken, en hem te beletten my den kop in te slaan, ingeval hy 'er het voorneemen toe mocht hebben. *Aquipaguetin* bestrafte my over dat ik my aldus voor de bespringing hunner Vyanden bloot stelde, met byvoeging, dat ik ten minsten tot meerder zekerheid den anderen oever der Rivier moest kiezen. Hy wou my met sich neemen, zeggende, dat hy met drie honderd Jaagers was, die veel meer Buffels doodden als de geenen daar ik mee was gegaan. 'k Zou wel gedaan hebben indien ik zyn raad gevolgd had: want de Pikardyer en ik liepen, geduurende by de tachtig mijlen wegs dat wy de Rivier weer opvoeren, in duizend gelegentheden groot gevaar van te vergaan.

Ontmoeting van den Hooftman Aquipaguetin.

Wy hadden noch maar tien schooten kruid, welken wy genoodzaakt waren tot twintig te vermenigvuldigen, om Tortel- of wilde Duiven te schieten; maar komende t' eenemaal t' ontbreeken, namen wy toevlucht tot drie hoeken, daar wy stukken van een stinkenden Tarbot, dien een Arend

had

had laaten vallen, aan ſloegen; doch wy vingen in twee gantſche dagen niet een beet, en ſagen ons aldus van alle voedſel ontbloot: wanneer geduurende het Avondgebed, waar in wy deſe woorden, gericht aan *S. Antonis van Padua*, (*a*) *perennt pericula, ceſſat & neceſſitas*, lazen, de Pikardyer gerucht hoorde, het Gebed ſtaakte, en na de hoeken liep, die hy uit het water trok, met twee zo groote Tarbotten, dat ik genoodſaakt was hem te helpen om ze in de Cano te krygen. Wy ſneeden ſe in ſtukken, en lieten ſe braaden op koolen; zynde onſe kleine en eenige aarde pot gebroken. Twee uuren na het vallen van de duiſterni. kwam *Mameniſi*, Vader van het Wilde Dochtertje 't geen geſtorven was na dat ik het gedoopt had, by ons, en gaf ons zo veel Buffels-vleeſch als wy begeerden. (a) 't Gevaar gaat over, en de noot houd ook op.

Des anderendaags kwamen de Wilden, die wy met *Michiel Ako* gelaaten hadden, met hun vloot Canoos, gelaaden met vleeſch, langs de *Buffels-Rivier* afdaalen. *Aquipagnetin* had hen ter loops verhaald, hoe de Pikardyer en ik de ſtoutheid hadden gehad van zodanig een tocht t' onderneemen. De Kapiteinen der Wilden laakten de lafhertigheid van *Michiel Ako*, die ze niet had durven by der hand vatten, uit vrees van van honger te ſterven; en de Pikardyer zou hem by 't lijf gegreepen hebben, indien ik het niet belet had.

Alle de Wildinnen verbergden hun voorraad van vleeſch aan den mond der *Buffels-Rivier*, en op d' Eilanden; en wy toogen weer ter Jagt met die menigte van Canoos op de *Rivier Colbert*, ter verte van omtrent tachtig mijlen wegs. De Wilden haalden van tijd tot tijd hun Canoos op den Oever der Rivier, en hier en daar op d' Eilanden, en gingen ſeven of acht mijlen aan geene zyde der bergen en beemden, daar zy in ettelijke tochten een getal van honderd en twintig Buffels doodden. Zy laaten altijd eenigen hunner oude mannen op de toppen der bergen, om hun Vyanden t' ontdekken. Terwijl ik op zekeren dag beſig was met een van hen, die my ſijn Broeder noemde, en die een ſplinter heel diep in zyn voet had, te verbinden, kwam 'er alarm in onſe legerplaats. Twee honderd Boogſchutters liepen voor uit; en deſe edelmoedige Wild, dien ik de voetzool al vry diep weggeſneeden Twede Buffeljagt. Grooté moed van Wild.

den had, om 'er het hout, 't geen 'er met geweld in getreeden was, uit te krygen, trok sijn voet uit mijn handen, en liep noch gaauwer als d' anderen, om van de glorie des strijds niet beroofd te zyn: maar in plaats van Vyanden vonden zy niet anders als omtrent tachtig Harten, die terstond de vlucht namen. Onse gekwetste kon ondertusschen naauwelijks weer in de legerplaats komen; zo seer begon hem de wond te pynigen. Geduurende dese alarm zongen alle de Wildinnen met een seer bedroefden toon. Thans verliet my de Pikardyer, om sich by zyn Waard te voegen; en ik by eenen *Otchimbi* gebleeven zynde, moest een oude Wildin van over de tachtig jaar in een Cano voeren, welke niet tegenstaande haar ouderdom noch krachts genoeg had om drie kinderen, die ons wat moeyelijk vielen, met een riem wel dapper de ribben te smeeren. De Mannen hadden goedheid genoeg voor my; maar gelijk de spijs t' eenemaal in de hand der Vrouwen was, zag ik my genoodzaakt, om een stuk vleesch te hebben, hun kinderen den kruin te scheeren, van grootte als de geenen welken onse Geestelijken draagen.

Wy kreegen noch een andere alarm in onse legerplaats. d' Oude mannen, die boven op de bergen op schildwacht stonden, verwittigden ons, dat zy twee Krygers van verre zagen. Straks toogen alle de Boogschutters derwaarts, haastende sich ieder om 't zeerst: maar sy brachten niet te rug als twee Vrouwen van hun Natie, welke quamen zeggen, dat een gedeelte hunner lieden, die aan de kant van het eind des *Meirs van Condé* op de jagt waren, vijf Geesten (Franschen) gevonden hadden, welke door het middel van een hunner Slaaven tegen hen hadden gezegt, dat sy gaarne by ons wilden wezen, om te sien of wy Engelschen, Hollanders, Spanjaarden, of Franschen waren; niet konnende begrijpen, hoe wy langs een zo grooten omweg by dese Volkeren hadden konnen komen.

Den 25. Julii 1680. zo als wy na de Buffeljagt langs de Rivier *Colbert* weer opvoeren na de Dorpen deser Wilden, ontmoetten wy den Heer *de Luth*, die na de *Nadoussious* ging, verzeld van vijf Franse Soldaaten. Zy kwamen by ons omtrent twee honderd twintig mijl van het Land der Wilden, die

Ontmoeting van eenige Franschen.

die ons hadden genomen. Zy verzochten ons, dewijl wy eenige kennis van hun taal hadden, hen tot aan de Dorpen deſer Volkeren te verzellen; 't geen ik gaarne deed, weetende dat de Franſchen in twee jaaren de Sacramenten niet gebruikt hadden. Den Heer *de Luth*, die voor Kapitein ging, ſiende dat ik, om een mond vol vleeſch te hebben, gehouden was den Kinderen de kruin te ſcheeren, en eenige engborſtige Gryzaarts t' aderlaaten, deed tegen de Wilden ſeggen, dat ik zyn oudſte Broeder was; invoegen dat nu een vaſt onderhoud hebbende, ik niet meer en arbeidde als tot de zaligheid deſer Barbaaren.

Komſt aan de Dorpen der *Iſſatis*, en vreemde plechtigheden aldaar in een Gaſtmaal omtrent den Autteur gebruikt.

Wy kwamen aan de Dorpen der *Iſſatis* op den 14. Auguſtus 1680. Ik vond 'er noch onſe Kelk en papieren, die ik onder d' aarde verborgen had. De Tabak, dien ik 'er had geplant, was verſtikt door de Kruiden. De raapen, de Kool, en d' andere Aardvruchten, waren uitſteekend groot. De Wilden dorſten 'er niet af eeten. Geduurende ons verblijf noodigden zy ons tot een Gaſtmaal, daar meer als honderd twintig menſchen waren, altemaal naakt. 't Eerſte Hoofd, Bloedverwant van den geen over wiens doode ligchaam ik een deken gelegt had, bracht my te eeten in een ſchorſſe ſchotel, die hy op een bereide Buffelshuid zette, van binnen wit en met Egelspennen vercierd, en van buiten met gekrulde wol. Hy zette ze my vervolgens op het hoofd, en bedekte my 'er gantſch en al mee, zeggende: *de geen, wiens ligchaam gy bedekt hebt, bedekt u. Hy heeft tijding van u in het Land der Zielen gebracht. 't Geen gy ten zijnen opzichte hebt gedaan, is een loffelijke zaak: de gantſche Natie prijſt' er u ten hoogſten over.* Vervolgens deed hy eenige verwijtingen aan den Heer *de Luth*, wegens dat hy het ligchaam van den doode niet gedekt had, gelijk ik had gedaan. Deſe paſte hem daar op ten antwoord, dat hy geen andere ligchaamen dekte als die der Kapiteinen, gelijk hy was. De Wild hernam: de Vader *Lodewijk* is grooter Kapitein als gy; want zyn Rok (meenende onſe brokade Kazuiffel) dien wy aan onſe Bondgenooten, welke drie Maanen van dit Land woonen, gezonden hebben, is koſtelijker als de geen dien gy draagt.

XIV. HOOFDSTUK.

Vertrek der Franschen van de VVilden met twee Canoos. Geneigdheid van den Hoofdman Pin-pereé tot de Franschen. Komst aan het eind der Stinkbaay by eenige Franschen. Overwintering te Missilimakinak. Vertrek van daar. (*a*) 't Is de Zondag der Octave van Paasch. *Verlossing van twaalf Outtaouactz, door d' Iroquoizen tot slaaven gemaakt. Komst aan het Fort van Frontenac, en vervolgens te Monreal, daar den Auteur rekenschap van zijn tocht aan den Graaf van Frontenac, Gouverneur van Nieuw-Vrankrijk, doet. Kwaade tijding van de nieuwe Ontdekking. Oorlog tusschen d' Illinoizen en Iroquoizen. Eenige byzonderheden noopende de Franschen en de VVilden, mitsgaders de nieuwe Ontdekking.*

OP het eind van September, geen gereedschap hebbende om ons een hut, of eenige diergelijke schuilplaats, te bouwen, namen wy het besluit van aan dese Volkeren te kennen te geeven, dat wy tot hun nutheid en voordeel weer na de Fransche Woomingen moesten keeren. De groote Hoofdman der *Issatis* bewilligde 'er in. Hy tekende op papier, 't geen ik hem gaf, met een stuk kryt den weg, dien wy geduurende vier honderd mijlen moesten houden. Met dese Kaart vertrokken wy met ons acht Franschen in twee Canoos, daalende af langs de *Rivier S. Franciscus* en de *Rivier Colbert*. Twee onser lieden namen aan de Waterval *S. Antonis van Padua* twee Beversbuiden, welken dese Barbaaren tot een offerande aan de Boomen gehangen hadden.

Vertrek der Franschen van de Wilden met twee Canoos.

Wy hielden stil by de *Rivier Ouisconsin*, om Buffels te schieten.

ten. Drie Wilden, komende van de Natien welken wy verlaaten hadden, zeiden ons, dat hun groote Kapitein, de *Doorboorde Pijnappel* geheeten, gehoord hebbende dat een van de Hoofden zyner Natie ons vervolgen wou, om ons te dooden, in zyn hut was getreeden, en hem den kop ingeſlagen had, om zyn ſchadelijk voorneemen te beletten. Wy onthaalden deſe Wilden met vleeſch, 't geen ons alstoen niet en ontbrak.

Geneigdheid van den Hoofdman Pin-pereé tot de Franſchen.

Twee dagen daar na kreegen wy een Vloot van honderd veertig Canoos, bemand met omtrent twee honderd vijftig Krygers, in 't geſicht. Wy meenden derhalven, dat de geenen, die ons de gemelde tijding waren komen brengen, verſpieders waren: want in plaats van, toen zy ons verlieten, langs de Rivier af te daalen, voeren zy ze weer op, om hun volk van onſen toeſtand te verwittigen. Doch het geluk was ons gunſtiger, als wy dachten. De Hoofden van deſe Vloot kwamen ons met hun Canoos bezoeken, en bejegenden ons met groote minlijkheid. Den ſelven dag daalden zy langs de Rivier af; en wy traden in de geene, die den naam van *Ouſcouſin* voert. Wy vonden deſe Rivier zo wijd als die van *Seignelay*, en een ſterke ſtroom. Na omtrent ſeſtig mijlen vaarens, kwamen wy aan een draagplaats van een half mijl, welke het Hoofd der *Nadoueſſiouz* ons aangeweezen had. Wy ſliepen 'er, om 'er tekenen en Kruiſſen op de ſtammen der boomen te laaten.

Des anderendaags kwamen wy in een Rivier, die uitſteekend bochtig loopt; want na zes uuren vaarens vonden wy ons tegen over de plaats, daar wy in de Canoos waren getreeden. Een onzer lieden een Swaan in de vlucht willende ſchieten, deed zyn Canoo ombuitelen; maar by geluk vond hy grond.

Wy paſſeerden vier Meiren, waar af 'er twee redelijk groot waren, op welker oevers de *Miamis* eertijdts woonden. Wy vonden 'er de *Maskoutens*, *Kikapous*, en *Outaougamys*, die 'er tot hun onderhoud Indiaanſch Koorn zaayen. Al dit land is zo goed als dat der *Illinoizen*.

Wy ontmoetten een draagplaats aan een Waterval, welke men de *Cakalin* noemt, en kwamen, na omtrent vier hon-

derd mijlen vaarens sedert ons vertrek uit het Land des *Issati* en *Nadoueſſious*, gelukkiglijk aan het eind der *Stinkbaay*, al-

Komst aan het eind der Stinkbaay by eenige Fransche.

waar wy eenige Fransche vonden, die tegens d' orders met de Wilden handelden. Zy hadden wat wijn in een tinne fles, welke my diende tot de Mis te doen. 'k Had toenmaals maar een Kelk en een marmer Altaar; maar de Godlijke Voorzienigheid beschikte my Priesterlijke Cieraaden: want eenige *Illinoizen* de tiranny der *Iroquoizen*, die een gedeelte hunner Natie verdelgd hadden, ontvluchtende, namen de Cieraaden der Kapel van den Vader *Zenobio Membré*, Recollet, die in de nederlaag by d' *Illinoizen* was. Dese Barbaaren gaven my alles weder, uitgezondert den Kelk, dien zy my eenige dagen daar na voor een eind Tabak beloofden over te geeven.

't Was meer als negen maanden dat ik de heilige Mis niet gecelebreerd had, by gebrek van wijn. Wy bleeven hier twee dagen om ons uit te rusten, het *Te Deum* te zingen, de groote Mis te doen, en 'er te Prediken. Alle onse Franschen biechtten sich en communiceerden, om God te danken wegens dat hy ons in zo veel hagchelijkheden en gevaaren bewaard had.

Een onser Franschen gaf een Snaphaan voor een grooter Canoo als d' onze, met de welke wy ons, na honderd mijlen

Overwintering te Missilimakinak.

vaarens in de *Stinkbaay*, te *Missilimakinak* vervoegden, daar wy genoodzaakt waren t' overwinteren.

Om den tijd nuttelijk te besteeden, predikte ik alle Heilige en Zondagen van den Advent en de Vasten. d' *Outtaouäz* en de *Hurons* woonden onse Ceremonien dikwils by, eer uit nieuwsgierigheid, als uit genegentheid om volgens onse Christelijke Regelen te leeven. Dese laatste Wilden zeiden ons, spreekende van onse ontdekking, dat zy menschen, maar dat wy Franschen geesten waren; dewijl, indien zy zo ver hadden geweest als wy, de vreemde Natien hen dood geslagen souden hebben, daar wy in tegendeel overal sonder vrees doorgingen.

Geduurende dese Winter vingen wy in het *Meir van Orleans*, op twintig en twee-en-twintig vademen waters, een zekere soort van seer blanke Visch, die ons diende om met

het

het Indiaanſch Koorn, 't geen ons gewoonlijk voedſel was, te eeten.

Twee-en-veertig Franſchen, welke daar met de Wilden handelden, baden my hen altemaal den Koord van *S. Franciſcus* te geeven. Ik ſtond het hen gaarne toe; en op ieder Ceremonie deed ik hen een vermaaning.

Wy vertrokken van *Miſſilimakinak* in de Paaſchweek des Jaars 1681. en waren genoodzaakt onſe leeftocht en Canoos meer als tien mijlen ver op het *Meer van Orleans* over 't ys heen te ſleepen. Aldus een groot eind wegs in deſe zoete Zee gevoorderd, en het ys gebroken zynde, traden wy te ſcheep na de plechtigheid van (a) *Quaſimodo*, welke wy celebreerden, hebbende een weinigje wijn dien een Franſchman ons by geluk meegebracht had, daar wy ons geduurende het overige der Reis ſeer gelukkiglijk af dienden. Wy paſſeerden, na honderd mijlen wegs op het *Meir van Orleans*, de Engte of Straat van dartig mijlen, en het *Meir S. Clara*, 't geen in 't midden legt, en traden in het *Meir van Conty*, daar wy met bijlen en degens meer als dartig Steuren doodden, die op den oever van het Meir bezig waren met voort te teelen. Wy vonden onder wege een *Outtaouacts* Kapitein, *le Talon* geheeten, dien zes perſoonen van zyn huisgeſin van honger afgeſtorven waren, hebbende geen goede viſchvangſt noch bekwaame plaats tot de jagt gevonden. Deſe Wild zeiden ons, dat d' *Iroquoiſen* een Huisgezin zyner Natie van twaalf perſoonen weggevoerd hadden. Hy bad ons, dat wy na hen toe wilden gaan, om de zelven, indien ze noch in 't leven waren, te verloſſen.

Vertrek van daar.

(a) *'t Is de Zondag der Octave van Paaſch.*

Wy voeren langs het *Meir van Conty*, en paſſeerden, na honderd twintig mijlen wegs, d' Engte der groote *Waterval van Niagara*, en het *Fort van Conty*; waar na wy in het *Meir van Frontenac* traden, langs welkers Weſter kuſt wy, na dartig mijlen wegs van het *Fort van Conty* af, omtrent de Hoogtijd van Pinkſter des Jaars 1681. aan het groot Dorp der *Iroquoizen Tſonnantouans* kwamen. Wy traden in den Raad der *Iroquoizen*, en vraagden hen, waarom zy twaalf *Outtaouacts* van onſe Bondgenooten tot ſlaaven hadden gemaakt; zegende, dat de geenen, die zy genomen hadden, al zo wel de Kinde-

Verloſſing van twaalf Outtaouacts, door d' Iroquoizen tot ſlaaven gemaakt.

Kinderen van den Gouverneur der Franschen waren, als d' *Iroquoizen*; en dat zy door dit geweld den oorlog aan de Franschen verklaarden. En om hen te verplichten onse Bondgenooten weder te geeven, vereerden wy hen twee porceleine halsketenen.

Des anderendaags antwoordden d' *Iroquoizen* ons, door het middel van twee andere porceleine halsketenen, dat het jonge domme Krygers waren die d' *Outtaouaetz* weggevoerd hadden; dat wy den Gouverneur der Franschen mochten verzekeren, dat d' *Iroquoizen* in alles na hem souden luisteren; dat zy met *Onnontio* (aldus noemen zy alle de Gouverneurs van *Canada*) wilden leeven als rechte Kinderen met hun Vader; en dat zy de geenen, welken zy gevangen genomen hadden, weder zouden geeven.

Eenen *Teganeot* geheeten, die in alle de Raadvergaderingen het woord voor de gantsche Natie voerde, deed my een geschenk van Otters- en Bevershuiden, 't geen meer als vijf-en-twintig rijksdaalders waardig was. Ik nam het met d' eene hand, en gaf het met d' andere weder aan zyn Zoon; zeggende, dat ik het hem schonk, op dat hy 'er goederen van d' andere Franschen voor mocht koopen; dat, wat ons *Naaktbeenen* of *Barrevoeters* (aldus noemen d' *Iroquoizen* ons) belangde, wy noch Bevershuiden noch Pelteryen aanneemen wilden; doch dat ik echter aan den Gouverneur der Franschen hun goede vriendschap te kennen zou geeven. Dese Iroquoische Hoofdman was verwonderd over de weigering van zyn geschenk, en zei tegen de geenen van zyn Natie, dat d' andere Franschen zo niet en deeden. Wy namen affscheid van d' aanzienlijksten, en kwamen, na omtrent tachtig mijlen vaarens, aan het *Fort van Frontenac*, daar de waarde Vader *Lucas*, Recollet, zeer verwonderd was over my te zien; want het gerucht liep sedert twee jaaren, dat de Wilden my aan onse Koord van *S. Franciscus* opgehangen hadden. Alle d' Inwoonders, zo wel de Wilden welken wy aan het *Fort van Frontenac* tot ons hadden getrokken, als de Franschen, ontfingen my met een uitsteekende vriendschap, verheugende zich over mijn wederkomst. De Wilden noemden my *Otkon*, en leiden de hand op den mond; 't geen zo veel

Komst aan het Fort van Frontenac,

veel te zeggen is als: *De Barrevoeter is een geeſt dat hy zo veel wegs heeft weeten te doen.*

Aan den mond des *Meirs van Frontenac* is de ſtroom zeer ſterk; en hoe men laager afdaalt, hoe ze ſterker word. Men ſchrikt, als men de draaykolken, die men op veele plaatſen ontmoet, aanziet. Wy zakten in darde halve dag langs de *Rivier S. Laurens* af, met zulk een ſnelheid, dat wy binnen dien tijd te *Monreal*, 't geen ſeſtig mijlen van het gemelde Fort af gelegen is, kwamen. Mijn Heer de Graaf van *Frontenac*, Gouverneur Generaal van geheel *Nieuw-Vrankrijk*, was 'er alstoen. Hy ontfing my zo wel, als een man van zyn vroomheid een Miſſionaris kan ontfangen. Gelijk hy meende, dat ik door de Wilden om 't leven gebracht was, ſtond hy een tijd lang verzet, geloovende eenigen anderen Geeſtelijken te zien. Hy zag my mager, ſonder mantel, met een kleed verſteld met lappen van Buffelshuiden. Hy nam my met zich, verleende my zyn tafel om my te herſtellen, en gaf my zelve de ſpijs die ik eeten moeſt, uit vrees dat ik, door na zo veel hongersnood al te veel te eeten, ziek mocht worden. Ik deed hem ondertuſſchen een naauwkeurige rekenſchap van mijn Tocht, en vertoonde hem de voordeelen van onſe Ontdekking.

en vervolgens te Monreal, daar den Auteur rekenſchap van zyn tocht aan den Graaf van Frontenac, Gouverneur van Nieuw-Vrankrijk, doet.

Terwijl ik my aan de tafel des Heeren *van Frontenac* herſtelde, en mijn verloorene krachten allengskens weder bekwam, ontfing hy brieven van den Vader *Zenobio Membré*, Recollet, dien ik by d' *Illinoizen* gelaaten had, welke hem ſchreef, dat de voortgang van onze Ontdekking door d' *Iroquoizen*, en door 'k weet niet welk een noodſchikkelijkheid van eenige Franſchen, die het Fort *Creve-cœur* verlaaten hadden, afgebroken was; dat den Heer *de Tonty*, Commandant, uit deſe poſt gegaan zynde, om in de Dorpen der *Illinoizen* Indiaanſch Koorn te gaan haalen, geduurende zyn afweezen alle de Franſchen, welken hy in dit Fort had gelaaten, verloopen waren, en den Vader *Gabriel*, Recollet, verlaaten hadden, die alleen op den oever der *Rivier Seignelay* bleef, tot dat een *Illinoois*, van de jagt wederkomende, dezen goeden Gryzaard in zyn Dorp bracht.

Kwaade tijding van de nieuwe Ontdekking.

Den Heer *de la Salle* had, eer hy weder na het *Fort van Fron-*

Oorlog tusschen d' Illinoizen en Iroquoizen,

tenac keerde, de *Miamis* volkomentlijk met d' *Illinoizen* vereenigd gelaaten: maar d' *Iroquoizen*, die looze volkeren, en kloeke krijgslieden en gaauwe raadsmannen zyn, kreegen de *Miamis* door geschenken op hun zyde; 't geen byna op de zelve tijd geschiedde als de Franschen, die ons by d' *Illinoizen* verlaaten hadden, by de *Miamis* gevlucht waren. Den volgenden Herfst voegden d' *Iroquoizen* omtrent acht honderd Roerschutters by de *Miamis*, en vielen op d' *Illinoizen*, die niet als Pijl en Boog tot hun verdediging hadden. 't Gebalder van de Roers der *Iroquoizen* verschrikte hen zodanig, dat dese lieden, die groote loopers zyn, de vlucht na de *Rivier Colbert* namen. In dese verbaasdheid viel het den *Iroquoizen*, gevoegd by de *Miamis*, niet swaar omtrent acht honderd Slaaven, zo Vrouwen als Jongens, weg te voeren. Dese Menscheeters aten terstond eenige oude *Illinoizen* op, en verbrandden ettelijke anderen, die niet krachts genoeg hadden om het tot in 't Land der *Iroquoizen*, meer als vier honderd mijlen wegs van daar gelegen, te volgen.

Eenige byzonderheden noopende de Franschen en de Wilden, mitsgaders de nieuwe Ontdekking.

Kort voor de groote nederlaag der gemelde Barbaaren, waren eenige jonge Iroquoische Krygers, ziende den Heer *de Tonty*, die met de Vaders *Gabriel* en *Zenobio*, Recolletten, en twee andere jonge Franschen, by d' *Illinoizen* gebleeven was, op hem komen aanvallen, neemende hem voor vyand. Zy gaven hem een steek met een mes, waar af de punt by geluk op een rib afstuitte: maar d' oude *Iroquoizen* hem voor een Franschman kennende, schooten 'er tusschen, en, ziende hem lichtelijk gekwetst, gaven hem een porceleine halsketen, op de wijs der Wilden, om zyn wond te geneezen, en zyn traanen af te droogen; betuigende aan de twee Recolletten, dat zy de Kinderen van *Onnontio* niet dooden wilden. Zy verzochten een papier, om op hun wederkomst aan de gantsche Fransche Natie d' oprechtigheid hunner meening te kennen geeven; doende wijders de Franschen t' scheep gaan, om weer na *Canada* te keeren. d' Eerwaardige Vader *Gabriel*, Recollet, ziende de Canoo gelaaden met Bevershuiden, wierp 'er den *Iroquoizen* verscheidene af toe, geevende hen te verstaan, dat hy daar niet gekomen was om Pelteryen te verzamelen. Hun Canoo onderwege geborsten zynde,

waren

waren zy genoodzaakt de zelve, omtrent acht mijlen van d' *Illinoizen* af, aan land te haalen, en vuur te maaken om ze te verhelpen. De Vader *Gabriel* vertrok zich een weinig in de beemden, om zyn getijden te leezen. Een onnoodige ſchrik den Heer *de Tonty* bevangen hebbende, alzo hy meende dat hy d' *Iroquoizen* op zyn hielen had, ſprong hy met den Vader *Zenobio* en de twee jonge Franſchen met groote verhaaſting in de Canoo, en ſtak over de Rivier *Seignelay*, die op deſe plaats vry wijd is; laatende den goeden Gryzaard aan d' andere zyde, om wien van de plaats daar hy was te verwittigen, hy des avondts omtrent ten acht uuren een ſnaphaan deed loſſen, doch te vergeefs. De Vader *Zenobio* ſchreef aan den Eerwaardigen Vader *Valentijn le Roux*, Commiſſaris Provinciaal der Recolletten van *Canada*, dat hy den Heer *de Tonty* gebeden had ſich niet zonder den Vader *Gabriel* in te ſcheepen; doch dat hen deſe ten antwoord had gegeeven, indien hy niet t' ſcheep ging, wie dan voor hem aan den Gouverneur des Landts zou verantwoorden. De Vader *Zenobio* niet wakkerheidts noch genoegſaam-krachtige woorden hebbende om den Heer *de Tonty* t' overreden tot een weinig te wachten, was hy genoodzaakt hem te volgen, hoewel ze geen vyanden hein of omtrent zagen. Des anderendaags voeren zy weer over de Rivier, ter plaatſe daar zy hem gelaaten hadden. Zy zagen wel voetſtappen in het gras van die ſchoone velden; doch den goeden Gryzaard, die buiten twijfel na hen zocht, niet vindende, nam den Heer *de Tonty* door de *Stinkbaay* zyn weg na *Canada*.

Wy hebben ſedert uit d' onderzoekingen, welken Mijn Heer de Graaf *van Frontenac*, Gouverneur van *Canada*, daer na heeft laaten doen, verſtaan, dat d' *Iroquoizen Onnontagues*, ziende dat de Franſche Canoo deſen Gryzaard verliet, ſich in het gras verſchoolen, vreezende de ſchooten welken de drie Franſchen met hun ſnaphaanen op hen ſouden hebben konnen loſſen; en dat, na de maat dat de Canoo ſich van het land afwijderde, zy ſtilletjes voortkroopen, en eindelijk deſen Man Godts, dien wy den Apoſtel van *Louiſania* konnen noemen, het hoofd inſloegen.

Onſe Vaders Recolletten ſchreeven my het voorgaande

jaar uit *Nieuw-Vrankrijk*, dat d' *Illinoizen* na hun nederlaag d' *Iroquoizen*, welke zegepraalenden weer na huis keerden, hier en daar met kleine benden vervolgende, het ligchaam van den Vader *Gabriel* met zyn kleed vonden; dat sy het in hun Dorp brachten, en op hun wijs begroeven, doende eer aan den geen, die by hen gekomen was om hen het Geloof te Prediken, en hen te troosten. Anderen hebben ons willen zeggen, dat de *Kikapous* hem gedood, en zyn kleed van *S. Franciscus* in het Dorp der *Miamis* gebracht hadden. Maar Mijn Heer de Graaf *van Frontenac* zal 'er ons op zyn wederkomst sekere tijding af weeten te zeggen.

Niettegenstaande alle de tegenspoeden, zyn wy meer als acht honderd mijlen aan geene zyde der Hoofdplaats van *Nieuw-Vrankrijk* geweest, alwaar ik by de acht maanden onder d' *Issatis* Slaaf geweest ben. Den Heer *de la Salle* had ondertusschen drie Barken laaten maaken, waar af de twee laatsten d' eene van omtrent vijftig en d' andere van omtrent tachtig vat zyn, leggende by de vijf honderd mijlen van malkander, waar mede hy met de Vaders *Lucas Brisset* en *Zenobius Membré*, Recolletten, en omtrent vijftig man, zyn onderneeming aan geene zyde van drie groote Meiren, welke zoete Zeën zyn, en die hy met Canoos gepasseerd is, meende te vervolgen.

Men schrijft my dit Jaar 1682. uit *Nieuw-Vrankrijk*, dat den Heer *de la Salle* ziende dat ik de vrede gemaakt had met de Natien van 't Noorden en 't Noord-Westen, gelegen meer als vijf honderd mijlen opwaarts aan de *Rivier Colbert*, welke den oorlog tegens d' *Illinoizen* en de Natien van 't Zuiden voerden; dat, zeg ik, die dappere Kapitein, Gouverneur des *Forts van Frontenac*, die door zyn yver en moed den naam der *Caveliers*, zyn Voorzaaten, doet herleeven, 't voorgaande jaar met zyn volk en onse Recolletten tot aan den mond der groote *Rivier Colbert*, en tot aan de Zee gekomen is; en dat hy onderwege onbekende Natien gevonden heeft, onder de welken eenigen redelijk beschaafd waren. Men gelooft, dat hy weer in *Vrankrijk* zal komen, om aan het Hof een wijdloopige kennis van geheel *Louisania* te geeven, 't geen wy de welluft en het aardsch Paradijs van *America* mogen noemen.

De

De Koning kan daar een Heerschappy maaken, die in korten tijd seer bloeyende zal worden, sonder dat eenige vreemde Machten hem zulks beletten konnen; en Zyn Majesteit zal door den godtsdienstigen yver van *S. Franciscus* het Koningrijk van JESUS CHRISTUS lichtelijk konnen uitbreiden onder zo veel Volkeren, die tot nu toe de voordeelen des Christendoms niet geweeten hebben: en de Franschen Colonien zullen 'er in 't toekomende groote profijten afkonnen trekken.

EINDE des I. DEELS.

NATUUR-

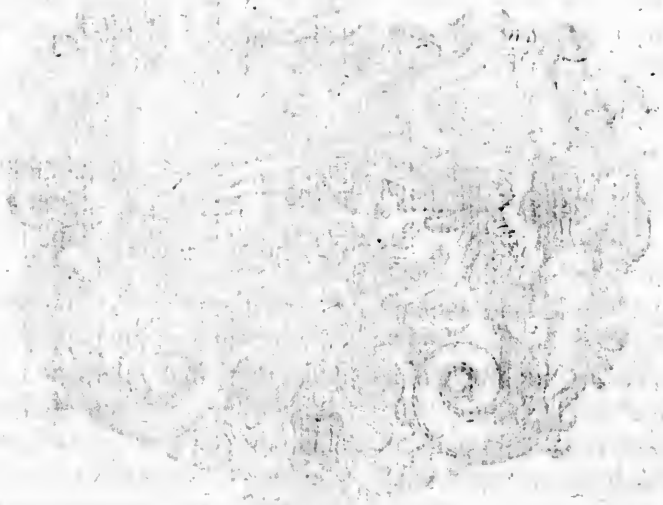

BESCHRYVING
VAN
LOUISANIA,
Nieuwelijks ontdekt ten Zuid-Westen
VAN
NIEUW-VRANKRYK,

Door order van den Koning.

TWEDE DEEL.

Behelzende de Zeden en manieren van leven der Wilden.

BESCHRYVING
VAN
LOUISANIA,
Nieuwlijks ontdekt ten Zuid-Weſten van Nieuw-Vrankrijk, door order van Zijn Majeſteit.

TWEDE DEEL.
Behelſende de Zeden der Wilden.

I. HOOFDSTUK.

Van de vruchtbaarheid des Landts der Wilden.

EER ik hier in 't byſonder van de Zeden der Wilden gaa ſpreecken, moet ik iets van de vruchtbaarheid hunnes Landts ſeggen. Men zal daar uit oordeelen, hoe lichtelijk men 'er groote Colonien zou konnen oprechten. 't Is waar, men zou veel houts om ver moeten hakken: maar deſe onbebouwde plaatſen zyn 'er niet te minder voordeelig om. Men vind 'er byna ter wereld geen vruchtbaarder. Daar ontbreekt niets van het geen, 't welk tot het leven noodſaakelijk is. Alles is 'er in overvloed. De landeryen zyn 'er ſeer bekwaam om bezaaid te worden. Men ſiet in de wijdluftige landen van *Louiſania* ſchoone beemden, zo ver als het geſicht kan bereiken; en

om een weinigje te treeden in d' ontleeding der dingen, welke by de Wilden waſſen, men heeft 'er een menigte van Wijngaarden byna gelijk de geenen die wy in *Europa* hebben, welke zuurachtige druiven draagen; maar de wijn ſchikt ſich ſeer wel met den onzen, en belet 'er ſelfs de bederving af. In *Louiſania* en de Zuider landen is de Druif zo goed als in *Vrankrijk*, maar de korlen zyn veel grooter. Men vind 'er ook Pruimen, Karſſen, Citroenen, Appelen, Peeren, groote en kleine Nooten, Kruisbeyen, en duiſend andere diergelijke vruchten, van een ſeer goede ſmaak. Daar waſt in beide de Landen Indiaanſch en Franſch Koorn, Raapen, ſeer ſchoone Meloenen, uitſteekend-groote Pompoenen, Kool, en veele andere Aardvruchten, daar ik hier de naamen niet af verhaal. De Boſſchen worden bewandeld door een menigte van Wolven, ſeer groote Beeren, Reën, Harten, en allerhande ſoorten van Dieren, daar ik den naam niet af en weet, onder andere wilde Katten, Bevers, Otters, Egels; en alle deſe Dieren zyn 'er van een ongemeene grootte. Men vangt 'er Steur, Zalm, Truitjes, Snoek, Karper, Aal, gewapende Viſſchen, vergulde Viſſchen, Barbeel, Schol, en allerhande andere Viſch. Men heeft 'er ook gelegentheid om onſe Franſche Jaagers beſig te houden. Men ſchiet 'er Patrijzen, allerhande Endvogels, wilde Duiven, Kraanen, Reigers, Swaanen, Trapganzen, en ander Gevogelt in overvloed. Behalven alle deſe Dieren, heeft men in *Louiſania* noch wilde Oſſen of Buffels, welken de Bewoonders des Landts nooit volkomentlijk hebben konnen uitrooyen, ter oorſaak van de groote menigte deſer Beeſten, die na de tijden des jaars van land veranderen. Men vind 'er verſcheidene Medicinale Kruiden, die in *Europa* niet en zyn, welker werking onfeilbaar is, volgens d' ondervinding der Wilden, die ze dagelijks gebruiken om allerhande wonden te geneeſen, tot de darde- en vierdedaagſche koorts, om te purgeeren, en om de lendenpijn en andere diergelijke kwaalen te ſtillen. Daar ſijn ook veele Vergiften, welken deſe Volkeren gebruiken om ſich te doen ſterven. De Slangen zyn 'er overvloedig, voornamentlijk d' Adders, en een ander ſoort van Slangen die als Ratels aan

Vruchten.

Dieren.

Viſch.

Gevogelt.

Medicinaale Kruiden.

Slangen.

de

de ſtaart hebben, ter welke oorſaak zy ook Ratelſlangen geheeten worden. Zy ſijn afgryſelijk lang en dik, en byten de voorbygangers ſeer gevaarlijk: maar daar ſe zyn, vind men ſouveraine remedien tegens hun beet. Men ſiet 'er Kikvorſchen van een wonderlijke grootte, welker gekwak zo ſterk is als 't geloey der Koeyen. Kikvorſcheu

Men heeft 'er de ſelve Boomen als in *Europa*; en daar ſijn 'er noch anderen, te weeten roode Pijn- en Cederboomen, *Epinettes*, *Cottoniers*, Dennenboomen, en anderen. Geboomte.

Alle deſe Boomen ſchieten diepe wortelen, en groeyen 'er uitſteekend hoog; 't geen de goedheid des aardrijks genoegſaam uitwijſt.

De groote *Rivier S. Laurens*, daar ik hier voor in het Verhaal van *Louiſania* de beſchryving af gegeeven heb, loopt midden door het Land der *Iroquoiſen*, en maakt 'er een groot Meir, 't geen de Wilden *Ontario*, en de Franſchen *Frontenac* noemen, ter geheugenis des Graaven van *Frontenac*, Gouverneur van geheel *Nieuw-Vrankrijk*. Gelegenheid der Rivier S. Laurens.

De *Rivier S. Laurens* heeft ten Noorden een arm of tak, die van een Natie komt welke men de *Doorboorde Neuzen* of *Ontaonatz* noemt; ten Noord-Ooſten het Land der *Algonquains*, 't geen de Franſchen beſitten; ten Ooſten de *Wolve-Natie*, en *Nieuw-Holland* of *Iork*; ten Zuiden *Nieuw-Engeland* of *Baton*; ten Zuid-Weſten *Virginia*, 't geen men *Nieuw-Sweden* heet; en ten Weſten het Land der *Hurons*, 't welk tegenwoordig byna t' eenemaal verlaaten, en door d' *Iroquoiſen* verwoeſt is. d' Eerſte poſt, die wy 'er hebben, is het *Fort van Frontenac*.

II. HOOFDSTUK.

Van den Oorſpronk der VVilden.

IK ben niet meer verwonderd, dat onſe Hiſtorieſchryvers bekennen, dat zy niet weeten hoe het Land der Wilden bevolkt is geworden; dewijl d' Inwoonders, die 'er het beſt af onderrecht behoorden te weſen, ſelf 'er niets af weeten: behalven dat, indien wy in *Europa* van de Schrijfkonſt

beroofd waren, gelijk zy lieden zyn, en dat wy het gebruik niet en hadden van die vernuftige Konst, welke de dooden doet herleeven, en den voorleedenen tijd wederkomen, behoudende ons een eeuwige geheugenis van alle dingen, wy niet minder onweetenden souden weesen als zy lieden. 't Is waar, dat zy eenige dingen van hun oorspronk verhaalen; maar als men hen vraagt, of het geen, 't welk zy daar af seggen, waar is, antwoorden zy, dat zy 't niet en weeten, dat zy het ons niet en willen versekeren, en dat sy gelooven dat het sprookjes van hun Ouderlingen zyn, daar se niet veel geloof aan geeven. Indien men geheel *Noorder America* ontdekt had, sou men mogelijk de plaats weeten waar langs dese lieden daar zyn gekomen; 't geen niet weinig sou dienen om eenige punten der oude Historie te verklaaren. Zy vertellen hier omtrent iets, 't geen voor nieuwsgierige ooren niet onaangenaam sal weesen. Zy seggen, dat een Vrouw van den Hemel afdaalde, en eenigen tijd in de lucht bleef swerven, sonder een plaats te konnen vinden om den voet op neder te setten. De Visschen der zee 'er mededogen mee hebbende, hielden raad om t' overleggen wie van hen haar ontfangen sou. De Schildpad bood 'er sich toe aan, en presenteerde sijn rug boven het water. De Vrouw kwam 'er op rusten, en maakte 'er haar woonplaats. De vuiligheden der zee sich rondom desen Schildpad versameld hebbende, formeerde 'er sich in 't gevolg een groot stuk landts, 't geen tegenwoordig *America* maakt. Maar gelijk d' eensaamheid dese Vrouw geensins behaagde, en dat het haar verdroot niemand te hebben daar sy mee spreeken kon, om het leven op een aangenaamer manier door te brengen, kwam 'er een Geest van boven afdaalen, die haar van moeyelijkheid slaapende vond. Hy kroop stilletjes by haar, en beswangerde haar van twee Zoonen, die uit haar zyde ter wereld kwamen. Dese twee Kinderen konden in 't gevolg van tijd nooit te samen overeenkomen, vermits den een, een beter Jaager was als den ander. Zy hadden alle dagen krakeel, en kwamen tot zo ver, dat se malkander niet sien of luchten mochten. Den een was voornaamentlijk van een uitsteekend-woesten aart, en droeg sijn Broeder, die t' eenemaal sachtmoedig was, een doode-

Geestig verhaal der Wilden wegens den oorspronk en de bevolking van America.

doodelijken haat toe. Deſe de kwaade handeling, die hy 'er geſtadig af ontfing, niet langer konnende verdraagen, was eindelijk genoodſaakt van hem af te ſcheiden, en ſich in den Hemel te vertrekken, van waar hy, tot teken ſijner rechtvaardige gramſchap, van tijd tot tijd den donder over het hoofd van ſyn rampzaligen Broeder laat rollen. Een wijl daar na daalde de Geeſt nochmaals neder by de gemelde Vrouw, en teelde een Dochter by haar, van de welke een zo groot Volk gekomen is, 't geen tegenwoordig een van de grootſte deelen der wereld beſlaat. Daar ſijn noch andere omſtandigheden, die my niet te binnen komen. Maar hoe fabelachtig dit verhaal mag weſen, ſiet men 'er echter eenige waarheden door heen ſchynen. De ſlaap deſer Vrouw heeft eenige overeenkomſt met dien van *Adam*. d' Oneenigheid deſer twee Broeders heeft iets gelijks met den onverſoenlijken haat, dien *Kaïn* tegens *Abel* had. En de donder, die door de wolken rolt, betekent ons genoegſaam den vloek, dien God tegens deſen onmedogenden Broedermoorder uitſprak. Men ſou ſelfs konnen twijfelen, of ſe niet oorſpronkelijk Jooden zyn; vermits zy in verſcheidene dingen overeenkomſt met hen hebben. Zy maaken hun hutten op de wijs van tenten, gelijk de Jooden: zy beſmeeren ſich met oly: ſy ſlaan acht op hun droomen, en hegten 'er ſich geweldig aan: ſy beweenen de dooden met ſchrikkelijke weeklachten en huilingen: de Vrouwen draagen den rouw over hun nabeſtaande Bloedverwanten een gantſch Jaar lang, onthoudende ſich van de danſſen en gaſteryen, en hebbende een ſoort van een kaproen op 't hoofd: gemeenlijk draagt de Vader des overleedenen ſorg voor de Weduwe. 't Schijnt ook, dat de vloek Godts op hen gevallen is, als op de Jooden; want ſy ſijn beeſtachtig en uitſteekend hardnekkig, en hebben geen vaſte woonplaats.

III. HOOFDSTUK.

Van de Complexien der VVilden.

Sterkte der Wilden.

DE Wilden syn seer sterk. De Mannen, de Vrouwen, en selfs de Kinderen hebben een uitneemende wakkerheid; weshalven sy seer selden door siektens aangetast worden. Zy weeten niet wat het is sich met lekkernyen te koesteren, en na sijn mond te leeven. Zy syn ook duisend ongemakken, welken de al te groote verwijfdheid ons op den hals haalt, niet onderworpen. Zy syn noch jichtig, noch watersuchtig, noch graveelig, noch koortsig; mitsgaders altijd in besigheid, en neemen zo weinig rust, dat se geensins door de siektens, welke den meesten onser Europeërs by gebrek van oeffening overkomen, aangetast worden.

Graagheid in 't eeten.

d' Appetijt ontbreekt hen byna nooit, selfs ook dan niet wanneer se tot seer hooge Jaaren syn gekomen; hebbende gemeenlijk sulke graage maagen, dat se des nachts opstaan om te eeten, zo se geen vleesch of andere spys in hun hutten hebben, want alsdan eeten se als honden, sonder op te staan. Echter laaten sy aan d' andere kant niet seer groote onthoudingen te doen, welke voor ons buiten twijfel onverdraagelijk souden wesen. Zy blyven twee of drie dagen sonder eeten, als se sich in de gelegentheden vinden, sonder daarom hun arbeid te staaken, 't sy dat se besig syn met de Jagt,

Hardvochtigheid.

met de Visschery, of met den oorlog. Hun Kinderen syn zo hard tegen de koude, dat se in de volle winter gantsch naakt over de sneeuw loopen, en 'er sich in wentelen als varkentjes; sonder dat se daar eenigsins door gehinderd worden: en in de zomer, als de lucht met muggen vervuld is, loopen se ook moedernaakt speelen, sonder de steeken van dit klein ongedierte te voelen. Ik beken, dat de groote lucht, daar se sich gestadig voor bloot stellen, eenigermaate helpt tot hun huid tegens dese ongemakken te verharden: maar die groote ongevoeligheid moet ook voortkomen van een uitsteekendsterke getemperdheid; dewijl onse handen en ons aansicht

altijd

altijd in de lucht zyn, ſonder daarom echter minder gevoelig voor de koude te weſen. Als de Mannen op de Jagt benen, inſonderheid in de lente, ſijn ſe byna altijd in 't water, hoewel het ſeer koud is, en keeren vrolijk weer na hun hutten, ſonder over het geleeden ongemak te klaagen. Wanneer ſe den oorlog voeren ſitten ſe bywijlen drie of vier dagen achter een boom, ſonder byna iets te eeten. Zy ſyn onvermoeijelijk op de Jagt, en loopen ſeer ſnel, en ſeer lang. De Volkeren van *Louiſiana* loopen ſnelder als d' *Iroquoiſen*; ſulks dat 'er geen Buffel is dien ſy niet weeten t' onderhaalen. Zy ſlaapen op de ſneeuw in een kleine deken, ſonder vuur, en ſonder hut. De Vrouwen dienen tot laſtdraagers, en hebben zo veel kracht, dat 'er weinig Mannen in *Europa* ſyn die 'er tegen op ſouden mogen. Zy draagen pakken, die twee of drie van ons naauwelijks ſouden konnen optillen. De Krygers onderneemen tochten van drie of vier honderd mijlen, als of het niet meer en was dan om van *Parys* na *Orleans* te gaan. De Vrouwen baaren ſonder groote ſmert. Eenigen gaan uit de hut, vertrekken ſich in een afgeſonderde plaats in het boſch, en komende kort daar na met het Kind in hun deken weder. d' Anderen, als den arbeid hen by nacht overkomt, baaren op de matten, ſonder het minſte gerucht te maaken; en des morgens ſtaan ſe op, en gaan aan hun gewoonlijk werk, binnen en buiten de hut, even of hen niets en deerde. Aanmerkt ook, dat, terwijl ſe ſwanger ſyn, ſy echter niet laaten t' arbeiden, ſeer ſwaare pakken te draagen, Indiaanſch Koorn en Pompoenen te zaayen, te gaan en te komen; en 't geen wonderlijk is, hun Kinderen ſyn ſeer wel gemaakt: gebeurende het ſeer ſelden onder hen dat ſe gebogchelt of ſcheef ſyn. Zy hebben geenig natuurlijk gebrek aan het ligchaam; 't welk gelooven doet, dat hun geeſt ſich gemakkelijk na die uitwendige geſteldheid ſou ſchikken, indien ſe geleerd wierden, en dat ſe grooten omgang met de Franſchen hadden.

Kinderbaring.

IV. HOOFD-

IV. HOOFDSTUK.

Van de Remedien tegens de Ziektens.

ALs de Wilden vermoeid zyn gaan ze in een Stoof, om de leden te versterken: en indien ze eenig zeers aan de dyen of aan de beenen hebben, neemen ze een scherp mes, en maaken sneeden op het gedeelte daar de pijn is; en het bloed 'er uitloopende, schraapen sy het met hun mes, of met een stok, tot dat het bloeden ophoud, waar na zy de wond afveegen, en met oly of vet van eenige dieren bestrijken. 't Is een souvereine remedie. Zy doen het zelfde, als hen iets aan het hoofd of aan d' armen scheelt. Om de darde- en vierdedaagsche Koorts te geneezen, maaken sy een dranck van een schors, welke sy laaten kooken, en vervolgens na de koorts te drinken geeven. Zy kennen Wortelen en Kruiden, waar mede sy allerhande ziektens geneezen. Zy hebben gantsch sekere remedien tegens het fenijn der Padden, Slangen, en andere vergiftige Dieren; maar niet tegens de de Kinderpokjes. Daar zyn Kwakzalvers, welken sy Guichelaars noemen. 't Zyn sekere oude Mannen, die op een anders kosten leeven, door op een wangeloovige manier voor Doctoren te speelen. Zy gebruiken geen geneesmiddelen; maar als iemand van hen by een zieke ontbooden word, laat hy sich bidden als of het om eenige seer gewichtige en swaare zaak was. Na lang bidden komt hy eindelijk. Hy treed na den zieke toe, voelt hem over het gantsche lighaam; en na dat hy hem wel bekeeken en gehandeld heeft, zegt hy, dat hy in sodanig een gedeelte, by voorbeeld, in het hoofd, in het been, of in de maag, betoverd is; dat men dese betovering moet wegneemen; maar dat het niet geschieden zal als met groote swaarigheden, en dat men alvoorens veele dingen sal moeten doen. Die betovering is wel boosaardig, zegt hy; maar ze moet 'er evenwel uit, 't mag gaan zo 't wil. Alle de vrienden van den zieke, die sich al mee laaten bedriegen, zeggen: *T. Chagon, T. Chagon*

lustig,

luſtig, luſtig, doe 't geen gy kunt, ontſiet niets. De Guichelaar gaat ſitten; denkt een tijd lang op de remedien die hy gebruiken wil; ſtaat daar na op als komende uit een diepe ſlaap; en roept: 't is al gedaan. 't Leven van uw Vrouw, of van uw Kind, is u lief; weshalven gy niets behoort te ſpaaren. Gy moet van daag een gaſtmaal aanrechten, dit of dat geeven, of iets diergelijks doen. Straks ſtelt men d' orders van deſen Guichelaar in 't werk. De Mannen gaan in de Stoof ſitten, en zingen luidts keels, klappende ondertuſſchen op twee Schildpadbeenen, of rammelende met twee kalabaſſen daar ze Indiaanſch Koorn in doen, op welker geluid de Mannen en Vrouwen aan 't danſen tyen. Zelfs drinken zy ſich bywijlen altemaal dronken; zulks dat ze vervaarlijke Sabbatten maaken. Een iegelijk aldus beſig zynde, ſtaat die oude Guichelaar ondertuſſchen by den zieke, dien hy vaſt pijnigt, houdende hem d' armen of debeenen, of drukkende hem de borſt, na de plaats daar hy gezegt heeft dat de betovering zat; invoegen dat hy hem ſmerten doet lijden bekwaam om hem te doen ſterven, doende hem dikwils het bloed uit de nagelen der vingeren en toonen uitbarſten. Eindelijk, na honderd grimaſſen gemaakt te hebben, toont hy een ſtuk van een huid, een vlecht hairs, of andere diergelijke dingen; maakende hen wijs, dat het de betovering is welke hy uit het lichaam van den zieke gehaald heeft: en ondertuſſchen is het niet anders als een louter bedrog.

Ik doopte op een tijd een klein Kind, 't geen in doodsgevaar ſcheen te wezen; maar des anderendaags was het gezond. Eenige dagen daar na verhaalde zyn Moeder aan d'anderen, in mijn tegenwoordigheid, hoe ik haar Kind geneezen had. Zy nam my voor een Guichelaar, zeggende, dat ik wonderlijk in mijn konſt was, dat ik allerhande ziektens wiſt te geneezen met water op het voorhoofd te ſtorten. Zy neemen dikwils toevlucht tot onſe geneesmiddelen, vermits zy ze ſeer goed vinden, maar als het niet na wenſch gaat, ſchrijven zy 'er d' oorſaak af toe aan het geneesmiddel, en niet aan de kwaade geſteldheid van den zieke.

V. HOOFDSTUK.

Van de Kleeding der Wilden.

DE Wilden van 't Noorden zyn, na 't verhaal hunner Ouderlingen, altijd bedekt geweest, eer zy ooit handel of wandel met d' Europeërs gehad hebben: want zy kleedden sich met huiden, zo de Mannen als de Vrouwen. Tegenwoordig bedekken zy sich noch bywijlen met huiden; maar meestentijd hebben se een Hembd, een Kapot met een kap of kaproen, een reep laken die hen tot aan de knien bedekt, en voor en achter toegebonden word; een kleinen Gordel, Kousen sonder voetelingen, en Schoenen van enkel-bereide huiden. Als se in de lente van de Jagt wederkomen, zyn 'er die Rokken op sijn Fransch, en ook sodanige Schoenen en Kousen koopen. Eenige draagen Hoeden uit believing welke zy voor de Franschen hebben. Bywijlen hangen se Dekens om 't lijf, daar se sich in winden, houdende d' einden met de handen vast. Als se in hun hutten syn, sitten se dikwils gantsch naakt, uitgesondert een reep laken daar zy sich mee omgorden, selfs by wintertijd. Zy beschilderen sich 't aansicht met rood en swart, en maaken het hair, 't geen se op allerhande manieren snyden, rood. De Natien van 't Zuiden draagen het niet langer als tot aan d' ooren; en dikwils laaten die van 't Noorden het aan d' eene zyde hangen, en snyden het aan d' andere zyde af, na hun zinlijkheid. Bywijlen steeken se kleine pluimpjes over het gantsche hoofd, en somtijdts grooten achter d' ooren. Daar syn 'er die sich kroonen of kranssen van blommen maaken, anderen van Berkenschorssen, eenigen van seer geestig gewerkte huiden. De Vrouwen sijn eveneens gekleed als de Mannen, uitgesondert een reep stof, geschikt op de wijs van een Schort, welke zy aan den gordel vast maaken, en die niet veel laager hangt als de knien. Als sy op danseryen gaan, doen sy hun cieraaden aan, en beschilderen sich de slaapen van 't hoofd, de wangen, en de kin. De Jaagers gaan

gantsch

gantſch naakt, tot dat ſe tot huwbaaren ouderdom zyn gekomen; en als ſe bedekt of gekleed zyn, indien ſe geen hembd hebben, laaten ſe altijd bloot hangen 't geen de natuur niet toelaat t' ontdekken. De kleine Meisjes beginnen ſich ter ouderdom van vier of vijf jaaren met een reep van ſtof t' omgorden. Als wy in hun hutten kwamen, om hen t' onderwijzen, deeden wy hen ſich dekken; 't geen een goede werking voort bracht, vermits zy tegenwoordig eenige ſchaamte wegens hun naaktheid hebben, en ſich meermaalen dekken als ze van te vooren deeden. De Mannen en de Vrouwen, voornaamentlijk de jongen, draagen Koraalen en Zeeſchelpen van allerhande figuuren om den hals. Zy hebben ook van deſe Schelpen zo lang als een vinger, op de wijs van een kleine buis of pijp, die hen tot oorhangſels dienen; mitsgaders Gordels, waar af d' eenen van Porcelein, d' anderen van Egelspennen, eenigen van Beerenhair, en anderen van het een en het ander door malkander vermengd zyn. d' Aanzienlijkſten onder hen draagen een Zakje op den rug, daar hun Pijp, hun Tabak, hun Vuurſlag, en andere ſnuiſteringen in zyn. Zy hebben het verſtand om een ſoort van Mantels te maaken, gebruikende daar toe de bereide huiden van Beeren, Bevers, Otters, Eekhoorns, Wolven, Leeuwen, en andere Dieren, om in de vergaderingen te verſchijnen.

VI. HOOFDSTUK.

Van het Huwelijk der Wilden.

't HUwelijk der Wilden is geen burgerlijk Contract, vermits zy de meening niet en hebben van ſich te verbinden: maar zy leeven zo lang te ſamen tot dat ze malkander moe zyn. Men huwelijkt Meisjes van negen of tien jaaren; niet om de plichten van het huwelijk te volbrengen, vermits men wel weet dat ze daar onbekwaam toe zyn; maar om dat d' Ouders der Dochter eenig voordeel van hun

Schoonzoon verwachten. In der daad, als hy van de jagt komt, heeft des Dochters Vader de schikking over de Pelteryen en het Vleesch: maar de Dochter moet hem ook alle dagen sijn spijs brengen, zynde een Pap of Bry van Indiaansch Koorn, hoewel ze niet by hem en woont. Daar zyn 'er die vijf of zes jaaren aldus leeven. Op den dag dat zy trouwen, rechten zy een gastery of bruiloft aan. Bywijlen gaat 'er het gantsche Dorp, en een ieder maakt goede çier. Na de maaltijd zingt en danst men. Zy trouwen dikwils sonder eenig gerucht, en daar is maar een woord toe van nooden: want de Wild, die geen Vrouw heeft, gaat by een Vrouw die geen Man heeft, en zegt tegen haar; wilt gy met my gaan, gy sult mijn Vrouw wesen? Zy antwoord in 't eerst niet met al, maar zit een tijd lang in gedachten, houdende haar hoofd tusschen beide haar handen. Terwijl zy aldus in gedachten is, houd de Man ook zyn hoofd in het selve postuur, sonder een woord te spreeken. Als zy sich nu een tijd lang beraaden heeft, beurt zy het hoofd op, en zegt, *Niau, 'k ben 'er mee te vrede.* De Man dit verstaan hebbende, rijst terstond op, en zegt tegen haar, *One, 't is gedaan.* Des avondts neemt de Vrouw haar bijl, en gaat een last schoon hout hakken; en zynde voor de deur van haar Mans hut gekomen, smijt zy haar hout ter aarde, treed binnen, en zet sich by den Wild neder, die haar gantsch geen liefkoosingen betoont. Wanneer sy een langen tijd aldus gezeten hebben, sonder te spreeken, segt de Man tegen haar; *Sentaony, gaat na bed:* en kort daar na voegt hy sich by haar. Men siet 'er seer weinig, die met malkander lagchen en mallen, gelijk d' Europeërs doen. Zy verlaaten malkander seer licht, en sonder eenig gerucht: want sy hebben maar te seggen, *ik verlaat u*; en daar mee is 't gedaan. Zy sien malkander niet meer aan, dan of ze malkander nooit gesien hadden. Zy slaan malkander echter somtijdts eer ze tot de verlaating komen; doch het gebeurt seer selden. Daar zyn 'er eenigen die twee Vrouwen hebben; maar het is voor geen langen tijd. Als ze malkander verlaaten, neemt de Vrouw somtijdts al het goed en alle de Pelteryen mee, en somtijdts niets anders als het stuk Stof, 't geen haar tot een Schort dient, en haar Deken. Gemeenlijk

meenlijk deelen ſy de Kinderen, indien zy 'er te ſamen geteelt hebben; ſulks dat d' eenen met den Vader, en d' anderen met de Moeder gaan. Daar zyn 'er die ſe altemaal aan hun Vrouwen laaten; ſeggende, dat ſy niet gelooven, dat ſe hen toebehooren. In der daad, zy ſeggen dikwils de waarheid; vermits 'er ſeer weinig zyn, die ſich niet voor een gering geſchenk ten beſten geeven. Indien de Kinderen van een Franſchman zyn, ſiet men het aan het aanſicht en aan d' oogen. De geenen der Wilden ſyn t' eenemaal ſwart. Zy ſien ook verder als d' Europeërs, en hebben d' oogen doordringender. Indien de Wildinnen bekwaam waren om te huwelijken, wy ſouden 'er zo veel aan onſe Franſchen trouwen als wy begeerden: maar ſy hebben 'er de noodſaakelijke geſteldheden niet toe. Zy hebben de trouw niet, die 'er van nooden is, noch de wil om ſich nooit van malkander te ſcheiden, gelijk 't d' ervarenheid ons leert; en de redenen, die ſy hier over tegen ons voeren, doen het ons genoegſaam kennen. Als iemand, die geen Vrouw heeft, door een Dorp trekt, huurt hy 'er een voor een nacht of twee, na ſyn ſinlijkheid; en d' Ouders ſeggen daar niet tegen: ſynde in tegendeel ſeer blijd dat hun Dochters eenige goederen of Pelteryen winnen. Daar ſyn onder hen lieden van allerhande humeuren, als in *Europa*. d' Eenen hebben hun Vrouwen ſeer lief, d' anderen verſmaaden ſe t' eenemaal. Eenigen ſlaan en mishandelen hen; maar 't duurt niet lang, vermits de Vrouwen by die gelegentheid hun Mannen verlaaten. Daar ſyn 'er ook, die door de jalouſy gepynigt worden. Ik heb 'er een geſien, die ſyn Vrouw geſlagen had, om dat ſe met andere Mannen ten dans had geweeſt. De geenen, die goede jaagers zyn, verkieſen de ſchoonſten: d' anderen hebben maar de lelijkſten en het uitſchot. Als ſe oud zyn geworden, verlaaten ſe malkander ſeer ſelden, en niet als om groote redenen. Men heeft 'er, hoewel weinig, die twintig en dartig jaaren met hun Vrouwen leeven, welke, als hun Mannen goede jaagers zyn, en dat ſe hen verlaaten, in d' uiterſte droefheid vallen, ſelfs tot zo ver dat ſe ſich bywijlen vergeeven, gelijk ik 'er een geſien heb die ik met Theriakel het leven heb behouden. Als deſe Barbaaren in de lente op de

Beverjagt gaan, laaten zy dikwils hun Vrouwen in het Dorp om Indiaansch Koorn en Pompoenen te zaayen, en huuren 'er anderen om met hen te gaan; en t' huis gekomen zynde, geeven sy hen een Beversvel of twee, en stuuren hen daar mee heen, vervoegende sich weer by hun eerste Gemalinnen: doch indien de laatste hen beter aanstaat, veranderen zy d' eerste sonder veel woorden te gebruiken. Zy zyn verwonderd, dat wy Franschen niet doen gelijk zy lieden. Op een tijd, terwijl de Man van een onser Fransche Inwoonderssen twintig of dartig mijlen ver gegaan was, vervoegden de Wildinnen sich by dese Vrouw, en zeiden tegen haar: gy zyt sot, neem tegenwoordig een ander Man; en als den uwe wedergekomen zal wesen, kunt gy dien laaten gaan. Dese groote onstandvastigheid en verandering der Vrouwen is een groote tegenstelling tegens de grondregelen des Christendoms, welken wy aan de Wilden wouden geeven, en een der aanmerkelijkste hinderpaalen tegens het Geloof.

Doch het is zodanig niet gelegen met de Natien van't Zuiden, daar de Veelwijvery onder heersht: want in alle de landen van *Louisania* vind men Wilden, die tot tien of twaalf Vrouwen hebben, en dikwils aan drie eigene Zusters getrouwd zyn, geevende tot reden, dat ze beter met malkander over een konnen komen. Als een Man zyn geschenken aan des Dochters Ouders gedaan heeft, behoort ze hem in eigendom toe voor haar gantsche leven, indien hy wil. Bywijlen neemen d' Ouders hun Dochter van hun Schoonzoon weder, stellende hem by die gelegentheid de geschenken, die zy van hem ontfangen hebben, weer ter hand: maar dit gebeurt zelden. Indien een Vrouw ongetrouw was, zou de Man haar den neus of het oor afsnyden, of haar met een steene mes een snêe in 't aansicht geeven; en al bracht hy haar om 't leven, zou hy 'er af vry wezen met een geschenk aan d' Ouders te doen, om hun traanen af te droogen. 'k Heb 'er verscheidene gesien, die braaf in 't aansicht getekend waren, en die echter niet en lieten by den eenen of den anderen lompert kinderen te hebben. De Mannen van't warme Land zyn jaloerscher van hun Vrouwen als die van't Noorden. d' Eersten zyn hier omtrent so argwaanig, dat ze

malkan-

malkander, 'k weet niet door welk een verwoedheid van liefde, kwetſen, en bywijlen dooden. De jonge Krygers komen niet veel by het Vrouwvolk eer ze den ouderdom van dartig jaaren bereikt hebben; vermits, ſeggen zy, de verkeering met de Vrouwen hen in het loopen hinderlijk is. De Mannen gaan 'er gantſch naakt; maar de Vrouwen zyn ten deele bedekt met ſeer nette huiden, inſonderheid in de danſſeryen en de ceremonien. De Vryſters draagen gekrulde lokken, en de Vrouwen het hair op de wijs als de Heidinnen doen.

VII. HOOFDSTUK.

Van de Gaſteryen der VVilden.

ZY hebben verſcheidene ſoorten van Gaſteryen, naamentlijk Krygsmaalen, Doodmaalen, Huwelijksmaalen, om een Zieke te geneezen, gemeene Maalen, enz. Eertijds hadden ſy 'er van onkuisheid, op de welken de Mannen en de Vrouwen zich ſonder onderſcheid onder malkander vermengden: maar tegenwoordig, zo ſy 'er noch houden, gebeurt het altijd ſeer ſelden. Als ſe ten oorlog willen gaan, 't zy om eenig ongelijk 't geen ſy pretendeeren dat men hen gedaan heeft, 't zy om eenige andere reden, en dikwils om dat het hen zo in 't hoofd ſchiet, of dat anderen den ſpot met hen dryven, voerende hen deſe woorden te gemoet: *Gy hebt geen hert, gy zyt nooit ten oorlog geweeſt, gy hebt nooit mannen gedood*, enz. indien ſe alleen willen gaan, rechten ſe geen gaſtery aan, maar ſeggen ſlechts tegen hun Vrouw: *maakt my meel gereed, ik gâ ten oorlog*. Doch zo ſe makkers willen hebben, gaan ſe door 't gantſche Dorp al de jonge manſchap nodigen, welk ieder hun ketel of kop mênemen, en na de hut gaan van den geen die hen ontboden heeft, alwaar hy hen al zingende verwacht. Zyn geſangen ſyn altemaal van oorlog: *Ik gaa ten oorlog, ik gaa den dood van myn Bloedverwand wreeken, ik zal dooden, ik zal branden, ik zal ſlaaven meebrengen, ik zal menſchen* Krygsmalen.

schen eeten, en andere diergelijke dingen: die niet als wreedheid te kennen geeven. Als een iegelijk gekomen is, vult men de ketels, en valt aan 't eeten; en ondertusschen zingt de geen, die het gastmaal aanrecht, al gestadig voort, maanende hen altemaal aan om hem te volgen. Zy seggen niet een woord, en eeten al op wat ze hebben, sonder te spreecken, als alleenlijk nu en dan dat den een of den ander van hem segt, *Netho*, of *Togenska*, *ja*, *gy hebt gelijk*. Na dat ze alles opgegeeten hebben, doet de Meester der gastery een vertoog aan hen, en sy antwoorden van tijd tot tijd, *Netho*, *ja*. 't Vertoog geëindigd zynde, segt hy, *'t is gedaan*, *ik vertrek morgen*, *of binnen twee dagen*, *binnen drie dagen*, *binnen een maand*, na dat zyn geest het hem ingeeft. Des anderendaags, of op een anderen dag, vervoegen de geenen, die hem willen verzellen; sich by hem, en seggen tegen hem, *ik gaa met u ten oorlog*; daar hy op antwoord, *'t is wel*, *laaten wy ons tegen zodanig een dag gereed maaken*. Zy rechten dikwils meer als tien diergelijke gasteryen aan eer ze vertrekken. Eertijdts hielden sy 'er, eer ze ten oorlog trokken, seer onkuisch; want indien een Dochter in gebreke was gebleeven van sich over te geeven aan den geen, dien het Hoofd der party haar toegeschikt had, schreef men al het ongeluk, 't geen in de krijgsonderneemingen voorviel, aan haar toe: zo vernuftig is de Duivel in het stuk van onkuisheid. Als sy hun Kinderen uithuwelijken, zyn 'er geen gasteryen: doch bywijlen rechten sy 'er echter aan, waar in zy sekere plechtigheden onderhouden. 't Eerst 't geen ze doen, is om het eeten denken. Ten dien einde vullen zy groote ketels met vleesch, na het getal der geener die zy willen noodigen. 't Vleesch of de pap gaar zynde, gaan sy hun Volk haalen, seggende, terwijl zy hen ieder een rijsje in de hand geeven: *ik noodig u tot mijn gastmaal*. Zo haast gezeid so haast gedaan: zy behoeven 'er geen twee maal om te komen. Zy gaan 'er altemaal heen met hun ketels en koppen. De Meester van 't huis deelt de spijs seer net om; en de geen, die het gastmaal aanrecht, of een ander in zyn plaats, zingt gestadig, tot dat men alles opgegeeten heeft. Na de maaltijd zingt en danst men, en ieder keert weer na zyn huis sonder een woord te zeggen, uitge-

Huwelijksmaalen.

uitgezondert eenigen welke den geen, die hen genoodigd heeft, bedanken.

De Gaſtmaalen om een zieke te geneezen worden byna op de ſelve manier gehouden. Ziekmaalen

De Doodmaalen zyn treurig en droevig. Niemand zingt 'er noch danſt 'er; maar de Bloedverwanten van den Overleedenen zyn in een groote ſtilſwijgendheid, met een verſlagen gelaat, om de genoodigden tot medelijden te beweegen. Alle de geenen, die op deſe Gaſtmaalen gaan, brengen geſchenken mee; en werpende de ſelven den naaſten Bloedverwanten toe, ſeggen ze: *Houd daar om uw traanen af te droogen, om den kuil van den doode te maaken, om hem te bedekken, om een hut op te rechten, om een heining of ſtaketſel rondom het graf te maaken*, enz. Na dat ſy aldus hun geſchenkén gegeeven, en hun ketels geledigd hebben, keeren zy weer na huis ſonder iets te ſeggen. Wat de gemeene Gaſteryen belangt, die worden op allerhande manieren gehouden, volgens hun zinlijkheid. Doodmaalen.

VIII. HOOFDSTUK.

Van de Spellen der VVilden.

ZY hebben Spellen voor de Mannen, voor de Vrouwen, en voor de Kinderen. De gemeenſten voor de Mannen zyn met de ſteenen van ſekere vruchten, waar af d' eene zyde ſwart en d' andere zyde rood is. Zy leggen ze in een houte of ſchorſſe ſchotel, ſtaande op een deken, of op een bereide huid. Zy ſpeelen met hun ſes of achten; maar daar zyn 'er maar twee die de ſchotel beurt om beurt met beide de handen aanvatten. Zy lichten ze op, en ſlaan dan met den bodem tegen d' aarde, om door deſe beweeging de ſes ſteenen te vermengen; en indien 'er vijf rooden of vijf ſwarten leggen, hebben ze maar een ſpel gewonnen: want ze ſpeelen gemeenlijk verſcheidene ſpellen om de party te winnen, na dat ze hier wegens overeenkomen. Alle de geenen, die van de party zyn, ſpeelen d' eenen na d' anderen. Men heeft Manneuſpelleu.

'er, die zo geweldig op dit spel versot zyn, dat ze selfs hun kapot verspeelen. De geenen, die daadelijk aan 't spel zyn, schreeuwen luidts keels, als ze de schotel schudden, en slaan sich so hard op de schouders, dat z' 'er gantsch blaauw af worden. Zy speelen ook dikwils met een menigte van strooyen, die omtrent een halve voet lang zyn. Een van hen neemt ze altemaal in de hand, en deelt ze, sonder 'er na te sien, in tweën, waar na hy de helft aan zyn party geeft. De geen, die even heeft, wint het spel. Noch hebben ze een ander spel, 't geen onder de kleine kinderen van *Europa* seer gemeen is. Zy neemen korlen van Indiaansch Koorn, of andere diergelijke dingen, in de hand, en vraagen, hoe veel 'er zyn. Die het getal raad, wint het.

Noch speelen ze een Spel, 't geen in hun taal *Ounonhayent* geheeten word: maar het is eer een Koophandel als een Spel. Zy gaan in twee hutten, ses in d'eene en ses in d' andere. Een van hen neemt eenige goederen, of Pelteryen, of 't geen hy vermangelen wil, en gaat aan de deur van d' andere hut, daar hy een roep geeft. De geenen, die in de hut zyn, maaken een echo. Thans nadert hy, en zegt al singende, dat hy verkoopen wil 't geen hy in zyn handen heeft. Die van binnen antwoorden: *hon*, *hon*, *hon*, *hon*, *hon*, *hon*. De Verkooper het gantsche lied uitgezongen hebbende, werpt zyn koopmanschap in de hut neer, en keert weer na de zyne. d' Anderen wat het omtrent waardig gesien, en aan den Verkooper gevraagd hebbende, of hy een kapot, een hembd, of een paar schoenen, of iets diergelijks, in wisseling begeert, is 'er een van hen die de waarde van 't geen men neergeworpen heeft aan d' andere hut gaat brengen, of de koopmanschap, zo ze hem niet aanstaat, of dat ze 't geen hy in wisseling brengt niet waard is, wedergeeft. Dese plechtigheden zyn verzeld van gezangen, welke d' eenen en d' anderen verheugen.

Kinderspellen. De Kinderen speelen met boogen en twee stokken, een groote en een kleine. Zy hebben den kleine in de slinker, en den groote in de rechter hand. Thans slaan zy met den groote den kleine in de lucht, en een ander gaat hem opsoeken, en gooit hem na den geen die hem opgeslagen heeft. Dit Spel

komt

komt ten naaſten by over een met dat der Kinderen van *Europa* (a). Zy maaken ook een bal van biezen of bladeren van Indiaanſch Koorn, dien zy opgooyen, en op het eind van een ſcherpen ſtok vangen. De volwaſſenen, zo Vryers als Vryſters, vertellen malkander des avondts by het vuur ſprookjes, op de manier der Europeërs.

(a) *De Hollanders noemen het Elen.*

IX. HOOFDSTUK.

Van d' Onbeleefdheid der VVilden.

DE Wilden bekreunen ſich ſeer weinig met onſe beleefdheden: in tegendeel lagchen zy 'er mee, als wy 'er betoonen. Wanneer zy ergens komen, groeten ze gemeenlijk niemand; maar gaan op hun aars nederſitten: en hoewel een iegelijk hen komt beſoeken, zien ze niemand aan. Bywijlen treeden zy in d' eerſte hut, die ſe ontmoeten, ſonder een woord te ſeggen. Zy neemen plaats daar ſy ze vinden, ſteeken hun pijp aan, en rooken een tijd lang ſonder te ſprecken. Als ze in onſe huiſen komen, neemen ze d' eerſte plaats. Zo 'er een ſtoel midden voor 't vuur ſtaat, gaan ſy 'er op zitten, en reizen niet op voor wien het ook ſou mogen weſen. De Mannen en Vrouwen verbergen niet als hun ſchamelheden. Zy laaten winden voor al de wereld, ſonder iemand t' ontzien. Zy handelen hun Ouderlingen met groote onbeleefdheid, tot zo ver dat ſy hen in den neus vijſten. Hun redenvoeringen, zo van de Vrouwen als van de Mannen, beſtaan gemeenlijk niet als in onbeſchoftheden en vuile praatjes. Wat belangt de verkeering, welke zy met hun Vrouwen hebben, zy verbergen ſich gemeenlijk, doch echter ſomtijdts niet. Zy geeven anderſins geenige merktekenen van uiterlijke ſchandelijkheden, noch door haat noch door liefkoozingen; en laaten ook ſulke gelaatendheden, als men d' Europeërs ziet gebruiken, niet blijken. Zy waſſchen hun ſchotelen, die van hout of van ſchorſſen zyn, nimmermeer, noch ook hun kommen of lepels. Als de

Vrouwen hun Kinderen met de hand den aars afgeveegd hebben, vryven sy ze wat af aan een schors, en tasten 'er daar na de spijs mee aan. Zy wasschen byna nooit hun handen noch hun aansichten. De Kinderen draagen hun Ouders seer weinig eerbiedigheid toe. De Vaders laaten sich slaan van hun Kinderen; om dat, seggen zy, indien sy hen kastijdden, zy al te vreesachtig, en geen goede Krygers souden wesen. Zy eeten al snotterende en blaazende, als beesten. Zo haast als de Mannen in een huis gekomen zyn, tyen se aan 't rooken; en vinden se een pot toegedekt, neemen zy 'er het dekscl af. Zy eeten dikwils uit de schotel, daar hun honden uit gegeeten hebben, sonder ze schoon te maaken. Als se vette spijs eeten, besmeeren zy 'er sich het gantsche aansicht mee. Zy rupsen gestadig. De geenen, die verkeering met de Franschen hebben, wasschen hun hembden byna nooit, maar laaten se aan het lijf verrotten. Zy korten heel selden hun nagels. Zy wasschen ook heel selden het vleesch eer zy het in de ketel doen. Hun hutten stinken gemeenlijk van vuiligheid. Zy kaauwen luizen. De Vrouwen laaten hun water voor al de wereld, en in volle vergadering. Als hun Kinderen op hun dekens gepist hebben, smijten zy 'er de pis met de hand af. Zy eeten dikwils leggende, als de honden. Om kort te gaan, sy pijnigen sich geensins in al hun doen, en volgen de dieren.

X. HOOFDSTUK.

Van de Beleefdheid der Wilden.

ONder alle dese onbeleefdheden vind men noch eenige beleefdheden. Meestentijd, als iemand in hun hutten komt wanneer se eeten, presenteeren zy hem hun ketel, en eenigen ons ook de beste plaats als wy hen komen besoeken. De geenen, die veel met de Franschen omgegaan hebben, groeten ons wanneer zy ons ont moeten. 't Is ook een teken van beleefdheid onder hen, weder te geeven als men

men hen iets gegeeven heeft. Hoewel ſy hun Ouderlingen onbeleefdelijk handelen, hebben zy echter eerbiedigheid voor hun raaden, welken ſy ſeer dikwils volgen; vermits zy ſeggen, dat d' oude lieden meerder ervarenheid en verſtand van zaaken hebben. In de gaſteryen maaken ſy menigmaal onderſcheid tuſſchen d' aanſienlijken en d' anderen; want ſy geeven hen het gantſche hoofd van het beeſt, en het beſte gedeelte. Zy doen geſchenken aan malkander, en vergaſten malkander ſeer dikwils. Zy hebben ook noch daar in een eerbiedigheid voor d' oude lieden, dat ſy hen de zaaken laaten beſtieren; dewijl ſulks honorabel onder hen is. Daar zyn 'er ook, hoewel ſeer weinig, die ons op de Franſche manier groeten. 'k Heb 'er een geſien, *Garakontie* geheeten, dat 's te ſeggen de *loopende Zon*, welke een vertoog voor Mijn Heer den Graaf *van Frontenac* doende, ſijn muts afnam, t' elkens als hy een nieuwe reden aanving. Een ander, Kapitein der *Goiogoins*, ſiende een klein Meisje, 't geen hy aan Mijn Heer den Gouverneur des Landts gegeeven had om onderweeſen te worden, zei met groote beleefdheid: *Onnontio, gy zijt de Meeſter van dit Meisje: maak dat ze wel leezen en ſchrijven kan: als ze groot is, zult gy ze my wedergeeven, of haar tot uw Vrouw neemen.* 'k Heb een ander geſien, *Atreouati* of *grootkeel* genaamd, die met ons at als de Franſchen. Hy waſchte ſijn handen, ging de laatſte aan tafel ſitten, ontvouwde ſijn ſervet net en wel, at met een vork; kort om, hy deed al wat wy deeden, maar dikwils uit liſtigheid en aapery, en om eenig geſchenk van de Franſchen te krijgen.

XI. HOOFDSTUK.

Van de manier van oorlogen.

d' *Iroquoiſen* worden voor de krijgsachtigſten van de Wilden gehouden, welken wy tot noch toe kennen. In der daad, zy hebben verſcheidene Natien t' ondergebracht; en de geenen, die overbleeven, zyn genoodſaakt geweeſt

sich aan hen over te geeven. Men heeft onder hen Aansienlijken, welke als Hoofden van partyen zyn. Desen sijn de meesters in de tochten. Zy hebben lieden, die hen overal volgen, en hen in alles gehoorsaamen. Voor het vertrek maaken zy voorraad van goede roers, kruid, kogels, ketels, bijlen, en ander krijgsgereedschap. Daar sijn bywijlen jonge Vrouwlieden en Jongelingen die hen verzellen. Zy doen in dese toerusting dikwils drie of vier honderd mijlen. Als zy omtrent de plaats komen, daar sy menschen dood willen slaan, trekken sy langsaam voort, en met groote omsichtigheid; en nooit lossen sy een roer op beesten, maar wel pijlen, die geen gerucht maaken: en als se schieten, kijken se rondom, uit vrees van overrompeld te worden. Zy senden verspieders uit, om den ingang der Dorpen t' ontdekken, en te sien waar sy se best sullen aantasten, of om acht te geeven wanneer iemand 'er uit sal gaan om hem te betrappen; en dit gebeurt het meest: want sy doen hun slag niet als verraadelings, verspiedende iemand achter een boom, gelijk of zy een beest wilden schieten. Hier in kennen sy de goede Krygers, als se sich op d' overrompelingen verstaan. Zo haast als se hun slag gedaan hebben, indien se alsdan wel weeten te vluchten, zyn se braave helden. Hun geduld is verwonderlijk; want als se sich wel verborgen sien, blijven se dikwils twee of drie dagen achter een boom sonder te eeten, om de gelegentheid te verwachten van iemand te dooden. Bywijlen trekken sy opentlijk, en sonder vrees; maar het gebeurt seer selden. Toen sy den oorlog tegens de Franschen hadden, ging een hunner Aansienlijken met elf of twaalf man om een der Priesters van het *Seminarium* van *S. Sulpicius*, die in een Dorp was, 't geen men *la Chine* heet, te dooden; en aldaar komende, ontmoette hy eenige Franschen, daar hy tegen zei: *ik gaa zodanig een dooden.* In der daad, hy volbracht sijn voorneemen eenige dagen daar na. Dese zelve een ander maal sijn slag gemist hebbende, trad in *Monreal*, roepende *hay, hay*, 't geen een teken van vrede is. Men ontfing hem terstond heel wel, deed hem geschenken, en liet hem goede çier maaken: maar toen hy 'er uitging, doodde hy twee mannen die een huis dekten. Eenigen hebben

ons

ons geſegt, dat zy met hun krijgstochten tot heel in de landen der Spanjaarden, welke in *Nieuw-Mexico* gelegen zyn, geweeſt hebben, vermits ſy verhaalen, dat ſe in een Land ſijn geweeſt, daar d' Inwoonders roode aarde verſamelden, welke ſy te koop brachten aan een Natie, die bijlen, ketels, en andere diergelijke dingen aan hen verkocht. Vermoedelijk was deſe aarde goud. De geenen, die niet ten oorlog trekken, worden verſmaad, en voor laſhertige guiten gehouden. Zy taſten alle d' andere Natien aan, en niemand durft hen wederſtand bieden; 't geen hen hoogmoedig en onverdraagelijk maakt. Zy noemen ſich ten dien einde de Menſchen, by uitſteekendheid; gelijk of alle d' andere Natien ten hunnen opſichte maar beeſten waren.

XII. HOOFDSTUK.

Van de VVreedheid der VVilden.

WY verwonderen ons over de wreedheid der Tyrannen, en hebben 'er een gruwel af; maar die der *Iroquoiſen* is niet minder ſchrikkelijk. Als ſy iemand gedood hebben, lichten ſy hem het vel van het bekkeneel af, en brengen het t' huis, tot een ſeker teken van hun overwinning. Wanneer ſy een ſlaaf hebben gemaakt, binden ſy hem, en doen hem loopen. Zo hy hen niet volgen kan, geeven ſy hem een hak met een bijl in de kop, en laaten hem leggen, na hem het hair afgeſneeden te hebben. Zy ſpaaren ſelfs de Kinderen aan de borſt niet. Zo de Slaaf gaan kan, binden ſy hem des nachts vaſt, op dat hy hen niet kome t' ontvluchten. Zy handelen hem ſo wreed als ſe konnen, ſteekende vier ſtaaken in d' aard, daar ſy hem met de handen en voeten aan vaſtbinden, laatende hem aldus alle nachten in weer en wind op de bloote aarde leggen. Ik zeg niets van honderd andere kwaaden die ſy hem over dag doen. Als ſe omtrent hun Dorpen komen, maaken ſe een groot geſchreeuw, waar aan die van hun Natie weeten, dat het hun Krygers zyn die

Slaaven

Slaaven meebrengen. Straks schikken de Mannen en Vrouwen sich op het best op, en gaan hen voor aan het Dorp ontfangen, daar sy sich op twee ryen stellen, om de Slaaven midden door hen heen te laaten passeeren. Maar 't is een deerlijke verwelkoming voor die rampzaligen: want dese Barbaaren vallen op hen aan als honden op hun roof, beginnende hen van dat oogenblik af te plaagen, terwijl de Krygers, hoogmoedig op hun daaden, een voor een door hen heen gaan. Eenige schoppen dese arme Slaaven, anderen slaan hen met stokken, anderen steeken hen met messen, of snyden hen d' ooren, den neus, of de lippen af; zulks dat de meesten in dese prachtige intrede beswijken en sterven. De geenen, die meerder wakkerheid hebben, worden tot een grooter straf bewaard. Zy spaaren 'er echter eenigen, doch zelden. Als de Krygers in hun hutten gekomen zyn, vergaderen alle d' Ouden, om het verhaal van alles, 't geen 'er in den oorlog omgegaan is, te hooren; waar na sy over de Slaaven schikken. Zo de Vader eener Wildin van de vyanden gedood is, geeven sy haar een Slaaf in de plaats; en het staat dese Vrouw vry hem het leven te schenken, of hem te doen sterven. Ziet hier, hoe sy doen als se hen willen verbranden. Zy binden hen met d' armen en beenen aan een staak, waar na sy roerloopen, bijlen, en ander yzerwerk gloeyend maaken, welken sy hen van de voeten tot aan het hoofd op het lijf drukken. Zy trekken hen met de tanden de nagels uit, snijden hen riemen vleesch uit den rug, en lichten hen dikwils het vel van het hoofd af; waar na sy hen gloeyende asch op de wonden leggen. Zy snijden hen de tong uit, en doen hen al het kwaad 't geen se bedenken konnen. Na hen aldus getormenteerd te hebben, maaken sy hen, zo se noch niet dood zyn, los, en dwingen hen met stokslagen te loopen. Men verhaald, dat 'er eens een Slaaf was, die so wel liep, dat hy sich in 't bosch bergde, sonder dat sy hem weer konden krijgen: doch na allen schijn sal hy daar by gebrek van hulp gestorven wesen. Maar dit is het wonderlijkst, dat dese Slaaven in 't midden hunner tormenten singen; 't geen hun Beulen raazende maakt. Men vertelt, dat 'er eens een geweest is, die tegen hen zei: *gy hebt geen verstand, gy verstaat u*

niet

niet op het pijnigen, gy zijt een party laſhertige guilen: dat ik u in mijn land had, 'k zou u wel anders doen lijden. Maar terwijl hy aldus ſprak, lei een Wijf een klein yzerſpeetje in 't vuur te gloeyen, en boorde het vervolgens door ſijn ſchamelheid heen. Thans gaf hy een ſchreeuw, en zei tegen haar: *gy hebt verſtand, dat 's 'er de rechte ſlag af.* Als de Slaaf, dien ſy verbrand hebben, dood is, eeten zy hem op, en doen 'er hun Kinderen het bloed af drinken, om hen wreed en onmenſchelijk te maaken. De geenen, daar men het leven aan ſchenkt, ſijn by hen als Slaaven en Dienſtknechten; maar met langheid van tijd verliezen ſy hun ſlaafachtigen ſtaat, en worden als of ze van hun Natie waren.

De Wilden van gantſch *Louiſania*, meer als ſes honderd mijlen van d'*Iroquoiſen* afgelegen, inſonderheid de *Nadouſiouz*, daar ik Slaaf by geweeſt ben, ſijn niet minder dapper. Zy doen insgelijks alle de gebuurige Natien beeven, hoewel ze niet als pijl en boog gebruiken. Zy loopen ſnelder als d' *Iroquoiſen*, maar ſijn zo onmenſchelijk niet, en eeten het vleeſch hunner vyanden niet. Zy vernoegen ſich met hen te verbranden. Op een tijd een *Huron* gekreegen hebbende, die menſchenvleeſch at gelijk d' *Iroquoiſen*, ſneeden ſy loutere riemen uit ſijn lijf, en ſeiden tegen hem: *gy die zo veel van menſchenvleeſch houd, eet van uw eigen, om aan u Natie te doen kennen, dat wy een gruwel van uw manieren hebben; want uw Landtsgenooten zijn als de honden, die, als ze verhongerd zijn, allerhande vleeſch eeten.*

XIII. HOOFDSTUK.

Van de Politie der Wilden.

't GEen d' *Iroquoiſen* handhaaft, en hen zo ontſagchelijk maakt, ſijn hun Raadvergaderingen, die ſy geſtadig om de minſte zaak houden. Om een beuzeling ſullen ſy vergaderen, en langen tijd te ſamen redeneeren; ſulks dat ze niets onbedachtelijk by der hand vatten. Indien men

klaagt, dat iemand van hen iets gestolen heeft, wenden zy terstond alle naarstigheid aan om te weeten wie de diefstal begaan mag hebben. Zo zy 'er niet achter konnen komen, of dat hy niets en heeft om weder te geeven, doen zy, als ze maar van de waarheid der zaak overtuigd zyn, eenige geschenken aan de belangde party, om hem te vrede te stellen. Als sy iemand van hen, dien zy schuldig oordeelen, willen doen sterven, huuren zy, op dat zyn Bloedverwanten sich 'er niet over mogen wreeken, iemand die sich dronken drinkt; en wanneer hy zyn werk verricht heeft, seggen zy voor alle reden, dat hy geen verstand had, en dat de dronkenschap hem 'er toe heeft aangedreeven. Eertijdts hadden zy een andere manier van recht doen; maar ze is afgeschaft. Zy hadden een dag in 't jaar, dien men het Feest der Zotten mocht noemen: want in der daad zy stelden sich aan als zotten, loopende hut uit hut in; en indien sy iemand kwalijk handelden, of iets namen, seiden zy anderendaags, *'k was zot, 'k had geen verstand*; en zy vernoegden sich met dese ontschuldiging, sonder wraak 'er af te neemen, of 'er reden af te vorderen. Als zy iemand om 't leven wilden brengen, huurden sy den een of den ander, die den zot maakende, den geen, dien men hem gezeid had, doodde. Zy hebben verspieders onder hen, die gestadig gaan en komen, en hen alle nieuws, 't geen zy gehoord hebben, aanbrengen. Wat den handel belangt, zy zyn loos genoeg. Zy laaten sich niet lichtelijk bedriegen, maar bekijken alles met aandacht, en bevlijtigen sich om de waaren te kennen. d' *Ounontaguez* zyn loozer als d' anderen, en behendiger om te steelen, en andere diergelijke dingen te doen.

XIV. HOOFDSTUK.

Van de manier van Jaagen.

WAt de Jagt betreft, zy neemen de tijden van saisoenen waar. Zy gaan op d' Elanden en de wilde Geiten tot allen tijde, maar insonderheid als 'er sneeuw legt; op de

de wilde Katten en d' Egels geduurende de winter; op de Bevers en d' Otters in de lente, en ſomtijdts in den herfſt. Zy verraſſen d' Elanden gemeenlijk met halsſtrikken, en dooden de Beeren op de boomen, als ze eikels eeten. Wat de wilde Katten belangt, zy houwen de boomen, daar ze op zyn, om ver; waar na 'er de Honden op los vliegen, en hen om hals brengen. d' Egels worden byna op de ſelve manier gevangen, uitgezondert dat men hen, als de boom gevallen is, met bijlen dood ſlaat, vermits de Honden 'er niet aan konnen komen, ter oorſaak van hun lange pennen, die zo ſcherp als elſſen zyn. Deſe Dieren loopen niet ras; een Menſch kan ze gemakkelijk onderhaalen. Wat d' Otters belangt, men vangt ze met een val, of ſchiet ze met een roer: maar ſelden ſlaat men ze met bijlen dood, vermits ze al te loos zyn.

De Wilden vangen de Bevers des winters onder het ys. Zy ſoeken voor eerſt de Meiren van deſe Dieren. De Bevers hebben een wonderlijke vernuftigheid. Als ze van plaats willen veranderen, ſoeken ze een Beek in het Boſch, daar ze langs heen loopen tot dat ze een plat en effen land gevonden hebben bekwaam om een Meir te maaken. Als ze de plaats nu overal wel hebben bekeeken, werpen ze een Dijk op om het water te ſtutten, zo ſterk als die der Poelen van *Europa*. De Dijk met hout, aarde, en ſlijk wel doorwrocht, en ſo groot genomen zynde als het van nooden is om een wakker Meir te maaken, 't geen ſomtijdts een vierde deel mijls lang is, bouwen zy hun Hutten in 't midden, met het water gelijk, van hout, biezen, en ſlijk, hegt en vaſt geplakt door het middel hunner ſtaarten, die langer en breeder zyn als een troffel. Hun gebouw is van drie en vier verdiepingen, vervuld met matten van biezen, daar ze hun jongen opwerpen, welken ſy teelen gelijk alle de Landdieren. Op de grond van het water zyn hooge en laage uitgangen. Als de Poelen toegevroozen zyn, houden ze ſich onder het ys, weshalven ſy in 't begin des winters voorraad opdoen van Ypenhout, 't geen hun gewoonlijk voedſel is. Zy leggen 't in 't water rondom hun Hut. Daar zyn bywijlen drie of vier Hutten in een Meir. De Wilden ſtooten het

ys rondom de selven in stukken, met de steel van een bijl, of met een stuk houts. Zy maaken een gat, en peilen het water, om te weten of het de weg is daar de Bevers door uitgaan. Indien se nu bemerken, dat het zodanig is, hangen sy 'er een net in van omtrent een vadem lang, met twee stokken, waar af de twee einden, die tot op de grond van 't water reiken, boven door het gat een eind wegs uit het water steeken. Aan dese twee stokken zyn twee touwen vast, om het net, als de Bever gevangen is, op te haalen: maar op dat dit loose dier het net noch de persoonen niet en mag sien, smyten se vermolsemd hout, katoen, of iets diergelijks op het water. Een Wild staat by het net op de wacht, met een byl in de hand, om den Bever op het ys te trekken; terwijl d'anderen met groote moeite de hutten gaan breeken: want meestentijd heeft men meer als een voet aarde en hout, zo vast in malkander gewerkt als of het met menschen handen gedaan was, te verbreeken, daar men met goede scherpe bylen al moeite genoeg toe vind. Zy maaken verscheidene gaten in het ys, op dat de Bevers hen niet en ontsnappen. Aldus arbeiden zy dikwils van den morgen tot den avond, sonder iets te vangen; en somtijdts vangen zy 'er maar drie of vier. Zy vangen ook noch Bevers in de lente, met vallen, op de volgende manier. Als het ys begint te smelten, neemen zy acht op de plaatsen daar se door uitgaan, en hier maaken se een val. Het aas is een tak van een Ypenboom, die uit de val tot in het water reikt. De Bevers den tak ontmoetende, eeten hem op tot in de val, daar hen twee swaare houten op het lijf vallen. Zy vangen de Maarters by na op de selve wys, uitgesondert dat ze geen aas in de val leggen.

Alle de Natien van 't Zuiden, of van *Louisania*, sijn bygelooviger omtrent het stuk van hun Jagt, als de Volkeren van 't Noorden en d' *Iroquoisen*. Terwijl ik daar was, stuurden hun oude lieden ses dagen eer se op de Buffeljagt gingen vier of vijf van de gaauwsten hunner Jaagers op een berg, om de *Calumet* te dansen, met zo veel ceremonien als voor de Natien waar aan zy gewoon zyn in gezantschap te stuuren om eenig verbond te maaken. Op de wederkomst hunner af-

afgevaardigden ſtelden ſy drie dagen lang een der grootſte Ketels, die zy ons ontnomen hadden, welke zy omringden met pluimen van allerhande koleur, en daar zy een Roer van een onſer Franſche Canoosvoerders dwars over heen leiden, voor al de wereld ten toon. d' Eerſte Vrouw van een Kapitein droeg deſe Ketel met groote ſtaatſie op haar rug, in het hoofd van meer als twee honderd Jaagers, welke een ouden Man volgden, die een onſer Armeniſche Neusdoeken aan het eind van een ſtok vaſt gemaakt had, op de wijs van een vaandel, hebbende den Boog en de Pijlen in de hand, met een groote ſtilſwijgendheid. Deſe oude Man deed hen drie of vier maal ſtil houden, om den dood der Buffels bitterlijk te beweenen. Op den laatſten dag ſtuurden d' oudſten onder hen twee der gaauwſte Jaagers op d' ontdekking der Buffels, luiſterende hen heel ſoetjes iets in 't oor. Op hun wederkomſt, eer zy d' aantaſting deſer monſtreuſe Dieren aanvingen, brandden zy gedroogde Buffelsmeſt, en beſtreeken hun pijpen of *Calumet* met dit nieuwe vuur, om 'er de Loopers, die uitgeſonden waren geweeſt, uit te doen rooken; en terſtond na de ceremonie gingen honderd mannen aan d' eene kant achter de bergen, en honderd aan een andere kant, om de Buffels te beſluiten, waar af zy 'er een groot getal doodden. De Vrouwen droogden het vleeſch in de Zon, eetende maar het ſlechtſte, om het beſte in hun Dorp te brengen, 't geen meer als twee honderd mijlen van daar gelegen was.

XV. HOOFDSTUK.

Van de manier van viſſchen.

ZY viſſchen allerhande Viſſchen, welken ſy vangen met Strikken, met Netten, en met Harpoenen. Zy gebruiken 'er ook bywijlen, gelijk in *Europa*, hengels toe; doch ſeer ſelden. 'k Heb 'er hen op een kluchtige manier manier met ſtrikken ſien vangen. Zy neemen een klein

vorkje, aan het eind van het welk, tusschen de twee punten, zy een strik stellen, byna op de selve wijs als men ze in *Vrankrijk* toestelt om de Patryzen te vangen. Dit setten zy in 't water; en als 'er de Visschen in komen swemmen, trekken zy 't op, blijvende de Visschen by de kieuwen hangen. 'k Heb hem geleerd de selven in de lente met de hand te vangen. De voornaamsten hunner visscheryen zyn die van den Aal, van de Zalm, en van de witte Visch. De voornaamste vischvangst der *Agniez*, gebuuren van *Nieuw-York*, is die der Kikvorschen, welken sy zo levendig, sonder se te villen, in hun ketels gooyen, om hun Bry van Indiaansch Koorn wat smaak by te setten. Zy vangen de witte Visch in grooten overvloed te *Niagara*, daar het Fort *Conty* is. De Zalmen, of liever de Truitjes, worden op verscheidene plaatsen rondom het *Meir van Frontenac* gevangen; en d' Aalen by nacht, als 'er een schoone stilte is. Dese Visschen komen in seer groote menigte langs de *Rivier S. Laurens* afdaalen. Zy setten een groote schors door het middel van een weinigje kley op het eind van een stok, en ontsteeken de zelve of het een toorts was. Dit geeft een seer helder licht van sich; waar na een man, often hoogsten twee, met een harpoen, staande tusschen de twee punten van een kleine vork, in een Canoo gaan: en zo haast als ze d' Aalen in 't gesicht krijgen, schieten zy 'er straks den harpoen op uit. Zy vangen ook de Zalmen met harpoenen, en de witte Visschen met netten. De Volkeren van 't Noorden zyn so gaauw, dat, hoewel de Visschen sneedig voortswemmen, zy hen echter met pijlen weeten te treffen, die sy met hun boog heel diep in 't water doen gaan. Zy hebben ook puntige stokken zo lang, en sulke scherpe oogen, dat se groote Steuren en Truitjes, die seven of acht vademen diep in het water zyn, in den huid schieten en boven doen komen.

XVI. HOOFD.

XVI. HOOFDSTUK.

Van het Keuken- en ander Gereedſchap der VVilden.

EEr d' Europeërs in *America* waren, gebruikten de Wilden, en alle de Natien van *Louiſania* gebruiken noch tegenwoordig, aarde Potten in de plaats van Ketels, en ſcherpgeſleepene Steenen, dewijl ze geen Bijlen noch Meſſen hebben. Zy ſteeken kleine ſteenen in een geſpleeten ſtok; en tot elſſen gebruiken ze een ſeker been, 't geen boven de klaauw der Elanden is. Zy hebben geen Vuurgeweer, maar alleenlijk Pijl en Boog. Om vuur te maaken, neemen ze twee kleine ſtokjes, 't een van Ceder- en 't ander van een harder hout; en draayende het hardſte tuſſchen beide de palmen der handen op het ſachtſte, komt 'et een gat in het Cederhout, daar ze een meel uit doen vallen 't geen ſich in vuur verkeert. Als ze een Schotel, Kom, of Lepel willen maaken, vervaardigen zy het hout met hun ſteene Bijlen. Zy hollen het uit met gloeyende koolen, en ſchraapen het vervolgens met Beverſtanden om het te polijſten. Wat de Natien van 't Noorden belangt, daar men groote winters heeft, ſy gebruiken Raketten om over de ſneeuw te gaan; en de geenen, die gebuuren van d' Europeërs zyn, hebben tegenwoordig Roers, Bijlen, Ketels, Elſſen, Meſſen, Vuurſlagen, en ander gereedſchap gelijk wy. Om hun Indiaanſch Koorn te zaayen, maaken ze houte Spaden; maar als ſy ze van yzer konnen krijgen, ſtellen ſy ze boven d' anderen. Zy hebben Kalebaſſen, daar ſy hun Olien van Beeren, van wilde Katten, en van Zonneblommen in doen. Daar is niet een Man die niet een klein ſakje heeft om ſijn pijp en tabak in te bergen. De Vrouwen maaken ſakken van bladeren van Indiaanſch Koorn, of van biezen, van neteldraaden, en van de ſchors van een ſekere wortel, daar ik den naam niet af en ken, om hun Koorn in te doen. Om hun Schoenen te naayen, gebruiken ſe niet als neſtelingen. Zy maaken Matten van bieſen om op te ſlaapen; en als ſy 'er geen en hebben, neemen

neemen se schorssen. Zy bakeren hun Kinderen byna op de selve wys als de Vrouwen in *Europa* doen, en binden se op een plank, om op hun Ketels te passen. Eenigen hebben Heugels; doch die 'er geen en hebben, dienen sich van takken van boomen.

XVII. HOOFDSTUK.

Van de manier van de Dooden te begraaven.

ZY begraaven hun Dooden met groote pracht, insonderheid hun Bloedverwanten. Sy geeven hen alle de schoonste cieraaden, en beschilderen hen het aansicht met allerhande koleuren, waar na sy hen in een doodkist leggen, die zy toerichten op de wys van een pronkgraf. Indien het een Kind is, 't geen zy gemakkelijk in hun deken, of op een slee konnen leggen, doen zy sulks in de tegenwoordigheid van alle zyn Maagen, ten einde de gewoonlijke geschenken, om hun traanen af te droogen, 'er van te trekken. Sy leggen met den doode in het graf al wat hem toebehoort, al was 'er ook selfs de waarde van twee honderd rijksdaalders; naamentlijk Schoenen, Raketten, Elssen, een Vuurslag, een Bijl, Halsketens van Porcelein, een Ketel met Bry, Indiaansch Koorn, Vleesch, en andere diergelijke dingen: en zo 't een Man is, leggen se ook een Roer, Kruid, en Kogels by hem; vermits hy seggen se, als hy in het land der dooden of der geesten zal wesen, al dese toerusting tot de jagt van nooden sal hebben.

XVIII. HOOFDSTUK.

Van de Bygeloovigheden der Wilden.

DAar zyn 'er onder hen d' eenen bygelooviger als d' anderen, inſonderheid d' oude Mannen en de Vrouwen, die d' overleveringen hunner Voorouders hardnekkiglijk beweeren; ſulks dat, als men hen zegt dat ze geen verſtand hebben, en dat zy ſich aan ſulke ſotternyen zodanig niet en behoorden te hegten, zy ons vraagen: *wat onderdom hebt gy doch wel? Gy zijt maar dartig of veertig jaar, en gy wilt de dingen beter weeten als onze Gryzaards: weg, weg, gy weet niet wat gy zegt: gy moogt weeten wat 'er in uw land omgaat, om dat uw Onderlingen het u gezegt hebben, maar niet wat 'er in het onze omgegaan is, eer de Franſchen 'er gekomen zijn.* En als men hen te gemoet voert, dat wy door het middel der ſchriften alles weeten, vraagen de Wilden: *eer gy hier in deze landen kwaamt, daar wy zijn, wiſt gy toen wel dat wy 'er waren?* Men is genoodſaakt te ſeggen van neen; waar op zy 'er dit by voegen: *Gy weet dan ook alles niet uit de ſchriften, en zy hebben u alles noch niet gezegt.*

XIX. HOOFDSTUK.

Van eene belagchelijke gelooven.

DAar zyn 'er veel die niet gelooven 't geen hun Onderlingen vertellen; doch men heeft 'er ook weer in tegendeel die alles ſonder onderſcheid aanneemen. 'k Heb hier voor gezegt, wat gevoelens ſy van hun oorſpronk en van de geneeſing hunner ziektens hebben. Zy gelooven d' onſterfelijkheid der ziel, en ſeggen, dat 'er een ſeer vermaakelijk Land na 't Weſten is, daar men goede jagt heeft. Men dood 'er allerhande dieren ſo veel als men begeert. Hier gaan de zielen, ſulks dat ſy hoopen malkander aldaar alte-

maal te sien. Maar in dit stuk zyn se belagchelijker, dat ze seggen, dat de zielen der Ketels, der Roers, der Vuurslagen, en der andere wapenen die zy in de graven der dooden leggen, met de dooden gaan, om tot hun gebruik te dienen, even als hier.

Op een tijd een Dochter gestorven zynde, na dat se gedoopt was, zag haar Moeder een van haar Slaaven op sterven leggen; en willende dat haar dese in het ander leven ten dienst sou staan, zei sy: *Mijn Dochter is in het Land der Dooden onder de Franschen, gantsch alleen, zonder Maagen en Vrienden, en ondertusschen hebben wy de lente gekreegen: zy moet Indiaansch Koorn en Pompoenen zaayen: doopt mijn Slaaf, op dat hy ook na het Land der Franschen mag gaan, en mijn Dochter aldaar dienen.* Een Vrouw op sterven leggende, riep: *Ik wil niet gedoopt wezen; want de Wilden, die Christenen sterven, worden in het Land der Zielen door de Fransche verbrand.* Eenigen seggen, dat wy hen doopen, op dat zy in d' andere Wereld onse Slaaven mogen zyn. Andere vraagen: *is 'er goede jagt in het Land, daar gy wilt dat wy heen zullen gaan?* en als men hen antwoord, dat men 'er leeft sonder eeten en drinken: *'k wil 'er dan niet gaan*, seggen zy, *om dat ik eeten wil.* Zo men 'er byvoegt, dat sy niet sullen behoeven te eeten of te drinken, leggen zy de hand op den mond, en seggen: *gy zijt een groote logenaar, hoe kan men leeven zonder eeten?* Een sekere Wild verhaalde ons het volgende eens in dese termen: *Een onzer oude Lieden gestorven, en in het Land der Zielen gekomen zynde, vond hy 'er terstond Franschen, die hem vriendschap beweezen, en hem zeer goede çier aandeeden. Hierna kwam hy ter plaatse daar de Wilden zijn, die hem ook zeer wel ontfingen. Men had 'er alle dagen gasteryen, daar de Fransche byna altijd op genoodigd wierden, vermits 'er noon krakeel noch gevecht onder hen was. Na dat dese Man alle die Landen gezien had, kwam hy wederom, en verhaalde 't alles aan de geenen van zijn Natie.* Wy vraagden aan desen Wild, of hy dat geloofde. Hy antwoordde van neen: *dat hun Onderlingen het zeiden, maar dat zy het mogelijk loogen.* Zy stellen eenige soort van geest in alle dingen. Zy gelooven altemaal een Meester des levens; maar zy maaken 'er verscheidene toepassingen af. Eenigen hebben een Raven, dien sy altijd met sich draagen, en dien zy seggen

den

den meeſter van hun leven te zyn; anderen een Uil; anderen een Been, een Zeeſchelp, en andere diergelijke dingen. Als ſy een Uil hooren ſchreeuwen, beeven zy, en trekken daar een kwaad voorteken uit. Zy geeven geloof aan hun droomen. Zy gaan in de ſtooven, ten einde goed weer te hebben om Bevers te vangen, en beeſten op de jagt te dooden. Zy geeven de beenen der Bevers noch der Otters niet aan de Honden. 'k Heb 'er hen de reden af gevraagd; en zy antwoordden my: dat 'er een Geeſt in het Boſch was, die het tegen de Bevers en Otters ſou ſeggen, en dat zy 'er dan daar na geen meer ſouden vangen. 'k Heb hen gevraagd, wat een diergelijke Geeſt voor een ding was; daar ſy my op te gemoet voerden: dat het een Vrouw was, die alles wiſt, en die de Meeſteres van de gantſche Jagt was. Men moet altijd aanmerken, dat, gelijk ik gezegt heb, de meeſten dit altemaal niet gelooven. 't Is omtrent twee jaaren dat een Wildin ſich, zo als ze na de jagt ging, vergeeven had. De Jaagers hadden haar weder in haar hut gebracht. Ik ging haar bekijken, en hoorde hen onder malkander by het doode ligchaam praaten, en ſeggen, dat zy op de ſneeuw het ſpoor van een Slang hadden geſien, die uit den mond van deſe Vrouw gekomen was, en zy verhaalden dit ſeer ernſtelijk. Terwijl ſy hier over op hun manier redeneerden, was 'er een bygeloovige Bes, welke zei: *Otkon, 't is de Geeſt die daar gedood heeft, die daar langs gegaan is.* 'k Heb een Jongeling van omtrent ſeventien of achtien jaaren geſien, die door een ſeer grillige inbeelding ſich ſelve vroed maakte, dat hy een Dochter was. Hier ſloeg hy ſulk een vaſt geloof aan, dat hy waarlijk meende zodanig te zyn. Hy kleedde ſich als de Dochters, en deed alle de ſelve werken die de Vrouwen doen. 't Hoofd van ons Dorp zei my eens: *Onontio* (dat 's te ſeggen, Mijn Heer de Gouverneur Generaal der Franſchen, de Graaf van Frontenac) *zal van daag hier komen, als de Zon op zodanig een plaats zal wezen.* In der daad, hy kwam op het ſelve uur. Deſe Gryzaard had 'er echter gantſch geen tijding af; weshalven ik niet wiſt wat gevolg uit deſe voorzegging te trekken.

XX. HOOFDSTUK.

Van de hinderpaalen tegens de bekeering der Wilden.

DAar zyn 'er verscheidene, zo van de kant der Wilden, als van de kant der Hollanders, der Engelschen, en der Missionarissen. Van de kant der Wilden is d' eerste hinderpaal tegens het Geloof, d' onverschillendheid welke zy voor alle dingen hebben. Als men hen het verhaal van onse Schepping, en van de Verborgendheden der Christelijke Religie doet, seggen zy, dat wy gelijk hebben; en vervolgens vertellen sy hun fabelen: en wanneer wy hen te gemoet voeren, dat het geen, 't welk zy seggen, niet waar is, geeven zy ons ten antwoord; dat sy wel geloofd hebben 't geen wy hen hebben gezegt; en dat het een teken van onverstandigheid is iemand in zyn redenen te vallen, en te seggen dat hy liegt. *Dat's wel goed*, voegen zy 'er by, *voor de geenen van uw Land, maar niet voor ons die van een andere Natie zyn.* Het twede bestaat in hun bygeloovigheden. Het darde is, dat se geen sittende plaats hebben. De hinderpaal tegens het Geloof van de kant der Hollanders en Engelschen is, dat zy alle onse grondregelen om ver stooten, en gemeenlijk in de tegenwoordigheid der Wilden al het tegendeel doen van 't geen zy hen seggen, maakende geen swaarigheid om hen, in het oogmerk van eenig voordeel, gestadig te vooren te liegen. Zy trachten ook noch kwaadaardiglijk ons den haat van dese Volkeren op den hals te haalen, op dat zy gantsch geen geloof mogen geeven aan de waarheden die wy hen prediken.

d' Eerste hinderpaal tegens het Geloof, welke men van de kant der Missionarissen ontmoet, is de swaarigheid die zy vinden in de Taal der Wilden te leeren. De twede bestaat in de verscheidene gevoelens betreffende de manier van hen t' onderwijzen, en hen de Christelijke waarheden te leeren. De darde hinderpaal, die ook noch de voortgang des Geloofs sou konnen beletten, sou wesen de tijdelijke handel, welke de

de Miſſionariſſen, indien zy 'er ſich tegens de Wetten der Kerk mee wilden bemoeyen, aan de Wilden verdacht ſou maaken.

XXI. HOOFDSTUK.

Van d' onverſchillendheid der VVilden.

ZY hebben een ſo groote onverſchillendheid voor alle dingen, dat 'er een diergelijke onder den Hemel niet en is. Zy zyn uitſteekend believende in te luiſteren na al wat men hen ernſtelijk zegt, en wat men hen doet doen. Zo wy tegen hen ſeggen: *Broeder, bid God met my*, zy doen het terſtond, en antwoorden woord voor woord op alle de gebeden die men hen leert. *Gaat op de knien leggen*, zy vallen ſtraaks neder: *neemt uw muts af*, zy neemen ſe af: *ſwijgt ſtil*, zy ſwijgen: *rookt niet*, zy leggen de pijp neer: *luiſtert toe*, zy luiſteren. Als men hen Beelden, een Crucifix, of Paternoſters geeft, gebruiken ſy ſe tot çieraad, en ſchikken 'er ſich mee op, als of het eenig porcelein was. Wanneer ik tegen hen zei: *morgen is 't de dag van 't gebed*, gaven ſy ten antwoord *Niaova, 't is goed: drinkt u niet meer dronken*, enz. zeiden zy, *'t is goed, 'k ben 'er mee te vrede.* En ondertuſſchen ſo haaſt als ſe maar van de Franſchen of van de Hollanders, eenigen drank gekreegen hebben, die hen van de laatſten voor Peiteryen nooit geweigerd word, drinken zy ſich terſtond dronken. Als ik hen vraagde, of ſy geloofden, antwoorden zy ja. En byna alle de Wildinnen, welken eenige Miſſionariſſen gedoopt, en in 't geſicht der Kerk aan Franſchen getrouwd hebben, verlaaten en veranderen dikwils van man, vermits ſe aan d' Ordonnantien van onſe Chriſtelijke Wetten niet onderworpen zyn, en dat ſe alle vryheid hebben om te veranderen. Men ſou deſe Volkeren noodſaakelijk beſchaafd moeten maaken, om hen het Chriſtendom te doen omhelzen: want ſo lang als de Chriſtenen niet volkomentlijk hun meeſters ſullen weſen, zal men weinig gevolg ſien, ſonder

een gantsch bysondere genade van God, en sonder een mirakel, 't geen hy ten opsichte van alle Volkeren niet en doet. Ziet daar mijn gevoelens, door d' ondervinding die ik met onse Recoletten van *America* gehad heb; en ik spreek de selven recht uit, dewijl ik gehouden ben de waarheid te schrijven. De geenen, die na ons sullen komen, sullen in 't gevolg de voortgang van onse nieuwe Ontdekking bespeuren; dewijl men my dit jaar 1682. uit *America* schrijft, dat den Heer *de la Salle* met onse Recoletten aan den mond der *Rivier Colbert* geweest is, tot aan de *Zuid-Zee*; hebbende hier omtrent gevonden d' *Akansas*, de *Taensas*, de *Keroas*, en de *Ouamats*, manierlijke en handelbaare Volkeren, die Wetten hebben, mitsgaders een Koning die souvereinelijk over hen gebied, met rechtmaatige, milde, en bezadigde Officiers. Dese Volkeren woonen op den oever van de Rivier *Colbert*, welke sich meer als 800. mijlen ver uitstrekt; 500. van onse kennis die wy opvaarende gedaan hebben, en 300. die den Heer *de la Salle* nederdaalende gedaan heeft. Dese laatste Natien woonen in een seer vruchtbaar Land, 't geen allerhande vruchten in overvloed voortbrengt, en zo warm is als *Italien*. 't Koorn is 'er in vijftig dagen rijp. De landeryen draagen 'er twee maal 's jaars. Men heeft 'er Palmboomen, Rieten, Laurierboomen, en Bosschen van Moerbeyenboomen, een menigte van Wild en Jagtbeesten, en andere diergelijke dingen, waar af wy in 't toekomende wijdloopiger kennis aan 't gemeen sullen geeven.

Ik bid God, dat hy zyn zegen aan onse nieuwe Ontdekking van *Louisania* wil verleenen, en dat 'er de Koning alle mogelijk voordeel af mag genieten.

EYNDE.

BLAD-

BLAD-WYZER

Op de Beschryving van

LOUISANIA.

A.

Merica, oorspronk en bevolking der zelve na 't gevoelen der Wilden. 124, 125

Aquipaguetin, Kapitein der Wilden, welke onzen Auteur tot Zoon aennam. 92. 104

Auteur, Lodewijk Hennepin, Missionaris Recollet, zijn inscheeping, en kooming aen 't Fort Frontenac. 8. Zijn vertrek van 't Fort. 9. Komst aen een Iroquoisch Dorp Tejajagon: komst inde Rivier van Niagara. 10. Vervoegt zich na 't Fort Frontenac: Zijn inscheeping met den Heer de la Salle. 19. Komst in 't Meir van Orleans. 21. Storm. 22. Komst te Missilimakanak. 23. Vertrek, en komst aen een Eiland inde Stink-Baay, en by den Kapitein der Wilden wel onthaalt. 27. Ongemak op een klip geleedē. 30. Ongemeen besluit genomen met den Heer la Salle om nieuwe ontdekkingen te doen. 65. Vertrek van 't Fort Crevecœur. 71. Komst by de Natie Tamaron, en weedervaaren met de zelve. 72. Ontmoeting van driendartig Canoos met Wilden, daar van hy gevangen genoomen word: Zijn weedervaaren met de zelve, en gevaar van door hen om 't leeven gebragt te worden. 78. tot 87. Word met zijn twee Makkers aen drie Wilden Huisvaders gegeeven, in plaats van hun in den oorlog gesneuvelde Kinderen. 88, 89. Komst by der Wilden wooningen. 90. Met hun drien vervoert op een Eiland der Wilden, en gedienstigheid van een oude Wild en omtrent hen. 91. Door sweeten van zijn vermoeitheid herstelt. 92. Leert de taal der Wilden, en schrijft op papier daar over de Wilden hen seer verwonderen. 93. Met zijn Makker in gebrek van eeten vervallen: en hun zake in den vollen raad door den Hooftman gehandhaaft. 95. Doopt een kind der Wilden, 't geen ziek was. 96. Onbeleeftheid door zijn twee Medegezellen aen hem getoont. 98, 99. Zondert zig met een zijner Medegezellen van de Wilden af, om na de Rivier Ouiscousin te vaaren, en wonderlijke voorsienigheid Gods omtrent hem te spijsigen. 100. tot 103. Ontmoed den Hooftman der Wilden die hy ontloopen was. 104. Ontmoet eenige Franssen. 106. Komst aen de dorpen der Issatis, en vreemde plegtigheden aldaar in een gastmaal omtrent hem gemaakt. 107. Vertrekt met de Franssen van de Wilden in twee Canoos. 108. Komst aen 't eind der Stinkbaay by eenige Franssen: Zijn overwintering te Missilimakanak: en weeder vertrek van daar. 110, 111. Komst aen 't Fort van Frontenac, en vervolgens te Monreal, daar hy reekenschap van zijn togt aen den Graaf van Fronte-

BLAD-WYZER.

Frontenac, Gouverneur van Nieuw-Vrankrijk, doet. 112, 113

B.

Barbarische natien by't Meir Buade. 76. Hun heimelijke moorderyen om Bylen en Messen te bekomen, en ook om voor Soldaaten gehouden te worden. 78. Ziet *Wilden*.

Begraavinge der dooden en *lijkdiensten* onder de Wilden. 152

Bekeering der Wilden, welke de hinderpaalen daar af zyn. 156

Beleeftheid der Wilden. 140, 141

Beschreyinge der in den oorlog gesneuvelde bloedverwanten, gebruikelijk by de Wilden. 83, 84, 85

Bevers, hun vernuftige werken, en hoe zy van de Wilden gevangen worden. 147, 148

Brant. 46

Buffeljagt der Miamis. 47. Beschryving der Buffels. 48, 49. 50. Togt van eenige Wilde Natien op de Bufseljagt. 97, 98, 99, 105

Bygeloovigheden der Wilden. 153

C.

Canada. 5, 6, 7

Colbert. 6

Colonie of volkplanting, schoone beginzelen daar af. 5

D.

Dieffstal der Wilden aan de Franschen begaan, en uitslag van dat werk. 35. tot 38

Dooping van een Wild kind dat ziek was. 96

Dorp Tejajagon. 10

F.

Fort Frontenac, de Heer de la Salle verkrygt 'er 't Gouvernement en eigendom af. 3. Gelegentheid. 4. Komst des Auteur aldaar. 8, 9. 112

Fort van Conty. 13

Fort Crevecœur opgeworpen. 63. De Heer de Tonty tot Bevelhebber daar af gestelt. 69

Forten, verscheidene opgeworpen om de Barbaaren in toom te houden. 2

Frontenac. Ziet *Fort*.

G.

Gastery der Wilden. 84. Op Krijgs-Huwelijken - Ziek- en Dood-maalen. 135, 136, 137

Geloove der Wilden dat zeer belagchelijk is. 153, 154

Geneesmiddelen der Wilden. 128, 129

Gesontheid der Wilden. 126

Gety-Boek, gevoelen der Wilden daar af. 81

Gety-Leezing by de Wilden kwaalijk genoomen. 80

Goliet (De Heer) tragt la Salle in zyn ontdekkingen te voorkomen, dog zonder gevolg. 6

Graagheid der Wilden in 't eeten. 126

H.

Handel der Wilden te Monreal. 25

Hartvochtigheid der Wilden. 126

Hoofdman Pin-perée, zyn genegentheid tot de Franssen. 109

Hurons, salvoos voor de Franssen geschooten. 24. hun verbond met d' Outtaouacts tegens d' Iroquoisen. 25

Huwelijken der Wilden, en byzonderheden daar af. 131. tot 135

I.

Jagen, manier daar af onder de Wilden. 146. tot 149

Jaaren, hoe de Wilden haar tellen, en meer andere Byzonderheden. 94

Islatis, een Natie der Wilden, en hoe zy met onzen Auteur omsprongen. 90 tot 98. 107.

Ilinoi-

BLAD-WYZER.

Ilinoiſen, komſt der Franſſen aen hun dorp en Hutten, en hun weedervaaren met deeze Wilden. 52. tot 61. Tuſſchen haar en de Miamis een verbont gemaakt tegens de Iroquoiſen. 68. In oorlog met de Iroquoiſen. 114

Iroquoizen, gezantſchap aen haar. 14, 15. Schrikkelijke wreetheid omtrent hun gevangene vianden. 16. Stribbeling met de la Salle. 17, 18.

K.

Kenkentuigen en andere *gereedſchappen* der Wilden. 151, 152

Kinderbaaring der Wilden. 127

Kleeding en verçieringen der Wilden. 130

Kompas, verwondering der Wilden daar over. 92

Kruinen op 't hooft der Wilden gemaakt, en hoe. 99

L.

La Motte. 14, 15

La Salle. Ziet *Robert*.

Louiſania, verſcheidene ſoorten van dieren daar in, en verdere eigenſchappen van dit land. 50, 51. Vrugbaarheid des land, in vrugten, Dieren, Viſch, Gevogelt, Medicinale kruiden, ſlangen, kikvorſſen, Geboomten, en gelegentheid der Rivier S. Laurens. 121, 122, 123. Wilden daar op. Ziet *Wilden*.

Lijkdienſt. Ziet *Begravenis*.

M.

Meir, waar uit de Rivier S. Laurens haar oorſpronk uit trekt. 11

Meir van Orleans. 21

Miamis, hun jagt op Buffels. 47. Sterkten hunner vrouwen. 48

Mis voor de Wilden gedaan. 24

Miſſilimakinak, beſchryving daar af, en deszelfs omgeleegene oorden. 23, 110.

N.

Nieuwe ontdekking, kwaade tijding daar af. 113. Eenige byzonderheden noopende de zelve en de Franſſen. 114, 115, 116

O.

Onbeleeftheid der Wilden. 139, 140

Onverſchillentheid der Wilden. 157, 158

Oorloogen der Wilden, en manier daar af. 141, 142

Outtaouacts. 24, 25. Verloſſing van twaalf deezer Volkeren door d' Itaquoiſen tot ſlaaven gemaakt. 111

P.

Olitie der Wilden. 145, 146

Poutouatamis. 30, 32, 33.

R.

Rivier van Niagara. 10

Rivier Seignelay beſchreeven. 71

Rivier Colbert, bekommertheid wegens de bevaarbaarheid der zelve, en berigten daar af. 66, 67, 68. Beſchryving van de zelve en van alle de Rivieren die daar in ſtroomen. 73, 74, 75

Rivier S. Laurens. Ziet *Meir*.

Robert Cavelier de la Salle, doet eenige togten om Louiſania op te zoeken, dog te vergeefs. 2. Trekt na Vrankrijk, en verkrijgt het gouvernement en d'eigendom van 't Fort Frontenac. 3. D' Heer Goliet tragt hem in zyn ontdekkingen te voorkomen, dog zonder gevolg. 6. Doet een keer na Vrankrijk, en zyn handel met den Heer Colbert. 6. Zijn wederkomſt in Canada met een goed getal perſoonen, en de noodzakelijkheden tot nieuwe ontdekkingen. 7. Verzelt d' Heer de la Motte in een gezant-

ſantſchap aen d'Iroquoiſen. 14. Rampen hem in zyn onderneeming ontmoet. 16. Doet een Bark timmeren. 16. Stribbeling met d'Iraquoiſen. 17. Zijn Crediteurs doen alle zyn goederen aentaſten en zig toewijzen. 18. Doet eenige van zyn lieden, welke hen qualijk gedraagen hadden, by de kop vatten. 26. Neemt het beſluit van zyn Bark weg te ſtuuren, en de Reis met Canoos te vervolgen: vertrek der Bark, en wedervaaren deszelfs volgens 't berigt der Wilden. 28. Vertrekt met vier Canoos van 't Eiland der Poutouatamis: beloopt ſwaar onweer, en raakt op een klip. 29, 30. Brengt de Canoos op een vreemde wijs te land. 30. Neemt zyn voorzorg tegen de Wilden, en ſtuurt by hen om leeftogt; bekomt zulks; en werd van de Wilden met beleeftheid onthaalt. 31, 32, 33. Ongemak in het Meir. 33. Komſt aen 't eind van 't Meir Dolfijn. 34. Diefſtal der Outouagamis aen zyn volk begaan, en uitſlag van dat werk. 35, 36. Zijn vertrek: vertooningen aen hem gedaan. 40. Doet aen de mont van de Rivier der Miamis een Fort opwerpen. 41 Vertrekt van daar, en weederkomſt by zyn volk. 44. Ongeluk van Brand. 46. Gebrek van leeftogt. 47. Komſt aen 't Dorp der Illinoiſen: kooren daar van weg genoomen: en vertrek van daar. 52, 53. Komſt by eenige Hutten deezer Volkeren, en weedervaaren der Franſſen met deeze Wilden. 54. tot 61. Weglooping van ſes Franſſen. 61. Opwerping van een Fort. 63. Maaking van een Bark. 64. Ongemeen beſluit van hem en van onzen Auteur om nieuwe ontdekkingen te doen. 65. Bekommertheid weegens de bevaarbaarheid der Rivier Colbert, en berigten dies weegens. 66, 116, 158

S.

Salle. Ziet *Robert.*
Schildpad gevangen. 102
Schrijfkonſt nodig tot kennis der outheid. 124
Schrijven by de Wilden verwondert. 93
Speelen der mannen en kinderen onder de Wilden. 137, 138
Sterkten der Wilden. 126
Stink-Baay. 27
Storm. 22
Straat door welke het Meir van Orleans zig in het Meir van Conty ontlaſt. 20
Sweeten, tot geneesmiddel der vermoeitheid. 92

T.

Tamaron, komſt by deeze Natien, en wedervaaren met de zelve. 72
Togarondies. 14
Tonty, komſt van deezen Heer met eenige Franſſen, en ongeluk hem overgekomen. 42, 43. Tot bevelhebber van 't Fort Crevecœur geſteit. 69

V.

Viſch, zeer vreemde. 103
Viſſchen, manier daar af onder de Wilden. 149, 150
Vrede-teeken der Wilden. 32
Vuur, vreemde manier van dat te maaken by de Wilden gebruikelijk. 87

W.

Waterval, zeer ſchrikkelijke. 12
Wilden, waatervallers geheeten. 25

BLAD-WYZER.

— Handel te Monreal. 25. Verſoek van een Capitein der Wilden om een Recolet te houden; en waarſchouwing door de zelve aen de Franſſen gedaan. 38, 39. Groote moed van een om aen den viand te komen. 105

Wilden van Louiſania, vrugbaarheid van hun land. 121, 122, 123. Oorſprong der Wilden. 123, 124. Hoedanig van geſteltenis, geſontheid, ſterkten, graagheid in 't eeten, Hardvogtigheid: kinderbaaring der Wildinnen. 126, 127 Remedien tegens haar Ziektens. 126, 127. Kleeding en verçiercelen. 128, 129. Huwelijken. 131. tot 134. Gaſteryen. 135, 136. Speelen. 137. Onbeleeftheid en beleeftheid der zelve in 'er manieren van doen. 139, 140, 141. Manier van oorlogen. 141. Wreetheid. 143. Politie. 145. Manier van ſaagen, 146. en viſſchen. 149. Keukentuigen en andere gereedſchappen onder hen. 151. Manier van hun dooden te begraaven. 152. Bygeloovigheden en belachelijk geloove. 153, 154, 155. Hinderpaalen van dat zy niet bekeert worden. 156. Hun onverſchillentheid. 157

Wreetheid der Wilden. 143

Y.

Yzer, grootelijks by de Wilden geagt. 82

Z.

Ziektens der Wilden, en hun Remedien daar tegen. 128, 129, 92
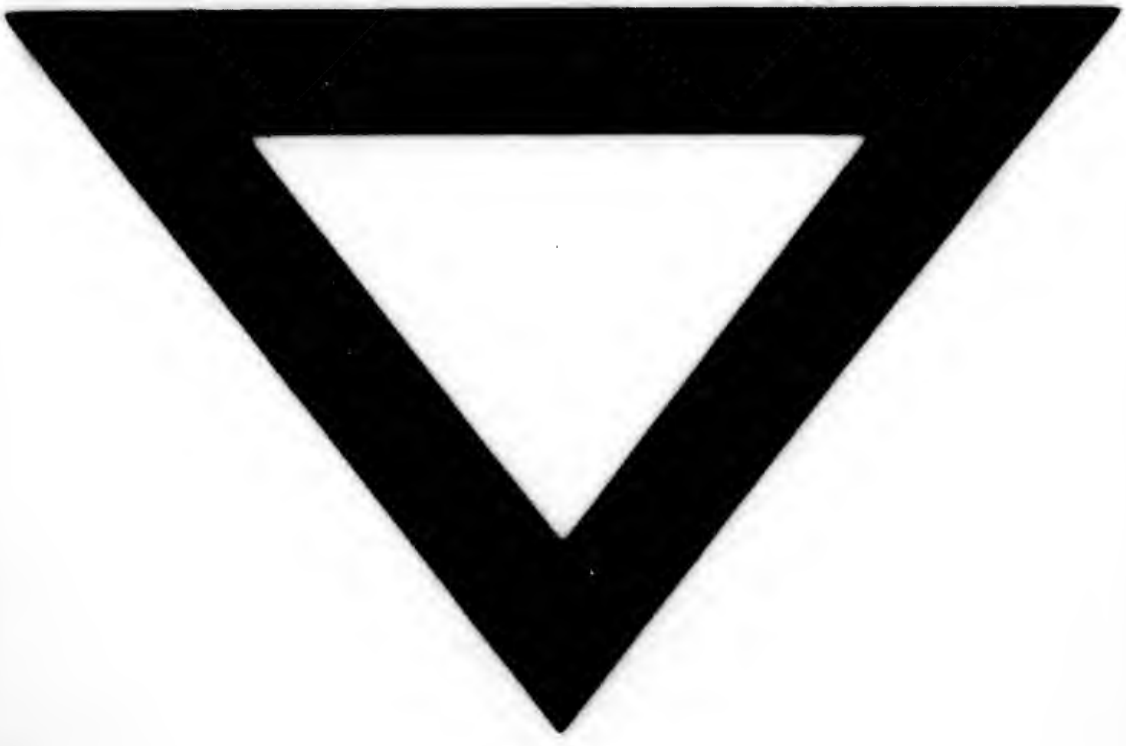
EYNDE.